TEGN

NUMMER 2/02 • PRIS 75 KRONER

LEDER

Norsk redaktør – Njål Gulbrandsen • njaalg@student.matnat.uio.no

I anledning av at dette er det 50. nummeret av *TEGN* bringer vi her et bilde av det første nummeret av *TEGN* isteden for trøtt og kjedelig leder. Bladet inneholdt blant annet en artikkel om Conan, en tegneserie av Torstein Gundersenog et intervju med Donald-oversetteren Helene C. Kløvstad.

Njål Gulbrandsen

Norsk Tegneserieforums Tegneseriekonkurranse 2002

Tema: Tegneserier

Alle som liker å lage tegneserier utfordres til å delta i årets serieduell i regi av Norsk tegneserieforum (NTF). Alle kan delta i konkurransen, og innleveringsfrist er 15.oktober. Tema for konkurransen er tegneserier og det innsendte arbeidet skal ikke være lenger enn 12 sider. Det konkurreres i to klasser; en for aldersgruppe til og med 16 år, og en for aldersgruppe over 16 år. Vinnerne kåres av en jury bestående av redaktører i ulike tegneserieforlag samt medlemmer av NTF's styre. Premien er ære, beundring og tegneseriebøker.

Alle deltagere må oppgi navn , adresse, telefonnummer og alder.

Spørsmål om tegneseriekonkurransen rettes til:
Espen Jørgensen på espen@jorgensen.ac
eller
Berit Petersheim på Serieteket. Telefon 22 35 65 83. E-post beritpe@deich.folkebibl.no

Bidrag til konkurransen leveres eller sendes:

Norsk Tegneserieforum
»Tegneseriekonkurransen 2002«
c/o Serieteket, Deichmanske bibliotek,
Grünerløkka, Schous plass 10, 0552 Oslo.

Senest 15 oktober!

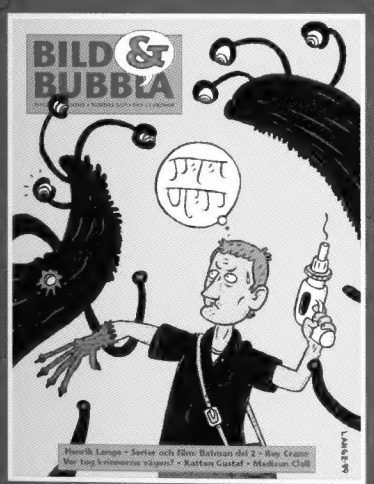

Köp en hel årgång av BILD & BUBBLA

Nordens största tidskrift om tecknade serier!

◄ BILD & BUBBLA NR 1/2000 – GOTT OCH BLANDAT ◄

Ett välmatat och blandat nummer med bland annat en intervju med den kreative göteborgaren *Henrik Lange* i vilken han berättar om serier och animerad film, en artikel om den elegant tecknande serieskaparen *Roy Crane* som gav oss klassiska dagsstrippserier som *Buz Sawyer* och *Wash Tubs*, en analys av amerikanskan *Madison Clells* utlämnande självbiografiska serier om sina multipla personligheter samt en artikel om den feta och irriterande *Katten Gustav*.

► BILD & BUBBLA NR 2/2000 – STORT BLUEBERRYNUMMER! ►

En stor och djuplodande specialsektion med allt du vill veta om en av världens bästa västernserier med bland annat en intervju med *Jean »Moebius« Giraud*, en av Blueberrys skapare, samt artiklar och intervjuer om och med andra serieskapare som varit involverade i serien som *Corteginanni*, *Blanc-Dumont*, *Rouge* med flera. Dessutom en artikel om *Debbie Drechsler*, den amerikanska serieskaparen bakom det kontroversiella albumet »Pappas flicka«, en artikel om *Asterix* på film med mera.

◄ BILD & BUBBLA NR 3/2000 – STORT FANTOMENNUMMER! ◄

En stor och fyllig specialsektion om den 50-årsjubilerande *Fantomentidningen* med bland annat en utförlig intervju med herr Fantomen själv, redaktör *Ulf Granberg*, presentationer av i stort sett alla som arbetat med tidningen genom åren samt en artikel om Fantomen på film. Dessutom en intervju med *Bill Sienkiewicz*, en av de mest nyskapande och utmanande amerikanska serieskaparna, en stor artikel om hur det står till med serierna i vårt grannland *Norge* med mera. Ett extratjock jubileumsnummer på hela 150 sidor!

► BILD & BUBBLA NR 4/2000 – STORT FINLANDSNUMMER! ►

Det slutgiltiga numret om den nya spännande trenden med moderna serier i Finland. Tidningen innehåller bland annat en omfattande specialsektion med ett stort antal intervjuer med de mest intressanta av dagens finska serieskapare. Varje intervju åtföljs av serie-exempel som ger dig möjlighet att stifta bekantskap med ett antal nya intressanta seriefigurer. Tidningen som är på hela 132 sidor innehåller dessutom mycket mer som till exempel en artikel om olika filmatiseringar av denna klassiska skräckserien »*Tales from the Crypt*«.

Jo det är riktigt! För bara 199 NKR får du årgång 2000 av *Bild & Bubbla*, Nordens ledande tidskrift om tecknade serier. Fyra stora, välmatade nummer delvis i färg och fulla med intressanta artiklar, intervjuer, recensioner med mera, med mera. Nästan 500 sidor med information om det senaste i serievärlden. För att du skall slippa extra avgifter etc så kan du nu sätta in pengarna direkt på *Tegns* postgirokonto 0814 43 72108, Tegn. Sedan är det bara att luta dig tillbaka och vänta på att en kraftig duns i din brevlåda som annonserar att du har många spännande timmars läsning framför dig.

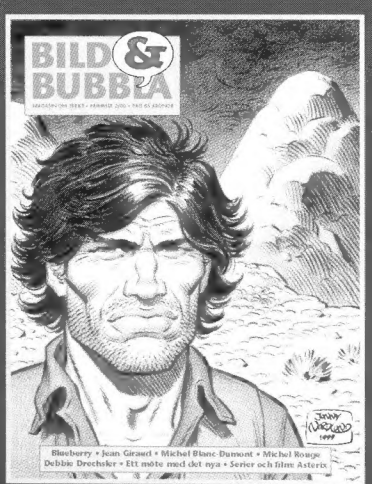

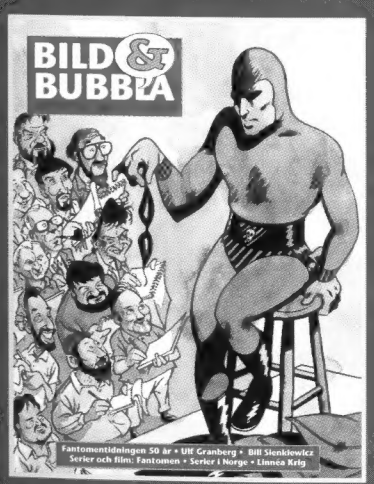

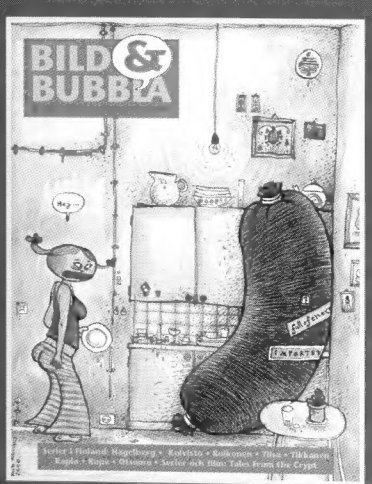

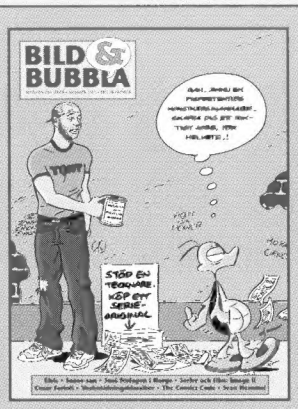

B&B 2/02

OMSLAG
Tony Cronstam
Omslagsidé: Maria Cronstam **Omslagsfärgläggning:** Johan Lorenzon/Tony Cronstam.

BILD & BUBBLA
2/02 (nr 157 från starten 1968),
mars 2002

UTGES AV
Seriefrämjandet (SeF)

B&B UTKOMMER
med fyra nummer per år (i mars, juni, september och december)

ADRESS
Seriefrämjandet
Box 51
232 02 Åkarp

E-POST
bildobubbla@telia.com

TELEFON
040–30 70 05

WEBBPLATS
www.seriefranjandet.com

MEDLEMSKAP
245:– (för ungdomar upp till 18 år 175:–) ett år inklusive prenumeration på Bild & Bubbla (300:– utanför Sverige) på postgirokonto 17 36 15–6, SeF

REDAKTÖRER
Jakob Hallin, form och tryckerikontakter
jakob.hallin@telia.com
Peter Nilsson, textredigering och faktagranskning *petri@spray.se*
Fredrik Strömberg, annonsförsäljning och marknadsföring *fstromberg@telia.com*

RECENSIONSANSVARIG
Mats Nordström
glasbok@spray.se

KORREKTUR
Göran Ribe

ANSVARIG UTGIVARE
Fredrik Strömberg

TACK TILL
Joakim Gunnarsson, Henrik Hallberg, Agneta Hallin, Mats Källblad och Claes Reimerthi

DISTRIBUTION
Grand Ocean AB, Slipgatan 5, 117 39 Stockholm, tel. 08-84 08 26
Nätverkstan Ekonomitjänst, Box 311 20, 400 32 Göteborg, tel. 031-743 99 05

TRYCK
JA Grafiska AB, 2002

PUBLICERING AV MATERIAL
från tidningen får endast ske med redaktionens skriftliga tillstånd. Citera oss gärna med angivande av källa.

BREV
Vi förutsätter att brev till redaktionen är avsedda för publicering om inget annat anges.

BILDER
copyright respektive upphovsman och/eller förlag.

ISSN
0347–7096

TEGN 50

UTGITT AV
TEGN A/L
Nico Hambros vei 4
0969 Oslo

NORSK REDAKSJON
Redaktør: Njål Gulbrandsen, **Økonomi:** Per J Olsen, **Medarbeidere:** Erik Falk, Øyvind Holen, Morten Harper, Tor Arne Hegna og Matti Riesto

WEB
www.tegn.no

MAIL
redaksjon@tegn.no

POSTGIRO
7877 08 89366

ABONNEMENT
Kr 260 for fire nummer

UTGITT MED STØTTE AV
Norsk Kulturråd

ISSN
0801-6879

LEDARE *Så gör vi Bild & Bubbla*

Ordförande – Fredrik Strömberg • fstromberg@telia.com

En fråga jag får då och då, är hur vi klarar att göra en tidskrift som *Bild & Bubbla* – ett arbete som egentligen kräver flera heltidstjänster, men där nästan allt måste skötas ideellt. Svaret är att vi gör det av övertygelse om att *B&B* är viktig. Viktig för att sprida information. Viktig som fackelbärare med budskapet att serier är en kulturform värd att ta på allvar. Viktig eftersom det är den enda tidskrift som kontinuerligt bevakar seriemediet i Sverige.

De ansvariga bakom ett nummer av *B&B* är en stor grupp duktiga människor – inga nämnda och inga glömda – men när jag här talar om »vi« menar jag framförallt den trio redaktörer som utgör spindlar i nätet. En missuppfattning som jag insett existerar, är att jag skulle vara någon form av »chefredaktör«. Att folk fått det intrycket beror nog på att det är jag som skriver ledaren, men det gör jag som ordförande i Seriefrämjandet – inte av någon annan anledning. När det gäller tidningen är vi tre personer som delar både ansvaret och huvuddelen av arbetet. Det här sker förstås i nära samarbete med ytterligare ett antal duktiga redaktionsmedlemmar, men dagens *B&B* är nog ändå en spegel framförallt av oss tre; Peter, Jakob och jag.

Peter är, förutom att han skriver artiklar, den som ser till att våra texter blir så bra som möjligt. Det handlar en hel del om faktagranskning och kompletteringar – ett metodiskt arbete som gör att tidningen trots sitt omfång innehåller förhållandevis få faktafel. Han arbetar också mycket med språket och texternas struktur för att artiklarna ska bli lättlästa och få ett bra flyt.

Jakob är formgivaren som ser till att B&B håller en standard som gett oss uppmärksamhet långt utanför vårt eget språkområde. Han har inte bara visionerna om hur vi kan utvecklas rent grafiskt, han är också en extremt noggrann person. Jakob är dessutom organisatören som ser till att allt fungerar rent praktiskt, jagar på oss andra så att vi gör det vi skall, och finner lösningar på de problem som uppstår.

Själv sköter jag de utåtriktade kontakterna. Jag säljer annonser, vilket ger oss ekonomiska möjligheter att växa. Jag sköter också övriga kontakter med förlag, serieskapare och organisationer, vilket är viktigt om man vill göra en branschtidning. Därtill gör jag de flesta intervjuerna med dagens serieskapare.

Och så bjuder jag på kaffet på våra redaktionsmöten.

Puss på er!

Fredrik Strömberg

INNEHÅLL

TONY CRONSTAM OCH ELVIS • »The king is back! – en intervju med ›Elvis‹ skapare Tony Cronstam« *av Fredrik Strömberg* **4**

SAZAE-SAN • »Machiko Hasegawa – en annan bild av Japan« *av Peter Nilsson* **18**

MUSSE-TECKNAREN • »En mästare på Musse – ett porträtt av Cèsar Ferioli« *av Joakim Gunnarsson* **24**

GÄSTPENNA • Andra ämnen, andra synvinklar. *av Gunnar Krantz* **30**

NO COMPRENDO PRESS • »›Uforståelig suksess – No Comprendo Press – Fra Elvis Costello til To trøtte typer« *av Øyvind Holen* . . **32**

I STÄLLET • Svensk serietidningsutgivning bevakad *av Jens Lindell* **40**

FÖRENINGSLIV • På gång i Sveriges serieföreningar *Redaktör Fredrik Strömberg* **42**

VECKOTIDNINGSKLASSIKER • »Sjömanskostymernas guldålder – om några av tretiotalets veckotidningsserier« *av Alf Palfjord & Peter Nilsson* **44**

KONTACT • Brev från läsekretsen *Redaktör Peter Nilsson* **55**

FREDRIK I GAMLA VÄRLDEN • Nordisk serieutgivning bevakad *av Fredrik Strömberg* . . **56**

IMAGE PÅ FILM 2 • »Serier och film del 16 – Girlpower? – Om Lara och Sara på vita duken« *av David Haglund* **58**

TITTA HAN FLYGER! • Superhjältegenren bevakad *av Göran Semb* **62**

5 SERIER • Serier som har vært inspirerende og viktige for den »kunstneriske utvikling«, valgt *av Odd Henning Skyllingstad* **64**

TIDSKRIFTER • Aktuellt i andra serietidskrifter *av Peter Nilsson* **65**

TURE SVENTON • »Sven Hemmel – Händig med livet« *av Jan Hemmel* **66**

MATS SERIEKRÖNIKA • Alla dessa serietecknarelver *av Mats Källblad* **69**

PÅ ANDRA SIDAN • Godbitar från utgivningen i USA enligt *Henrik Hallberg* **70**

RECENSIONER • Svenska och utländska album recenseras *Recensionsansvarig Mats Nordström* **72**

AVIGSERIER • Amatörserier granskas och bedöms *av Ainur Elmgren* **80**

ANMELDELSER • Norskspråklige utgivelser dissekeres **82**

TRE FORLAG • »Slik ser de det selv – Tre norske forlag presenterer seg« *av Morten Harper* . . . **84**

COMICS CODE • »Ett vakande öga – nytt ljus över The Comics Code« *av Håkan Bodström* . . . **86**

NYHETER • Nyheter från världens alla hörn *Redaktörer Peter Nilsson & Fredrik Strömberg* . . . **90**

The King

– en intervju med »Elvis«

av **FREDRIK STRÖMBERG**

Att göra dagsstrippserier är en svår konst. Att förstå och att rätt använda det extremt begränsade utrymme formatet medger, och att samtidigt vara kreativ och intressant en gång om dagen, är en utmaning som många försöker sig på men få lyckas bemästra. Den som läst tidningen Metro de senaste två åren lär inte ha kunnat missa att det numera finns en ny tecknare som kan sälla sig till den exklusiva skaran av framgångsrika svenska strippmakare. Tony Cronstams serie »Elvis« har på förhållandevis kort tid blivit en läsarfavorit och syndikeras numera även i ett antal andra dags- och serietidningar. Det är med andra ord dags för en intervju i B&B.

is back!

skapare Tony Cronstam

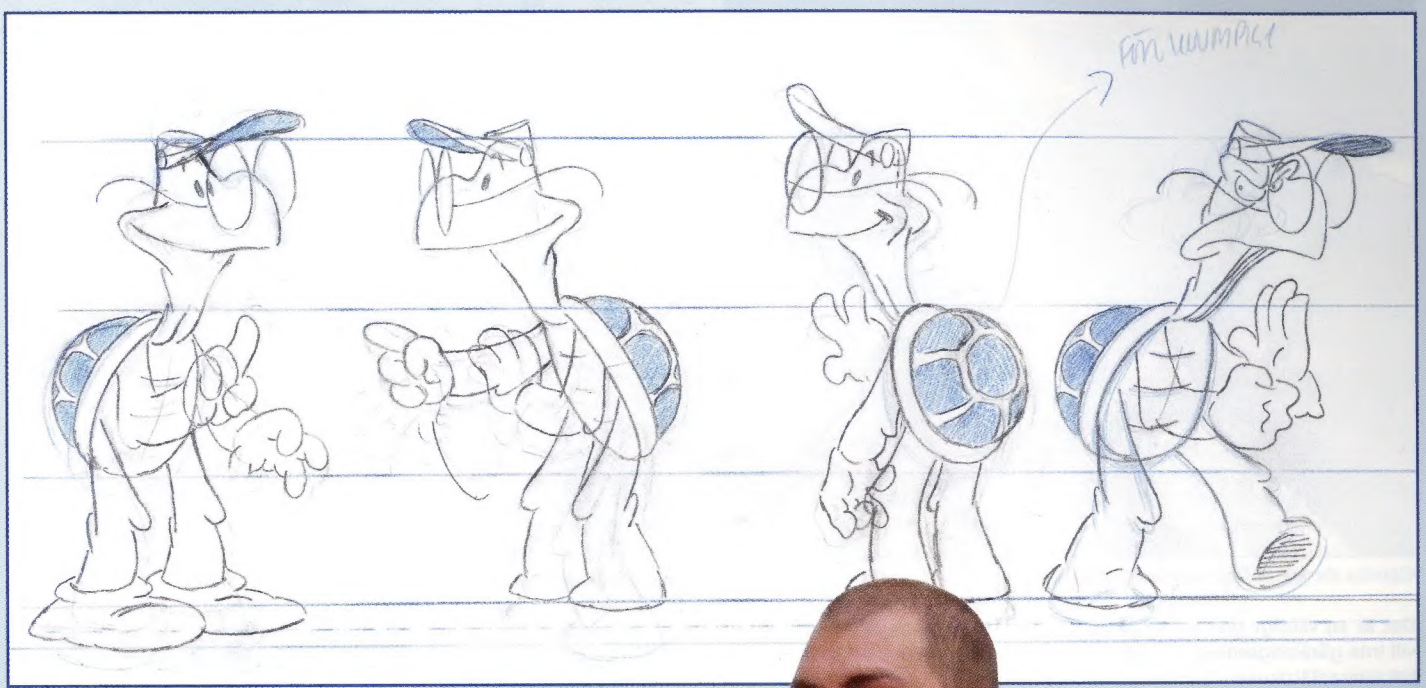

Tidiga skisser till figuren som skulle bli Elvis.

Jag träffade Tony i ett vårsoligt Malmö, och vi valde att gå till en indisk restaurang där maten var god och personalen en aning konfunderad över bandspelare och annat som fick passas in mellan faten. Tony var i ärlighetens namn lite stressad av att morgondagens stripp fortfarande inte var tecknad, men efter ett tag kom vi igång med en bra diskussion om livet som serieskapare i allmänhet och som daglig strippmakare i synnerhet.

VILL SKAPA REAKTIONER

»Elvis« är i dag en av Sveriges mest lästa serier. Den går ju i *Metro* som är den största dagstidningen i landet, syndikeras i andra dagstidningar, går i serietidningen *Pondus* med mera. Hur känns det?

– Bra. *[Skratt]*

Är det jobbigt att ha över en miljon läsare per dag? Känner du dig pressad av det?

– Ibland. Men jag försöker göra serien för mig själv, utan att bekymra mig så mycket för vad folk ska tycka och inte tycka.

Du är inte rädd att stöta dig med folk?

– Vadå, jag *vill* stöta mig med folk, för att skapa reaktioner. Även om jag tycker det är legitimt att skriva bara för att roa, så är ambitionen ändå att röra om i grytan så ofta som möjligt. Men jag är väldigt försiktig med att såra folk. Jag går aldrig till personangrepp.

Omslaget till den nya tidningen Pondus, i vilken »Elvis« numera är ett av de fasta inslagen.

Tony Cronstam, mannen bakom serien »Elvis«.

Du driver med rätt mycket i serien. Vad får man inte lov att göra?

– Jag tycker man får göra det mesta, faktiskt.

Men var går din gräns?

– Elfte september till exempel. Jag skulle göra dagsstrippen till nästa dag när jag fick nyheten, så jag hade möjligheten att kommentera det dagen efter. Jag satt och grubblade på det en lång stund bara för att slutligen förkasta tanken. Risken att någon kunde uppfatta det som plumpt eller ta illa vid sig på något sätt var för stor. Och då hade jag ändå tänkt närma mig ämnet med extrem försiktighet.

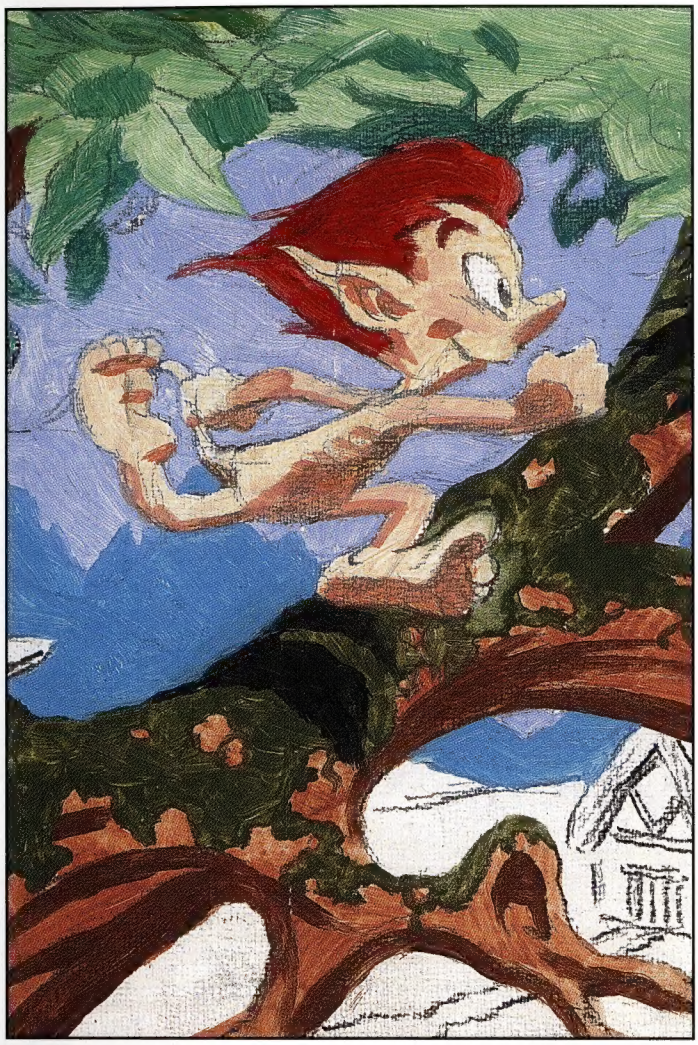

Ofärdig oljeskiss till ett framtida projekt.

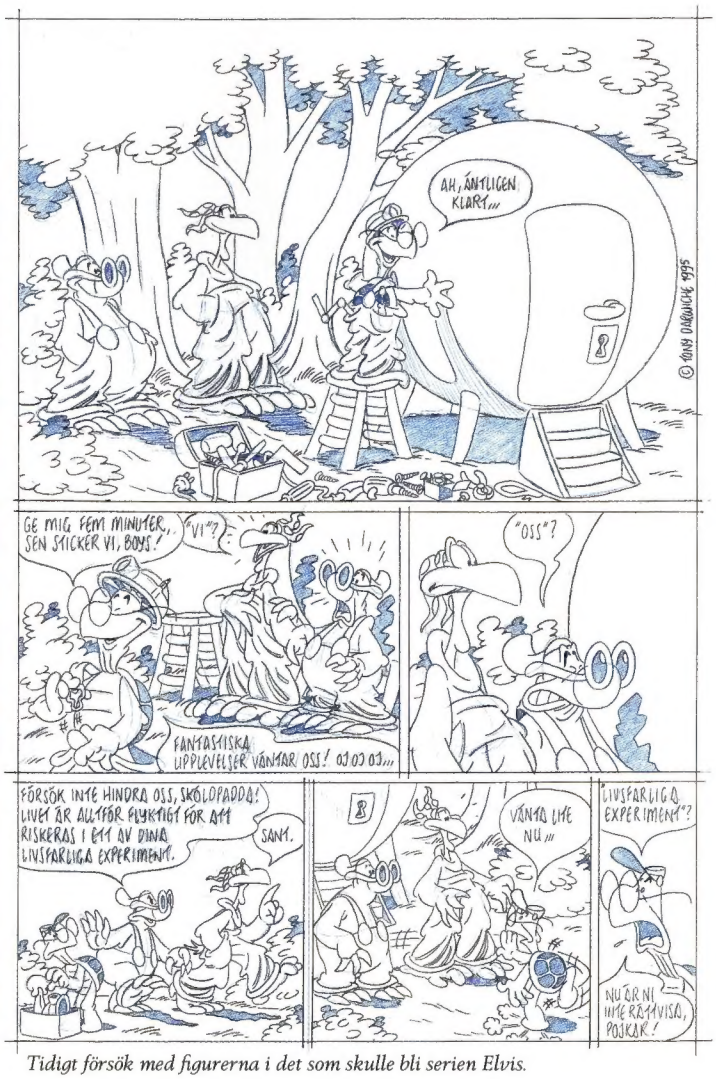

Tidigt försök med figurerna i det som skulle bli serien Elvis.

Det är en väldigt svår balansgång att gå. Man vill inte göra någonting som gjorts tidigare och bara vara slätstruken. Samtidigt finns det en anledning till att så många gör serier som är slätstrukna. Man riskerar ingenting...

– Precis! Men jag tycker nästan att det är ens plikt som kreatör att testa nya gränser hela tiden. Det kvittar vilket medium man arbetar inom, om man är författare, serietecknare, fotograf eller filmmakare. För att mediet ska fortsätta utvecklas, för man ska kunna behålla intresset själv och sätta nya gränser, så måste man också pröva gränserna. Jag skulle säga att jag jobbar 99,9 procent utan gränser. Det enda som hindrar mig är, som jag nämnde tidigare, personangrepp – när jag tror att folk kan bli ledsna. Inte förbannade, det får de bli hur mycket de vill!

NALLAR

Om vi tar ett steg tillbaka, hur länge har serien funnits?

– Två år ungefär. Den debuterade i Metro juni 2000.

Hur kom den till? Berätta om bakgrunden.

– När jag var tjugo började jag arbeta som tecknare på tidningen *Bamse*, vilket jag fortsatte med de nästföljande elva åren. Mot slutet stod nallarna mig verkligen upp i halsen och jag kände mer än någonsin att jag ville göra något eget, annorlunda.

En illustration som ett exempel på att Tony inte bara tecknar fabeldjur.

Berodde det på att du var tvungen att jobba med någon annans figurer, eller på att du var tvungen att jobba för en yngre publik?

– Att få jobba med Bamsefigurerna var krävande men lärorikt. Och att jag arbetade för en yngre publik var ärligt talat inget jag funderade speciellt mycket över, annat än bildlösningsmässigt. Men att i elva år arbeta mot en redaktion som sitter med linjaler och mäter ens teckningar och kommer med kommentarer som »Bamses arm är en millimeter för lång«, i stället för att inse genialiteten och spontaniteten i Runes *[Bamseseriens skapare Rune Andréassons]* grejer och uppmuntra sina tecknare att eftersträva dessa oerhört mycket mer värdefulla kvalitéer, tar på krafterna.

Det sista äventyret jag tecknade var »Bamse och Guldgnoms skatt«. Det var det första av de manus Rune skrev för att tecknas efter hans död, och som en hyllning till den gamle mästaren ville jag teckna serien i Runes tidiga stil. Från att ha arbetat i A3-format, med en arbetsgång av grovskis-

Tidigt i sin karriär tecknade Tony, då under namnet Darwiche, barbarer för diverse rollspelstidningar.

ser, konstruktioner, renteckningar och slutligen tusch gick jag över till A4-format, gjorde en grovskiss och tuschade sen rakt av. Som Rune gjorde en gång i tiden.

De sidorna är de bästa jag gjort, men jag fick tjata på redaktionen i två veckor innan de ens ville gå med på att låta mig arbeta i den stilen! Joakim Gunnarsson *[själv tecknare och i dag bildansvarig på Bamse, men också serieskribent som i just denna B&B skriver om Cèsar Ferioli]* undantagen förstås – han var på samma våglängd och pucklade på för förändring inifrån. Det är förresten han som har fått ge namn åt Elvis kompis Jocke.

Fast både figuren Elvis och det här med att göra strippserier var saker du provat tidigare.

– Jepp. De första skisserna på sköldpaddan som så småningom kom att bli Elvis är från mitten på 90-talet. Första gången han dök upp var som kladd i marginalerna på nåt Bamseäventyr jag arbetade med. När jobbet blev för segt brukade jag roa mig med att rita skruvade versioner av Bamsefigurerna. Vad jag sysselsatte dem med ska vi kanske inte prata om... *[Skratt]*

Detta växte sedan till en strippserie med en sköldpadda som jag döpte till Shelvin i huvudrollen. Efter hand la jag ner den serien – av olika anledningar som vi kanske kommer in på senare – men när jag några år senare började fundera på Elvis, återanvände jag Shelvins design, eftersom jag hade fäst mig vid hans utseende. Jag återanvände honom visserligen, men jag förändrade samtidigt hans karaktär, så jag kan inte säga att Shelvin och Elvis är samma figur. Till utseendet kanske, men inte innehållsmässigt.

SHELVIN

Hur många har retat dig och sagt att Elvis är Skalman, eftersom du är en gammal Bamseteckнare? *[Skratt]*

– Jag har åkt in för grov misshandel tre gånger. Men som jag ser det var det självförsvar. *[Skratt]*

Nä, faktum är att prototypen till Shelvin, som så småningom kom att få gestalta Elvis, faktiskt ursprungligen var en parodi på Skalman. Ett slags välmenande men förvirrat alter ego till Skalman som gjorde hemska uppfinningar och ofrivilligt tog kål på sina vänner medan han höll på. I början hade han till och med samma hatt som Skalman.

Den här »Shelvin«, den gjorde du i mitten på 90-talet sa du. Försökte du placera den hos något seriesyndikat då?

– Jag skickade en del färdigtuschade strippar tillsammans med manus på ytterligare 200 stycken till de största europeiska och amerikanska syndikaten. Innan dess hade jag hört mig för om vad de ville se för att kunna bedöma en serie, och till min förvåning var kraven mycket högre i Europa. Manus till minst 200 strippar var minimikravet från bland annat Bulls för att ens göra en bedömning.

Under ett antal år var Tony huvudtecknare på serien »Bamse« och gjorde omslagsteckningarna.

Men strippformen passade mig som arbetssätt – att kunna få en idé och sen tjoff, pang kunna färdigställa den på några timmar – så jag körde på.

»Instant gratification«, man får resultat med detsamma.

– Precis, sådant är alltid trevligt! Bulls önskan om testmanus på 200 strippar var ju i och för sig rätt saftig när man tänker på det, men som tur var insåg jag inte hur mycket jobb det innebar. Hade jag vetat vad jag gav mig in på hade jag nog bara garvat och satt mig ner och lirat lite TV-spel i stället. Men med oförfalskad naivitet tog jag ett kollegieblock och gjorde manusen.

Bara sådär?

– Nej, det tog några månader. Men jag gjorde det i alla fall, och lärde mig massor på vägen. Jag peppade mig själv genom att tänka att om jag kunde göra tjugofem strippar så borde jag klara femtio

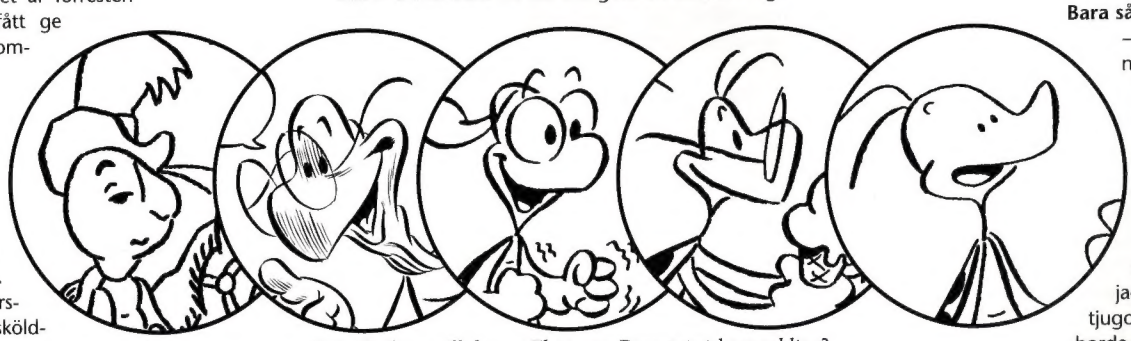

Från Skalman till dagens Elvis – en Darwinistisk utveckling?

En stripp från det andra försöket att nå en amerikansk publik.

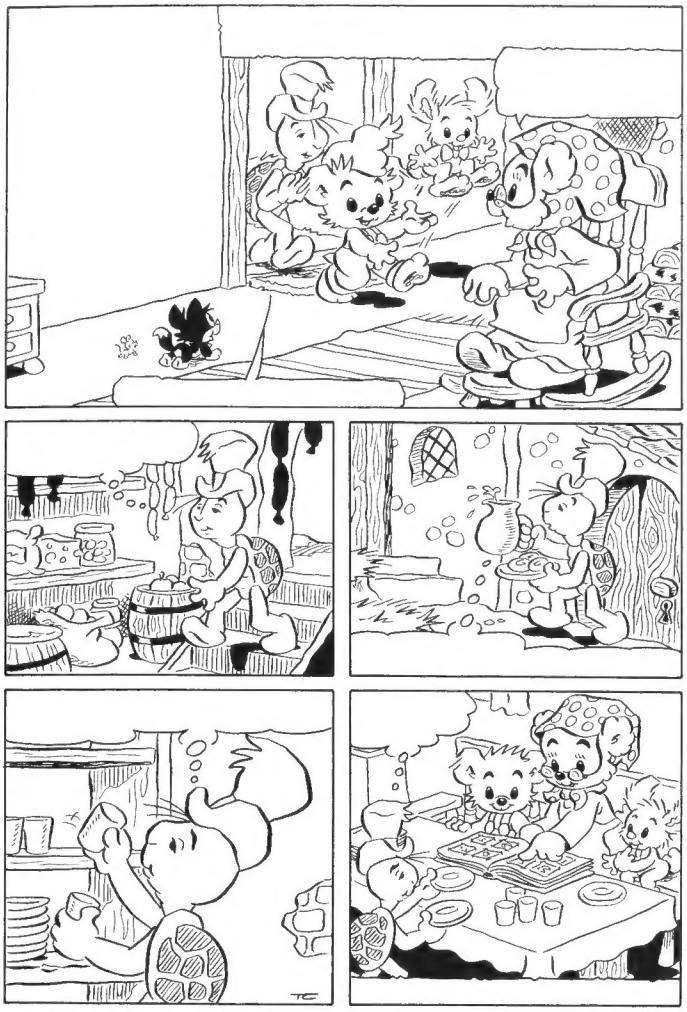

Mot slutet av sin tid på »Bamse« fick Tony i uppdrag att teckna oanvända manus av Rune Andréasson i en stil som låg närmare Runes än den som normalt används i dagens »Bamse«.

Inte sällan gör Elvis det som Tony, och ofta läsaren, skulle önska att de vågade göra. Här en tidig stripp där Elvis mot alla konventioner lär ett busfrö en läxa.

också, och fixade jag femtio fanns det ingen anledning till att jag inte skulle kunna komma på hundra och så vidare. Så tänker jag fortfarande.

Men det blev aldrig av att den blev syndikerad?

– Jag hade ett europeiskt syndikat som var intresserat och ett annat som ville köra igång direkt och lansera serien i Norden. Samtidigt började refuseringsbreven trilla in från andra sidan Atlanten. Men det personliga refuseringsbrevet jag fick från det amerikanska syndikatet King Features var så uppmuntrande att jag valde att hellre göra ett nytt försök där.

Men i slutändan valde du att inte satsa på internationell syndikering?

– Jag är glad att jag gjorde det. Hade jag börjat teckna »Shelvin« då, hade »Elvis« aldrig sett dagens ljus.

Vad fick dig att ta upp tråden igen?

– Med »Elvis«? Jag har alltid velat göra mina egna grejer. Åren på Bamse la bara allting på is. Till slut bubblade skaparlusten över och sköldpaddan började dyka upp överallt. I marginaler, på anteckningsblock, kvitton och servetter. Shit man, the turtle was stalking me! *[Skratt]*

Sen var det förstås jobbet på Serietecknarskolan i Malmö *[där Tony sedan några år undervisar parallellt med sitt eget serieskapande]*. Att gå runt och se eleverna teckna serier hela dagarna gjorde mig sugen. En dag berättade Jenny Holmlund, som gick i den första årskullen *[och samtidigt skrev just för Metro]*, att *Metro* var ute efter en serie, och det gav mig ännu mer motivation.

SERIESKOLA

OK, jag antar att vi borde ta upp din roll på Serietecknarskolan lite närmare. Vi arbetar ju där tillsammans, du och jag och Gunnar Krantz. Hur ser du på din roll på skolan?

– Vad kan jag säga, Fredrik? Det är ett sant nöje att arbeta med er! *[Skratt]* Jag tror vi kompletterar varandra bra. Men vad gäller min roll? Hmm... Jag ser ett klassrum med elever som en ateljé full av artister, av vilka jag är en. Varken sämre eller bättre, men med mer rutin och erfa-

Ett antal bifigurer har passerat revy under seriens två år.

Den omtalade vargjaktsstrippen.

En av de allra senaste Elvisstripparna – i vilken Tony och hans fru Maria själva förekommer.

renhet, något som jag är där för att dela med mig av. Objektivt och konstruktivt. Annars kan man hålla tyst.

Jo, att vi kompletterar varandra är nog rätt. Jag har den teoretiska bakgrunden, du den långa erfarenheten från den kommersiella delen av seriebranschen, och så Gunnar som mer kommer från konstvärlden. Vad lär du ut på dina lektioner?

– Jag håller i lite av varje; figurkonstruktion, perspektiv, anatomi, berättarteknik, tuschteknik och så vidare. Men framför allt försöker jag som sagt dela med mig av de misstag och erfarenheter jag gjort som serietecknare, så att mina elever ska slippa harva sig igenom dem på samma sätt. Och det är något som jag är övertygad om sparar dem mycket tid.

Hur funkar det då? Lär de sig något?

– Det hoppas jag verkligen! *[Skratt]* Jo, men visst. Vi har kanonduktiga elever och jag tycker man ser hur de utvecklas hela tiden. Eller vad säger du?

Jo, utan tvekan. Men så har vi valt ut dem bland många sökande också.

Hur gillar du att vara lärare då?

– I love it.

Samma här. Man går till jobbet med ett stort leende på läpparna varje dag. Känner du att du har lärt dig någonting som serietecknare av att vara lärare?

– Jag har blivit mer medveten i mitt skapande, eftersom jag för att kunna undervisa om olika tekniker hela tiden tvingas analysera moment för moment. Det är anmärkningsvärt hur man tecknar intuitivt efter regler man aldrig tänkt på. Men det ligger en oerhört stor behållning i att arbeta »medvetet«.

Elvis för ofta sin kamp mot sin fru på ett mentalt plan.

Jo, man ska inte förbise all den kunskap som faktiskt finns ackumulerad numera om vad som fungerar och vad som inte gör det, och varför. Samtidigt ska man naturligtvis akta sig för att analysera för mycket, eftersom det kan ta död på kreativiteten.

Nåväl, nog om det. Du tog alltså tag i ditt eget projekt igen, efter diverse kontroverser med Bamseredaktionen...

– Visst, det bidrog ju också förstås. När jag slutat med »Bamse« hade jag plötsligt tid över att koncentrera mig på allt det där som fått vänta. Jag vet inte om vi ska gå in på turerna kring varför jag slutade. Jag har hört från förlagsfolk att det cirkulerar vandringssägner på Egmont om hur det gick till.

Du kan kort sammanfatta, tycker jag. Vad var problemet och varför slutade du?

– Jag blev dåligt behandlad.

Ur vilken aspekt?

– I slutändan var det inte en originalfråga det handlade om, som så många har sagt. Och inte heller ett bråk med Egmont, utan en schism med en redaktionsmedlem, som sprang ur vad jag uppfattade som brutna löften och orättvis behandling. Jag kan nog inte berätta mycket mer, utan att hänga ut folk...

Elvis tycker inte om reklam liksom sin skapare.

FABELDJUR

OK, då går vi över till »Elvis« igen. Varför blev det en fabeldjursserie?

– Det vet jag inte, för jag har egentligen aldrig betraktat mig som en skämttecknare. När jag var yngre läste jag »Träskmannen«, superhjälteserier och sådant, och när jag tecknade så var det realistiskt. Jag blev väl yrkesskadad på *Bamse*.

Jag har hört en teori om att anledningen till att många serietecknare arbetar med fabeldjur är att sådana är lättare för läsaren att identifiera sig med. De har inte några särskiljande karaktärsdrag som begränsar igenkänningsfaktorn genom reflektioner som: »Men hallå, jag har inte långt svart hår eller en sådan näsa«. Men en sköldpadda är en sköldpadda, han kan se ut hur som helst. När jag skriver »Elvis« tänker jag aldrig på honom som sköldpadda, då skulle jag inte kunna skriva om honom.

Precis. Det var ju framför allt Scott McCloud som popularisera teorin om att det är lättare att identifiera sig med figurer som inte är så porträttlika människor.

Filosofiska funderingar à la Tony Cronstam.

Vardagens alla små irritationsmoment har sin givna plats i »Elvis«.

– Det låter tjusigt i alla fall, men för min del var det i så fall helt undermedvetet. Jag har lekt med tanken att gestalta Elvis som en människa, men jag hittade aldrig ett utseende som passade.

Den här frågan har du hört en miljon gånger, men Elvis är ju du. Jag känner dig och jag läser din serie, Elvis är du. Säg nu som det är! ***[Skratt]***

– Det är därför alla som känner mig tycker det är så roligt att läsa »Elvis«. Det händer att folk jag känner, men som jag inte har träffat på ett tag säger: »Jamen det gör inget att vi inte träffas. Det är bara att plocka upp en *Metro* och läsa, så vet man vad som händer i ditt liv.«

I hur stor utsträckning är det sant?

– Ganska stor. Vissa strippar är tagna ord för ord ur verkliga livet.

Du har medvetet spelat på ganska få figurer, det finns inte ett stort persongalleri i serien. Vilka har du förutom Elvis själv?

– Elvis fru Hedvig, kompisarna Totte och Jocke, brorsbarnen Hanna och Freddy, som kom och hälsade på. Och så fånen Benny, som dyker upp ibland.

Varför så få? Du skulle ju kunna ha nya figurer varje dag.

– Jag har medvetet hållit nere antalet för att inte förvirra läsarna med för många figurer att hålla reda på.

Men samtidigt, om du bygger upp en bra bas nu, så kan du ju fylla på med fler efter hand. Vid det här laget tror jag du har uppnått den igenkänningsfaktor som du ville uppnå.

– Jag hoppas det. Men i början skulle det kännts konstigt att ha en serie som hette »Elvis« och teckna en stripp med Totte eller Hedvig. Tänk om läsarna trodde att Totte var Elvis.

METRO

Var det här något som *Metro* kommenterade?

– Inte figurgalleriet, men berättarformen. Min första redaktör på *Metro*, Eli Åhman Petersen, bad mig att undvika sammanhängande episoder som sträckte sig från dag till dag, det och spin-offs.

Det kan man ju på sätt och vis förstå. *Metro* är ju inte en tidning som folk prenumererar på, utan en tidning som man plockar upp lite när det faller sig. Då kan man inte vara säker på att få läsa den nästa dag. Hur har det påverkat ditt berättande?

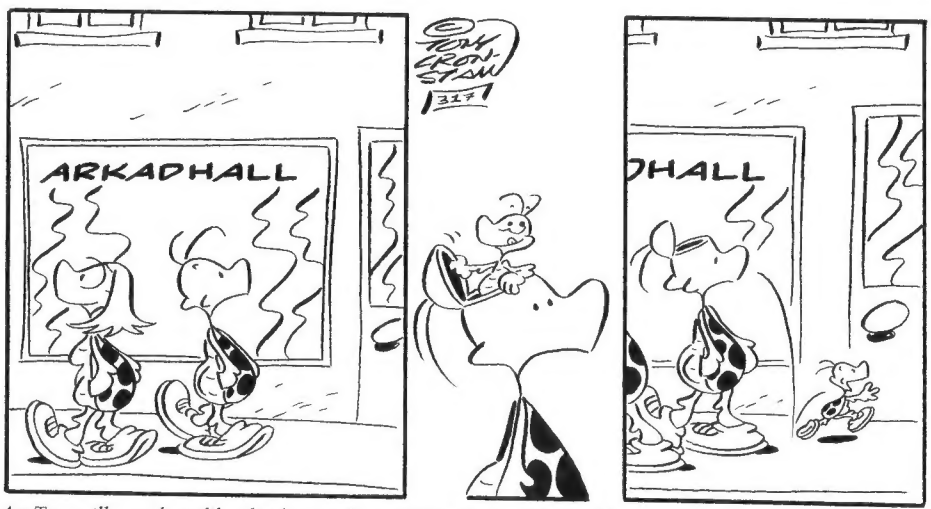

Att Tony gillar spel av olika slag lär inte ha undgått någon som läser »Elvis«.

Enkel, rak och svensk humor.

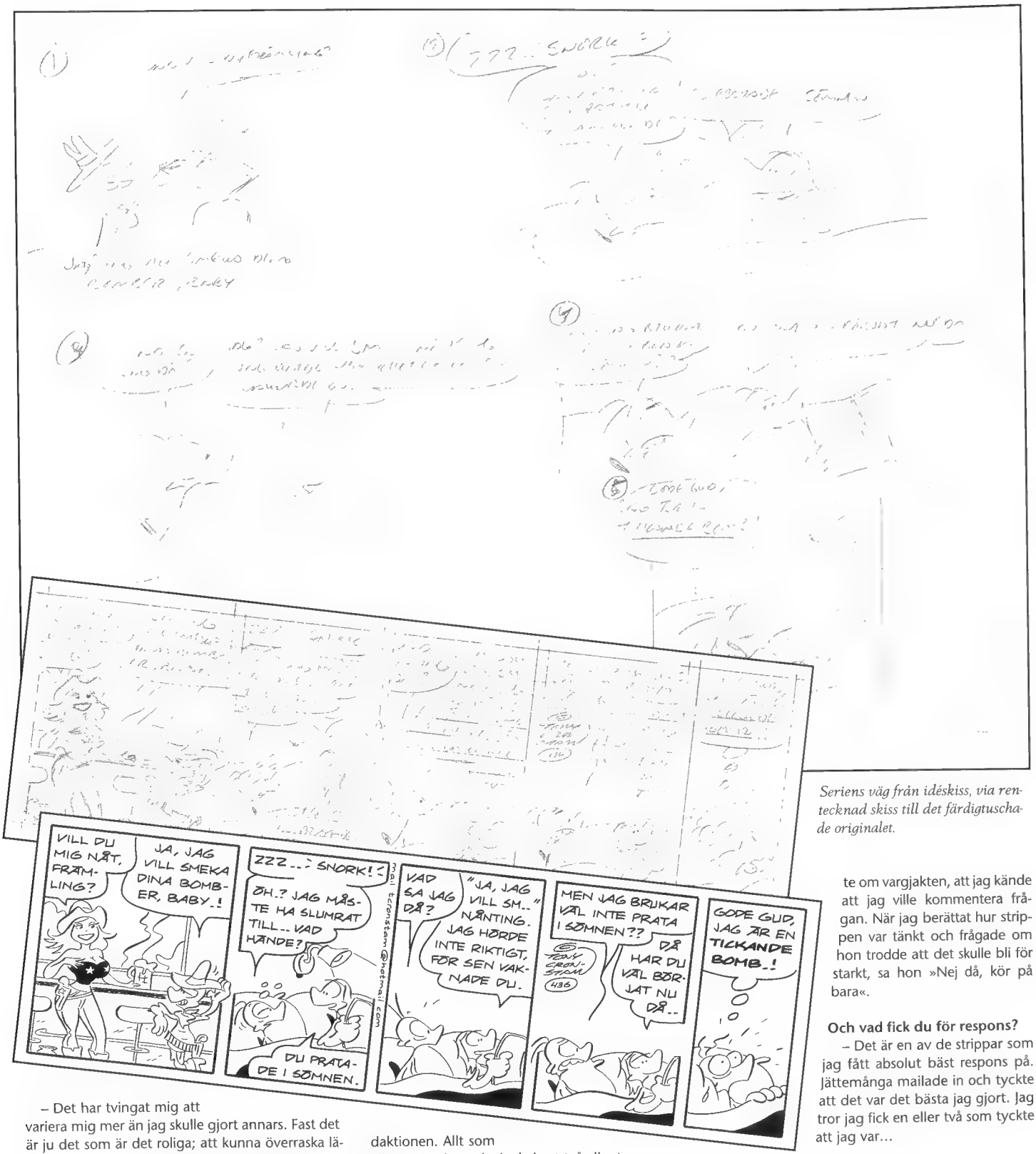

Seriens väg från idéskiss, via rentecknad skiss till det färdigtuschade originalet.

– Det har tvingat mig att variera mig mer än jag skulle gjort annars. Fast det är ju det som är det roliga; att kunna överraska läsarna genom att kasta sig från det brutala till det filosofiska till det vardagliga. Ibland bröt jag mot reglerna och gjorde episoder som sträckte sig över ett antal dagar – som när Totte skaffade sig porrfilmspung, eller när Elvis började gå på spinning. Det var kul, för det fick nästan bäst respons hos läsarna.

Men det måste innebära att du får lov att bygga vidare på historier nu?

– Sakari Pitkänen, som kommit tillbaka som chefredaktör för *Metro* sen Eli slutade, har inte kommenterat saken, så jag antar att jag kan göra hur jag vill. I början skickade jag in stripparna till Eli för godkännande innan de gick vidare till bildredaktionen. Allt som allt tror jag hon plockade bort två eller tre strippar som hon inte riktigt tyckte passade in, men efter några månader bad hon mig skicka dem direkt till bildredaktionen.

Så du blir inte censurerad alls numera?

– Nej. Det har hänt att jag tvekat på någon stripp och ringt för att kolla vad de tycker, men hittills har de alltid gett grönt ljus.

ÖVER GRÄNSEN?

En av mina favoriter var när du kommenterade vargjakten. Då har jag för mig att du kontaktade tidningen.

– Ja. Jag ringde till Eli och förklarade vad jag tyckte om vargjakten, att jag kände att jag ville kommentera frågan. När jag berättat hur strippen var tänkt och frågade om hon trodde att det skulle bli för starkt, sa hon »Nej då, kör på bara«.

Och vad fick du för respons?

– Det är en av de strippar som jag fått absolut bäst respons på. Jättemånga mailade in och tyckte att det var det bästa jag gjort. Jag tror jag fick en eller två som tyckte att jag var...

Över gränsen?...

– De var nog jägare. *[Skratt]* En annan som jag funderar på är den där Hedvig berättar för Elvis att hon har en fantasi som hon skulle vilja förverkliga, och så tar hon på sig en jättestor dildo och... Jag tvekade lite innan jag skulle skicka den, så jag visade den för min fru Maria och några kompisar. Alla garvade, så...

Just den har ett antal av mina kompisar som inte är uttalade serieläsare kommenterat, och tyckt var jättekul. Där lyckades du väcka känslor, tror jag!

– Kul! Jag glömde säga att det faktum att seri-

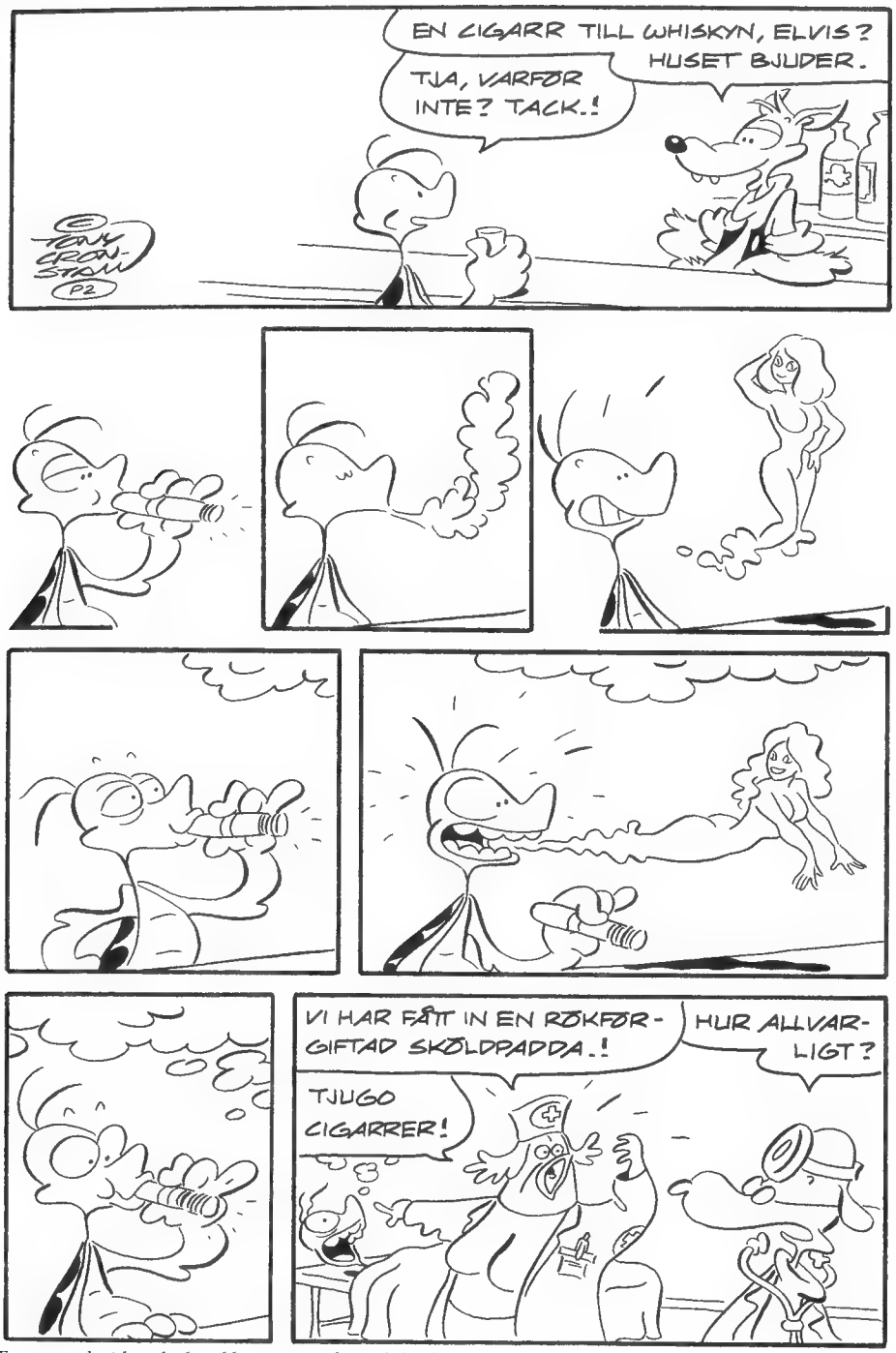

Ett exempel på hur det kan bli när Tony får en hel sida att breda ut sig över.

en ser ut som den gör i dag faktiskt mycket beror på att *Metro* inte bara ville ha fristående strippar, utan även att serien skulle se annorlunda ut i sin design från dag till dag. Strippar med fyra rutor varvade med strippar med tre, en eller fem rutor och så vidare. Och det tyckte jag var bra. Över huvud taget hade jag och Eli ett bra samarbete.

Det är något som jag gillar med serien när man sitter och läser ett antal strippar i följd – att den har allt mellan en och åtta rutor, rutor med ramar och utan ramar och så vidare. Du varierar väldigt mycket grafiskt. Sitter man och läser, som jag har gjort inför den här intervjun, 494 strippar, så reagerar man på att du varierar dig, inte bara i tematiken och berättandet utan även rent grafiskt.

En favorit var en av de absolut senaste, när Elvis ska ta ut pengar, där du delar strippen i två rader och enbart använder dig av siluetter. Mycket snyggt att du använder strippen på ett annorlunda sätt rent grafiskt. Men det var alltså något som *Metro* direkt bad om?

– Eli påpekade att hon gillade att jag varierade upplägget i rutor och bad mig fortsätta med det. Innan hon gjorde den kommentaren var det inget jag tänkt på, men sedan dess försöker jag arbeta så mycket som möjligt efter den formeln. I dag skulle ingen kunna hindra mig från att göra det, för jag trivs med ombyte.

FORM OCH DESIGN

Jag kan ju se på stripparna att du har känsla för form och design. Är det inte irriterande att bara ha den här lilla fyrkanten att jobba i?

– Snacka om det!

Det är ett väldigt konstigt format egentligen om man börjar tänka på det. Varför ska det vara det formatet?

Lasse Mortimers Hälge på besök i »Elvis«.

– Ja, ge oss serietecknare mer utrymme! *[Skratt]*

Men du har inte funderat på att gå upp till tidningen och säga, att från och med nu så vill du ha dubbelt så mycket plats, tack!

– Jag har varit för träskallig för att ens komma på idén! Om jag har problem att få en idé att rymmas i en stripp, löser jag det i stället. Det är klart, ibland går det åt helvete och då får man kassera. Jag har en hel låda full med för långa Elvisberättelser som inte fått plats.

Men du tror inte att den hade blivit roligare, mer spännande rent grafiskt, om du hade haft större plats?

– Jo, såklart. Vi får se, jag får snacka med Sakari, kanske han ger mig lite mer utrymme. En två- eller trestripp i veckan till exempel.

Det ser jag fram emot att läsa! Man kan berätta vissa saker i strippserier, vissa saker i helsidor, vissa saker i serier på tio sidor, andra saker i böcker på 400 sidor. Funderar du på att ta de här figurerna och göra någonting ännu större?

– Ja, jag hade tänkt göra någonting längre till nästa album faktiskt. Som jag nämnde tidigare har jag en hel låda full med långa berättelser.

Jonas Darnells Herman Hedning och Patrik Norrmans Bacon & Egg tillhör de figurer som gästspelat i »Elvis«.

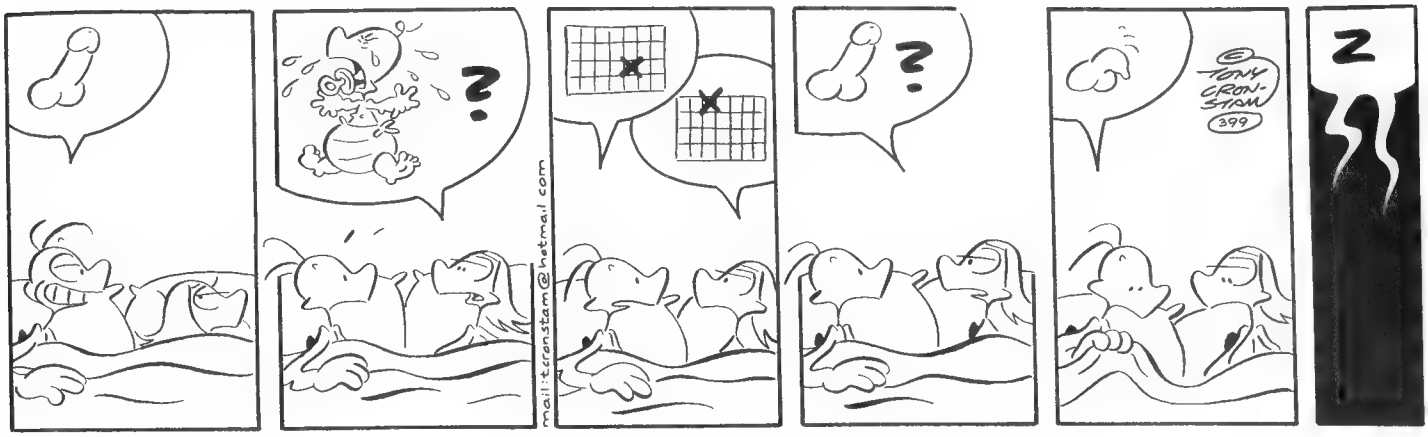

Intervjuarens egen favoritstripp.

Misslyckanden ingår ofta i Elvis vardag.

SYNDIKERING

Ett tecken på att »Elvis« är populär är att den numera även är syndikerad *[det vill säga säljs vidare till andra dagstidningar än Metro]*. Hur gick det till?

– Det var Peter Sparring, en av redaktörerna på serietidningsförlaget Full Stop Media *[ger ut Larson, Pondus med flera titlar]*, som tog upp frågan. Han tyckte jag skulle kolla med de svenska syndikaten om de var intresserade av att sälja »Elvis« utanför *Metros* spridningsområde… och det var de! *[Skratt]* Jag samarbetar med Europa Press sen november 2001 och trivs jättebra med folket där.

Till det färgläggs serien, eller hur? Är du nöjd med hur det görs?

– Nu är jag nöjd, sedan Malin Nettelbladt på Europa Press – på min begäran – tagit över färgläggningen. Men de första stripparna som gick i *Helsingborgs Dagblad* och *Pondus* var färglagda av Reprostugan *[Sveriges största företag för färgläggning av serier och liknande material]* och fick mig att slita mitt hår. Den nya färgläggningen är svalare och »vuxnare« och distraherar inte så mycket.

Hur känns det att »Elvis« numera går i Full Stops nya serietidning *Pondus* också?

Kul! Sämre grannar kan man ha. *[Skratt]* Extra kul att norrmännen får träffa Elvis också, genom den norska utgåvan.

EN STRIPP OM DAGEN

OK, nog om det. Hur orkar du göra en stripp om dagen?

– Jag måste. För det mesta är det jättekul och ibland är det inte lika roligt. Men så tror jag att det är med alla jobb.

Hur lyckas du få det bra även när det inte är kul? För jag tycker att du har en hög »lägsta nivå«, om man säger så.

– Spank you! *[Skratt]* Genom att ha framförhållning på manussidan, antar jag. Jag har en enorm låda med idéer där jag lägger färdiga och halvfärdiga idéer som jag vill fundera på, eller som behöver filas till. Om jag tittar på en idé efter ett par dagar och fortfarande tycker att det är roligt, då håller det. Så testar jag hela tiden. Det är klart, innan det ens hamnar i lådan måste det passera min fru Maria, som jag testar allting på. Hon är min första och bästa redaktör, med extrem fingertoppskänsla!

Tony provar att teckna Marc Silvestris figurer från serien »Cyberforce«.

Men sen är det själva tecknandet, som du gör dagen innan?

– Det stämmer. Jag kan stressa med tecknandet, men inte med skrivandet. Fast det går rätt snabbt att teckna. En stripp tar väl i snitt ett par timmar från skiss till färdig tusch med textning och allt. För några år sen tog det nog dubbelt så lång tid. Och då kanske jag behövde fila på timing och text i ett manus fram och tillbaka i flera dagar. I dag vet jag ögonblickligen, intuitivt, hur det ska vara. Jag kanske inte är idérikare i dag, men jag vet vad jag ska göra med idéerna när jag får dem.

Det faktum att du har producerat en stripp om dagen under ett par år har gett dig en känsla för formen?

– Absolut! Repetition is the mother of skill. Jag har lärt mig att den första ingivelsen nästan alltid är den bästa. När jag skriver manus gör jag det alltid i form av små snabba skisser. När det blir dags att teckna strippen märker jag hur jag får slita för att få samma dynamik och spontanitet som i manuskladdarna. Ifall det går riktigt bra blir strippen nästan lika bra. Men jag försöker att inte pilla för mycket, utan hellre sudda ut och rita om figurerna helt in one take, för att inte tappa för mycket energi i linjerna. Får man flöde i tecknandet kan man nästan känna i handleden om det kommer att se ut som man vill.

Men då måste man å andra sidan ha en väldig erfarenhet och känsla. Man kan inte komma som nybörjare och arbeta så.

– Det är nog svårt. Jag har tecknat en del, men vissa dagar funkar ändå ingenting. Efter några plågsamma timmars suddande och svettande sitter man där och tänker: »Herre gud, jag kan ju inte teckna! Jag har mist förmågan – om jag ens haft den! När ska folk genomskåda mig?« Och jag

Att Tony numera tränar kan inte ha gått någon läsare av »Elvis« förbi.

har som sagt ändå dragit ett streck eller två i mitt liv.

Under min sista tid som Bamsetecknare gjorde jag under en månad tjugosex sidor »Bamse« och tjugofem Elvisstrippar, samtidigt som jag undervisade på Serietecknarskolan två dagar i veckan. Det var det där Runeäventyret om »Guldgnoms skatt«. Hade jag inte skippat konstruktionen och renteckningen och gjort den sista finputsningen i tuschen, som jag gör när jag gör »Elvis«, hade jag aldrig hunnit. Men man måste känna figurerna för att fixa det.

Men det är det jag menar att det inte går att göra som nybörjare. Du måste gå igenom alla de här faserna av figurkonstruktion och så vidare för att nå fram till den nivån där du kan hoppa över det.

– You speak the truth, Sahib! *[Skratt]* För att kunna fejka, måste man kunna reglerna. För så fort man kan se fejken är den misslyckad!

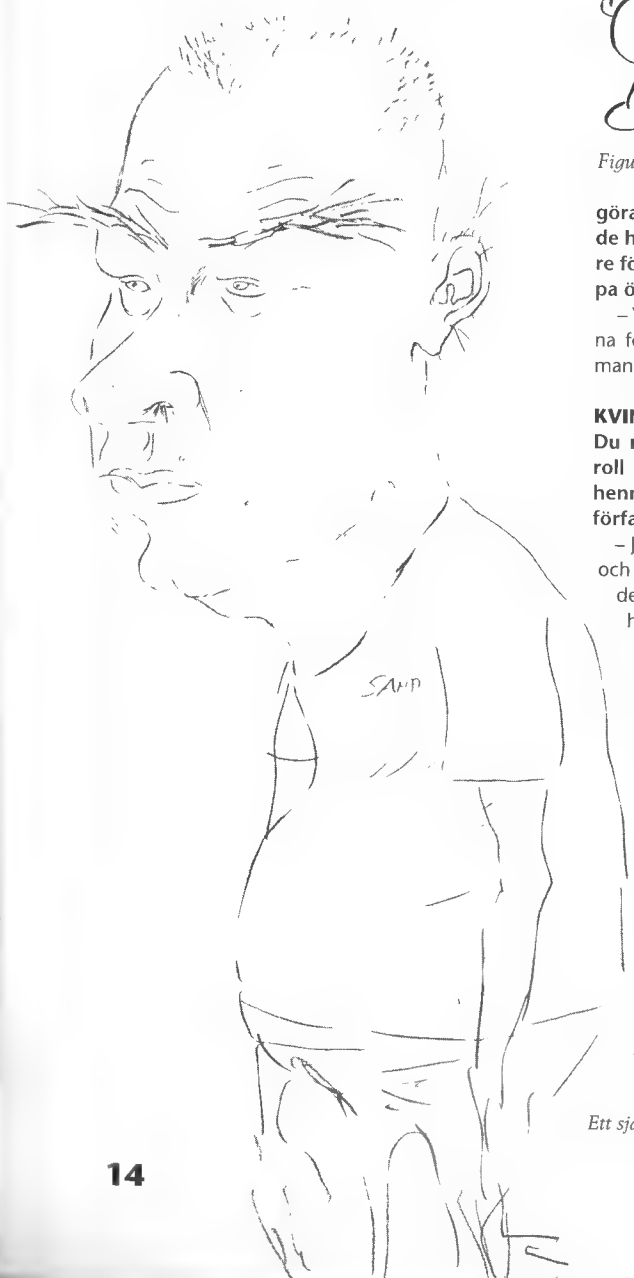

Ett självporträtt och en framtidsvision?

Figuren Elvis är ofta lite barnslig och självisk.

KVINNLIGA LÄSARE

Du nämnde din fru Maria, som har en viktig roll i skapandet. Vad gör hon? Du sätter ut hennes namn då och då som idé- eller manusförfattare.

– Ja, eller så skriver jag »Berättad av Maria«, kort och gott. Utan Maria hade serien inte varit vad den är i dag – om den ens funnits. Förutom att hon bidrar med manus, kommer hon hela tiden med ovärderlig input. Som jag nämnde tidigare är hon faktiskt min försteredaktör.

Det blir lite symbios, att ha sin redaktör boende hos sig. *[Skratt]* Hur har läsarreaktionerna på serien varit?

– Kanon! När jag började göra serien var jag inte beredd på att det skulle vara så många tjejer som hörde av sig. Faktiskt är det fler tjejer än killar.

Det tror jag har att göra med att du berättar så pass allmänna, utlämnande och ganska mänskliga historier. Du kör oftast inte med standardskämt, utan du tar upp någonting som kan vara ganska så trivialt men samtidigt viktigt för folk.

– Jag har funderat på om kan det vara för att Maria har satt sin prägel på serien, eller om jag i »Elvis« lyfter fram min kvinnliga sida? Kanske är det bara så att tjejer har lättare för att höra av sig och ge beröm?

Jo möjligtvis, men jag tror ändå att det är det faktum att din serie ju handlar om mänskliga saker. Att säga att den handlar om relationer är lite klichéaktigt, men lite åt det hållet är det ju. Det är inte »dratta-på-ändan-humor«, utan det handlar ju om hur folk interagerar med varandra.

– Nä, jag hoppas att »Elvis« inte upplevs som en »dratta-på-ändan-serie«. Visserligen tar jag mig friheten att ibland göra strippar åt det hållet, men det är också samtidigt med ambitionen att hela tiden överraska även åt andra hållet.

Men det är det som gör det skönt att läsa, just att du varierar. Inte bara grafiskt utan även berättarmässigt. Du blandar högt och lågt, och det är kul.

– Jo, jag funderade på om jag binder ris åt egen rygg, men jag tror inte det. Visserligen är det lättare att en serie kan uppfattas som ojämn om man arbetar efter ambitionen att ständigt variera temat, men samtidigt hoppas jag att jag når en större publik genom att variera mig. Hade jag nischat Elvis och till exempel bara kört »Elvis går på spinning-strippar«, så hade den delen av läsekretsen som uppskattar den sortens strippar antagligen tyckt att »Elvis« hållit en mycket jämnare nivå, men samtidigt hade jag kanske förlorat sjuttiofem procent av de andra läsarna.

Jag blev förvånad och glad när jag satt på den första signeringen sedan mitt album kommit ut,

och såg att det kom allt från elvaåriga småkillar till damer i 60-årsåldern.

Jo, men jag tror att du faktiskt kan vända dig till i princip alla med »Elvis«. Det är därför den funkar så bra i *Metro* som har en väldigt bred läsekrets.

Okej! Den naturliga följdfrågan sen: Om du är Elvis, är Maria Hedvig?

– Ja, fast Maria är mycket snällare än Hedvig. *[Skratt]*

Jo, ibland kan ju Hedvig vara lite grand den klassiska dominanta seriekvinnan.

– Jag blir inte misshandlad, om det är det du menar!

Du vågar bara inte erkänna det! *[Skratt]*

ELVIS TALAR

Men om vi går tillbaka till det här med en stripp om dagen. Hur kan du få en idé om dagen, en idé som håller?

– Vissa dagar sätter jag mig ner för att skriva manus och får genast idéer till tio strippar. Idéerna kommer så snabbt att jag knappt hinner skriva ner dem. Sen kan det komma dagar med total idétorka. Det är bara att inse att berättelserna kommer när de kommer. Det är ingen idé att pressa. Fast det finns ju berättarknep jag gärna använder, som till exempel upprepningar i bild eller text som skapar en helt ny innebörd beroende på sammanhanget.

Ja, som strippen där Elvis gör fyra helt olika saker, men du använder exakt samma bild för att illustrera det. Den är underbar i sin upprepning.

– Tack.

För mig som läsare känns det som om väldigt mycket av din vardag lyser igenom. Jag visste till exempel om att du hade börjat träna innan du hade berättat det, eftersom Elvis tränade.

– I och med att jag samlar inspiration i vardagen, får Elvis leva ganska mycket samma liv som jag gör. Annars har jag hittat ett nytt sätt att skriva, som jag verkligen gillar: Jag slänger in Elvis i en situation vilken som helst, och sen låter jag honom själv agera utifrån sin karaktär. »Okej, Elvis, du har hamnat i en kö som står stilla... och dessutom försöker någon tränga sig. Vad gör du av situationen?« Killen förvånar mig hela tiden. *[Skratt]*

Jo, man hör ofta från serietecknare som har hållit på tillräckligt länge med sina figurer att de bara kan låta figurerna tala. De behöver inte skriva dialogen, utan de bara låter figurerna prata i situationen. Men då har man nått långt i sitt skapande, skulle jag vilja påstå.

– Tack. Det är rätt skönt att kunna lämpa över manusbiten på Elvis och koncentrera sig på teckandet i stället! *[Skratt]*

Ytterligare ett exempel på att Tony gärna tecknar annat än fabeldjur.

LIV I LINJEN

Vilket format arbetar du i?

– Jag jobbar i rätt litet format, lite större än tryckstorleken i *Metro*, och det påskyndar processen. Men den största behållningen av att arbeta i ett mindre format tycker jag ligger i att tuschlinjerna

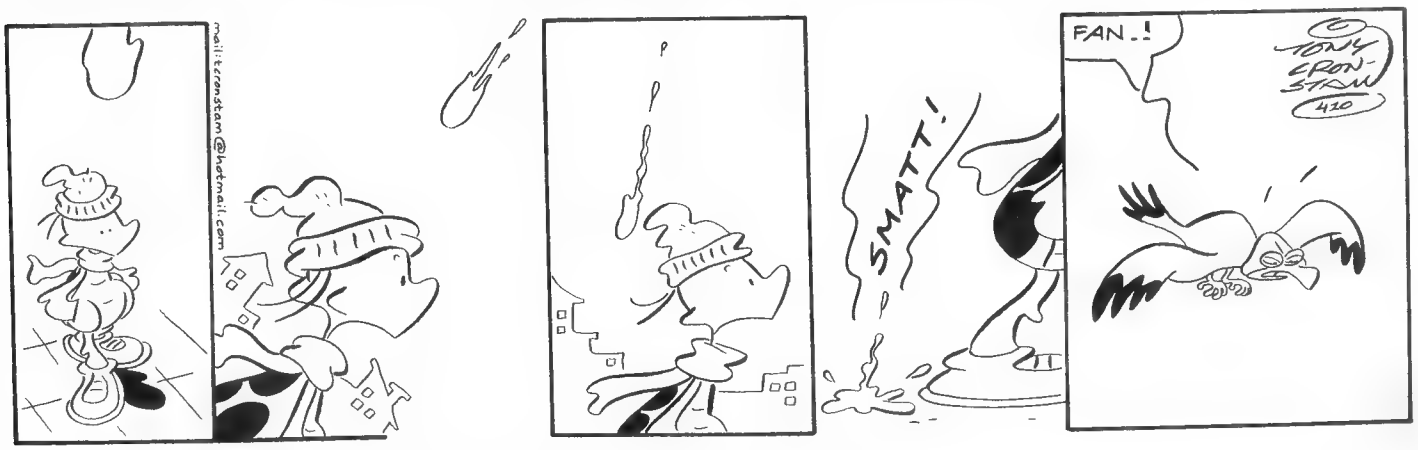

Serien »Elvis« skiljer sig ofta från vanliga seriestrippar, vad gäller såväl innehåll som grafiskt upplägg.

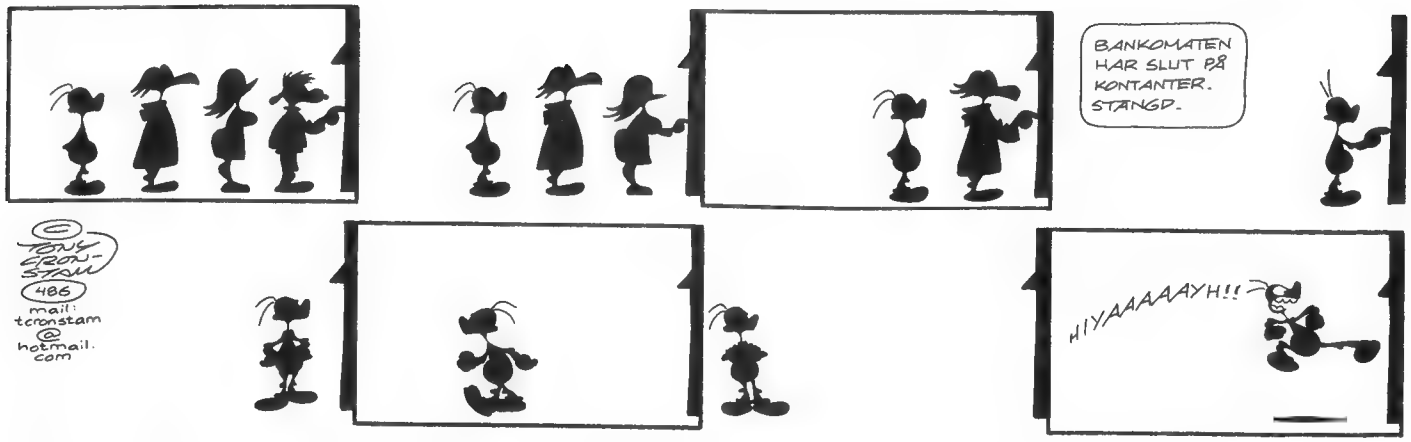

Ett av många exempel på att Tony hela tiden försöker variera sig inom det begränsade format som strippserien erbjuder.

inte förvanskas i trycket. Dessutom hjälper det mig att teckna renare – jag har helt enkelt inte utrymme att klottra små detaljer.

Det kräver också sin tecknare. Många som tecknar i stort format gör det ju för att misstagen inte syns lika mycket när man krymper teckningen för publicering. Det är inte många som vågar teckna i tryckformat.

– Jag har en kluven inställning till det här med tecknandet, för samtidigt som jag eftersträvar den perfekta dynamiken i linjen, så skulle jag inte vilja förväxla det med den »perfekta« tuschlinjen. Jag föredrar en raspig linje med skönhetsfel men med karaktär, framför en glättad, perfekt »Disneylinje«.

Det ska vara liv i linjen.

– Ja, absolut.

Det kan jag hålla med om. Min favorittecknare i den komiska genren är Franquin, och han hade ett liv i linjen som bara han hade.

– Nu kommer vi in på mina favorittecknare också! *[Skratt]*

Det kan jag förstå, för du har också den känslan i dina linjer. Du har också stålfjädersfigurer som alla ser ut som om de är på väg någonstans. Men Franquin, varför är han en sådan hjälte?

– För allt! Jag älskar hans stil. Mannen var ett geni. Och »Gaston« är en av världens bästa serier. Lätt! Men hur mycket jag än gillar den försöker jag ändå att inte influeras för mycket, utan hålla teckningarna i »Elvis« så enkla som möjligt.

En design för en tatuering.

Strippformen är lite haikuaktig, alltså som de japanska versmåtten som har en mycket exakt form och måste hållas kortfattade. Det är något liknande att göra strippar, att förmedla någonting unikt på den här lilla ytan, och att göra det med varken för lite eller för mycket information. Det ska vara precis den information som behövs för att det ska kommunicera på rätt sätt. Men du har sagt tidigare att du skapade »Elvis« för att du inte tyckte att det fanns någon bra strippserie.

– Det där vill jag dementera. Det är klart att det fanns bra strippserier! Vad jag menade var att majoriteten av strippserier distribuerades av syndikat, som inte släppte igenom någonting som på något sätt kunde tänkas uppröra läsare. Hur intressant blir det då? Jag ville gå över gränserna och det var också därför jag till slut valde att gå direkt till *Metro*, utan mellanhänder. Jag är glad att jag som serietecknare tillhör en oerhört talangfull yrkeskår, och jag har den största respekt för mina kollegor.

KOLLEGORNA

Finns det strippserier i dag som du tycker är intressanta?

– Ja, absolut. »Mammas gata« av Håkan Mattson är skön. »Morrgan och Klös« också. Jag tycker »Pondus« är kul. »Kalle & Hobbe« är bra, så klart. Det finns en massa bra serier. Fast av någon anledning läser jag ärligt talat inte speciellt mycket serier. Jag vet inte om det är bra eller dåligt.

Det är nog ganska bra, tror jag. Om man är serieskapare och läser för mycket av andra kan man riskera att börja kopiera.

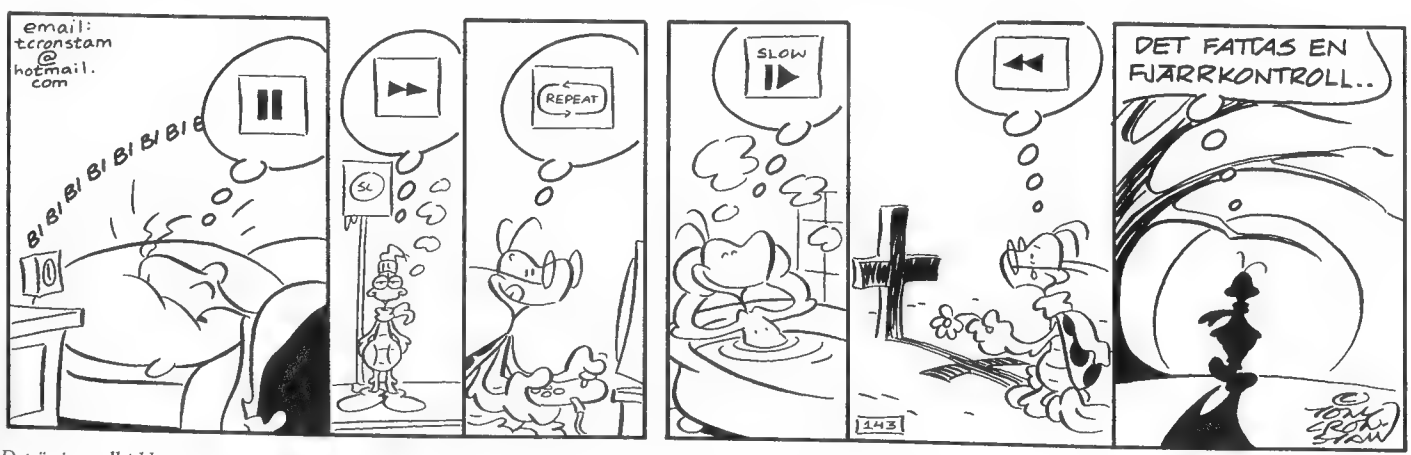

Det är inte alltid humor som är den drivande faktorn i »Elvis«. Då och då går det mer åt det filosofiska hållet.

Ett av de mer udda formexperiment som Tony har provat på.

– Det jag läser så fort jag kommer över det är faktiskt Krister Peterssons grejer. »Uti vår hage« är något av det absolut bästa jag läst i serieväg. Fantastiskt duktig kille.

Han har otroligt bra dialog i sina historier.

– Och med teckningar i absolut världsklass. Hans grejer får både mig och Maria att skratta högt. Hoppas han får den uppskattning som han förtjänar.

Hans serier är oftast det mest populära inslaget i 91:an-tidningen. Han är nog väldigt uppskattad, och läses av vanligt folk, så att säga. Däremot brukar de riktigt insnöade serieläsarna inte alltid uppskatta honom. Jag tror det är ett hinder att han kommer från *91:an* och bygger på klassisk svensk buskis-tradition.

– Jo, jag har förstått att det finns »serietecknarläger« i Sverige. Uppdelade i »fin-serietecknarna« och »skräp-serietecknarna«, de som gör egna, och åtminstone i sitt eget tycke konstnärliga serier och de som arbetar med det som är mer gångbart hos massorna genom redan etablerade serier. Jag tycker det är sorgligt att det har blivit så. Det känns som att Seriesverige är ett för litet glashus för att hålla på med stenkastning. I stället borde man stödja och hjälpa varandra.

Där har du nog, tyvärr, anledningen till att Krister Petersson inte är mer upphöjd än vad han är. Det är otroligt synd att folk har sådana skygglappar, för jag håller med dig – han är suverän bra. Finns det några andra tecknare du uppskattar?

– Frank Frazetta och Bernie Wrightson var stora tecknarförebilder när jag var yngre. Det finns så många bra tecknare. Frank Thorne, Barry Windsor Smith, Wallace Wood, Jeffrey Jones, Milt Kahl, Carlos Giménez, Hans Lindahl, Daniel Branca …

Läser du Frank Chos »Reservatet«, till exempel?

– Jovisst, han är bra.

Han gör nya saker i strippformatet, och är extremt duktig på att teckna.

Elvis fru Hedvig är ibland själv huvudperson i serien, och kommer troligtvis att få mer plats att utvecklas framöver.

– Han är otroligt Frazetta-inspirerad. Det såg man i hans senaste album.

FRAMTIDEN

Okej, vad händer nu? När jag har suttit och läst alla dina strippar så är det rätt tydligt att du utvecklats grafiskt, berättarmässigt, och även dialogmässigt. Jag tycker du är väldigt bra på dialog. Det flyter bra. Det var lite knaggligt i början, men missarna har blivit färre och färre.

– Jag tycker om dig också, Fredrik! *[Skratt]*

Men du säger att du vill utveckla mediet. Vart går du då? Vad gör du för att det ska bli ännu bättre, för att det ska bli intressant för dig att hålla på?

– Just nu håller vi på för fullt med hemsidan *[ligger när du läser detta ute på adress www.elvisthecomic.com]*, och så fort den är klar börjar arbetet med det utökade persongalleriet. Det är möjligt att det kommer att ske en del stora förändringar i Elvis, Hedvigs och Tottes vardag, men det får bli en överraskning för läsarna. Det kommer att komma ett andra album, som jag hoppas ska bli allt det första inte blev.

Gud var från början tänkt som en fast figur i »Elvis«.

Vad var det som var fel med det första?

– Inget fel, men jag vill mer. Fler sidor, mer extramaterial, skisser, någon längre historia…

Men serien, hur den kommer att se ut?

– Ingen aning, vi får se. Så länge jag kan utveckla den fortsätter jag.

Hur långt bort tror du att det är innan du känner att du vill lägga ner den?

– En bra bit. Jag har mycket som jag vill ha sagt och gjort innan jag och Elvis skakar hand och säger adjö till varandra. Jag skulle till exempel vilja utforska Hedvig lite mer. Jag har redan gjort en grej som jag tror är lite okonventionell när jag inbjudit Lasse Mortimers Hälge, Jonas Darnells Herman Hedning och Patrik Norrmans Bacon & Ägg att gästa »Elvis« och låtit deras universum interagera. Det var en grej jag ville testa, och jag hade tyckt att det vore kul att prova på att arbeta även med andra kreatörer i serien. Kanske överraska läsarna med »Elvis« tecknad av någon annan, eller plötsligt berättad på ett helt annat sätt av någon de inte väntar sig.

Det låter som du har lite idéer kvar att förverkliga!

– Jag har lite funderingar.

Jag vet att du har funderat på andra projekt, barnböcker med mera. Tar »Elvis« all tid numera, eller?

– Inte all, men ibland kan det vara svårt att få loss tid. Ska ta mig i kragen och avsluta alla projekt som ligger… ◄

► *Fredrik Strömberg är bland mycket annat såväl vän som arbetskamrat till Tony.*
► *Intervjun transkriberad av Lasse Kristoffersson.*

Machiko — en anna

av **PETER NILSSON**

I dag spelar kvinnliga serieskapare en framträdande roll på den japanska seriemarknaden, men så har det inte alltid varit. Den positiva utvecklingen har nästan uteslutande skett under åren efter andra världskriget, och en av pionjärerna var Machiko Hasegawa, som med sin familjeserie »Sazae-san« blev något av en symbol för efterkrigstiden, och med råge bevisade att det fanns plats i den japanska folksjälen även för serier tecknade av kvinnor.

När vi i dag talar om japanska serier menar vi nästan uteslutande de moderna, berättande manga i Osamu Tezukas efterföljd (Tezuka var den store stilbildaren i modern japansk serie – läs mer i *B&B* 2/99). Det är en genre som växte fram i serietidningar mot slutet av 40-talet, och som med sitt generöst tilltagna utrymme både för handling och för figurernas karaktärer kommit att dominera såväl den japanska marknaden som det utbud som översätts till västerländska språk.

Därmed är det ofta man glömmer bort att det fanns betydande japanska serieskapare före Tezuka, och att stora japanska serier gjorts även för dagspressen. Machiko Hasegawas »Sazae-san« utgör dock ett gott exempel på bådadera.

Visserligen var Hasegawa bara knappa tiotalet år äldre än Tezuka, men hon debuterade flera år tidigare, hade en annan inriktning, och kom att med sin populära dagsstripp – en familjeskämtserie som ibland beskrivs som en japansk motsvarighet till »Blondie« – att vända sig till en helt annan publik.

Machiko Hasegawa var en av de allra första framgångsrika kvinnliga serietecknarna i Japan. Fotot antyder också att hon själv var ganska lik sin seriefigur Sazae, inte minst på senare år.

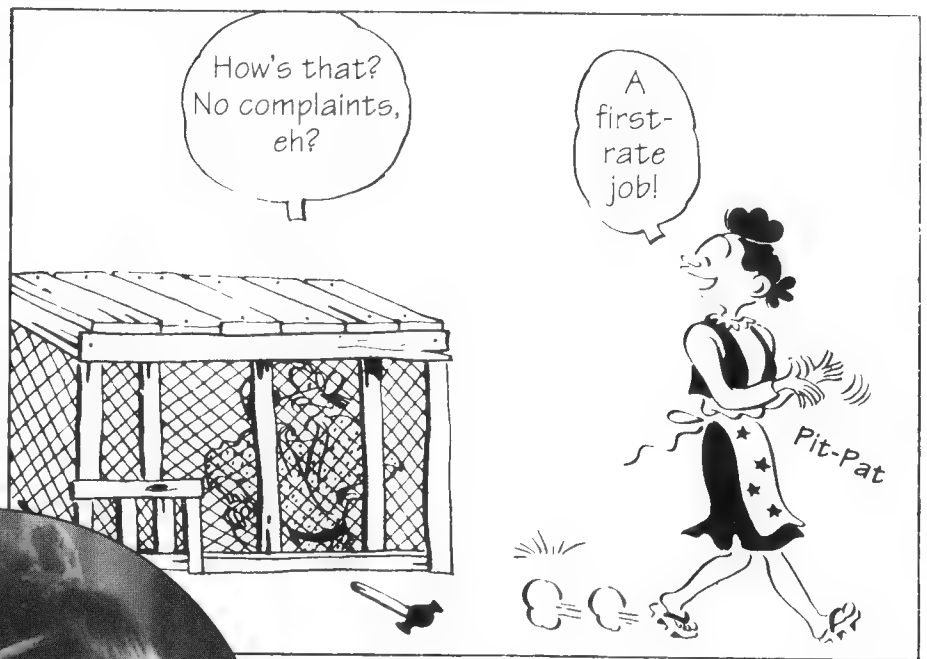

Sazaes pappa har nyss snickrat in sig i en hönsbur han och dottern byggt. Givetvis en universell skämtseriesituation.

Hon gjorde serier för den dagstidningsläsande familjen, och verkar också tidigt ha uppnått en verklig folklig förankring, något serietidningen skulle få först långt senare.

EN FAMILJ AV KVINNOR

Machiko Hasegawa föddes den 30 januari 1920, och om hennes uppväxt säger inte tillgängliga källor mycket mer än att hon kom till världen i Saga-prefekturen på Kyushu, den sydliga av de större japanska öarna, och att familjen 1934 flyttade till Tokyo. Dock har det betonats att hon i många år levde i ett hushåll som bestod enbart av kvinnor (förutom tecknaren själv var det hennes mor, tre systrar och två systerdöttrar), vilket enligt samma källor antogs ha försett henne med rikligt källmaterial till de situationer hon senare skildrade i serieform.

Som tecknare debuterade hon redan som femtonåring (flera år före andra världskrigets utbrott) med serien »Tanuki no men« (ung. Grävlingmasken) i tidningen *Shojo Karabu*. Efter att ha gått ut skolan fick hon 1936 sedan plats som lärling hos den framgångsrike barntecknaren Suihô Tagawa.

Som Tagawas främsta verk brukar nämnas barnserieklassikern »Norakuro« (skapad 1931 och i engelskspråkig litteratur ofta omnämnd

Hasegawa
n bild av Japan

Det blir sjuttiotal och ungdomsrevolt även i Sazaes Japan, och en drygt femtioårig Hasegawa skämtar med sin egen generations oförmåga att acceptera nymodigheterna.

Den krigiske jycken Norakuro hörde till Hasegawas arbetsuppgifter under lärlingsåren.

som »Black Stray«), vilken under den här tiden verkar ha varit en minst sagt underlig korsning mellan fabeldjursserie och krigsserie för barn. Den handlade om en svart hund som helt i linje med tidens militaristiska strömningar gick med i den kejserliga armén. Där gjorde han karriär först som soldat och senare som »kolonialist« i Japans brutala erövringskrig mot den kinesiska fastlandsbefolkningen bland annat i Manchuriet under trettiotalet.

Jag har förvisso inte själv läst den här serien (som förresten förts vidare långt fram i modern tid), men av beskrivningarna att döma kan de tidiga årgångarna ur efterkrigsperspektiv knappast anses särskilt rumsrena. Hasegawa verkar dock inte ha tagit något stort intryck av »Norakuros« politiska undertoner, för spår av något liknande förekommer inte alls i hennes egna serier.

I stället lämnade hon efter en tid sin plats hos Tagawa, och redan under krigsåren började hon under eget namn att göra en kortare följetongsserie för flicktidningen *Sjôjo Club*. Den blev emellertid inte någon större framgång, och samtidigt gjorde kriget chanserna att arbeta vidare under något slags normala förhållanden minimala. Barntidningarna som sådana gick på knäna (och tvingades satsa mer på propagandistisk text än på serier), och samtidigt evakuerades Hasegawa 1944 tillsammans med resten av familjen från Tokyo till Fukuoka-prefekturen.

LÅNADE FORMEN

Men om Hasegawa inte lyckats slå igenom i barntidningsvärlden innebar det inte att hon slutade teckna. I stället sökte hon sig till dagspressen, där amerikanska serier som »Gyllenbom«, »Pär och Polly« och »Storklas och Lillklas« introducerats redan under första hälften av tjugotalet. Dessa importer hade visat sig oerhört populära, åtminstone på kort sikt, men hade sedan konkurrerats ut av inhemska serieskapare som lånade formen av sina amerikanska kollegor, men därefter fyllde den med japanskt innehåll.

Därmed fanns det redan en tradition för de strippserier av tämligen oförarglig art som Hasegawa skulle komma att syssla med, och eftersom hon redan var en rutinerad tecknare var det förmodligen bara en tidsfråga innan hon skulle hitta rätt. Det definitiva steget på vägen togs 1946, då lokaltidningen *Fukunichi Shimbun* antog ursprungsversionen av »Sazae-san«, som sedan gick i omgångar i tidningen fram till våren 1949.

Vid det laget hade dock Hasegawa redan hunnit flytta tillbaka till huvudstaden, där hon tillsammans med systrarna 1946 startade Shimaisha, det egna företag som därefter skulle komma att hantera rättigheter och utgivning vad gällde hennes serier. 1947 utgav hon här den första av många samlingsvolymer med tidningsstrippar.

1948-49 gjorde »Sazae-san« också ett kort gästspel i dagstidningen *Shin-Yukan*, innan den sent

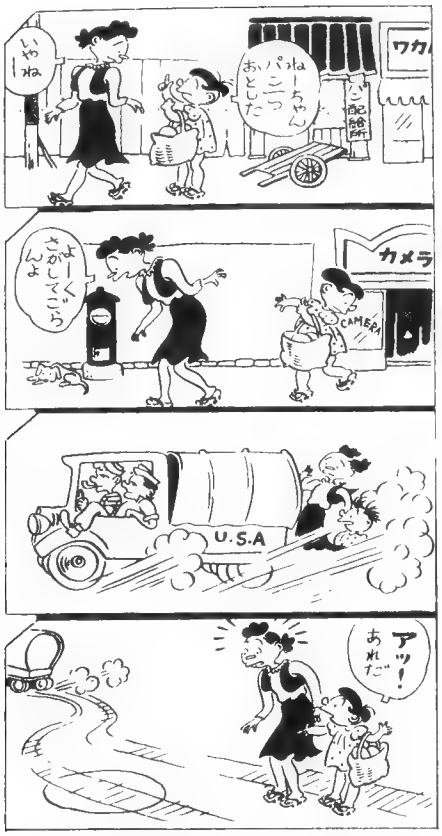

En »lodrät stripp« – så här publicerades »Sazae-san« i de japanska dagstidningarna under sent 40-tal. Övriga illustrationer i artikeln är hämtade ur den engelskspråkiga översättningen.

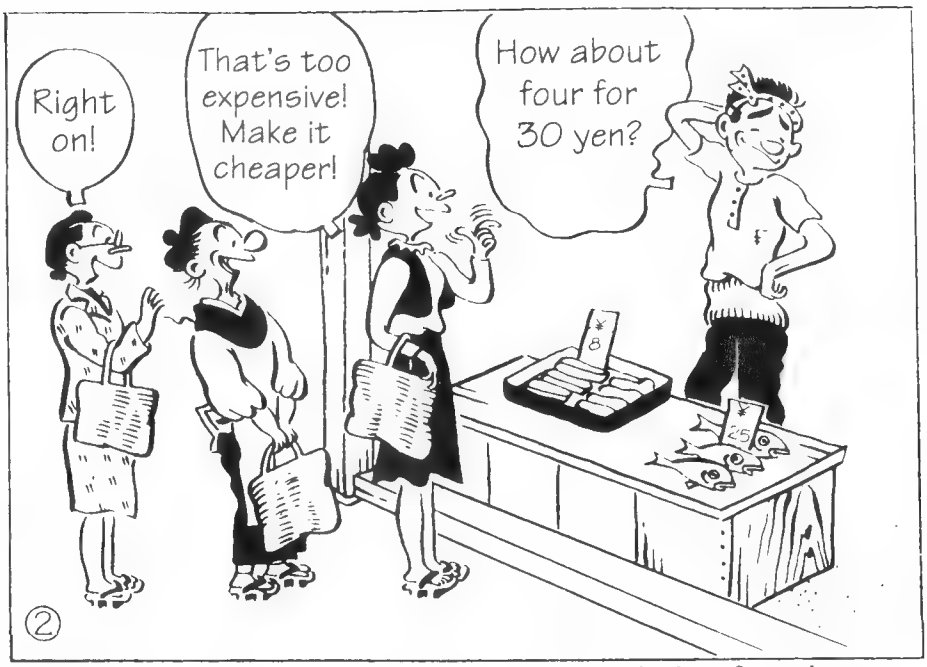

En japansk hemmafrus vardag på fyrtiotalet. Sazae prutar på marknaden, försäljaren flörtar och granntanterna hejar på.

1949 fann sin definitiva plats i den stora rikstidningen *Asahi Shimbun*. Först gick den enbart i kvällsupplagan, påpekar källorna, men från 1951 även i morgonupplagan, där den helt i linje med den praxis som kommit att uppstå redan under tjugo- och trettiotalen ersatte Chic Youngs »Blondie«.

EN NY TID

Japan efter kapitulationen hösten 1945 var i mångt och mycket ett förändrat land. Befolkningen stod inför den tunga uppgiften att resa sig ur askan efter det förödande nederlaget i andra världskriget, samtidigt som alla regler förändrades. Den japanska kvinnan fick exempelvis rösträtt och full arvsrätt först med den nya konstitution som följde kapitulationen, och allmänheten bombarderades genom den amerikanska ockupationsmakten av nya impulser utifrån. Behovet av nya röster för en ny tid var stort, liksom behovet av ny optimism och framåtanda, och i båda fallen passade Hasegawa bra in.

Säkert hade det faktum att hon i huvudsak undvek kontroversiella frågor i sin serie del i succén, men framförallt föddes nog framgångarna ur hennes (och seriens) framtoning som något nytt. Tecknaren var ung, framgångsrik och kvinna, och därmed representant för något helt annat än Japans fläckade, militaristiska förflutna. Serien var också utpräglat optimistisk till tonen, och satte fokus på vardagslivet och dess små motgångar och segrar.

Politiskt pekade den på samma gång både framåt och bakåt, då den kombinerade traditionellt japanskt familjeliv med de nya strömningar som amerikanerna förde med sig. »Sazae-san« blev på många sätt en symbol för hela efterkrigstiden (och, menar många, så utpräglat japansk att den därmed blev mycket svår att översätta).

I storstadsdraken *Asahi Shimbun* (grundad i Osaka 1879 och numera en av världens största dagstidningar), blev den snabbt blev ett populärt inslag. Där kom den sedan att gå utan avbrott fram till 1974 (eller 1975, beroende på vilken källa man väljer att tro). Sammanlagt omfattade produktionen 6 477 strippar.

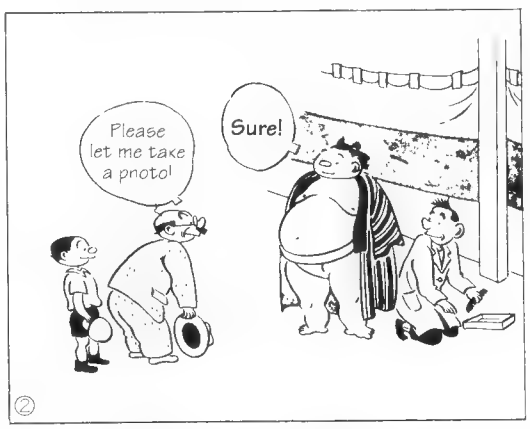

Moderna mangafigurer i Tezukas efterföljd har ofta ganska europeiska anletsdrag. Hasegawas figurer däremot ser utpräglat japanska ut.

Enligt vissa källor återupplivades serien året därpå, för att sedan fortsätta ända fram till Hasegawas död 1992. Vem som skulle ha stått för tecknandet under dessa senare år framgår dock inte, och frågan är kanske hur tillförlitlig just den uppgiften är.

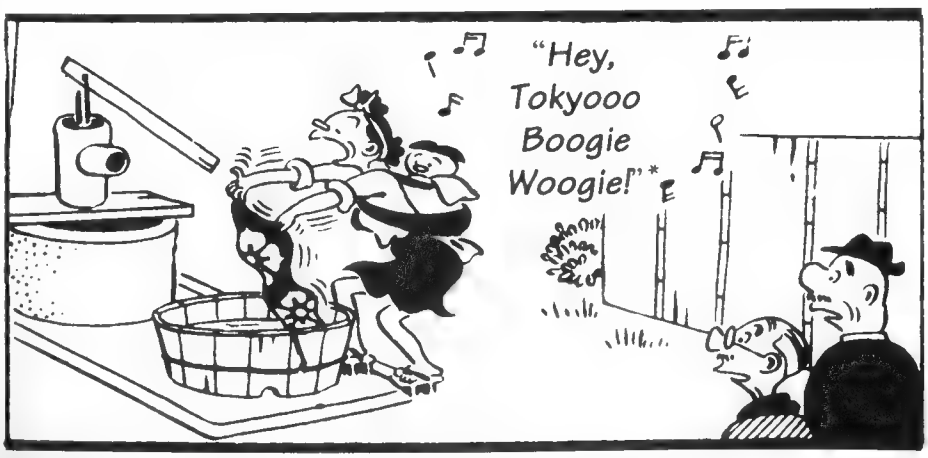

Japansk tradition möter västerländsk ungdomskultur. Låten Sazae sjunger medan hon tvättar och passar barn var 1947 års stora hit bland de unga i det av USA ockuperade Japan, och de äldre rynkar givetvis näsan åt nymodigheterna.

FOLKKÄR

Hur som helst, under flera decennier var »Sazae-san« en av Japans absolut mest populära serier, så populär att den snart blev en del av den japanska folksjälen.

Som exempel brukar nämnas ett antal filmatiseringar – en av mina källor nämner nio våldsamt framgångsrika biofilmer med skådespelerskan Chiemi Eri i huvudrollen och därtill en animerad TV-serie från 1969, en annan talar om ytterligare en TV-serie med levande skådespelare (producerad 1955) och en teaterpjäs – liksom schlagertexter och andra utslag av populärkultur. Till detta kommer en flitig exponering i olika samlingsvolymer (totalt 68 stycken, varav den sista med nytt material kom 1980), och det borde inte komma som någon överraskning att Hasegawa kan räkna sig till den exklusiva lilla skara serieskapare som faktiskt tillägnats ett eget museum redan under sin livstid. Det öppnades 1985.

Japanskt vardagsliv under de svåra åren innan »det japanska undret« förändrade landets ekonomi. Här ser vi Sazae och hennes make planera hushållsutgifterna.

De stora framgångarna för oss även in på Hasegawas ekonomi, för det bör sägas att hon uppenbarligen tjänade pengar på sin framgångsrika serie. Till detta bidrog säkerligen att bokutgåvorna av »Sazae-san« inte överläts på något externt förlag, utan i många år sköttes genom ett företag som drevs av upphovsmannen själv och hennes systrar (därav förlagsnamnet Shimaisha, vilket betyder just Systrar).

På senare år har visserligen nyare utgåvor kommit på tidningen *Asahi Shimbuns* förlag och på storförlaget Kodansha, men icke desto mindre bör serien ha inbringat mycket stora pengar – sammanlagt skall bokutgåvorna ha sålt i imponerande 62 miljoner exemplar. Drygt.

»Frisersalong« hemma i trädgården och dörrar av rispapper – miljöfärgen är stark i gamla årgångar av »Sazae-san«. Tankspriddheten är däremot lika universell som en bra serie.

SONEN EN TORSK

Idén till »Sazae-san« lär Hasegawa ha fått när hon var på semester i badorten Momoji. Just det faktum att det rörde sig om en badort sägs också vara skälet till att samtliga personer i serien har namn som anknyter till havet. Huvudpersonen Sazaes namn har jag sett översatt både till Propeller och förklarat som namnet på en sorts fisk, hennes fars namn lär på samma sätt kunna uttydas som Våg, och när Sazae senare i seriens historia får en son döps denne naturligtvis till ett namn som på svenska översätts till Torsk!

Det här låter onekligen en smula egendomligt, men enligt mangakännaren Frederik L. Schodt var det mycket vanligt att japanska serieskapare vid tiden för krigsslutet i stället för »riktiga« namn valde ordvitsar på temat mat som personnamn till sina figurer. Svenska läsare kan förresten också dra parallellen till Stan Lyndes hos oss välkända västern »Rick O'Shay«, där det heller inte förekommer många personnamn som inte baseras på mer eller mindre välfunna ordlekar. Betänk till exempel att den sympatiske revolvermannen Hipshot Percussions namn på svenska ordagrant betyder Höftskott Slaglås!

TILLTALANDE ENKELHET

Nåja, egendomliga namn till trots är »Sazae-san« så långt undertecknad kunnat finna i det urval som finns översatt till engelska en riktigt sympatisk serie. Den har samma tilltalande enkelhet som många av de bästa västerländska familjeserierna från samma tid, och Chic Youngs charmiga ursprungsversion av »Blondie« är ingen dum referens alls.

Från början är Sazae Isono hemmavarande äldsta dotter i en familj som i övrigt består av föräldrarna och två yngre syskon. Med åren åldras hon på

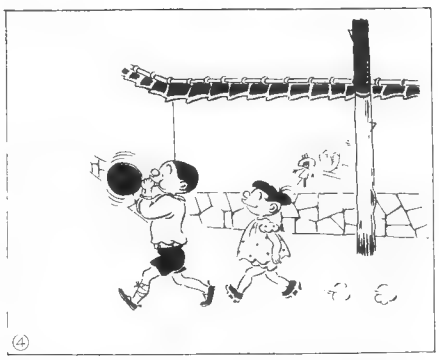

Klassiskt buspojksskämt. Sådana var precis lika gångbara i Sazaes Japan på fyrtiotalet som hemma hos oss i Sverige.

serievis lite lagom, träffar en karl, gifter sig, skaffar barn och lever resten av livet som hemmafru, allt enligt beprövat Blondie-recept. Samtidigt bör väl kanske för klarhetens skull betonas att serien inte på något sätt skulle vara ett plagiat. Jag tror inte ens att den är särskilt inspirerad av »Blondie« – bara att den är ett barn av samma tidsanda.

Hela tiden balanserar Hasegawa tradition mot lagom mycket moderna inslag – hemmafrurollen ligger ju naturligtvis inte särskilt långt från det gamla japanska kvinnoidealet (och på traditionellt vis lever det unga paret även efter bröllopet hemma hos Sazaes föräldrar), men samtidigt framstår huvudpersonen till sinnet som en ganska modern och självständig kvinna, och maken jobbar givetvis (liksom Dagobert och tusen andra västerländska familjeseriepappor) på kontor.

Tiden går och världen förändras. TV:n blir med tiden lika viktig i de japanska hemmen som i de västerländska.

För en västerländsk läsare finns det naturligtvis inslag i serien som behöver förklaras och skämt som är alltför interna för att gå fram, men samtidigt ger den också en intressant inblick i japanskt vardagsliv från åren efter krigsslutet (vilket inkluderar ransoneringen och den amerikanska militära närvaron) och fram till sjuttiotalet (med fenomen som ungdomsrevolt och energikris). Till syvende og sidst är det dock ändå enkelheten och en uppsättning charmiga figurer (den kluriga, sympatiska Sazae själv och hennes småvuxne pappa är kanske de bästa) som är »Sazae-sans« stora tillgång.

KVINNA PÅ EGNA BEN

Om Hasegawas person säger de källor jag haft tillgång till föga, men mellan raderna kan man ändå utläsa antydningar om en för sin tid rejält självständig och dådkraftig kvinna. Bara det faktum att hon trots den stora manliga dominansen i 40-talets japanska seriebransch lyckades först placera sin serie, sedan uppnå stora framgångar med den, och slutligen genom eget förlag vara med att skörda de ekonomiska frukterna av succén, säger en hel del.

Därmed blev hon också en förebild och inspirationskälla för den mer omfattande generation kvinnliga serieskapare som skulle komma att debutera under de följande årtiondena, och hon hjälpte på så sätt till lägga grunden för kvinnans starka ställning på dagens japanska seriescen (vilken rent faktiskt är åtskilligt starkare än både i USA och Europa).

Huruvida hennes eget engagemang sedan sträckte sig längre än vad den trots allt delvis ganska traditionsbundna Sazaes seriepersonlighet antyder vet jag inte. Att hon valde att döpa sitt förlag till Systrar skulle i en annan tid ha kunnat antyda ett tydligare engagemang i kvinnofrågor än så, men därom kan jag bara gissa. Hur hon såg på ämnet kvinnans rättigheter vet jag heller inte, men bara det faktum att källorna nämner strippar på det temat (inklusive demonstrationståg) i en traditionell familjeserie säger en del.

Något som däremot nämns i källorna är att hon genom åren fortsatte att göra andra serier med kvinnomotiv parallellt med »Sazae-san«, och att hon lät dessa sina andra seriekvinnor åldras samtidigt som hon själv åldrades. Således finns omnämnda titlar som »Eipuron Obasan« (ung. Tant Förkläde) och »Ijiwaru Bâsan« (ung. Envisa Farmor).

Dessa andra serier finns dock mig veterligen inte översatta till något västerländskt språk, så kanhända får de ändå betraktas som överkurs för svenska läsare.

TVÅSPRÅKIGT

Men huvudverket »Sazae-san«, då? Hur pass tillgänglig är denna utpräglat japanska serie för en västerländsk publik? Jodå, faktiskt ganska hyggligt. Visserligen finns den inte utgiven på det sätt japanska serier normalt når oss svenskar, det vill säga hos de amerikanska mangaförlagen, men för den som är villig att fråga runt lite bland bokhandlarna finns det något minst lika bra.

Det japanska storförlaget Kodansha bedriver nämligen en utgivning man kallar för bilingual comics, tvåspråkiga serier, där texten trycks på både japanska och engelska. Därmed försöker man nå en dubbel publik – dels japaner som vill öva sin engelska på något välkänt, dels icke-japaner som vill öva japanska (eller få tillgång till japanska serier). För de språkintresserade finns diskreta språkliga kommentarer i marginalen, och för oss andra är böckerna försedda med korta förklarande noter när en serie innehåller något så pass internt att det behöver förklaras för en utlänning.

Som en del av den här utgivningen har Kodansha publicerat en serie på tolv snygga pocketböcker med ett urval material ur »Sazae-sans« hela historia under titeln »The Wonderful World of Sazae-san«. Man kan här följa seriens utveckling från fyrtiotal till sjuttiotal, vilket är en mycket intressant resa, inte minst eftersom det samtidigt innebär att man får följa de enorma förändringar som det japanska samhället genomgick under samma tid. Personligen tycker jag att »Sazae-san« som serie var bäst under de tidiga årgångarna, men sådant är givetvis en smaksak, och även de senare är charmiga nog.

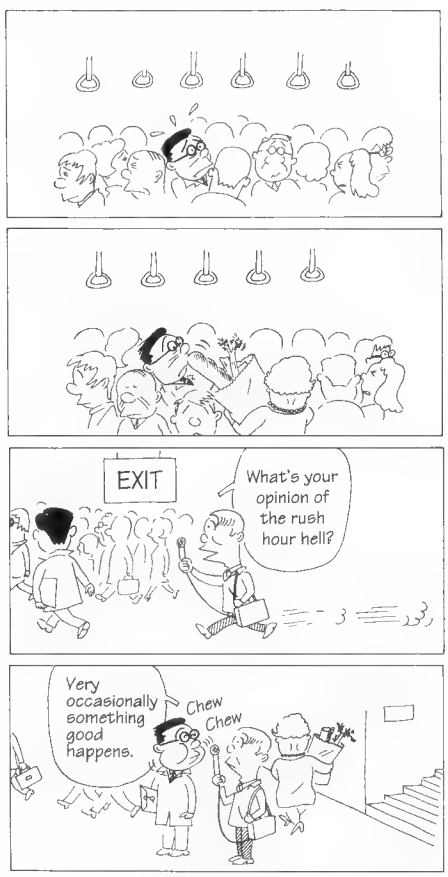

Den oerhörda trängseln på tunnelbanan hör till en svensk läsares fördomar om Japan. Hasegawa bekräftar, fast med glimten i ögat. Strippen från sjuttiotalet.

Främmande och ändå välbekant. Uppenbarligen är det en japansk sed att stänka vatten på gravstenen, men att stänka vatten på sin gamle far, det är kul på vilket språk som helst.

Den som vill ha tag på de här volymerna bör veta att de alltså inte har saluförts på den amerikanska seriemarknaden annat än som importböcker, vilket kan göra det svårt att beställa dem via de svenska seriebutikerna. Då är det förmodligen lättare att (som jag gjorde) gå via en »vanlig« bokhandel med import – Kodansha International är ett internationella storförlag med kontor även i New York och London, vilket innebär att böckerna finns tillgängliga på den europeiska bokmarknaden om din bokhandlare är villig att beställa hem dem.

Och som sagt, de är väl värda besväret. ◄

► **Källor:** *Maurice Horn (red): »World Encyclopedia of Comics«, Frederik L. Schodt: »Manga! Manga! · The World of Japanese Comics«, samt Frederik L. Schodt: Förord i boken »The Wonderful World of Sazae-san« vol 1. Dartill osignerat efterord i samma serie, volym 12.*
► *Tack till Helene Ehriander för impulsen att skriva den här artikeln, och för hjälp med bakgrundsmaterial.*

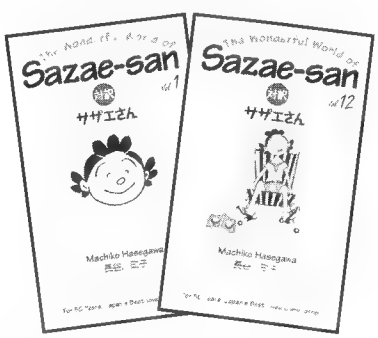

Kodanshas tvåspråkiga Sazae-böcker.

alternative norske serier

Forresten 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 og 11 kr 35. Forresten 12 kr 40
finnfinnfinn 2 og 3 av Jens K Styve, kr 30
Mjau Mjau 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10 og 11 av Jason, kr 30
Mjau Mjau 12 av Jason, kr 35
Fia Mia 1, 2 og 3 av Rune Borvik, kr 30
Izipizi av Sven Tveit og Jarle Grinde, kr 30
Tore Hund 1 av Tore S Olsen , kr 30
Torden Gorgon 1 av Ronny Haugeland, kr 30
Amfibius Rex 1 av Bjørn Ousland, kr 30
Evig Ung 1 av Tor Ærlig, kr 20
Evig Ung 2, 3 og 4 av Tor Ærlig, kr 30
Familien Ost 1 og 2, kr 50
Kom! av Bjørn Bjarre, kr 35
Lomma Full av Regn av Jason, kr 90
schhh! av Jason, kr 190
Den Hemmelighetsfulle Mumie av Jason, kr 190
Mumle Gåsegg av Bjørn Ousland, kr 95
Soria Moria Slott av Bjørn Ousland, kr 110
Grimsborken av Bjørn Ousland, kr 110
Familien Ost - en rockeopera, CD fra LYD, kr 75
Doggie Pound, CD + tegneseriehefte, kr 150
Prima Sekunda - for folk flesk av Sven Tveit og Jare Grinde , kr 140
Et rop om hjelp av Ronny Haugeland og Roy Søbstad, kr 15
Yes, Prima Minister! av Sven Tveit og Jarle Grinde, kr 15
Vill Øst av Erik Falk og Robert Sørensen, kr 4,50

Abonnement koster kr 180 for 6 nummer

Betales til:
JIPPI Forlag
Åsengt 6 C
0480 Oslo
Bankgiro: 7878 06 37632

Ved bestilling av serier utenom abonnement kommer porto kr 22 på toppen.

Svensk? Betal via Optimal:
Optimal Press, Box 2408, 403 16 Göteborg, Postgiro: 120 15 86-3.

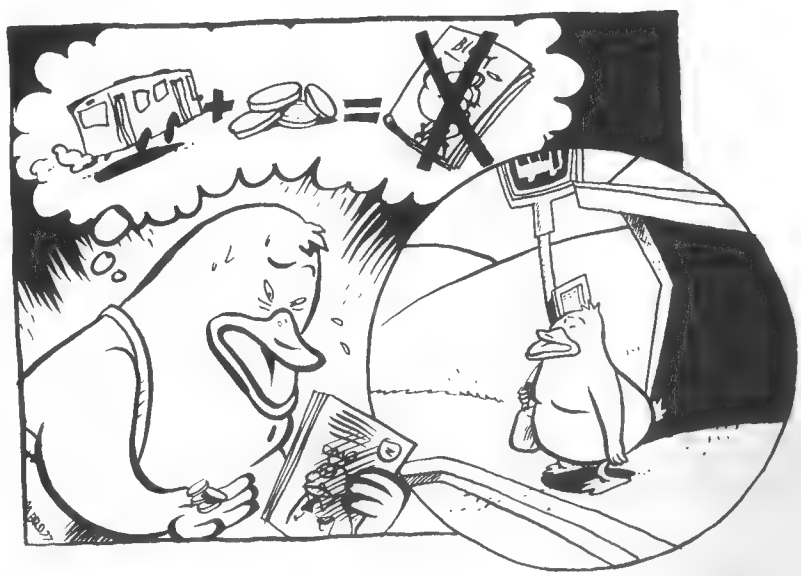

www.jippicomics.com

En mästar

– ett porträtt a

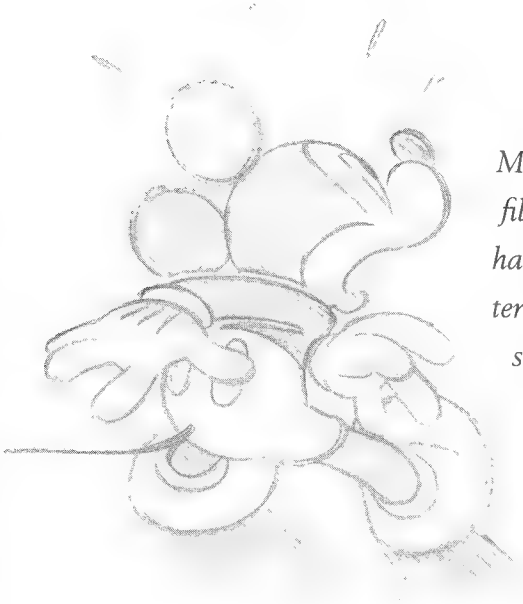

av **JOAKIM GUNNARSSON**

Musse Pigg är den klassiska Disneyfiguren framför andra, skapad redan 1928 som filmfigur men sedan 1930 även seriehjälte. Som så många andra långlivade serier har också »Musse Pigg« haft sina stora och mindre stora stunder genom åren, och efter storhetstiden under serieskapare som Gottfredson, Fallberg och Murry befann den sig länge i en vågdal. I dag är den åter på väg upp, och en av serieskaparna bakom nysatsningen heter Cèsar Ferioli.

Under 80- och början av 90-talet gick Musse Pigg igenom något som måste betecknas som en kris. Han hade under 30- och 40-talet varit musen som med överskottsenergi och nyfikenhet farit runt jordens alla hörn på upptäcktsresor med flickvännen Mimmi och sin trogne vän Långben. Han hade jagat valar, gått med i främlingslegionen, letat efter försvunna skatter, kämpat mot Hitler, och tillsammans med sina vänner givit ut en tidning som inte tvekade att säga sanningen om korrumperade politiker. Allt i regi av Musses främste levnadstecknare Floyd Gottfredson.

Men någon gång 1947 började det gå utför. Musse lade sina klassiska röda kortbyxor i malpåse och började leva ett mer stillsamt liv. Mimmi ville hellre ha sin pojkvän nära till hands än flängande ute på äventyr i världen. Så från och med 50-talet kom Musse mestadels att tillbringa sin tid i hemstaden.

Fortfarande lurade äventyren bakom kröken, men inte på samma sätt som tidigare. Från att ha varit något som Musse aktivt sökte, blev äventyret nu något som han mer eller mindre råkade ut för. Tillsammans med Långben startade han en detektivbyrå i Ankeborg. Kommissarie Karlsson, som Musse lärt känna redan på 30-talet under fallet med Spökplumpen, höll dem sysselsatta med än det ena, än det andra kriminalfallet.

Författaren Carl Fallberg och tecknaren Paul Murry kom under 50- och 60-talen att nedteckna en rad fina berättelser som tog Musse ut på äventyr. Men när Fallberg slutade skriva långa Musse Pigg-serier var det många som gav upp hoppet om att någonsin få se Musse i full karriär igen. Han hade blivit småborgerlig med villa, hund och två brorsöner. Tillsammans med sin gamle vän Långben hade han startat en flyttfirma och livet var fjärran det han en gång levt i sin ungdom.

Kort sagt: den mus som en gång hade tagit världen med storm och charmat generationer av serieläsare och biobesökare med sin entusiasm, hade nu förvandlats till en tråkmåns. Fanns det någon räddning, eller var hoppet helt ute?

ÅTER TILL ÄVENTYRET

Det Köpenhamnsbaserade förlaget Gutenberghus (numera Egmont), som producerar en stor del av världens Disneyserier, kunde konstatera att Musses popularitet hos läsekretsen i stort sett var nere på botten. Musen som det hela en gång startade med hade blivit omsprungen av Kalle Anka – med hästlängder.

Fanns det då något sätt att vända den här trenden? Gick det att öka popula-riteten? Att få upp den till Kalle Ankas höjder var inget att

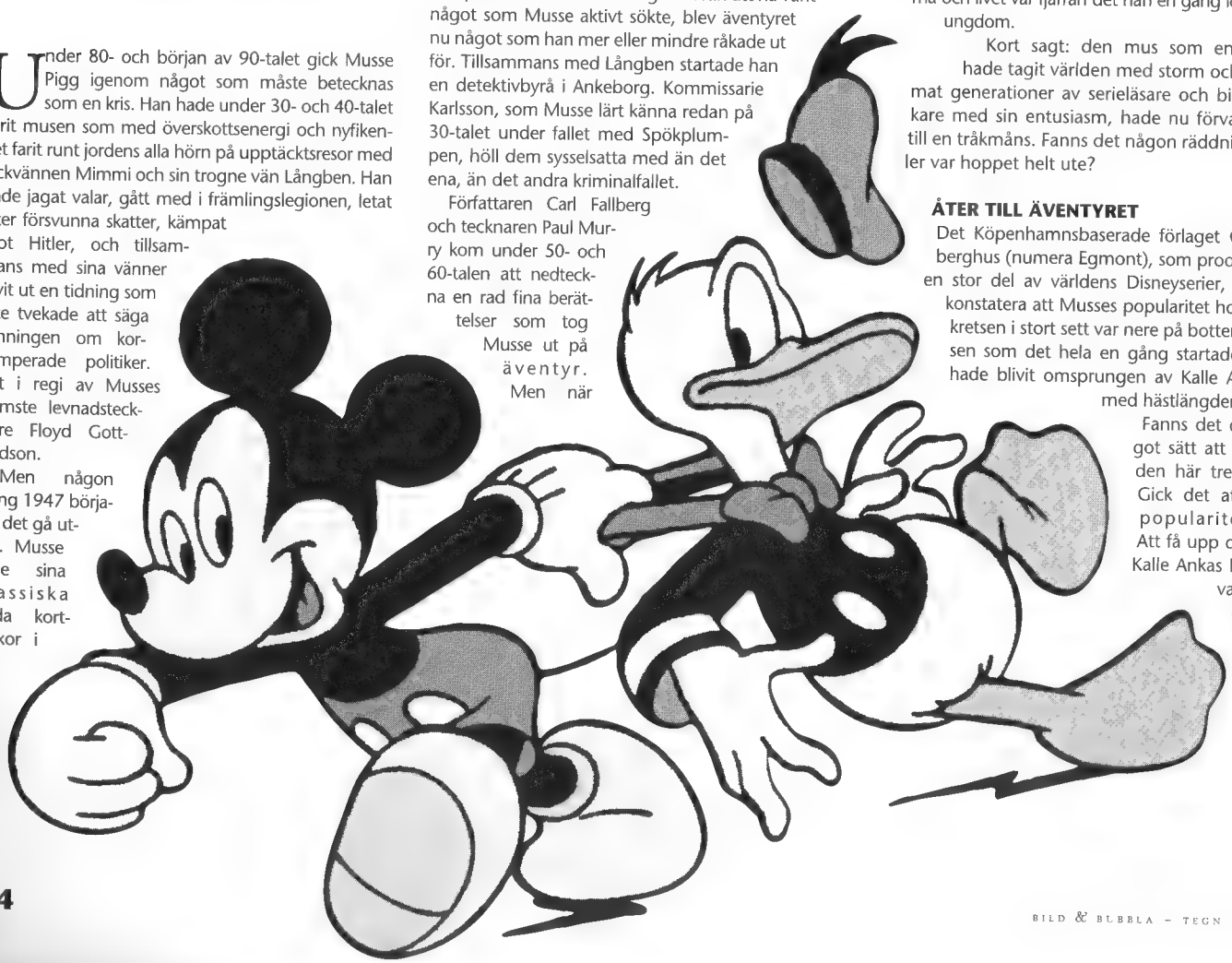

e på Musse

v Cèsar Ferioli

hoppas på, men på något sätt borde man i alla fall kunna få läsarna att uppskatta musen. Förslag till en vitalisering av Musse Pigg lades fram i form av »10 gode grunde til at ændre Mickey Mouse konceptet« – en slags programförklaring för hur man skulle gjuta liv i Musse igen.

Man skulle gå tillbaka till hur hans karaktär var på 30-talet, utan att för den sakens skull göra serien till en nostalgitripp. Man skulle ge honom äventyrslusten tillbaka, gamla vänner som inte setts i serien på många år skulle återvända, och sist men inte minst skulle de röda kortbyxorna plockas fram ur garderoben och dammas av. De fick stå som symbol för de nya berättelserna.

Den första av dessa nya berättelser var »Fantasy Island« (»I fantasins klor«, *Kalle Anka & C:o* 34–36/94). Författare var Byron Erickson, som är en av redaktörerna på Egmont i Köpenhamn. Tecknaren man valde var givetvis Cèsar Ferioli.

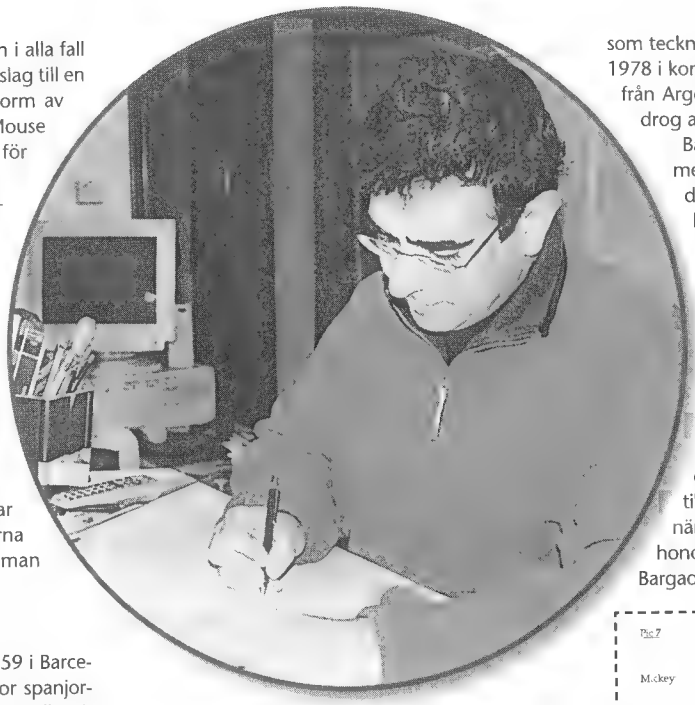

Cèsar Ferioli vid arbetsbordet, januari 2002.

FRÅN STUDIO TILL STUDIO

Cèsar Ferioli Palaez föddes den 22 juli 1959 i Barcelona. Hans far var italienare och hans mor spanjorska. Som enda barn tog han ofta sin tillflykt till serierna, och när han som fyraåring läste sin första Carl Barks-serie var han fast. Han hade beslutat sig för att bli serietecknare.

Men vägen till serieskaparyrket var inte spikrak. Ferioli gick först några år på Barcelonas italienska skola och började därefter studera biologi vid universitetet. Under det första året där träffade han en flicka vid namn Rosa. De blev vänner, och när Cèsar avslutat sina studier och sökte jobb tipsade hon honom om en bekant som kände någon som tecknade Disneyserier. På så sätt kom han i juli 1978 i kontakt med Disneytecknaren Beatriz Bolster från Argentina, och han insåg snart att han föredrog att teckna möss framför att dissekera dem.

Barcelona var vid den tiden ett seriecentrum med åtskilliga tecknarstudior som producerade material för olika förlag (inte sällan utanför landet), och är så än i dag. Många skickliga Disneytecknare har gjort sina avstamp i någon av de många studiorna där, så det var ingen tillfällighet att en argentinsk Disneytecknare sökt sig till just den här staden.

Den unge Ferioli förskansade sig under några månader i föräldrahemmet för att på köksbordet (det fanns inte plats i hans rum) färdigställa de arbetsprover han skulle söka jobb med. Han tog dem till en studio vid namn Bardon Art, men där var man till hans besvikelse föga imponerad. Han var nära att ge upp, då en kväll Beatriz ringde upp honom och berättade att tecknaren Francisco Bargadás studio sökte unga, oerfarna tecknare

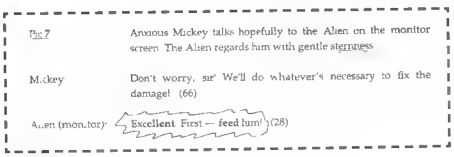

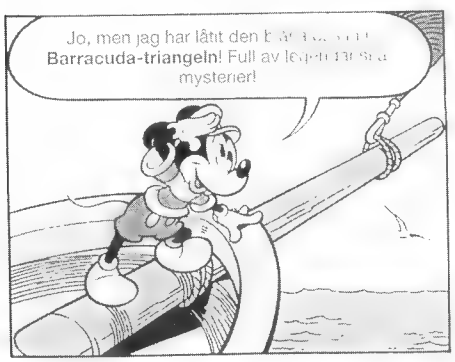

Från »Fantasy Island«, KA & C:o 34/1994.

På manusbladen kan man tillåta sig att leka med figurerna på ett sätt som man inte kan göra i serien. Här ett exempel från serien »En misslyckad mus-mamma« i KA & C:o 19/2001.

Musse Pigg av Floyd Gottfredson från 1941, då serien rent teckningsmässigt hade sin guldålder.

Hur man tecknar Musse Pigg steg-för-steg. Och hur rutan tog sig ut i Kalle Ankas Pocket nummer 238.

som ville lära sig yrket. Den här gången hade han bättre tur med sig, och snart fann han sig tillrätta på Estudios Recreo, där han lärde sig yrket. Bland de andra unga tecknarna i staben fanns bröderna Tortajada, Marçal, Nuñez, Marga, Carrión med flera, men även rutinerade rävar som Julio Ramos, Antoni Gil-Bao, Miquel Pujol och ovan nämnda Bolster.

Fem år kom Ferioli att stanna här. Han lämnade sedan Recreo för att gå först till Comicup och sedan Comicon, två andra seriestudior där han tecknade i en mängd olika stilar för olika förlag. Han jobbade med allt ifrån »Pif et Hercule« och »Asterix« för den franska marknaden till Disneyserier för holländska, tyska, italienska och franska utgivare.

1989 började han arbeta för Egmont genom den studio han till sist hamnat på, Estudios Bonnet, där han mellan 1990 och 1998 enbart tecknade Disneyserier för den danska mediekoncernen. Sommaren 1998 lämnade han Estudios Bonnet för att jobba som frilans direkt för Egmont.

TRÖTT PÅ NATTMANGLINGAR

Normalt sett hinner Cèsar Ferioli med att teckna en seriesida om dagen. När det gäller tuschningen blir det ett par på en arbetsdag, men det mesta av tuschjobbet gör han inte själv. Mellan 1993 och 1998 var José María Manrique den som huvudsakligen tuschade hans sidor. Ser man sedan på de serier där Manrique står ensam listad som tecknare och tycker att det liknar Feriolis stil väldigt mycket, så har man helt rätt. Många gånger gjorde Cèsar detaljerade layouter och skisser till Manriques, och andra tecknares också för den delen, serier – allt för att de skulle hålla så hög kvalitet som möjligt. Från och med 1998 är det mestadels Cèsars fru Mariángeles García som håller i tuschpenseln. Hon tuschade också en hel del av produktionen mellan 1989 och 1991. Tillsammans har de två barn, en pojke och en flicka.

Eftersom undertecknad själv är serieskapare kunde jag inte låta bli att fråga om arbetsmetoder, när jag först tog kontakt med Ferioli för några år sedan. Till min glädje svarade han genom att skicka ett ark där han visar hur han bygger upp en serieruta – ett ark ni kan se reproducerat härintill. För ett tag sedan fick jag som komplettering det här svaret när jag frågade om han kunde ge *B&B*:s läsare en beskrivning av en typisk arbetsdag:

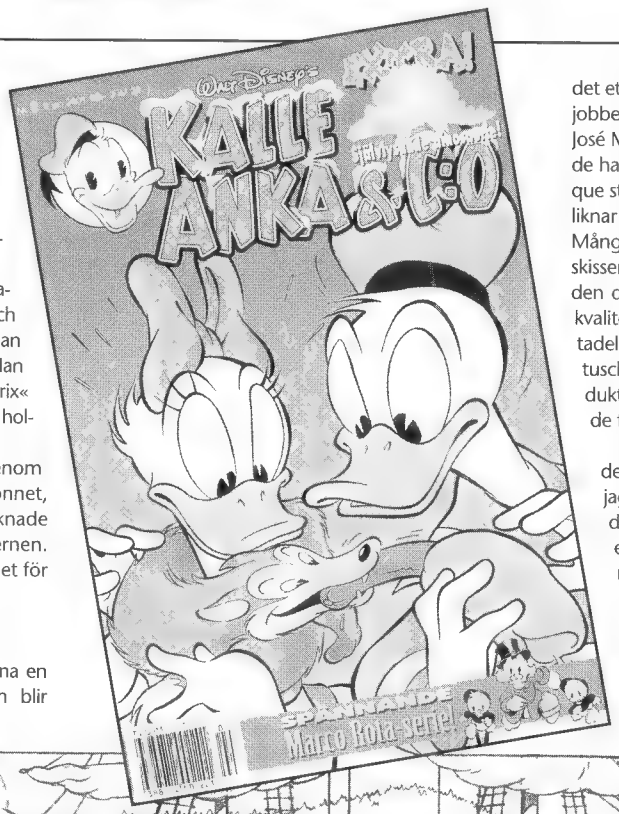

Ett omslag från Feriolis penna.

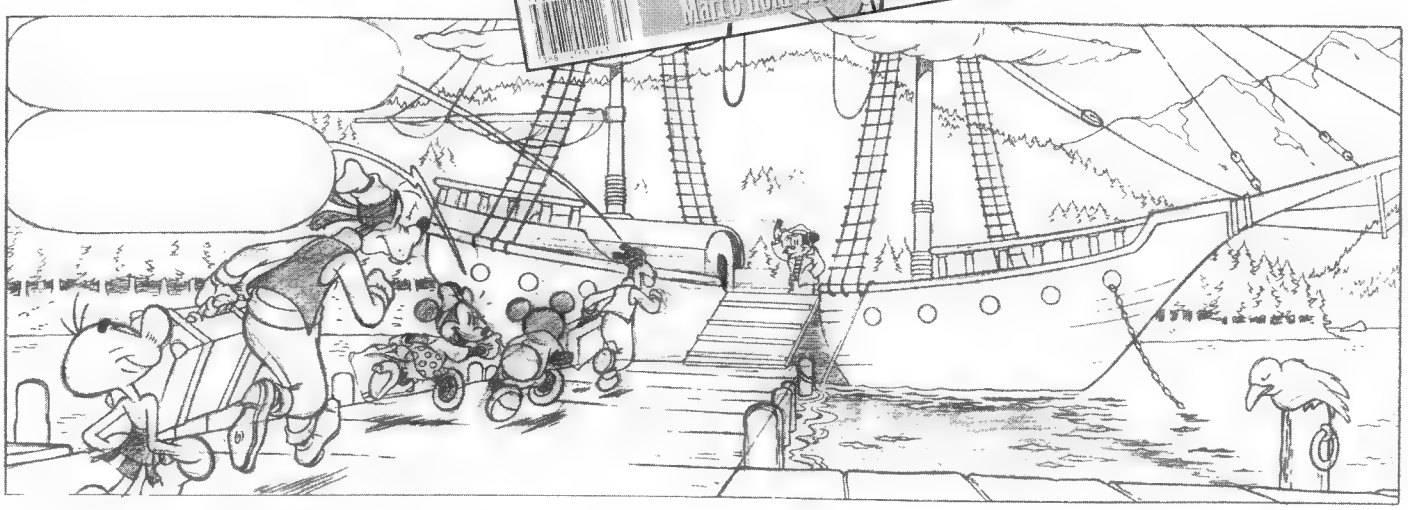

Skisserna är detaljerade och väldefinierade. Allt för att underlätta för tuscharen.

Ibland händer det att tecknare smyger in karikatyrer av vänner och kolleger i serierna. Här är Ferioli så som kollegan Rodriguez ser honom samt författaren Pat McGreal, som slaktare i »Historien om en hund«, tecknad av Ferioli. (Från KA & C:o 51-52/1999 respektive 33/2000)

»Sedan 1994, då vi flyttade från staden till ett mindre samhälle, Cardedeu, omkring fem mil från Barcelona (som växer alldeles för snabbt, vilket jag inte är så förtjust i), har jag jobbat hemifrån. Ibland saknar jag att arbeta i en studio, omgiven av unga människor som lär sig yrket, men jag är rädd att det inte finns någon chans att hitta något sådant jobb här.

På översta våningen i vårt hem har vi två rum. Till för ett år sedan var min studio i det mindre av dem. Det hade ett fönster mot norr och jag hade en underbar utsikt över en närbelägen bergskedja. Men min fru klagade över det lilla arbetsutrymmet hon hade för tuschning, så vi flyttade över studion till det södra rummet. Det är varmt på sommaren, men stort nog för hela möblemanget. Det består av två stora bord, mitt överfyllt med papper, böcker och annat referensmaterial när jag arbetar, min frus med ett par katter som sover hela dagarna.

Resten av rummet är fyllt med illustrerade böcker, foton, referensmaterial, model-sheets och så vidare, material som jag klämt in så gott det går i hyllorna. Det mesta av det här referensmaterialet använder jag aldrig, men jag kan inte låta bli att spara på det. (Vem vet, kanske får jag användning för det i morgon.) Det finns också en PC i rummet, som jag skriver detta på. Hur många timmar har jag inte slagits med den...

Jag börjar arbeta efter att ha lämnat barnen på skolan. Vanligtvis arbetar jag från halv tio till två, då jag tar lunch. På eftermiddagen börjar jag vid tre för att hålla på till... Det finns ingen given tid, det beror på, jag kan hålla på till fem eller sju på kvällen, aldrig längre. På åttiotalet, när jag var ung, fanns det inga barn i huset och jag arbetade för olika studior. Då kunde jag jobba nätterna igenom för att bli klar med en serie. Numera skulle jag inte klara det!

Jag brukar lyssna på radio under arbetet; pratprogram eller musik. Som tur är distraherar det mig inte alls. När jag behöver fokusera mig på mitt jobb kopplas helt enkelt den delen av hjärnan som aktivt lyssnar bort.«

ANDRAS MANUS

Även om Cèsar enbart står för teckningarna i de serier han gör, så är det svårt att skriva om honom utan att nämna några av berättelserna och författarna bakom dessa.

En av dem som flitigast levererat manus till hans serier är amerikanen Pat McGreal, född 1953 och bosatt i Kalifornien med frun Carol, som också är medförfattare till senaste årens produktion. Seriemanus har McGreal skrivit sedan 1991, då han tillsammans med kollegan Dave Rawson började skriva för Disney Comics (det här var under den korta period då Disneybolaget försökte sig på att självt driva serieförlag på den amerikanska marknaden, i stället för att som man dittills gjort låta andra förlag köpa licenser på Disneys serier och stå för produktion och utgivning).

McGreal och Rawson hade emellertid knappt hunnit börja förrän Disney beslutade sig för att lägga ner sin serieutgivning. Deras redaktör Bob Foster rekommenderade dem istället till Byron Erickson på Egmont, och på den vägen är det, även om McGreal och Rawson numera arbetar var för sig på sina manus, i stället för tillsammans.

Ett av McGreals och Feriolis tidigaste samarbeten är den Jurassic Park-inspirerade trilogin »The Fossil Hunters«, »Hole-In-The-Wall at Hoodooyadoo« och »Our Dinosaurs are Missing«, som skrevs 1993–1995. Man märker redan här en påverkan av de nya direktiven från »10 gode grunde til at ændre Mickey Mouse konceptet«, även om Musse kränger på sig de klassiska kortbyxorna först i den tredje och avslutande delen.

I den här historien får läsarna åter stifta bekantskap med Professor Benmjöl, som Gottfredson skapade 1940, och tillsammans far Musse och han iväg för att leta fossil i öknen. Något som sedan leder till att de får tampas med livs levande dinosaurier, skapade av en annan paleontolog – inspirerad av en film han sett...

Resultatet blev en underhållande trilogi med hisnande och väl genomarbetade teckningar av Ferioli.

TOMMA SIDOR

Deras mest lyckade samarbete till dags dato är förmodligen den ej ännu avslutade serien berättelser om landet Shamboria. Hittills har vi fått ta del av tre

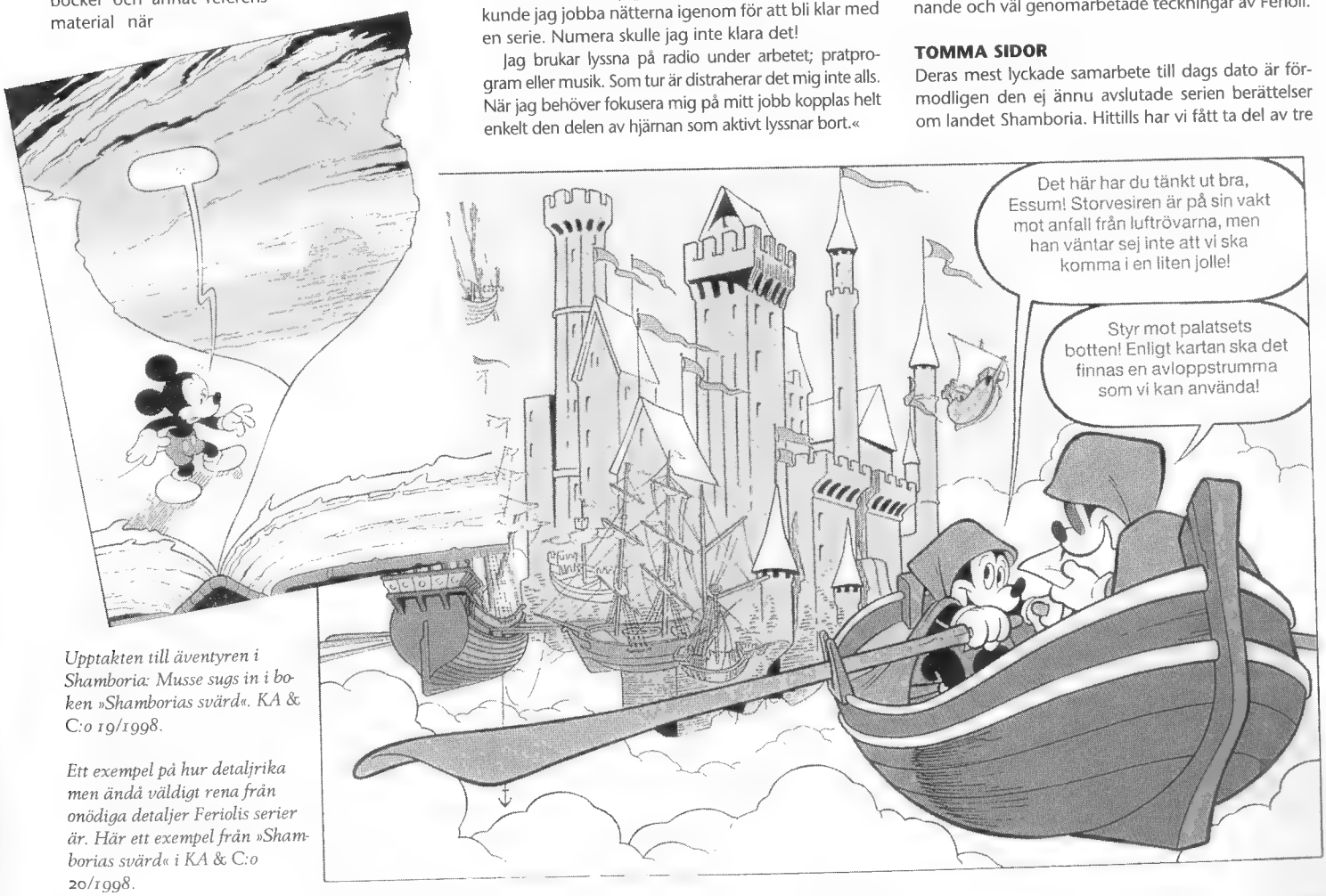

Upptakten till äventyren i Shamboria: Musse sugs in i boken »Shamborias svärd«. KA & C:o 19/1998.

Ett exempel på hur detaljrika men ändå väldigt rena från onödiga detaljer Feriolis serier är. Här ett exempel från »Shamborias svärd« i KA & C:o 20/1998.

Musse och Kalle som hula-huladanserskor i »Mindre muntra minnen«.

episoder: »The Fighting Sword of Shambor« (1998), »Return to Shambor« (1999) och »Showdown in Shambor« (2001). Det här är en svit berättelser av klassiskt fantasysnitt. Den första berättelsen inleds med att Musse kommer över en gammal bok med tomma sidor, men när han öppnar den kan han inte slita sig från sidorna. Boken växer, omsluter honom och snart har han hamnat i fantasilandet Shamboria.

Där pågår kampen mellan det goda och det onda i form av Essum och prinsessan Lorac, som leder en motståndsrörelse för att krossa den onde storvesiren. Han har tagit makten över landet och förtrollat rikets goda vapen, Shamborias svärd. Profetian talar dock om en kort person med stora öron och lång svans som ska höja svärdet i frihetens ädla namn och åter bringa lycka till Shamboria. Musse är givetvis den utvalde, och när han lyckats med sitt uppdrag försvinner han tillbaka till sin egen värld. När han sedan tar en ny titt i boken upptäcker han att det första kapitlet är skrivet.

För varje nytt besök Musse gör i Shamboria till-

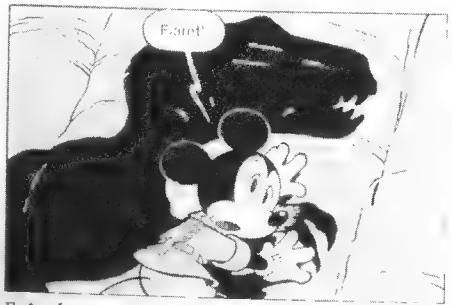

Från den Jusrassic Park-inspirerade »The Fossil Hunters«, KA & C:o 43/1994.

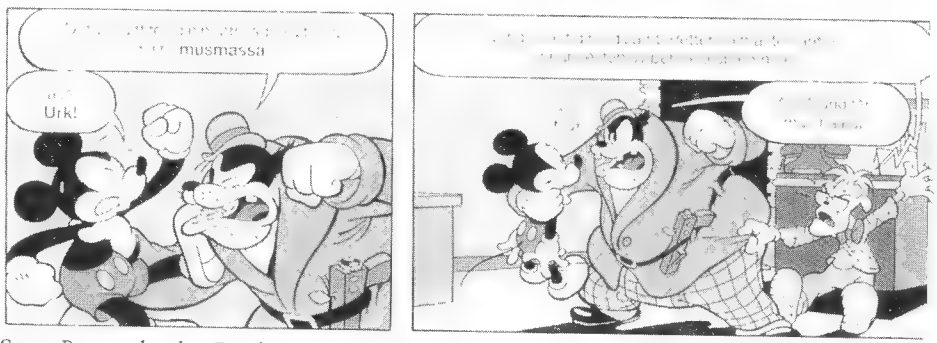

Svarte Petter tecknad av Ferioli i Gottfredsons 30-talsdesign, 1998.

kommer så ett kapitel i boken. Den tredje och senaste historien avslutas med att storvesiren lagt rabarber på svärdet igen och tagit Essum till fånga, så jag antar att det inte dröjer länge förrän det kommer ytterligare äventyr i den här sviten.

ANKOR OCH MÖSS

Teamet McGreal och Ferioli har också legat bakom något så ovanligt som ett par historier där ankornas värld blandats med mössens värld i Ankeborg. Normalt sett hör det till sällsyntheterna att Kalle förekommer i en Musse-serie och vice versa. Men på kort tid följde två långa serier på varandra där skiljelinjen suddades ut. Dels handlade det om den sjudelade millennieserien som publicerades vintern 1999 (Ferioli tecknade två avsnitt och designade de nya figurerna) och dels »No Thanks for the Memories« (»Mindre muntra minnen«, *KA & C:o* 15-16–17/2000).

Av dessa två är den sistnämnda mer lyckad än den första. Vad som var ett ambitiöst projekt som byggde på de högt ställda förväntningarna inför millennieskiftet blev i mitt tycke en seg historia, som liksom själva skiftet från 1999 till 2000 föll platt till marken. »No Thanks...« är däremot en välberättad historia som dessutom ger en förklaring till varför de två figurerna så sällan möts. Vi får ta del av ett äventyr de upplevde i sin ungdom och sedan vilka konsekvenser det får i nutid. Det här är både McGreal och Ferioli i sitt esse och jag kan inte annat än varmt rekommendera serien. Bara en sån sak som att få se Kalle och Musse dansa hula-huladans i bastkjol gör den värd att införskaffa.

MER ÄN EN MUS

Ett par andra serier som, om man inte läst serien på ett tag, fungerar bra som inkörsport till den »nye« Musse är »Right Mouse for the Job« (»Rätt mus på rätt plats«, *KA & C:o* 42/98) och »The Great Birthday Robbery« (»Den stora födelsedagsstölden«, *KA & C:o* 46/98) , båda skrivna av Byron Erickson och tecknade av Ferioli.

Erickson är nog den av de moderna författarna

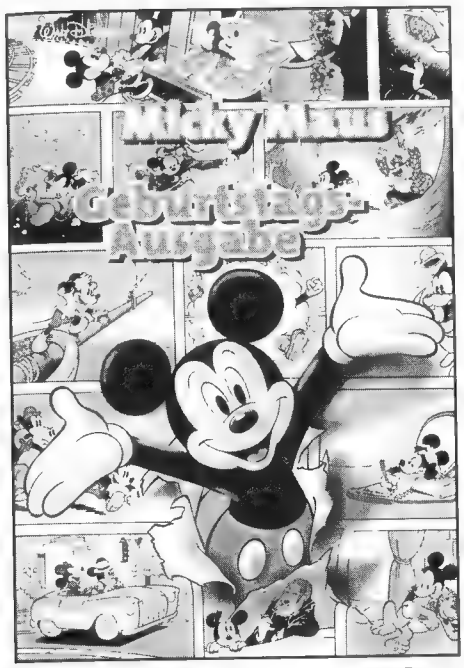

Omslaget till den tyska utgåvan av »Musse Pigg 70 år«.

som bäst lyckats fånga Musses karaktär. Dessa två sammanhängande äventyr speglar kärleksfullt Musses och Mimmis relation, och deras olika syn på att slå sig till ro och skaffa ett tryggt arbete. Musse i Byron Ericksons tappning är mer än en mus. Han är en människa i muskostym. Detta sätt att angripa figuren ger Musses karaktär ett djup som man sällan skådat sedan 40-talet.

Också »The Past Imperfect« (»Förgångna minnen« i albumet »Musse Pigg 70 år«), skriven av David Gerstein, kan tjäna fint som en introduktion till de skurkar och vänner som fanns i Musse Pigg-serierna på 30-talet, och som nu gör comeback efter många år i glömska.

PÅ EGEN HAND

Även om Ferioli *illustrerat* otaliga serier, så är det få han själv skrivit. Den första och hittills enda som han skrivit helt och hållet på egen hand är »Porträtt av en anka« i *KA & C:o* 17/01. 2001 var året då Carl Barks skulle fyllt 100 år, och för att hylla honom sattes eliten av Egmonts tecknare och författare på att göra speciella historier med de figurer han skapat.

Till de mest lyckade hör just Feriolis serie om Alexander Lukas. Här lyckas han på ett skickligt sätt fånga de karaktärer Kalle, Knattarna och Alexander hade i Barks serier när hans berättarkonst stod på topp, och till skillnad från Don Rosa (som slaviskt noterar små detaljer i Barks serier och bygger vidare på dem som en slags fortsättningar på mästarens verk), låter Cèsar i stället figurernas karaktärer och stämningen i berättelsen andas Barks tidiga femtiotal.

Han berättar serien som om han vore samtida med Barks, utan att känna bördan av den ikonstatus Barks fått på senare år, vilket är en imponerande insats av en tecknare som framför allt arbetat med Musse Pigg, och som därtill inte har någon större erfarenhet av manusförfattande.

Man kan med andra ord bara hoppas att detta inte var en engångsföreteelse, utan att Ferioli kommer att skriva mer i framtiden. Om han sitter inne med fler historier av den här kalibern, och applicerar dem på Musse Pigg, är jag säker på att vi har serier att vänta som kommer att bli framtida klassiker.

Som avrundning kan sägas att Ferioli och de ovannämnda författarna givetvis inte är ensamma vad gäller nya begåvade förmågor som gör Musse Pigg-serier. Författare som Stefan Petrucha, Sarah Kinney, Jeff Hamill och tecknare som Francisco Rodriguez Peinado gör att dagens »Musse Pigg« känns betydligt fräschare och intressantare att läsa än de serier som gjordes för fem-tio år sedan.

Förhoppningsvis kommer *B&B* att återkomma till dem och andra Disneytecknare i kommande nummer. ◄

► Joakim Gunnarsson tecknar serien »Emma och Sara« för tidningen Julia och arbetar som redaktör och bildansvarig på Bamseredaktionen.

► Ett stort tack till Per-Erik Malmström för att jag fått ta del av hans korrespondens med Ferioli. And also to Cèsar himself, for many friendly letters and information about his working methods: Thanks!

► För den som vill botanisera vidare i Feriolis produktion finns ett index över hans Disneyserier på följande Internetadress: http://stp.ling.uu.se/cgi-bin/starback/dcml/fs?creator=CFe

Fem favoriter

Vilka serier är då Ferioli själv mest förtjust i bland alla de han tecknat? *B&B* bad honom välja ut sina fem favoriter, och så här svarade han.

»Jag skulle kunna svara att den historia jag håller på med för stunden är min favorit, men ett par dagar efter att jag är klar med en serie brukar den nöjda känsla jag haft inför slutresultatet falna. Och allt eftersom åren går förstärks den känslan.

Ta »Weather Wizard« från 1993 och »Fantasy Island« från 1994 till exempel. Båda är skrivna av Byron Erickson och var betydande steg i min utveckling, där jag förändrade min barocka stil till en mer förenklad. När jag ser på dem nu är jag inte nöjd alls, särskilt inte med »Fantasy Island«. Jag är övertygad om att jag kunde ha gjort den mycket bättre. Därför är mina fem favoriter alla hämtade från de senaste årens produktion.«

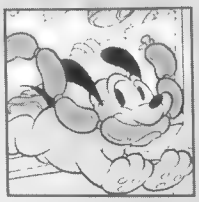

»Once upon a dog« *(»Historien om en hund«, KA & C:o 33/00)* Ett av de underbaraste manus jag någonsin fått. En Rashomon-liknande historia. Manus av Jeff Hamill.

»Mickey's trailer« *(»Musse Piggs husvagn«, i boken »Disney's Julafton«)* Det var ett hårt arbete att vara trogen den gamla stilen (serien är baserad på en tecknad kortfilm från 1938), men samtidigt fick jag en hel del träning genom att göra den.

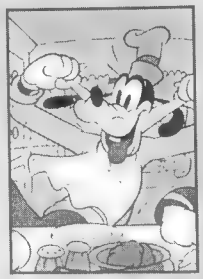

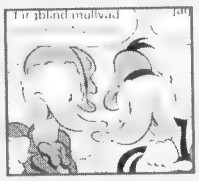

»Portrait of a gander« *(»Porträtt av en anka«, KA & C:o 17/01)* En ankserie. Jag väljer den av en viktig orsak: Manuset är mitt eget, mitt första riktiga.

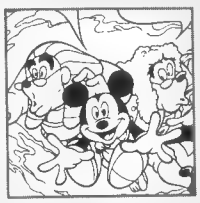

»Time and time again« *(Kommer att publiceras i KA & C:o 34–35/02)* Den senaste jag gjort. :-) Ett intressant strövtåg i det förflutna. Manus av Pat & Carol McGreal.

»Showdown in Shambor« *(»Tronstriden i Shamboria«, KA & C:o 7–8/01)* Den tredje delen av Pat och Carol McGreals saga om Shamboria. Jag gillar fantasymanus, även om de innebär en hel del hårt arbete.

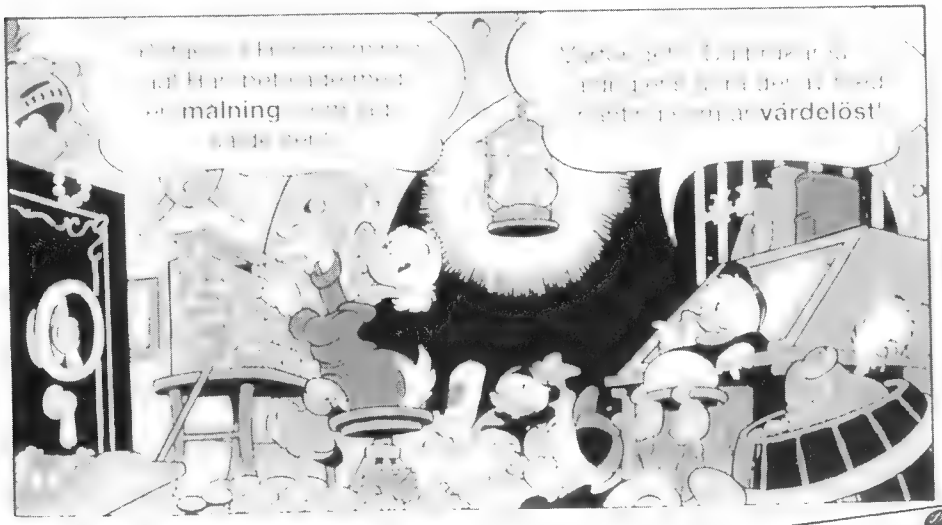

Ferioli hyllar Barks i »Porträtt av en anka«, KA & C:o 17/2001.

GÄSTPENNAN

Andra ämnen, andra synviklar. • Vår gästskribent är den här gången »reseledaren« Gunnar Krantz

Under våren 2002 gjorde ett antal serieskapare från »seriestaden« Malmö en studieresa till »seriehuvudstaden« Bryssel. Arrangör och »reseledare« var Gunnar Krantz, som här berättar om sina upplevelser från denna utflykt till seriernas europeiska Mecka.

I reseguiden står det att Belgien är känt för tre saker. Öl, choklad och tecknade serier. Tre goda anledningar att åka till Bryssel alltså. Att jag inte gjort det långt tidigare framstår såhär i efterhand som ett ofattbart mysterium.

Att Bryssel är de europeiska seriernas huvudstad går knappast att ta miste på. Staden är dekorerad med ett stort antal enorma muralmålningar av kända serietecknare. Det finns en ansenlig mängd butiker som säljer serier och serierelaterade produkter. Tintin har till exempel en alldeles egen kedja butiker som säljer allt från strumpor med Tintinmotiv till figurer och modeller i jätteformat. Det finns också ett stort museum för tecknade serier. Därtill är serierna närvarande i den vanliga reklamen, i affischer för olika evenemang och så vidare.

Mitt i alla äventyr och all humor inser man att tecknade serier är något mycket stort och allvarligt i Belgien. De är inte bara en del av det nationella kulturarvet, utan också en viktig exportvara. De franskspråkiga serierna utgör hela 40 procent av den totala bokförsäljningen i Belgien (motsvarande 62 000 000 euro årligen). Det mesta, 70 procent, går på export till Frankrike. För de flamskspråkiga serierna ligger siffran på 8 procent av den totala bokförsäljningen (vilket motsvarar 15 000 000 euro årligen), och där går 30 procent på export (till Holland).

Ett vykort med självporträtt av alla deltagarna i »Expedition Bryssel«, sänt till Fredrik Strömberg i B&B-redaktionen.

Den »normala« seriebutiken i Bryssel (vi kunde räkna till ett tjugotal under våra vandringar), är stor som en ordinär svensk bokhandel. Serieböckerna är dels uppdelade efter »auteurer«, storsäljande mästare, som Pratt, Tardi och Bilal, dels efter förlagen, vilka alla sinsemellan har tämligen olika profiler.

Standardutgåvor av klassiska belgiska serier som »Tintin«, »Spirou«, »Lucky Luke« med flera återtrycks kontinuerligt och finns ständigt i lager. På senare tid har en rad alternativa förlag etablerat sig, och även dessa ges ordentligt utrymme i butikerna. Förutom seriealbum och böcker (tidningar finns knappt alls), skyltar affärerna med en stor mängd prylar av olika slag – allt från exklusiva konsttryck i signerad upplaga till vykort, t-shirts, nyckelringar, modeller och figuriner.

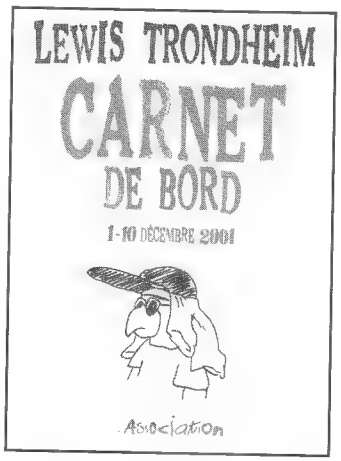

Lewis Trondheim, »Carnet de bord« (reseberättelse från en resa till Réunion).

Under en förmiddag promenerade vi uppför Boulevard M Lemonnier, från Metrostationen Annessens till börshuset, och avverkade under denna korta vandring ett tiotal butiker, alla med sin egen särprägel. Längst ned på gatan låg antikvariat och loppisbutiker, med travar av (dammiga) album från golv till tak. Längre upp på gatan blev affärerna efterhand allt exklusivare. I någon såldes till exempel förstaupplagor och original. Nära börshuset hittade vi tre utmärkta affärer på rad: La Bulle D'Or, MultiBD och Bryssel. Den sistnämnda med en ovanvåning som också fungerade som galleri.

Vid sidan av de stora förlagen, som Dargaud, Casterman och Dupuis, finns även en rikhaltig flora alternativa förlag som ger ut de mer intressanta och nyskapande serierna – alla med mer eller mindre originella namn som Amok, Fréon, Cornelius, Cinquième Couche och 6 pieds sous terre. Tongivande bland alternativförlagen är L'Association, vilket precis som namnet anger är en sammanslutning. I detta fall av några av de verkligt betydelsefulla yngre tecknarna, som Dupuy och Berberian, Lewis Trondheim, Joann Sfar, David B, Blutch och många till.

I nuläget håller delar av alternativscenen på att gå upp i det etablerade. Större förlag har inrättat särskilda bokserier i sin utgivning för att fånga upp denna nya generation. Mest noterbar är Castermans »Poisson pilote«. Alternativseriernas framgång är nu så stor att det talas om »La nouvelle bande dessinée«, alltså en direkt parallell till filmens »nya våg« på sextiotalet.

Signifikativt är att flertalet av de tecknare som ingår i den nya vågen känner varandra personligen, och

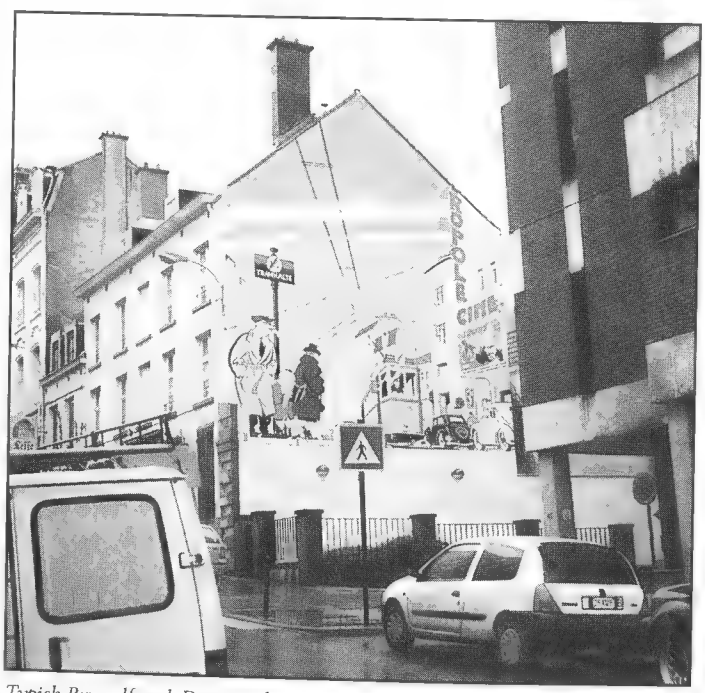

Typisk Brysselfasad. Denna utförd av J-C Denis.

Joann Sfar, »Petit vampire et la société protectrice des chiens«.

»Het viest van Cordelia«.

samarbetar i olika projekt. Delar av rörelsen utgår från ateljékollektiv och utbildningar, som till exempel Ecôle des Beaux Arts i Paris, Serietecknarskolan i Angoulême och skolorna Saint Luc och Saint Lukas i Bryssel. Vad gäller den senare har detta resulterat i det högintressanta och konstnärliga seriekollektivet Fréon, vars publikationer är i en klass för sig.

Kanske allra mest intressant med denna nya våg är att så många av tecknarna arbetar både med storsäljande, mer kommersiella serier (utan att ge avkall på kvalitén), och smala utgåvor av exempelvis skissböcker, resereportage och dagboksserier.

Konsthögskolan Saint Lukas var ett av målen med resan. På inbjudan från seriekännaren och läraren Pascal Lefèvre gjorde vi ett längre studiebesök på denna flamsktalande serietecknarskola. Förutom Lefèvre själv, träffade vi kursansvarige Georges Braem, lärarna Johan De Moor och en ung tecknare med artistnamnet Nix, samt självklart även kursens elever.

Efter ett ingående föredrag om den belgiska seriescenen och dess historia, höll undertecknad ett motsvarande om de svenska seriernas historia. Därefter fick vi se en del elevarbeten (vilka imponerade stort på oss). Vi kom överens om att detta första sonderande möte skulle få en snar uppföljning, och vi diskuterade även möjligheten till elevutbyte mellan Saint Lukas och Serietecknarskolan i Malmö.

Dagen efter åkte vi, på inrådan av Pascal Lefèvre, till den närliggande staden Leuven. Målet för denna utflykt var en nyöppnad utställning på stadens »Cultureel Centrum« av den populära serietecknarduon Dupuy och Berberian (»Monsieur Jean«). Förutom illustrationer och serieoriginal visades även en video om hur deras arbete går till, samt en animerad film som även gick att köpa på CD-ROM.

I universitetsstaden Leuven ligger även seriebutiken »Het besloten land«, som det kanadensiska förlaget Drawn and Quarterly utnämnt till en av världens fem bästa seriebutiker. Eftersom Leuven ligger i den flamsktalande regionen, var urvalet i denna butik nästintill komplett vad gäller språkområden som franska, flamländska och engelska.

Men åter till huvudstaden. Bryssels verkliga dragplåster för serievännen är förstås »Centre Belge de la Bande Dessinée« (CBBD), Seriemuseet. Det ligger inrymt i en av jugendarkitekten Hortas allra finaste byggnader, där vi tillbringade större delen av en dag. Museet innehåller allt från samlingar av original till uppbyggda miljöer ur olika populära serier.

En avdelning går igenom de europeiska seriernas historia och olika genrer. Hergé har förstås en egen permanent utställning, där man bland annat kan beskåda den allra första sidan ur det första Tintinäventyret. I den öppna ljusgården visas specialutställningar. Vi fick se en utställning som handlade om de tecknare som gjort affischer till Bryssels internationella festival för fantasy-, thriller- och science fiction-film. Festivalen firar i år sitt 20-årsjubileum.

På bottenvåningen finns ett stort seriebibliotek, indelat i två avdelningar – en vanlig läseavdelning med de mer populära serierna, och en avdelning för studenter och forskare. Samlingarna är mycket omfångsrika. Givetvis finns även en otroligt stor och välsorterad seriebutik i museet, med allt från album till handdukar, kaffekoppar, klockor och smycken.

Generellt sett kan sägas att seriern a i sig är relativt billiga. Ett ordinärt album i färg (48 sidor) kostar kring sju euro. Merchandisingprodukterna däremot kostar skjortan. Man kan få ge sju euro (och mycket mer) för en liten nyckelring. Vissa exklusiva plastmodeller kan kosta hundratals euro. Men med tanke på det enorma utbud som finns, antar jag att även detta säljer i stora mängder.

Detta möte med seriehuvudstaden Bryssel var på många sätt en omskakande och positiv upplevelse för oss alla. Med på resan var: Joakim Gunnarsson, Mats Källblad, Katarina Bågenholm, Maria Fredriksson, Rasmus Gran och Magnus Johansson.

GUNNAR KRANTZ
(info@seriekonst.net)

Länkar till den franskspråkiga serievärlden:
► *http://www.seriekonst.net/arkiv/fem/portal.html*

Joakim Gunnarsson på väg in i en av världens bästa seriebutiker.

»Klas Katt«, den enda svenska serien i det mäktiga utbudet.

Dupuy och Berberian bjuder Rasmus Gran på upplevelser för ögon och öron.

Uforståeli

No Comprendo Press – Fra E

av **ØYVIND HOLEN**

Det startet med to kompiser som digget Elvis Costello og ble en bemerkelsesverdig norsk tegneseriesuksess. No Comprendo Press har gitt oss fordrukne poeter, trøtte typer, politisk satire og amputerte klassikere i ti år.

OPPE TIL HØYRE: *»Det er grafisk sekvensiell kunst«, proklamerte Fidus-redaksjonen, kanskje noe ironisk, i sitt første nummer i 1993.*

Det var to selvsikre forleggere som henvendte seg til sine lesere i 1993. Barndomsvennene Espen Holtestaul og Hallvard Bratberg hadde oppfylte drømmen om å gi ut norske tegneserier med antologien *Fidus* og skrev følgende i sin hilsen til leserne i første nummer: »Vi tror at *Fidus* vil bli en sterk og klar røst i den kakofonien som er norsk kulturliv«. De skrev også: »Det bladet du holder i hånden representerer det ypperste innen norsk tegneserie-kunst i dag, og for første gang er Norges fremste serieforfattere samlet i ett blad«.

Store ord, men selv om *Fidus* på ingen måte ble den sterke og klare røsten forleggerne håpet på, har forlaget No Comprendo Press spilt en unik, samlende og inspirerende rolle i norsk kulturliv – der Knut Nærums niende Bloid-samling og Steffen Kvernelands versjon av Edgar Allen Poes

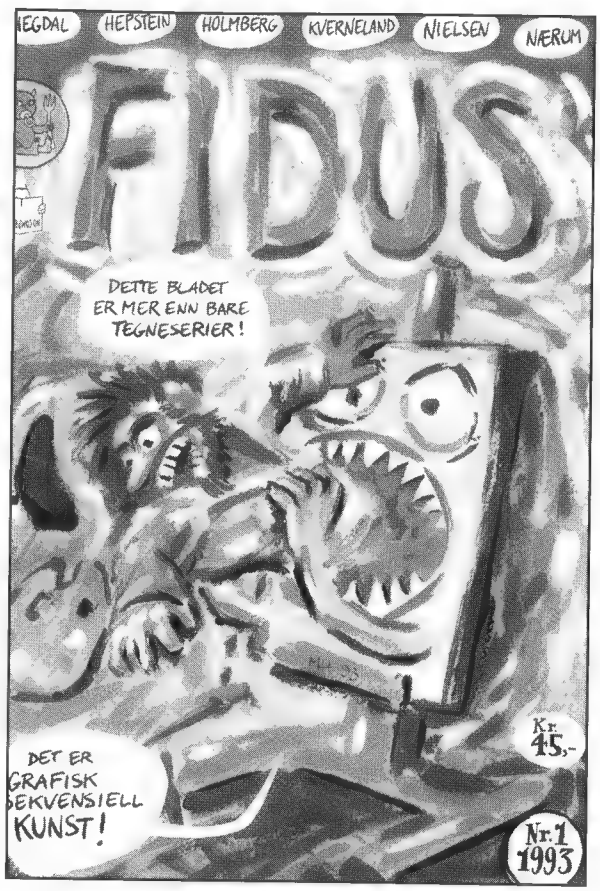

»Den sorte katten« nylig var forlagets 49. og 50. utgivelse. *TEGN* samlet Holtestaul, Bratberg, Christopher Nielsen og Knut Nærum til en prat om No Comprendo Press' tiårsjubileum.

RENNESTENSPOETEN

Rart å tenke på at forleggerne i utgangspunktet ikke turte ta kontakt med Christopher Nielsen for å diskutere et samarbeid.

– Vi hadde litt kontakt med Rolf Classon i Tago Förlag etter oversettelsen av »Arne And«, og han sa vi burde kontakte Christopher – som han hadde gitt ut i Sverige tidligere. Da vi ringte Classon og fortalte at vi skulle gi ut tegneserier i Norge, begynte han å snakke om Christopher med en gang. No Comprendo og *Fidus* var på en måte modulert etter Tago og *Galago*, forklarer Holtestaul.

– Men dere hadde hørt om Christopher? spør Nærum.

– Ja selvsagt, men det var på grunn av Rolfs backing vi turte å ringe, mimrer Bratberg.

Men forlaget startet verken med Nielsen, Nærum eller *Fidus*, men med en forfyllet svensk rennestenspoet. Eller rettere sagt med en Elvis Costello-konsert i Stockholm i 1991.

g suksess

lvis Costello til To trøtte typer

– Hallvard og jeg har kjent hverandre siden vi gikk på skolen, og hadde lenge snakket løst og fast om å starte et serieforlag. Så var vi på denne Elvis Costello-konserten i Stockholm, og den var helt okei. Men det som virkelig gjorde inntrykk var en svensk tegneserie vi tilfeldigvis kom over, nemlig Charlie Christensens »Arne Anka«, forteller Holtestaul.

– Vi lo så mye av serien på flyturen hjem at vi bestemte oss for å prøve å søke om rettighetene fra Tago Förlag, supplerer Hallvard.

Duoen så det klare potensialet serien hadde i Norge, der Arnes bekymringer om systembolag, utelivskøer, slapsete vintre og uvillige kvinnfolk lå snublende nær den norske virkeligheten. Ved påsketider 1992 kom »Arne And« ut, en samling av det beste fra de første svenske Arne Anka-albu-

FØRSTE TIL VENSTRE: *»Snakke med dyr« er Anna Fiskes andre album på No Comprendo.*

ANDRE TIL VENSTRE: *Soloheftet Weltschmerz ga Christopher Nielsen et forum til å fortelle de historier han ønsket. Fra »Mitt kors å bære«, Weltschmerz nr. 1, 1994. Senere utgitt på ny i samlingen »Propaganda!«.*

NEDE: *No Comprendo-kjernen samlet rundt samme bord. Fra venstre forleggerne Hallvard Bratberg og Espen Holtestaul, Fidus-redaktør Knut Nærum og bestselger Christopher Nielsen. Nielsen har 14 egne utgivelser på forlaget.*

TIL HØYRE: *Det startet med Arne And. To album rakk forlaget å gi ut før Bladkompaniet tok over rettighetene.*

NEDE TIL HØYRE: *Mikael Holmbergs antihelt Gregg, fra Cappelen-albumet »Kunsten å gå i baret«, dukket opp igjen i den tre episoder lange »Ødefjell Sanatorium« i Fidus nr. 6–8. Den viste seg også å være Holmbergs foreløbig siste store tegneserie.*

FØRSTE NEDE: *Waldemar Hepstein (til venstre) og Steffen Kverneland i det selvbiografiske hjørnet, fra »Voyage of the Kvaernedamd!« i Fidus nr. 6, 1995.*

ANDRE NEDE: *Samlingene av Ola Hegdals stripeserie »På kloden«, fra avisen Universitas, var blant de første soloheftene på No Comprendo i 1993.*

TREDJE NEDE: *Per Hansen depper over livets harde realiteter. Fra Ola Hegdals »Jei, Per Hansen« fra 1999.*

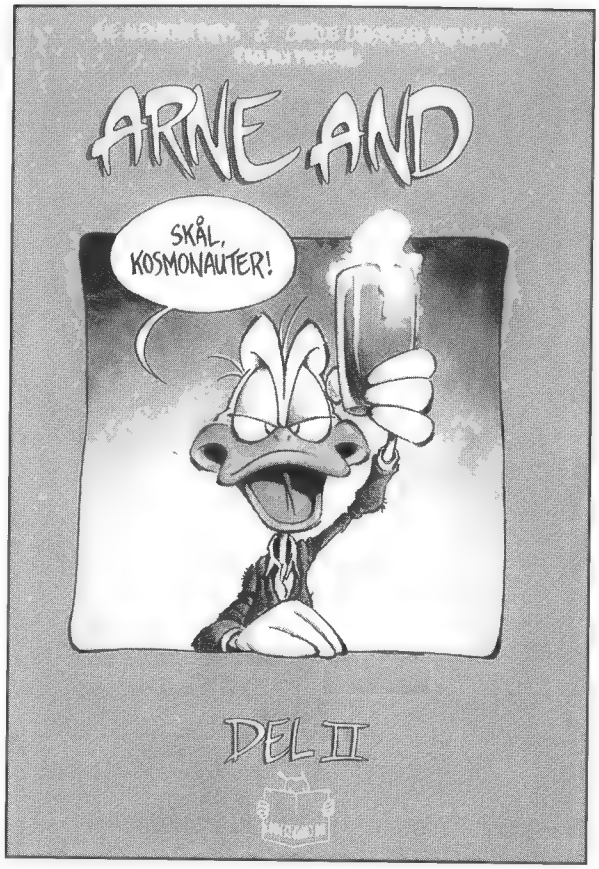

mene – oversatt og håndtekstet av utgiverne selv. No Comprendo Press var født.

– Det gikk veldig bra, vi fikk stor oppmerksomhet og solgte ut to opplag ganske kjapt. Så fikk vi lyst til å gjøre mer, og det var altså da vi ringte Christopher og hadde et møte der vi snakket om å samle forskjellige folk og gi ut et blad. Og det bladet ble *Fidus*.

KLIKKDANNELSE

Til neste møte ble en redaksjon skramlet sammen. Foruten Christopher besto den av Mikael Holmberg, Steffen Kverneland, Waldemar Hepstein, Knut Nærum og Ola Hegdal. Selv om No Comprendo-klikken i dag kan virke sammensveiset, var det faktisk flere av redaksjonsmedlemmene som aldri hadde møtt hverandre tidligere – selv om de fleste også hadde bidratt til blader som *Brage* og *Gateavisa*.

– Jeg var ikke med på det første møtet, men på mitt første *Fidus*-møte virket det som om jeg hadde ruslet inn i en vel etablert gjeng. Jeg kjente bare Mikael og Hepstein godt fra før, men No Comprendo representerte noe nytt i og med at folk jobbet mer sammen. *Fidus* var et stort skritt framover for klikkdannelsen i det norske tegneseriemiljøet. Det var positivt – i alle fall for oss, minnes Nærum.

Selv om tegneserieboomen fra midten av 80-tallet var i ferd med å trekke sine siste sukk, så situasjonen for norske tegneserier slettes ikke så verst ut tidlig på 90-tallet. Nielsen hadde fått ut »En fettsugers bekjennelser« og »Jazzbasillen« på Semic, mens Nærum hadde gitt ut to Bloid-samlinger og »Vi går for regnskogen« på samme forlag. Kverneland hadde »De knyttede never« på TEGN A/L Bum, mens Cappelen sto bak Holmbergs »Kunsten å gå i baret«. Men de etablerte forlagene benyttet raskt anledningen til å skygge banen når det kom til norske albumutgivelser da No Comprendo meldte sin ankomst – helt til Jippi Forlag ble etablert i 1997. Med unntak av Bladkompaniet, som ga ut InkaLills »Ridderne av Dor« og en rekke norske humoralbum og -bøker har No Comprendo og Jippi nærmest båret fanen for norske tegneserier alene på 90-tallet.

– *Hvor ble det av de etablerte forlagene? Ble No Comprendo en idealistisk arvtager for deres dårlige samvittighet?*

– Det må du nesten spørre forlagene om. Vi ble plutselig ganske alene, og når en begynner med noe andre ikke vil gjøre, kan en i det minste være forut for sin tid, sier Holtestaul.

– Cappelen kjørte sånn highbrow-opplegg med fancy, dyre utgivelser, mens Semic aldri klarte å frigjøre seg fra kiosklitteraturen. No Comprendo klarte å kombinere dette, mener Nielsen.

FØRSTE TIL VENSTRE: *Christopher Nielsens serier om Narverne og To trøtte typer har vært forlagets store suksess, i tillegg til Arne And. Fra »Narverfredag« i »To trøtte typer spesial!« fra 1993.*

ANDRE TIL VENSTRE: *Lars Fiske dukket opp i Fidus med »Hvorfor er jeg så lykkelig« i nr. 7, 1995.*

– Jeg tror det er for få mennesker som lager tegneserier av slik kvalitet at det faktisk kan gis ut. Cappelen skal nå bygge seg opp igjen på »Nemi« og har hanket inn Lise Myhre, men de kan ikke lage tegneserieskapere, sier Nærum.

– *Men de kan overta andre forlags serieskapere...?*

– Det går an å forestille seg at Cappelen kan prøve å tilknytte seg andre serieskapere, sier Nærum forsiktig.

– Du gjør deg til et dårlig forlag dersom du sikler på andres forfattere. Det skal vi ikke ha noe av, synes Nielsen.

– Det skal i så fall være diskret sikling med lommetørkle for hånden, avrunder Nærum.

OVERAMBISIØST

Uansett: No Comprendo klarte å kombinere highbrow og lowbrow, mener Nielsen. Og noe av det typiske med forlaget er nettopp den gradvise overgangen fra kioskenes heftetankegang til for bokhandlernes krav om større utgivelser med lengre levetid.

1993 var preget av spirende optimisme: *Fidus* skulle ut fire ganger årlig, mens redaksjonsmedlemmene skulle slippes løs i solohefter. Narvesen var viktigste utsalgssted.

– Det viste seg fort at vi gapte over for mye, og det har gått lenger og lenger mellom hvert nummer av *Fidus*. Dessuten har alle redaksjonsmedlemmene fått veldig mye mer å gjøre, og der vi betaler royalties på soloheftene har *Fidus* hele tiden vært et idealistisk prosjekt, forklarer Holtestaul.

– Betalte oppdrag har helt klart vært en svøpe for Fidus, spøker Nærum.

Første nummer fikk god oppmerksomhet i pressen, men allerede fra nummer to dabbet interessen av. Redaksjonen fant ut at nummer to-utgivelser sjelden skaper de store overskriftene, og selv om det ble tre *Fidus* i 1993 er det til dags dato bare utgitt ti numre totalt – det siste kom i 1999. Men *Fidus* er ikke død.

– Vi skulle lage markedets kuleste tegneserieblad noensinne, med *Galago, RAW* og *Weirdo* som forbilder. Og kult ble det jo, og blir det fortsatt når det en gang kommer ut igjen. Vi planlegger et coffee table-*Fidus* uten nummering. En stor og tung utgivelse som folk kan bære seg skakk på, både fysisk og mentalt, proklamerer Nærum.

– Vi burde ikke ha nummerert *Fidus*, og du kan kalle utgivelsesfrekvensen en sakte nedbremsing, noe som var helt bevisst, mener Nielsen.

For selv om heftetankegangen ikke er forlatt, er den klart kommet mer i bakgrunnen i forlaget.

– Det har vært planen hele tiden. Vi har bygd opp en grunnmur av hefter, og nå setter vi seriene sammen i bøker og selger de en gang til, fortsetter Nielsen.

Og med 12 utgivelser så langt i 2001 og 2002 er No Comprendo Press nøyaktig like aktivt som i 1993 og 1994, de to hektiske årene etter oppstarten. På midten av 90-tallet fikk forlaget et skudd for bauen da det mistet rettighetene til »Arne Anka« til Bladkompaniet som følge av at Tago Förlag ble solgt i Sverige. Da var det Christopher Nielsen som holdt skuta flytende; sju av 14 utgivelser i årene 1996 til 1998 kom fra Nielsens hånd. Og gjenutgivelsen av klassikeren »Jazzbasillen«, opprinnelig gitt ut av Semic i 1990, ble en viktig suksess.

– Det er en kjerne av tegneserieinteresserte i Norge som kjøper det aller meste. Men det er vanskelig å nå utover de, spesielt med hefter, fordi det er så få spesialbutikker i Norge. Det er også noe av tankegangen bak boksamlingene, noe som har ført til at vi har nådd flere gjennom bokhandlere og bokklubber. Relanseringen av »Jazzbasillen« var det første vi gjorde på den måten. Vi fikk mange spørsmål om det, etter som den ikke hadde vært i salg på lenge – noe den burde være, for det er en slik bok som selger jevnt og trutt hele tiden, forklarer Holtestaul.

TIL VENSTRE: *Gjenutgivelsen av Christopher Nielsens klassiker »Jazzbasillen« i 1998, tidligere utgitt av Semic i 1990, ble starten på No Comprendos satsing på bokmarkedet.*

FØRSTE TIL HØYRE: *Arbeiderparti-toppene Thorbjørn Jagland som Donald og Jens Stoltenberg som fetter Anton i Steffen Kvernelands versjon av Thore Roksvolds kronikk »Jaglands uklarhet«. Fra »Amputerte klassikere IV«, 2001.*

BILDENE TIL HØYRE: *Fidus har også oversatt en rekke serieskapere: »Mitt ekteskap ble et helvete« av Charles Burns i nr. 4, den Sproing-belønnede »Blå italienske greier« av Daniel Clowes i nr. 5, »Mrs. O'Reillys klasse« av Renee French i nr. 5, »The Reject« av Peter Bagge i nr. 6 og Aleksandar Zografs »Postkort fra Pancevo« i nr. 7.*

NEDE: *Daniel Clowes' »Ghost World« ble No Comprendos andre store oversatte satsning etter »Arne And«.*

UTVIDET VIRKSOMHET

Forlaget burde kanskje lukta lunta etter at en pakke med »Arne And« og »Amputerte klassikere« I ble solgt gjennom Bokklubben Dagens Bok, men siden har forlaget også fått inn »Amputerte Klassikere IV« og Nielsen-samlingene »Homo Norvegicus« og »Propaganda!« i bokklubbene. Og utvidet virksomheten ved å gi ut Mats Sivertsens billedbok »Boka om Tombo« (som Øvre Eiker bibliotek nektet å sette ut i hyllene fordi den ikke var barnevennlig) og manuset til Nielsens »To trøtte typer TV-spessial!«.

– Det med billedbøker og illustrerte barnebøker ligger ganske nært forlagsvirksomheten, og det gikk veldig fint med »Boka om Tombo«. Både den og manusboka kom inn under innkjøpsordningen, men falt naturlig nok utenom Norsk kulturråds tegneseriestøtte.

– Ville dere foretrukket en innkjøpsordning for tegneserier?

– En egen innkjøpsordning for tegneserier er bare noe en snakker om på seminarer. Det virker som støtteordningen fra Kulturrådet i dag er bedre for No Comprendo, siden vi trolig ville konkurrert mot en del utgivelser som klarer seg greit uten støtte med en innkjøpsordning. Men det hele kommer også an på om en innkjøpsordning også ville omfattet oversatte ting.

For når No Comprendo Press i vinter ga ut sitt første oversatte tegneseriealbum siden »Arne And II«, er det lite økonomisk støtte å hente. Forlaget satset heller på at filmatiseringen av Daniel Clowes' »Ghost World« ville gi utgivelsen den drahjelpen den trengte. I *Fidus* har forlaget tidligere oversatt både Clowes og serieskapere som Renee French, Gunnar Lundkvist, Charles Burns, Aleksandar Zograf og Peter Bagge – men da bare i kortformat.

– Vi har ingen konkrete planer om flere oversettelser, men følte at »Ghost World« er en veldig viktig serie. Vi begynte faktisk å snakke om det før vi hørte om filmatiseringen; at det var en fin representant for en type tegneserier veldig få leser i Norge. Vi snakker om en kunstform nesten ingen har tatt tak i, verken forlag eller medier. Og havner utenom både innkjøpsordning og kulturrådsstøtte, forklarer Holtestaul.

VELKOMMEN KONKURRANSE

Om det er forlagsnavnet som har skylden eller ei, så har i alle fall No Comprendo Press ikke oppnådd noe særlig suksess med å få oversatt sine serieskapere. Forlaget gjorde selv et utfall med antologien »No Comprendo! Comics« under den nordiske satsningen på tegneseriefestivalen i Angoulême i 1997 – uten noe særlig resultat.

– Vi hadde vel et håp om at det skulle føre til noe mer, men det er ikke mange som blir oversatt heller. Men vi jobber fortsatt med det, sier Holtestaul.

– *Litt misunnelig på Jason og Jippi Forlag, kanskje?*

– Vi er ikke misunnelige, det er veldig fint det som skjer med Jason.

– Vi trives i Norge, vi vil ikke ut. Jason jukser, det er ikke tekst i seriene hans. Det holder ikke, spøker Nielsen.

– Jason er mer frempå enn noensinne. Folk kan vite om Jason uten å ha lest noe han har gjort, rett og slett fordi det er en nyhet at en nordmann går hen og blir svær i utlandet – i tillegg med noe som er såpass personlig og rart, skryter Nærum.

– Og så må vi få med at dere refuserte Jason, knegger Nielsen.

– Det er ikke riktig at vi refuserte Jason. Jason trykte vi i flere nummer av *Fidus*, vi hadde bare ikke penger den gangen til å satse på et blad til à la *Weltschmerz*. Det var stort nok løft som det var, svarer Holtestaul.

For selv om No Comprendo med årene har knyttet til seg nye og jevnaldrende navn som Lars og Anna Fiske og Mette K. Hellenes, gikk yngre serieskapere som Jason, Rune Borvik og Ronny Haugeland til Jippi Forlag da det startet i 1997 – selv om alle hadde sluppet til i *Fidus* først.

– Jeg tror vår ære for Jippi Forlags fødsel må kalles ære via unnlatelse. Hvis du er ung og utålmodig kan du ikke sitte og vente på neste nummer av et blad som i beste fall kommer ut en gang i året, mener Nærum.

– Jeg husker at Jippi sa det skulle være et alternativ til de etablerte forlagene. Jeg vet ikke om de så på oss som etablert, men det har heldigvis vist seg at det har vært plass til to forlag som driver med noenlunde det samme, sier Holtestaul.

– Vi burde sende inn noen serier til *Pokus* eller *Dongery* bare for å slutte sirkelen, svarer Nærum og viser til underskogen av forlag som har startet opp som en reaksjon mot Jippi Forlag igjen.

LITE TYPEBASERT MORO

Men hvorfor har verken Jippi eller No Comprendo klart å levere en virkelig salgssuksess? Nielsen-samlingen »Homo Norvegicus« har så godt som solgt ut førsteopplaget på 5000, mens forlaget Galago (tidligere Tago) til sammenligning har solgt 30.000 eksemplarer av Martin Kellermans to »Rocky«-bøker.

– No Comprendo har alltid vært bedre på å utøve god smak enn med merkevarebygging, mener Nærum.

Han tror det har noe med mangel på sterke figurer å gjøre. Med unntak av Nielsens To trøtte typer har verken Jippi eller No Comprendo servert figurer som er like sterke og gjenkjennelige som stripesuksesser som Pondus og Nemi.

– Det som har solgt best i Sverige er typebasert moro som Arne And, Socker-Conny og Rocky. Det er de samme sterke og gjenkjennelige figurene som Christopher er dyktig til å lage.

– *Så hvorfor har dere ikke utnyttet potensialet på samme*

OPPE TIL VENSTRE: *Senere så verdensberømte Jason dukket opp allerede i Fidus nr. 2, 1993. Men No Comprendo hadde ikke økonomi til å satse på mannen.*

OPPE TIL HØYRE: *Mette K. Hellenes' satire over kunst- og utelivsmiljøet i Oslo, »Kebbevenner«, dukket opp i Fidus nr. 5, 1994.*

TIL VENSTRE: *Lars Fiske albumdebuterte med »Matje – Debutanten« i 1996 og fulgte senere opp med »Matje-ismen«. Han planlegger for tiden et tredje Matje-album.*

TIL VENSTRE: *Rune Borviks »Fia Mia«, senere kjent i eget hefte på Jippi Forlag, dukket opp i Fidus nr. 6, 1995.*

OPPE: *Kulturminister Valgerd Svarstad Haugland og statsminister Kjell Magne Bondevik er yndete ofre for Steffen Kvernelands penn. Fra forsiden på Fidus nr. 10.*

frittstående historier. Det er mer i tråd med amerikansk underground som Clowes, forklarer Holtestaul.

– Vi driver ikke med striper. Vi driver med litteratur, svarer Nielsen

– Hadde jeg vært interessert i at Rita Bloid skulle havne på T-skjorter ville jeg skrevet henne annerledes, opplyser Nærum.

Kvartetten innrømmer at salgstall er noe de tenker på, men mener det er viktig å se på forlagsdriften som helhet.

– Vi har jo ikke tjent noe penger, ikke noe særlig i alle fall, synes Nielsen.

– Men vi har gitt ut mye, om en ser på det som medgang. Og vi har ikke gitt ut noe som har sunket uten spor. Det vi har gitt ut er ting vi har ment var viktig å gi ut, selv om vi ikke har sett på det som noen potensiell økonomisk suksess. Men da har vi brukt penger vi har tjent på andre utgivelser til å subsidiere disse, og du kan vel si at vi har tenkt litt langsiktig: Selv om vi ikke tjener penger nå, har det livets rett og

TIL HØYRE: *Waldemar Hepstein er like ordrik på norsk som på engelsk. Fra »I Really Like You«, No Comprendo! Comics, 1997.*

måte som Pondus og Nemi?

– En stripe har andre krav enn det meste vi gir ut. »Propaganda!« er for eksempel »noveller i utvalg« – der poenget nettopp er at det ikke skal være gjennomgangsfigurer, men

Jippi Forlag: – Ikke noe forbilde

Startet Jippi Forlag opp i 1997 som et ungdomsopprør mot »gubbene« i No Comprendo? Var Rune Borvik, Jason, Ronny Haugeland, Jens K. Styve og resten av Jippi-tegnerne lei av å vente på å slippe til med noen sider i Fidus en gang i lysåret? Forlagssjef Erik Falk forklarer sammenhengen.

– Da vi startet opp Jippi hadde vi over ti års erfaring med fanziner som *Kraftig Kost*, *Smittsomt Gjesp* og *Fantazine*. Dessuten ble de to første numrene av *Forresten* gitt ut via *Gateavisa*, med tradisjoner tilbake til *Psykose* og *Gateavisas tegneserieekstra*.

Falk innrømmer samtidig at det på midten av 90-tallet ikke var så mange andre utgivelsesmuligheter for norske serieskapere enn No Comprendo, og at Jippi følgelig ble en dyd av nødvendighet.

– Men vel så viktig forbilde for oss var amerikanske forlag som Fantagraphics og tilhørende tegnere, som begge forlagene er blitt inspirert av. Vi beveger oss begge i den samme tradisjonen og har flere av de samme idealene med vekt på troverdighet, en slags realisme og karakterer mer enn sjangerhistorier og fantasy/science fiction.

– Når det er sagt, har No Comprendo hele tiden vært der som en storebror, og i starten var det kanskje et poeng å definere oss som litt uavhengige og forskjellige. For eksempel var det både for No Comprendo og oss et poeng at vi ikke hadde for mye overlapp av tegnere i *Fidus* og *Forresten*, slik at bladene ikke ble for like. I dag er profilene så forskjellige at det ikke lenger oppfattes som noe problem. Jeg liker også å tro at vi kan ha hjulpet til å gi No Comprendo litt fornyet energi da vi startet. For eksempel når det gjelder lavprispolitikk på heftene og gatesalg og solohefter med spesialtegnede lange historier, avslutter Falk.

kan tjene penger på sikt, sier Holtestaul før Nærum tar opp tråden:

– Alt som ikke selger 5500 eksemplarer må jo regnes som en skuffelse, for det har jo aldri vært noen policy at ting ikke skulle selge mer enn 600 eller 1400 eller hva nå det har vært? Men hva selger en ny norsk roman? De flester selger ikke mer enn tusen eksemplarer.

– Nei, sammenlignet med det så tror jeg tegneserier selger veldig bra, svarer Holtestaul.

– Vi må vise at tegneserier som medium kan klare seg uten massen. Jeg ble droppet av Semic fordi de ikke klarte å tjene penger på seriene mine, men nå har No Comprendo gitt ut seks samlinger av »Bloid« siden 1994.

DRØMMEPROSJEKTER

Da No Comprendo Press ble startet var målet bare å få gitt ut »Arne Anka« på norsk, så 48 ekstra utgivelser må uansett betegnes som en suksess. Men forleggerne har ikke så lyst til å snakke om store framtidsplaner.

– Det kommer en samling av Waldemar Hepsteins beste serier og Steffen jobber med en selvbiografisk serie han har kalt »Slyngel«. Mats Sivertsen jobber med en oppfølger til ˆBoka om Tombo«, og i tillegg planlegger vi flere samlebøker med Christopher, med serier fra *Weltschmerz* og eldre ting. Men det blir nok først i 2003, røper Holtestaul.

Tidligere har forleggerne røpet at de planla et satireblad, etter mønster av amerikanske *Comic Relief* – med både tegneserier, kommentarer og avistegninger.

– Helt fra startfasen har vi vært interessert i politisk satire. Vi var fans av Knuts serier og tegninger, men det er veldig få som holder på i det formatet. Men samtidig har vi utrolig mange bra avistegnere i Norge. Vi har fortsatt planer og ønsker om et slikt blad, men vi får se hvordan det går framover, sier Bratberg.

Og alle serietegnere har da også sitt drømmeprosjekt som det tar år før det blir utgitt, om det noen gang blir det. Lise Myhre har sin fantasy-serie »Nyx«, Waldemar Hepstein har lenge snakket om »Delfinkvinnens kyss«, mens Christopher Nielsen har fristet med sin gigantserie »Mikrokosmos« i mange år. Og det er lenge siden Trygve Høiseth satte i gang å tegne Knut Nærums manus til »Sydpolmysteriet«, og i tredje nummer av *Smult* snakker samme Nærum om sin drømmeserie: »Bilt«. »Den skal handle om verdens rikeste mann, nazismens framvekst, Mikke Mus og noen mord«, forklarte han. Men verken vi lesere eller forleggere tør og sitte og vente på at slike prosjekter skal bli ferdig. Tålmodighet er en dyd for en tegneserieforlegger.

– Sånn har det alltid vært. Slike serier tar veldig lang tid, og kommer mye an på arbeidssituasjonen til tegnerne, sier Holtestaul.

– Tegneserier er først og fremst et kall. Avskalling er bare sunt, det er de som ikke brenner for tegneserier som faller fra, sier Nielsen, som har lovet å vende tilbake til tegnebrettet etter at han er ferdig som regissør for To trøtte typer-langfilmen »Slipp Jimmy fri«.

– Det er for få rentenister blant norske serietegnere. Dersom du skal sette deg ned for å jobbe med et album et helt år, må du enten få penger fra et annet hold eller være veldig glad i ris, tror Nærum. ◄

No Comprendo bibliografi

- **Arne And** nr. 1–2 av Charlie Christensen (1992–1994)
- *Fidus* nr. 1–10 av Waldemar Hepstein/Knut Nærum (red.) (1993–1999)
- *På Kloden* nr. 1–3 av Ola Hegdal (1993–2001)
- **Et spill mellom fire** av Steffen Kverneland (1994)
- **Amputerte Klassikere** nr. 1, 4 (1994/ 2001)
- *Weltschmerz* nr. 1–8 av Christopher Nielsen (1994–2001)
- *Bloid* nr. 3–9 av Knut Nærum (1994–2002)
- **To trøtte typer Ekstra Narver Spessial!** av Christopher Nielsen (1996)
- **Matje – Debutanten** av Lars Fiske (1996)
- **To trøtte typer Julespessial!** av Christopher Nielsen (1996)
- **No Comprendo! Comics** (engelskspråklig utgivelse utgitt i forbindelse med tegneseriefestivalen i Angoulême)
- **Jazzbasillen** av Christopher Nielsen (1998)
- **Jei, Per Hansen** av Ola Hegdal (1999)
- **Forvandlingen** av Anna Fiske (1999)
- **Matje-Ismen** av Lars Fiske (2000)
- **Homo Norvegicus** av Christopher Nielsen (2000)
- **Garborg & Co.** av Steffen Kverneland (2001)
- **Propaganda! – noveller i utvalg** av Christopher Nielsen (2001)
- **Boka om Tombo** av Mats Sivertsen (2001)
- **To trøtte typer TV-spessial** (manus) av Christopher Nielsen (2001)
- **Ghost World** av Daniel Clowes (2002)
- **Kebbelife** av Mette K. Hellenes (2002)
- **Snakke med dyr** av Anna Fiske (2002)
- **Den sorte katten** av Steffen Kverneland (2002)

På internett: www.nocomprendopress.com

OPPE: *No Comprendo overtok Knut Nærums »Bloid «fra Semic med samling nr. 3, »Gud er svensk« i 1994. Her journalisten Rita Bloid og hennes konservative venn Carsten.*

TIL VENSTRE: *Knut Nærum har vist seg som en dreven novelleforfatter med ulike serier i Fidus. Her fra »Kyss, klapp eller klem!« i Fidus nr. 4, 1994.*

I STÄLLET

Svensk serietidningsutgivning bevakad av Jens Lindell • hobby.importen@swipnet.se

Att ha åsikter är inte alltid lätt. När jag var liten tyckte jag att »Prins Valiant« var jättetrist, trots att jag älskade teckningarna. I dag, som relativt vuxen, älskar jag Fosters mästerverk och få kan klandra mig för det. Däremot är det svårare att förklara att man gillar en serie som avslöjar de enklaste formerna av den humor som döljs i ens inre. Dags att bli folklig!

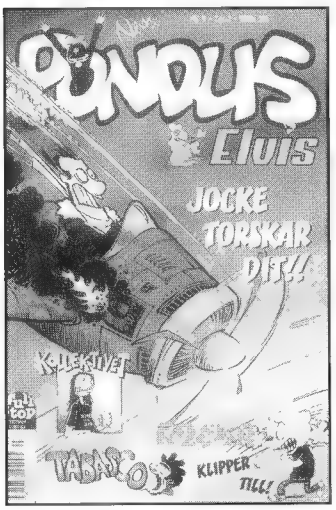

I tidningen *Larson* dök det härom året upp en serie som hette »Pondus« av norrmannen Frode Øverli. Jag kan inte för mitt liv påstå att jag var särskilt imponerad. Serien var skojig ibland, men ofta alltför pubertal, och skämtstandarden var högst ojämn. Hur som helst ansåg förlaget Full Stop Media att »Pondus« var tillräckligt bra för att få egen tidning. För den som inte gillar långa recensioner kan jag sammanfattningsvis säga att jag numera delar förlagets åsikt.

Titelserien är fortfarande pubertal och det ska den vara. Hela grunduppläggeт är pubertalt med absurd humor, och det går inte att förändra den typen av upplägg – det är som med pojkband som blir för gamla och mognar, de slutar helt enkelt vara intressanta för sin primära målgrupp, och deras ursprung hindrar dem från att byta till en ny, oavsett vilka kvaliteter de i övrigt har eller får.

Figuren Pondus är en glad gutt som gillar öl, engelsk fotboll och att umgås med polarna. Han har faktiskt skaffat sig familj, men som vanligt (åtminstone i serievärlden) är hustrun betydligt mognare än vad han är. Han har troligen några år kvar till trettio, en lagom ålder både för barnsligheter och en mera sansad syn på tillvaron.

Helt följdriktigt är han inte alltid den skojigaste figuren i serien. Roligast är i stället hans polare Jocke, den

»Pondus«, värd sin egen tidning.

evige losern som det är lika synd om när han lyckas ragga upp någon brud, som när han inte gör det! Humorn är alltså grabbaktig och lätt fördomsfull, och jag har upptäckt att jag är både grabbaktig och lätt fördomsfull, för jag har nämligen kul!

Det övriga innehållet i tidningen är nordiskt för nästan hela slanten. Ett annat arv från tidningen *Larson* är den sexiga svartrockaren Nemi, också hon från Norge (i princip har förlaget satsat på att »dubbelexponera« de två viktigaste norska serierna både i *Larson* och *Pondus*, säket för att lättare få den förras läsare att prova den senare). »Nemi«, tecknad av Lise Myhre, älskas av min hustru, och vem är då jag att ha en annan åsikt. Den är helt enkelt en höjdpunkt i tidningen!

»Rocky» är också rolig, men eftersom tidningen kör materialet från början är risken stor att man redan läst stripparna. Tecknaren Martin Kellerman lär dock, efter en tids uppehåll, ha återupptagit produktionen igen, och kan han återskapa läsvärdet serien hade tidigare har man anledning att glädjas.

»Mjau beibi« av kulttecknaren Jason har jag ett kluvet förhållande till. Jason är duktig, men inte riktig så bra som en del vill ha det till, och de höga förväntningarna gör att man inte riktigt uppskattar serien så mycket som den kanske förtjänar.

»Vivi & Wagner« står för det finska inslaget, och det östra broderfolkets humor förblir en gåta för mig. Ibland är stripparna hur roliga som helst och ibland begriper jag inte ett dugg.

Och resten av laguppställningen? Øverlis andra serie »Riskhospitalet« är inte lika bra som »Pondus«. Miljön är mer begränsad och därigenom skämtvarianterna – småkul men lite väl tjatigt helt enkelt.

Fabeldjursserien »Elvis« av Tony Cronstam är hur rolig som helst, åtminstone när Cronstam inte gör det enkelt för sig genom att teckna urgamla vitsar som inte varit roliga det senaste decenniet eller så. Men han har väl snart gått igenom de flesta, så serien blir stadigt bättre.

»Tabasco« av Eriksson och Isaksson är en ännu en serie om mer eller mindre misslyckade och puckade karlar (eller djur!) runt de trettio, och den stora mängden av dessa serier får mig att fundera – var man sådan? Hela tidningen är fylld av alla dessa typer som raggar och super, och ändå är det Nemi som ensam kvinna som ter sig intelligentast! Man känner sakta men säkert feminismen smyga sig på en.

Nåja, tillbaka till ämnet: »Kafe Kafka« av Ostad är som en halvtaskig norsk skidåkare – hyfsad i Norge, men slår det mesta i Sverige. Dock är den tidningens svagaste inslag jämte »Grimmy« av ende icke-nordbon Mike Peters. Ska man läsa Peters i dag är det hans politiska teckningar som gäller, inte »Grimmy«. Bort med den!

Har *Pondus* samlarvärde, då? Nä! Möjligtvis om den når samma kultstatus som i Norge, men där har tidningen (som den största inhemska succén någonsin) god hjälp av nationalistiska stämningar.

I vanlig ordning gäller förstås att om en tidning får leva länge nog, så kommer värdet på de första numren

Lises »Nemi« håller snabbt på att bli en serie att räkna med även hos oss.

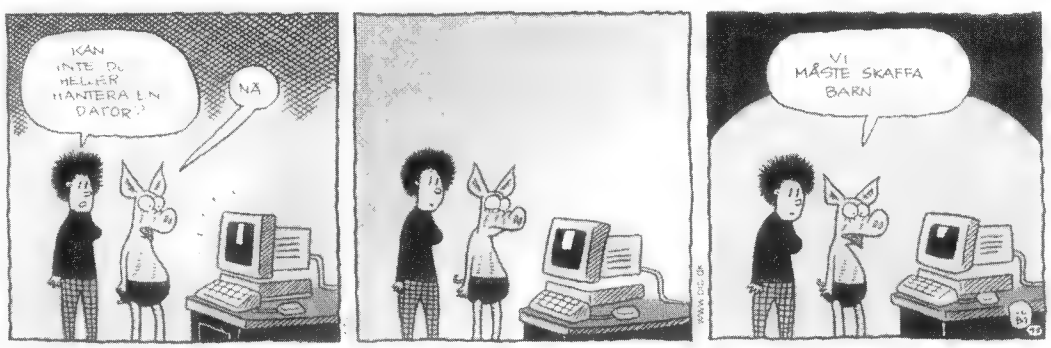

En del inslag i »Vivi & Wagner« är nog utpräglat finska. Andra är universella.

att öka om dessa är i mycket bra skick. Säkerligen gäller det även denna tidning, men *Pondus* har kvaliteter som motiverar ett inköp ändå. Den är *kul*, och det borde vara mera värt än ett eventuellt högt samlarvärde som inträffar om tio år eller så.

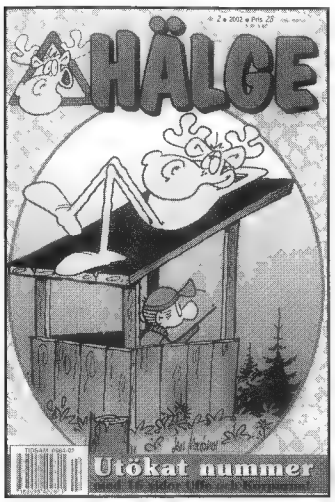

En gång i tiden var »Åsa-Nisse« serien som bjöd på nostalgi för den befolkning som tvingats bort från landsbygden av arbetsmarknadsskäl. Men »Åsa-Nisse« har tappat lite av sin publik på senare år, mest eftersom minst två generationer gått sedan den sista stora flytten. Drömmen om de röda stugorna har helt enkelt falnat!

Dock finns det fortfarande folk på landet, och det finns sommarstugeägare – helt enkelt en medelålders generation som håller gamla drömmar vid liv. Drömmar om skog, lugn, frihet, jättegevär och dödandet av djur.

»Hälge« är ett lyckokast av tecknaren Lars Mortimer. Efter att tidigare mest ha varit känd för »Bobo« (för övrigt en serie mina barn älskar), lanserade han för sisådär tio år sedan denna serie i dagspressen, och bara härom året fick den också egen tidning.

I korthet handlar »Hälge« (för den som osannolikt nog skulle ha missat den) om en älg och hans kamp för överlevnad när de jakttokiga gubbarna kommer igång. Jag tänker inte påstå att jag alltid skrattar, men ändå gillar jag den starkt, vilket troligen beror på att jag är uppväxt på landet och har älgjägare i både släkt och bekantskapskrets. Jo, déjà vu-upplevelsen är kraftig när jag ser dessa figurer som betraktar ett vackert djur som en rörlig massa av kalops och dillkött, med en toppning av väggprydnad högst upp.

»Hälge« är en lite udda serie på så sätt att huvudfiguren är kult, men bifigurerna är roligast. Att Mortimers karaktärer ofta är ganska platta märks inte lika tydligt numera, för gissningsvis baseras bifigurerna på karikatyrer av verkliga människor i hans omgivning, samt allmänna för-

Jodå, det kan vara ganska trivsamt i Hälges skog. I synnerhet när det skjuts på någon annan.

domar om livet i skogarna. Jägaren Edvin med hustru och den vapenkåte Uffe finns i alla fall på riktigt – jag har träffat dem, även om de har haft andra namn och kanske inte varit just de personer som inspirerat Mortimer.

Bland biserierna finns bland annat »Granbergs« (»Against the Grain«) av Glenn Foden. Denna kanadensiska serie (för övrigt döpt efter en känd person i seriebranschen) bygger på lite av samma tankegång som »Hälge« – den är baserad på de kanadensiska myterna om skogsinvånarna där. Ibland fungerar det här, och ibland inte, vilket inträffar inte minst när man blir påmind om de kulturella skillnader som trots allt finns.

»Trendz« av Werner Wejp-Olsen är klart influerad av Gary Larsons efterföljare, och som det mesta Wejp-Olsen gör är det bra, men sällan lysande.

»Djurgården« av Wil Raymakers och Thijs Wilms är en holländsk serie som inte alltid är rolig. En del Raymakers och Wilms gör är jättebra, men att de envisas med att placera skämten i underlivstrakten är störande. I små doser är det uthärdligt, ibland till och med skojigt, men det blir lite för ofta.

»Kanske Vist« av Lars Jacobsen är en relativt ny dansk serie som kanske kan bli något om den får sätta sig ett tag. Just nu är den lite för ojämn, men de flesta nya serier behöver lite inslipning – alla kan ju inte skapa »Kalle och Hobbe« direkt.

Fabeldjurssserien »Ottifanterna« av Otto Waalkes vet jag

Tysk humor i »Ottifanterna«.

inte om den är tysk från början, men den är i alla fall kult i Tyskland. Jag försöker undvika fördomar om andra länder, men det blir svårt i detta fall. Skämten om tysk humor känns allt mer verkliga sedan man läst det här.

Så vad tycker jag om tidningen efter allt smågnäll? Jag älskar den! Serien »Hälge« är trots sin enkelhet något som skickar mig och tydligen många andra rakt in i ett förflutet såsom man vill minnas det. En Hälgestripp är den enda stripp jag har satt upp på jobbet, och det trots att jag anser mig vara fanatisk serieälskare. Serien har alltså mer atmosfär än kvalitet, och det lever den högt på. Biserierna är just biserier och ganska OK som sådana. I framtiden kommer Jan Romares »Pyton« att dyka upp, förhoppningsvis på »Ottifanternas« bekostnad.

Vad gäller samlarmarknaden: *Hälge* lär, i likhet med *Pondus* och de flesta andra humortidningar, knappast bli ett objekt för serieinvesteraren. Figuren var redan innan tidningen startade väletablerad som kultfigur, vilket innebär att de som gillar älgen Hälge redan har köpt på sig tidningen. De visste vad de ville ha, och jag tror inte att de blir fler i framtiden. ◄

Lantishumor av kanadensisk modell i »Granbergs«.

Granskade tidningar:

► ***Pondus**, Full Stop Media, 52 sidor i färg, pris 29 kronor. Utkommer 8 gånger/år, bred distribution via Tidsam – finns normalt i alla kiosker och butiker.*

► ***Hälge**, Egmont, 52 sidor i färg, pris 27 kronor. Utkommer 6 gånger/år, bred distribution via Tidsam – finns normalt i alla kiosker och butiker.*

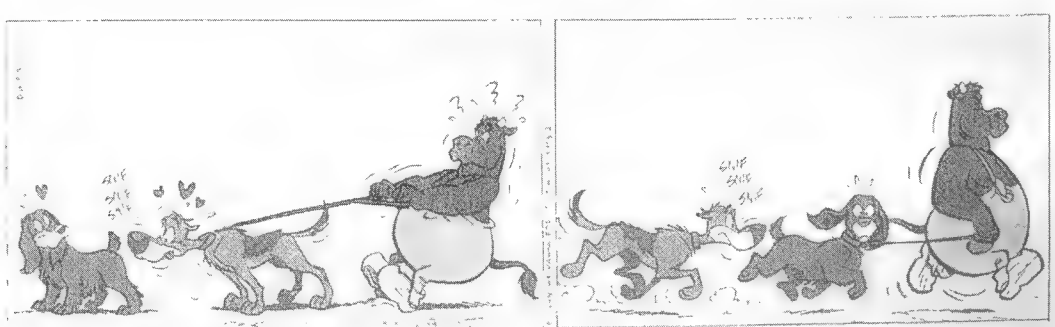

»Djurgården« måste väl börja närma sig klassikerstatus hemma i Nederländerna, men ibland kan ämnesvalet lämna en del övrigt att önska.

FÖRENINGSLIV

På gång i Sveriges och Norges serieföreningar • Redaktör – Fredrik Strömberg • fstromberg@telia.com

SERIEFRÄMJANDET

Box 51
232 02 Åkarp
040-30 70 05
fstromberg@telia.com
www.seriefamjandet.com

Årsmöte har hållits sedan senast, och avlöpte (om man bortser från ett rejält skånskt ösregn) utan några större skandaler. Alla som var föreslagna blev valda (inklusive undertecknad, tack för det!), styrelsen fick ansvarsfrihet (tack igen!) och det hela avslutades med att Frank Madsen och Sussi Bech höll ett mycket intressant föredrag. Vi har även hållit releaseparty för *B&B* 1/02 på Serieteket i Stockholm. Mer om detta kan läsas på nyhetssidorna, men jag kan bara säga att det lär bli svårt att slå såväl antalet besökare som antalet sålda öl vid nästa releaseparty – vilket kommer att gå av stapeln i Malmö.

Men nu blickar vi framåt. När detta nummer når er är det troligtvis högsommar, och då ligger SeF:s mer utåtriktade aktiviteter av tradition mer eller mindre nere. Dock arbetar vi naturligtvis med nästa nummer av *B&B*, ett antal nya utgåvor i Magister Lämpels bibliotek, samt planerar våra aktiviteter på Bok- och bibliotksmässan i Göteborg – där vi bland annat planerar en uppföljning av förra årets succé »Fanzineverkstaden«.

FREDRIK STRÖMBERG, ORDFÖRANDE

GÖTEBORGS SEF

c/o Per A. J. Andersson
Box 2408
403 16 Göteborg
031-47 38 57
031-473857@telia.com
www.seriefamjandet.com/goteborg

Göteborgs Seriefrämjande har under våren visat animerad film och filmer med serieanknytning, deltagit i Comiquiz och arrangerat en pubkväll. Dessutom har några av oss börjat skissa på fler och bättre lokala webbsidor. Mer i samma anda lär det bli i höst.

I skrivande stund är höstens arrangemang ännu ej spikade. Den som vill ha löpande information om mötena ombeds skicka in sin e-postadress till föreningens sekreterare (c/o *paja@telia.com*). Så här långt har vi »epostlänk« till 70 procent av seriefrämjarna i regio-

PER A J ANDERSSON, SEKRETERARE

Frank Madsen i full färd med att berätta om »Kurt Dunder« på Seriefrämjandets årsmöte. Foto: Fredrik Strömberg.

SEF SKÅNE

c/o Claes Reimerthi
Assarhusavägen 256
247 36 S Sandby
046-574 11
reimert@algonet.se
www.seriefamjandet.com/skane

Från Sveriges sydligaste lokalförening rapporteras att här händer... just ingenting (bortsett från den årliga, traditionella styrelsemiddagen) innan höstterminen sparkar igång som en kåt Harley-Davidson på anabola steroider den 9 september klockan 19.00. Rubriken då är »Världen i A5«, vilket innebär att Gunnar Krantz berättar om den svenska fanzinrörelsen. Detta evenemang äger rum på Loftet, Studieförbundet Vuxenskolan, Stora Gråbrödersgatan 13 i Lund.

Gunnar Krantz, en av författarna bakom »Fanzineindex 2001«, besöker i september SeF Skåne i Lund för att berätta om den svenska fanzinrörelsen.

Länge tills dess? Lyna daj! Det finns faktiskt annat än serier här i världen...

CLAES REIMERTHI, ORDFÖRANDE

SEF STOCKHOLM

c/o Ola Hammarlund
Gillerbacken 49
124 64 Bandhagen
08-87 71 04
olahammarlund@hotmail.com
www.seriefamjandet.com/stockholm

Seriefrämjandet Stockholm har under våren hållit i diverse aktiviteter i samband med Small Press Expo, SPX, på Serieteket. Fredag 5 april hölls releaseparty för *B&B* 1/02. Det var första gången ett releaseparty hölls utanför Skåne, och det blev en succé! Fler besökare kom än vid tidigare partyn. Däremot lär ölförsäljningen ha varit mindre – vad nu det säger (eller inte säger) om skillnaden mellan stockholmare och skåningar. Under själva festivalen, på lördagen 6 april, stod vi för SeF:s bokbord. Försäljningen var mycket god.

Slutligen höll vi vårt årsmöte söndagen 7 april. Sittande styrelse, bestående av Ola Hammarlund, ordförande, Sangrid von Zedtwitz-Liebenstein, sekreterare och Patrik Schylström, kassör, omvaldes och kommande aktiviteter diskuterades.

När denna *B&B* är ute har vi hunnit med att gå på bio och se »From Hell«, efter Alan Moores och Eddie Campbells prisade serieroman. I slutet av säsongen planerar vi också en pub i samarbete med Stockholms Science fictionförening, på temat rymdopera.

Inför hösten finns inget spikat än så länge, men troligen blir det åtminstone ett studiebesök på förlaget Full Stop Media och kanske ett besök på Lasse Åbergs nyöppnade museum i Bålsta. Planer finns också på att bli mer involverade i nästa års SPX.

Aktuell info läggs fortlöpande ut på SeF:s e-postlista, och finns alltid på vår webbplats: *www.seriefamjandet.com/stockholm*. Det går också bra att kontakta undertecknad.

OLA HAMMARLUND, ORDFÖRANDE

SEF UPPSALA

c/o Göran Semb
Lings väg 51
754 27 Uppsala
018-50 45 13
sembtex@uppsala.mail.telia.com
www.seriefamjandet.com/uppsala

Ingen information har inkommit från Seriefrämjandet Uppsala, men ta gärna kontakt ändå och hör efter vilka aktiviteter som finns planerade.

SVENSKA SERIEAKADEMIN

Viktor Rydbergsgatan 33
412 57 Göteborg
Kontaktperson: Sture Hegerfors
031-16 21 32
ps@gp.se

Utställningen »WHAAM!« är riven och återuppstår i Strömstad nästa sommar. Serieakademin arbetar nu

En mingelbild från Bild & Bubblas releaseparty på Serieteket den 5 april. Foto: Oskar Aspman.

med Comics-avdelningen på Bok- och biblioteksmässan i Göteborg 18-22 september. Lise Myhre (»Nemi«) och Frode Øverli (»Pondus«) kommer och pratar om den nya norska seriehumorn. Även Lasse Mortimer (»Hälge«) ska framträda. Nomineringss-/röstningsarbetet med årets Adamsonstayetter är på gång och prisutdelningen blir som vanligt på Bokmässan.

STURE HEGERFORS, PRESIDENT

NAFS(K)

Box 5030
125 05 Älvsjö
08-72 29 313
kansli@nafsk.se
www.nafsk.se

Ankistförbundet NAFS(k) har i skrivande stund inga mötesaktiviteter planerade förrän i höst, då vi som vanligt håller ett skojigt höstmöte (troligen i november). Under hösten hoppas vi också få ut ett nytt nummer av vår eminenta tidskrift *NAFS(k)uriren*.

OLOF SIVERBO, ORDFÖRANDE

MANGAKAI

c/o Zimeon Lundström
Marknadsvägen 123
183 78 Täby
zimeon@mangakai.org
www.mangakai.org/

Sveriges största och äldsta förening för folk intresserade av japanska serier och japansk tecknad film, Mangakai, har för närvarande dryga 350 medlemmar runt Sverige. Föreningens huvudsakliga aktiviteter består av medlemsutskick, medlemstidning fyra gånger per år, animévisningar i biosalong i kombination med utklädningstävlingar, teckningstävlingar och dylikt, amatörserietidning, diverse möten runt om i Stockholmsområdet och filialer i bland annat Uppsala, samt en informativ webbplats. Mangakai håller god kontakt med andra animéföreningar i Sverige och deltar i diverse relaterade evenemang. Medlemskap kostar 80:- per år, och betalas in på PG 541 405-7, Mangakai. (Föreningens struktur gör att det tar en dryg månad för registrering.)

ZIMEON LUNDSTRÖM, ORDFÖRANDE

SC OF LFMBEC

The Scandinavian Chapter of the Lee Falk Memorial Bengali Explorers Club.
c/o Brian Jensen
schapter@hotpop.com
SC: schapter.bizland.com
LMBEC: www.ozemail.com.au/~fryr/

Vårt syfte är att hålla minnet av Lee Falk vid liv och skapa en god gemenskap för vuxna Fantomen-fantaster och samlare. Detta gör vi genom att träffas minst fyra gånger per år, två av dessa träffar är fasta. I år 16 juni på Fantomenland i Eskilstuna och 22 september i samband med seriemässan i Göteborg. Mellan träffarna håller vi kontakten genom vår e-postgrupp och vår hemsida. Vi finansierar vår verksamhet genom försäljning av »goodiebags« med för varje tillfälle unikt producerat Fantomen-material till närvarande medlemmar på träffarna.

Vi har valt in bland annat Claes Reimerthi, Hans Lindahl, Kari Leppänen, Lennart Moberg och Rolf Gohs som Hedersmedlemmar och har nästan alltid Hedersmedlemmar som gäster vid våra träffar. Som garanter för att vår verksamhet sker i god Fantomen-anda har vi Sy Barry och Ulf Granberg som »Patrons«. Mer information om oss och hur du blir medlem får du på vår hemsida.

BRIAN JENSEN, ORDFÖRANDE SC

De norska serieskaparna Lise Myhre (»Nemi«) och Frode Øverli (»Pondus«) finns bland de celebriteter som kommer till Bok- och biblioteksmässan i år.

BLUEBERRY CLUB

c/o Peter Wahréus
Anders Reimers väg 13
117 50 Stockholm
08-658 66 14
blueberry.club@hotmail.com

Ingen information har inkommit från Blueberry Club, men ta gärna kontakt ändå och hör efter vilka aktiviteter som finns planerade.

NORSK TEGNESERIE-FORUM (NTF)

c/o Serieteket
Postboks 2017
NO-0505 Oslo
www.tegneserieforum.org
Kontaktperson: Morten Harper, morten@harper.as

NTF fortsetter med drop in-tegneserieverksted første onsdag i hver måned til og med juni. Serieskapere pakker frem redskapene sine og lar deg bli med og lage tegneserier. Det er ikke noen påmelding, så det er bare å komme innom. Du trenger ikke å ha laget tegneserier fra før, bare ha lyst til å prøve. Hvilke serieskapere som kommer innom vil bli kunngjort på Serieteket og på *tegn.no* før hvert verksted.

Selv om innleveringsfristen ikke er før til høsten, kan det være greitt å notere seg NTF:s tegneseriekonkurranse allerede nå. Årets tema er »Kulturkollisjon«. Deltagerne står helt fritt til å gripe an temaet. Seriene må være i sort/hvitt og på minst én side, maks 12. Det konkurreres i to klasser – opp til 16 år, og eldre enn 16 år. Alle bidrag kan trykkes av NTF. Send helst kopier, og legg ved et følgeark med navn, adresse, telefonnummer og alder. Hvis du sender originaler, må du legge ved svarporto for å få dem sendt tilbake. Frist for å sende inn bidrag er 1. oktober.

TEGNESERIEMUSEET I NORGE/HADELAND TEGNESERIEFORUM

Hadelandsgården
NO-2760 Brandbu
0047- 61 33 99 20
Kontaktperson: Jan P. Krogh

Ingen information har inkommit från Tegneseriemuseet i Norge/ Hadeland Tegneserieforum, men ta gärna kontakt ändå och hör efter vilka aktiviteter som finns planerade.

När föreningsaktiviteten ligger nere under sommaren är det dags att luta sig tillbaka och läsa serier. Illustration: Jimmy Wallin.

FREDRIKSTAD TEGNESERIEFORUM

c/o Øyvind Braaten
Stenholtsvej 43
NO-1738 Borgenhaugen
0047-69 97 06 44
o@braaten.as alt. heidi.braaten@denofa.no
www.tegneserieforum.com

Fredrikstads Tegneserieforum fortsetter med månedlige møter på St.-Croixhuset i Fredrikstad. Møtene er siste onsdag i hver måned kl. 19.30 i atelieet. Fast program er foredrag, konkurranse og utlodning med spennende tegneseriepremier. I høst har vi temaer som: »Panel Discussions« (ny bok fra TwoMorrows), »Raptus«, »Comiquiz«, med mera. For mer informasjon se *www.tegneserieforum.com*

ØYVIND BRAATEN, SEKRETÆR FTF

ÖVRIGA

Är du med i en förening med serieanknuten verksamhet? Vill ni bli fler? Hör av dig till *B&B/Tegn* med namn och adress på en kontaktperson, uppgifter om vad ni sysslar med, när ni har möten, och så vidare. Listning på den här sidan kostar ingenting, men ger tillfälle att locka nya medlemmar ur *B&B/Tegn*:s läsekrets. ◄

Sjömanskostym

– om några av trettiota

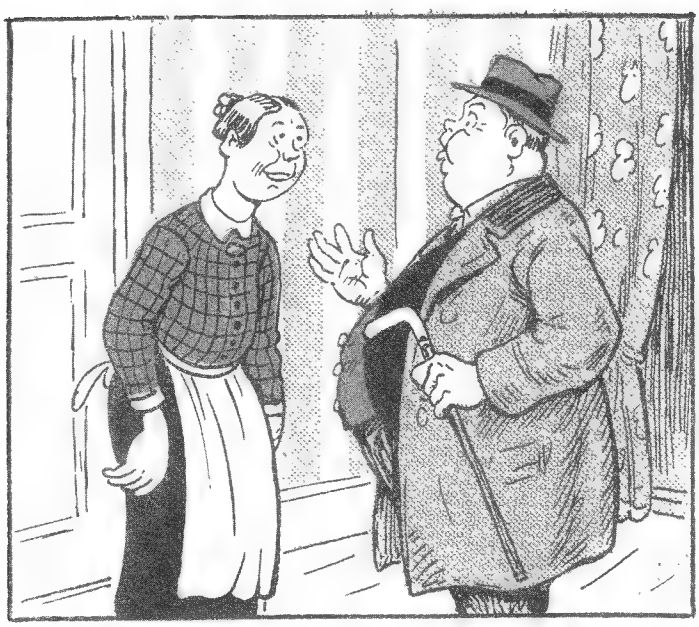

Lovisa, vår gamla jungfru, som tjänat hos oss i tjugu år, var ett praktexemplar bland jungfrur. Inte var hon vidare klyftig, men bad man henne uträtta något så blev det även gjort. Hon var trogen som guld.

Då jag gick till mina vänner Söderlund eller Lövberg för att spela vira, hade jag för vana att aldrig taga portnyckeln med mig. Jag hade givit Lovisa order om att komma till mig med portnyckeln, om jag ej var hemma till klockan tio.

Sjömanskostymer och bondgårdar, husor och grosshandlare – det är en svunnen värld med mycket tidsfärg vi möter i de gamla serierna från den svenska veckotidningsseriens gyllene år. Här några bilder ur klassiska »Påhittiga Johansson«.

Minnesbubblor

av **ALF PALFJORD** *(översiktsartikel)* med **PETER NILSSON** *(utvidgning av tecknarporträtten)*

Bild & Bubbla har några gånger på senare tid bett sina läsare om minnesbilder ur den svenska seriehistoria som vår tidning aldrig riktigt haft tillfälle att skriva tidigare. Vi har fått ett antal vänliga svar, och tänker framöver presentera några av dem under vinjetten »Minnesbubblor«. Låt oss börja här med en titt på trettiotalet, en tid då veckopressen fortfarande spelade en viktig roll som forum för serieproduktion, och då en ambitiös veckotidning mycket väl kunde ha en eller ett par originalserier.

Jag är född 1929, och just trettiotalet framstår för mig i ett slags förklaringens skimmer. Och faktum är att en del serier hör till mina allra tidigaste barndomsminnen.

Mina föräldrar höll sig med de två sedan länge nedlagda veckotidningarna *Allt för Alla* och *Vårt Hem. Allt för Alla* (som gått till historien inte minst för att den introducerade en rad klassiska svenska serier, däribland »Kronblom« och »91:an«) utkom åren 1912–1932, varefter den gick upp i just *Vårt Hem. Vårt Hem* utkom åren 1921–1952, varefter den i sin tur gick upp i *Året Runt*.

KLASSIKER

Förr i tiden var det kanske vanligare än i dag att veckotidningar sparades för att läsas flera gånger, och i mitt hem fanns det sparade årgångar sedan tjugotalet. Mina första minnen är från 1933, då jag ofta bläddrade igenom och begrundade de färggranna sidorna. Långt innan jag lärde mig läsa tyckte jag det var både spännande och »trolskt« med dessa bildsviter. Vackert kolorerade var de också, vilket tilltalade mitt sinne för färger. Serierna var skämtsamt harmlösa, och inget av våldsamheterna i dagens utbud förekom. Ofta tog sig också mina föräldrar god tid att läsa högt ur seriesidorna – i mitt barndomshem fanns inte ens radio eller annat som distraherade.

Tidningarna fortsatte sedan att sparas, så själv kunde jag ta del av texten under fyrtiotalet, då jag ju sedan länge kunde läsa.

Det var genom *Allt för Alla* jag först kom i kontakt med »91:an Karlsson« och »Kronblom«. Dessa båda serier är ju dock väl dokumenterade, så dem behöver jag kanske inte uppehålla mig vid här. Detsamma gäller Gahlins »Klotjohan«, som kom senare under trettiotalet. *[Icke desto mindre är artiklar även i dessa ämnen antingen på väg i B&B (»91:an« redan i nästa nummer), eller också högt på vår önskelista. Red.]*

ernas guldålder

lets veckotidningsserier

FÖRSTA BILDEN: *Kanske mest uthållig av de serier som föddes under den svenska veckotidningsseriens guldålder. Läs mer om »91:an« (här ur en episod från tidigt tretiotal) i nästa B&B.* ANDRA BILDEN: *Ur en Kronblom-serie från 1934, då serien nyligen flyttat från sitt första hem i Allt för Alla till efterträdaren Vårt Hem. Även denna serie lever i högönsklig välmåga än i dag.*

Jag kan också dra mig till minnes några kortare parenteser, som när skådespelaren Fridolf Rhudin fick egen serie i *Vårt Hem* under titeln »Finurliga Fridolf« (jag tror det var 1932–33, att tecknaren hette Kurt Viborg – och att serien trots Fridolfs många vitsar inte blev särskilt populär), eller serien »Gullan och ritfarbrorn« (som jag tror gjordes på tjugotalet, och handlade om en sorts trollkarl som kunde levandegöra det han tecknade åt en liten flicka), men inte heller dem skall jag ägna mer uppmärksamhet här.

Desto mer kommer jag att dröja mig kvar vid serieskapare som Axel Bäckman, Knut Stangenberg, Nils Ringström och Per Lindroth. Dessa fyra herrar ritade nämli-

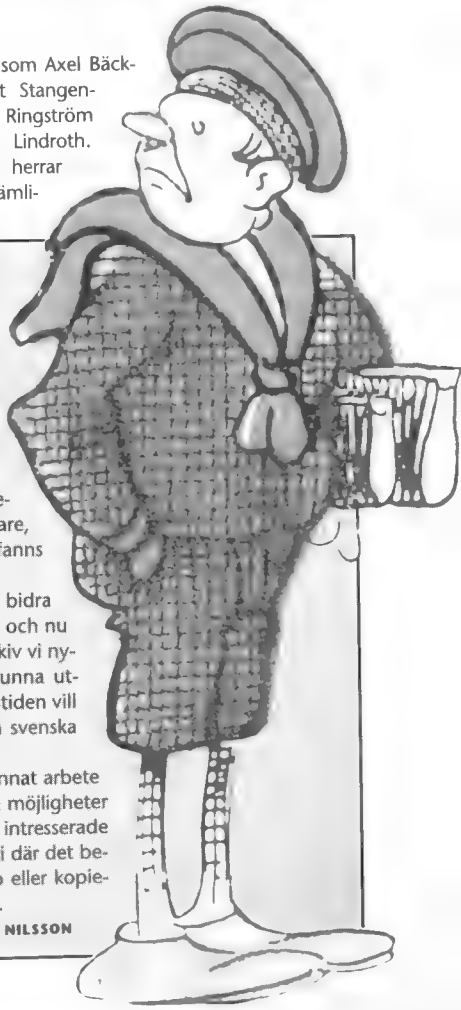

Har DU en historia att berätta?

Det finns många aldrig skrivna kapitel i den svenska seriehistorien, och vi är övertygade om att våra läsare sitter på många av dem.

Som vi redan tidigare nämnt har Seriefrämjandet och *B&B* på sistone börjat inse hur stora luckorna i den skrivna delen av den svenska seriehistorien är, liksom att den nuvarande redaktionen hör till en generation som är alltför ung för att riktigt kunna skriva artiklar som fyller dem. Därför ber vi här våra läsare om hjälp:

Har du liksom Alf minnen och kunskaper du kan tänka dig att vidarebefordra? Det kan gälla rent personliga minnesbilder likaväl som mer påtagliga faktauppgifter. Det kan gälla dig som läsare, som förlagsanställd eller rent av som serieskapare. Det kan också gälla dig som är anhörig till något av ovanstående, eller i någon helt annan bemärkelse. Vi är intresserade av det mesta (det gäller förresten inte bara äldre seriehistoria, utan även ganska nyligen inträffade händelser som inte finns omskrivna), och tänker i den mån vi har möjlighet att publicera inkomna bidrag, antingen i *B&B* eller i bokform.

Bry dig heller inte om ifall du »kan skriva« eller ej – vi hjälper givetvis till att bearbeta texter inför publicering om det behövs, och finns det en intressant historia att berätta kan vi också tänka oss att försöka arrangera intervjuer där vi spelar in på band och själva kan bygga inslag på dessa.

Vår efterlysning gäller också annan slags dokumentation av svensk seriehistoria – det kan gälla gamla foton eller originalteckningar som vi gärna skulle vilja låna och reproducera, det kan gälla äldre tidningsklipp som vi skulle vilja kopiera, eller rent av sådana guldgruvor som en bevarad intervju med en bortgången serieskapare, gjord av en entusiastisk läsare en gång innan det fanns tidskrifter som kunde trycka materialet.

Som sagt, hör av dig om du har något att bidra med. Det som eventuellt inte blir publicerat här och nu bevaras ändå till eftervärlden genom det seriearkiv vi nyligen dragit igång, och som vi hoppas skall kunna utvecklas till en nationell resurs för den som i framtiden vill arbeta vidare på att forska i och skriva om den svenska seriehistorien.

Slutligen bör nämnas att det här liksom allt annat arbete på *B&B* måste ske ideellt. Vi har i dagsläget inga möjligheter att arvodera inkomna bidrag, utan får hoppas att intresserade kan tänka sig att ställa upp ändå. Möjligen kan vi där det behövs hjälpa till att täcka större utgifter för porto eller kopiering, men detta måste i så fall diskuteras i förväg.

PETER NILSSON

Även importerade serier förekom givetvis i de svenska veckotidningarna. »Knutte Knopp« (»Boob McNutt) av amerikanen Rube Goldberg hörde också till Allt för Allas mest populära seriefigurer.

gen min barndoms favoriter bland svenska serier, och det skulle vara tråkigt om de skulle »blekna bort« och försvinna in i glömskans töcken.

De hade alla en bakgrund som flitiga medarbetare i sedan ännu längre nedlagda skämttidningar (den svenska seriens första viktiga forum, innan veckotidningarna tog över den rollen), men tecknade under tjugo- och trettiotalen alltså serier för någon av »våra« två veckotidningar. Därtill var de rent faktiskt också erkända konstnärer som finns omskrivna i tidens konstnärslexikon, en »dubbelroll« som dagens serietecknare väl först på senare år börjat återerövra.

Axel Bäckman. Bild av Alf Palfjord.

NORRLÄNDSK TRIVSAMHET

Eftersom Axel Bäckman är äldst (och kanske skickligast) nämner jag honom och hans alster först. Hur gammal jag än blir glömmer jag nog aldrig hans serier »Påhittiga Johansson« och »Rulle Rustibus«. Han gjorde dessutom många fina sago- och fantasiteckningar som tilltalade barnasinnet på ett vänligt sätt.

Karl Axel Bäckman var född den 10 juli 1868 i Härnösand, där han också tillbringade sin barndom. Som sextonåring avbröt han sina studier vid gymnasiet i hemstaden för att flytta till Stockholm, och eftersom han vid det laget redan hade visat prov på konstnärliga anlag började han snart på Tekniska skolan, en föregångare till dagens Konstfack.

Han studerade sedan ett par år vid Konstakademin (1886–91), samtidigt som han etablerade sig som tecknare i skämtpressen. Sin plats fann Bäckman framför allt i den klassiska skämttidningen *Kasper*, där han debuterade redan vid 18 års ålder, och sedan hörde till de fasta medarbetarna. Han var en av *Kaspers* flitigaste tecknare, och har beskrivits som en godmodig satiriker – han blev liksom aldrig riktigt elak ens när ämnet kunde ha motiverat det.

Bäckman sökte sig också till veckopress och julTidningar, och tecknade en kortare tid i *Allt för Alla*, för att sedan gå vidare till *Vårt Hem*, där han hade en fast plats under resten av sin levnad. Som tecknare hade han hela Norden som marknad, och han medverkade också i danska, norska och finska veckotidningar.

Vid Stockholmsutställningen 1930 deltog han i humoristernas salong, men han illustrerade också allvarligare ting, däribland åtminstone två delar av *Kasper*-redaktören Richard Gustafssons sagor och en utgåva av Bunyans »Kristens resa«. När tiden räckte till målade han dessutom en del, landskap och porträtt i olja och akvarell.

Som person beskrivs han som anspråkslös, och hans son har sagt att fadern inte riktigt hade förmågan att göra reklam för sig själv och att slå mynt av sin talang.

UR VERKLIGA LIVET

Bäckman hade en speciell förkärlek för norrländska miljöer och trivsamma bondtyper, något man åtminstone delvis märker i de figurer som befolkade hans seriesidor (vilka förresten genomgående var av den äldre typen, med texten under serierutorna). Mest känd av hans verk är förmodligen »Påhittiga Johansson«, en på sin tid oerhört populär serie som gick i *Vårt Hem* från tjugotal till tidigt fyrtiotal. Huvudperson var en rundmagad, godmodig (och givetvis påhittig) man som hette Gideon i förnamn, till yrket skildrad som patron på en större gård.

Som nog de flesta serieskapare lär Bäckman ha lånat sina figurer ur verkliga livet. Johanssons hustru Karolina hade således drag av tecknarens fru, och seriefigurens spetsmösseprydda svärmor påstås ha varit en direkt karikatyr av tecknarens egen svärmor. Däremot skall Bäckman själv inte alls vara förebilden för huvudpersonen Johansson (trots att seriens text hela tiden skrevs i jagform). Enligt Bäckmans son var pappan direkt opraktisk och inte alls särskilt lik sin seriefigur – den likhet som fanns skulle i så fall ha varit intresset för jakt, fiske och god mat.

Vad gäller utseendet tycker jag själv det ser ut

Axel Bäckman som skämttecknare, ur skämttidningen Kasper 1918.

Påhittiga Johansson

SVÄRMORS PARFYM

Svärmor tillverkade sin parfym efter ett recept, som hon ärft efter sin mormor. Denna parfym, som svärmor älskade, hade en högst infernalisk lukt, vilken ständigt omgav henne och fyllde mig med fasa.

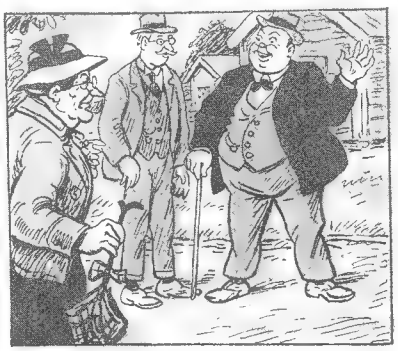

En vacker sommarafton företog jag en promenad tillsammans med svärmor och folkskollärare Söderström. Då föreslog jag att vi skulle gå och se på den stora vackra bock, som min granne Grönlund nyligen inköpt.

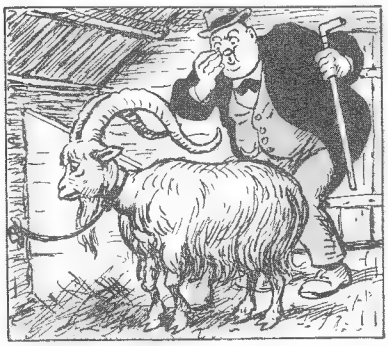

Förslaget vann strax anklang hos mina följeslagare. Jag gick först in i gethuset för att se på bocken, vilken var synnerligen vacker. Men, känslig för odörer, som jag är, kunde jag ej länge uthärda den starka gethuslukten.

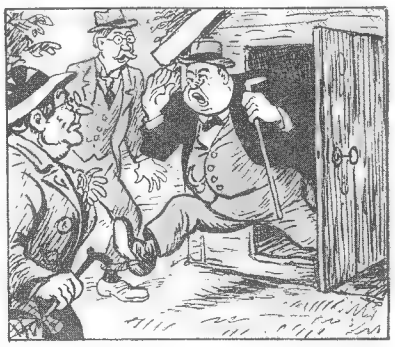

Jag ilade hastigt ut till den friska luften, mött med hån av både svärmor och folkskollärare Söderström. De menade att jag var bekajad med pjosk och tillgjordhet, vilket ej passade en enkel lantman.

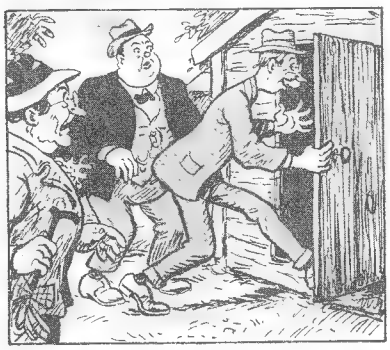

»Hej», utropade folkskollärare Söderström, »nu går jag in och ser på bocken», varpå han djärvt inklev i gethuset, uppmuntrad av berömmande tillrop av min starkt parfymerade svärmor.

Men ett par ögonblick hade knappast förflutit förrän Söderström kom utfarande ur gethuset med farten av en väl inoljad blixt. Kippande efter andan bedyrade han att detta var det värsta han upplevat.

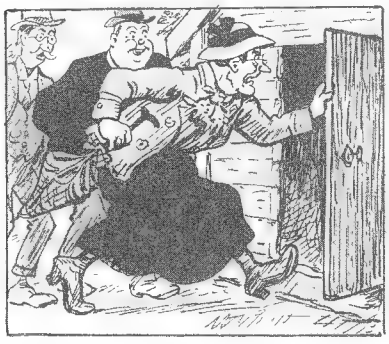

»O, så'na usla karlar», utropade svärmor i högsta grad indignerad. »De tåla ej litet gethuslukt.» Därpå inrusade hon häftigt i gethuset. Hämndlysten stängde jag väl dörren efter henne. Därpå kommo några spännande ögonblick.

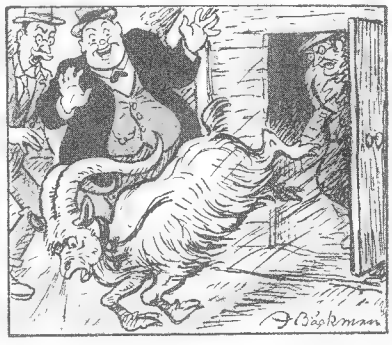

Då hördes plötsligt ett starkt bräkande och högljutt buller inifrån gethuset. Dörren flög upp, sönderstångad av bocken, som slitit sitt binsle, och nu i sin ordning ilade ut i friska luften. Det stackars djuret hade ej kunnat fördraga svärmors parfym.

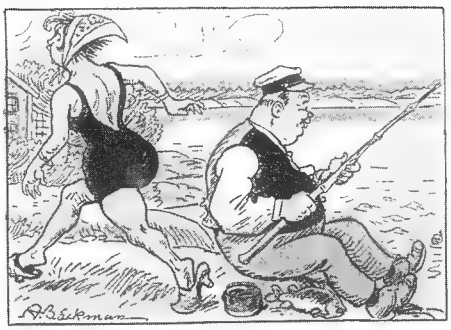

Därefter utropade den förtjusande kvinnan: »Knö!!» och klapprade iväg bort över berget samma väg som hon kommit. Sommargästerna besvärade mig sedan aldrig med frågor.

Påhittiga Johansson har just lyckats avvärja en påflugen sommargäst.

som om Bäckman haft ingen mindre än Gustaf II Adolf som förebild för sin figur; gyllengult hår med uppkammad lugg, kortvuxen och rätt fetlagd. Det är faktiskt bara mustaschen och pipskägget som fattas. Runde Johansson hade emellertid inte hjältekonungens heta temperament. I stället var han jämt gladlynt, och blev han någon gång mäkta förargad, gick det strax över. Dock var han mån om sin värdighet och fordrade respekt från sina underlydande (däribland drängen Jonas).

Utöver Johansson själv bestod familjen av hustrun Karolina och lille sonen Knut. Hans bästa vänner var sjömannen och fiskargubben Boman, den synnerligen aristokratiske herr Greven på Berga (han fick aldrig något riktigt namn) samt en viss Söderberg.

SNILLRIK

Johansson som seriefigur hade vitsig humor, och kom ofta på snillrika idéer. I ett avsnitt från 1933 klagade den inte alltför smarte Greven på Berga över att han inte kunde sitta under sina fruktträd och läsa sin favoritroman, eftersom päronen allt som oftast dråsade ner i huvudet på honom och förorsakade migrän. Påhittiga Johansson föreslog då hans Högvälborenhet att iföra sig en riddarrustning. Sagt och gjort, och allt var frid och fröjd vad Greven beträffade.

En del skämt kunde vara rätt putslustiga, och någon gång kunde de ta sig rent groteska och verklighetsfrämmande former. Det finns mycket ur minnesförrådet att ta till, men jag skall bara nämna två till, och då av det mer rimliga slaget:

Johansson svärmor har bestämt sig för att mågen måste vara med på hennes och de tre väninnornas respektive kafferep, vilka skall äga rum veckorna efter varandra. Johansson är allt annat än begeistrad, men lovar ändå komma på svärmorsans kalas. Bra, svarar hon, men kom ihåg att du måste komma på alla fyra (underförstått kalasen). Till kafferepet kommer då mågen krypande på händer och fötter, och hon undrar om han alldeles mist vettet. Och Johansson svarar naturligtvis: »Ja, men Svärmor sa ju till mig att komma på alla fyra.«

En annan gång håller Johansson på att laga klockor. Plötsligt blir han maniskt rastlös, och reser planlöst omkring till olika orter som München och Kairo och håller igång med allt möjligt, tills han kommer underfund med att han måste ha »svalt oron« när han knåpade med uren.

Andra serieskämt kunde vara nog så tuffa, rent av grymma, och handla till och med om ett nedbrunnet hem.

Påhittiga Johansson, en klassisk svensk seriefigur, i kamp med ett annat oundvikligt inslag i den svenska serietraditionen – den klassiska svärmodern.

RULLE RUSTIBUS

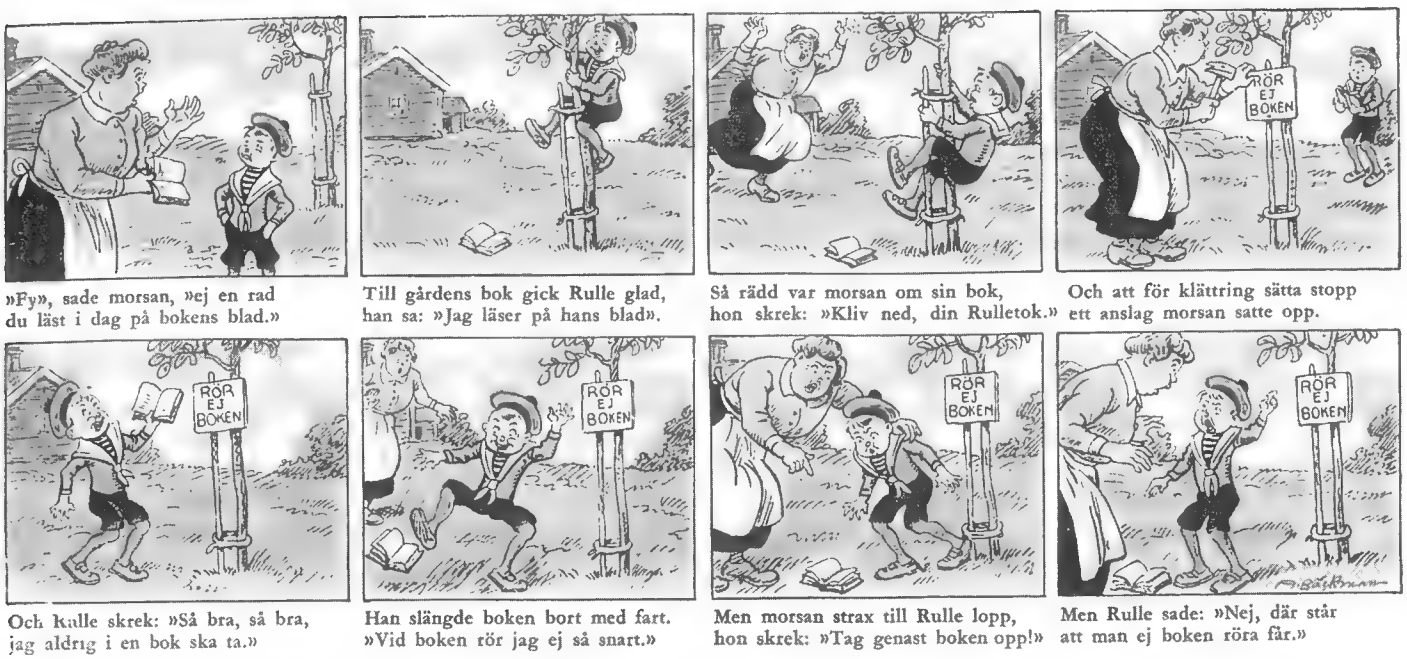

»Fy», sade morsan, »ej en rad du läst i dag på bokens blad.»

Till gårdens bok gick Rulle glad, han sa: »Jag läser på hans blad».

Så rädd var morsan om sin bok, hon skrek: »Kliv ned, din Rulletok.»

Och att för klättring sätta stopp ett anslag morsan satte opp.

Och Rulle skrek: »Så bra, så bra, jag aldrig i en bok ska ta.»

Han slängde boken bort med fart. »Vid boken rör jag ej så snart.»

Men morsan strax till Rulle lopp, hon skrek: »Tag genast boken opp!»

Men Rulle sade: »Nej, där står att man ej boken röra får.»

Barnserien »Rulle Rustibus« från 1934. Oskyldigt bus och vitsig berättartext på vers.

SJÖMANSKOSTYM

»Påhittiga Johansson« gick under många år varje vecka i *Vårt hem*, och utgavs också som färgalbum i olika upplagor åren 1937–40 (med ett litet »sladdbarn« i form av ett enstaka album 1947). Den får väl därmed betraktas som Bäckmans mest kända serie. För den skull får vi dock ingalunda glömma Bäckmans andra viktigare figur Rulle Rustibus, den lille grabben i fransk sjömanskostym.

Det vimlade av småknattar i serievärldens familjer vid den här tiden, de flesta säkerligen inspirerade av den framgångsrika amerikanska föregångaren »Buster Brown«, en serie som hörde till det tidiga 1900-talets allra mest populära. Axel Bäckman skapade sin variant på buspojksserien redan 1917, då han en kort tid arbetade för *Allt för Alla*. Serien bar då titeln »Burre-Busse«, men eftersom Bäckman snart lämnade *Allt för Alla* blev »Burre-Busse« inte särskilt långlivad.

Dock återupptog han några år senare serien för sin nya arbetsgivare *Vårt Hem*, fast då under den nya titeln »Rulle Rustibus«, och i den inkarnationen fortsatte serien fram till Bäckmans död. Det var också i *Vårt Hem* jag själv träffade på den, och som barn tyckte jag det var mycket roligt att läsa om de öden och äventyr man fick ta del av. Texten under bilderna var på vers, och ofta lustig eller direkt vitsig.

Rulle var en cirka 8–9-årig gosse som bodde på en bondgård, en miljö där dels djuren, dels pojkens mamma (en ganska fyllig kvinna som ser ut att ha varit ensamstående) spelade viktiga roller. Rulles bästa kompis och lekkamrat hette Per. De hade sina hyss av det mer oskyldiga slaget. Ofta klantade de sig som så ofta händer, och kroppsaga hörde tyvärr till vid den här tiden – ofta var det där något av seriens sens moral låg.

Stangenberg stoppade in ett självporträtt i den här skämtteckningen. Det är han som står i mitten.

TILL AFRIKA

Även en tredje viktigare serie skapade Axel Bäckman, men den gick inte i någon av »våra« tidningar, så i det fallet får en beskrivning vila på skriftliga källor. Det handlar om »Snälla Svensson«, som började 1930 i tidningen *Levande Livet*. Den utspelades inledningsvis i svensk småstads- och landsbygdsmiljö, och hade den välmenande Svensson och hans sympatiska hustru Amalia i huvudrollerna.

Den serien förvandlades 1934 tvärt, då paret Svensson tillsammans med vännen Kalle begav sig ut på resa till Afrika. Nu började serien bestå av rövarhistorier om äventyr på den främmande kontinenten (kanske lite av en parodi på *Levande Livets* övriga innehåll, där »sanna historier « från exotiska länder dominerade), och titeln byttes efter hand ut mot »I mörkaste Afrika«.

Detta tillstånd varade i två år, varefter Bäckman 1936 gjorde en ny rockad, och förflyttade sina huvudpersoner till stenåldern. Serien bytte nu åter namn, denna gång till »Stenåldersliv«, och innehållet blev en Barna Hedenhös-liknande blandning av fantastiska historier, familjeskämt och anakronismer. I det tillståndet överlevde serien fram till 1938.

KALLADES KALLE

Åter dock till tidningen *Vårt Hem*, där »Påhittiga Johansson« och »Rulle Rustibus« såvitt jag kunnat förstå följde med hela tiden så länge Axel Bäckman levde. Han avled den 4 december 1941 i Rönninge, Södermanland, men lär ha tecknat ända in i det sista. Hans serier verkar sedan ha lagts ner med sin skapare, men en efterföljare fick Bäckman inte desto mindre, om än på andra sidan Kölen. Hans serier ser nämligen ut att ha varit populära även i Norge, det vet jag eftersom en norskfödd grannfru fick veckotidningar hemifrån (vi bodde inte långt från norska gränsen, och detta var före 1940).

I Norge hette »Påhittiga Johansson« rätt och slätt »Kalle K«, och gick så vitt jag kan minnas tillsammans med »Rulle Rustibus« (på norska som »Rulle« kort och gott) samt »Kronblom« och »Agust« (under svenska originalnamn) i samma veckotidning. Själv har jag för mig att det här var i tidningen *Ute og Hjemme*, men norsk serielitteratur anger *Illustrert Familieblad*, så möjligen är det senare (eller kanske båda) det korrekta. Därtill fanns serien enligt samma norska källor även på nynorsk som »Besse B« i *Nynorsk Vekeblad*.

Hur som helst, långt efter Bäckmans bortgång (faktiskt ända fram till 1967) gjordes denna »Kalle K« med norska tecknare vid ritbordet. De tecknare som var verksamma på serien hette G. Gjerding och Thorvald Ravn (den senare bara sporadiskt),

Knut Stangenberg. Bild av Alf Palfjord.

och manusen skrevs först av Arne Svendsen, vilken 1958 avlöstes av Fr. W. Ilboe För egen del får jag emellertid säga att jag kände mig rätt besviken på de norska sidor jag läst. Teckningarna var stela och hafsigt utförda, utan liv och charm. Humorn var utan esprí och värme, och det ligger nära till hands att jämföra med den norska serien om värnpliktige 91 August Stomperud, som är en mycket blek, stel och intetsägande kopia av vår egen 91:an Karlsson.

Å andra sidan såg man samtidigt också exempel på att norrmännen kan göra bra serier. Jag syftar på »Plassbakk-kallen«, en mycket välteknad serie om ett slags bygdeoriginal (lite som en korsning mellan Åsa-Nisse och Janne Wängman innan någon av dessa gubbar ens var påtänkt som seriefigur) som även den gick i samma tidning. Men nu kom jag visst lite utanför det egentliga ämnet…

FARBROR STANG

Låt oss därför övergå till Knut Stangenberg, ibland nämnd under smeknamnen (Farbror) Stang eller Stangen. Ingen kunde väl som han få ihop spetsfundiga verser till den oerhört populära serien »Fridolf Celinders liv och leverne«, eller på ett så utomordentligt sätt illustrera den andra serie, »Münchhausen-bravader«, som han gjorde under senare delen av trettiotalet. Stangenberg hade en lång och rik karriär inom både skämttidningar, serier och dagspress, och är kanhända den för dagens publik mest kände av de tecknare jag tar upp här. Hans teckningar visar en stark anknytning till Bruno Liljefors (som en tid ju faktiskt själv tecknade serier), och därtill hade inledningsvis både Albert Engström och OA ett visst inflytande.

Hur som helst, Knut Victor Abraham Stangenberg var född den 13 juli 1871 i Vassunda socken, Stockholms län, och gick Uppsala högre läroverk (där han lär ha haft C i teckning eftersom han föredrog att rita karikatyrer framför de tråkiga uppgifter lärarna lade fram). Efter studenten studerade han konst- och litteraturhistoria vid universitetet i samma stad, samtidigt som han blev bekant med i dag kanske mer välkända konstnärskollegor som just Bruno Liljefors och Albert Engström.

Med tiden hamnade han på Konstnärsförbundets målarskola i Stockholm, varefter han vid tiden för förra sekelskiftet etablerade sig i den tidens skämttidningar. Han slog igenom i *Söndags-Nisse* (där han debuterat 1896, två år efter Albert Engström), och senare jobbade han också för andra skämttidningar – Engströms tidning *Strix*, kollegan *Puck*, samt en kort tid på *Kurre*, som Stangenberg själv drev tillsammans med Dan Bergman.

Kurre slog dock aldrig an, och lades ner redan 1912. Vid det laget var emellertid Stangenberg väl etablerad, och när veckotidningen *Allt för Alla* startades samma år hörde han (jämte Dan Bergman som skrev texter och Sigge Strömberg som satte samman det hela) till staben som tog fram tidningen åt förläggaren Erik Åkerlund. Mycket talar förresten för att tecknaren Stangenbergs närvaro i redaktionen var en viktig anledning till att just den tidningen blev en så viktig plantskola för den svenska serietraditionen. En annan kan ha varit att Sigge Strömberg några år tidigare arbetat som journalist i USA och tagit del av den amerikanska tidningskulturen, i vilken serierna ju redan var väl etablerade.

PÅ VERS

Hur som helst, tidningens bakgrundshistoria är en ofta berättad anekdot som är värd att föra vidare: Stangenberg och förläggaren Åkerlund (båda jaktintresserade) hade träffats på ett jaktparti i Småland i september 1912. Åkerlund ägde vid den tiden Åhlén & Åkerlunds förlag (det såldes till Bonniers först 1929), vars veckotidning *Vecko-Journalen* hade en populär »fritidspysselbilaga«, och det sägs att det var den här jaktdagen som de två gemensamt pratade sig fram till beslutet att göra bilagan till en självständig tidning under titeln *Allt för Alla*. Den debuterade i november samma år, och Stangenberg stod inledningsvis för alla vinjetter, illustrationer och skämtteckningar. Åkerlund bad honom dessutom skapa en rolig serie om en familj med två pojkar och hundar, och resultatet blev serien »Fridolf Celinder«, som fanns med i *Allt för Alla* redan från början. När tidningen lades ner 1932 flyttade serien vidare till *Vårt Hem*, där man kunde läsa den under åren 1932–39.

På Liljeforsutställningen
– *Häv finns ju inga hästav; fi fäen, vi gaur.*

Den skorrande skånske dragonen, en typ Knut Stangenberg fulländade i sina skämtteckningar.

Och en läsupplevelse var »Fridolf Celinder« onekligen. Serien som sådan var en rolig och stundom ganska drastisk familjeskröna i klassisk svensk stil, men dess främsta kännetecken var nog ändå de verser som stod att läsa under bilderna (vilka alltså normalt saknade pratbubblor). Det här rörde sig nämligen om en mycket särpräglad form av vers, ett slags »dårdikter« (eller »lindansarverser« som de också har kallats), där rimmen som regel var både udda och oväntade.

Huvudperson var alltså Fridolf Celinder (först många år senare fick Stangenberg veta att det faktiskt fanns en person med detta namn i verkligheten), vilken i första avsnittet gifte sig med sin Nora och inledde det familjeliv med pojkar och hundar som förläggaren Åkerlund ju beställt. Hundarna blev förstås tre, med namnen Sickan, Snoffs och Bubben. Den mänskliga delen av familjen kom att bestå av pappa Fridolf (eller Frille som han ofta kallades), mamma Eleonora (Nora), grabbarna Enok och Albin (tvillingar), samt 1920 lillasyster Afa (det udda namnet stammar från en pristävling där läsarna fick döpa barnet). Sist men inte minst ingick en omfångsrik svärmor, änkefru Brylén, en synnerligen barsk dam, vilket nog Frille fick erfara genom alla åren.

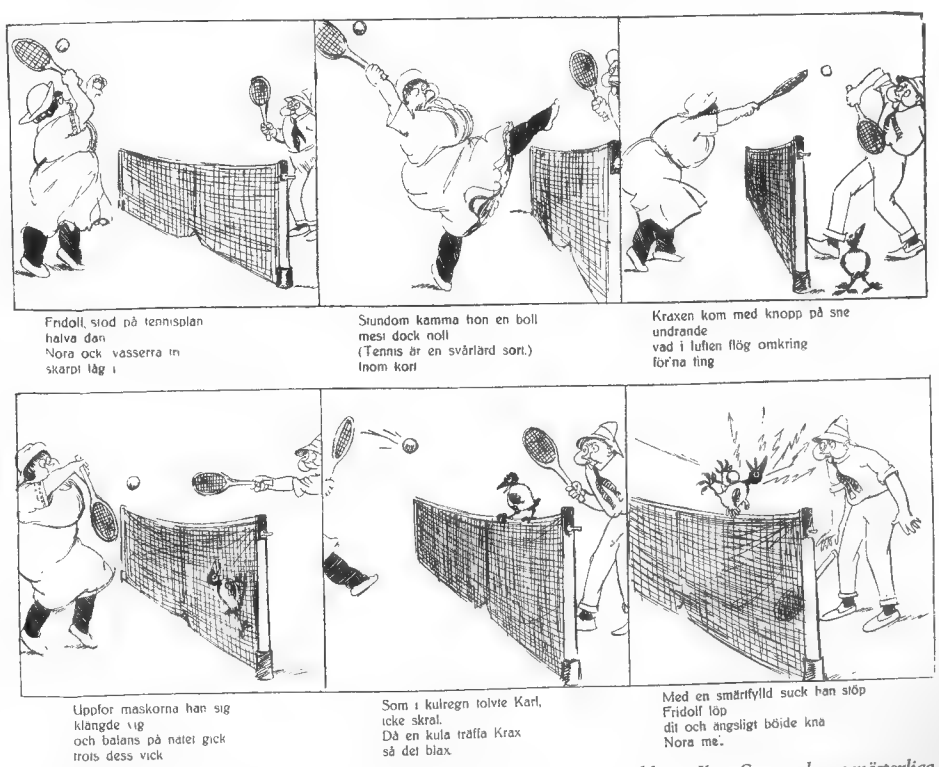

Människan i rörelse kan vi studera på denna Fridolf Celinder-sida från 1924, liksom Knut Stangenbergs mästerliga karikatyrkonst. Vad den »skadskjutna« fågeln beträffar kan avslöjas att den kvicknar till innan serien är slut.

Münchhausen-Bravader.

DEN SIBIRISKA KATTEN

skildrade i ord och bild av Stang

Under en ungdomsvistelse i Ryssland råkade jag vid en hovbal genom att hylla en av aristokratiens skönheter ådraga mig Kejsarinnans onåd. H. M. hade ju nyss förut, kär över öronen, förgäves erbjudit mig att dela Dess tron. Jag fann en tur inåt Sibirien säkrast

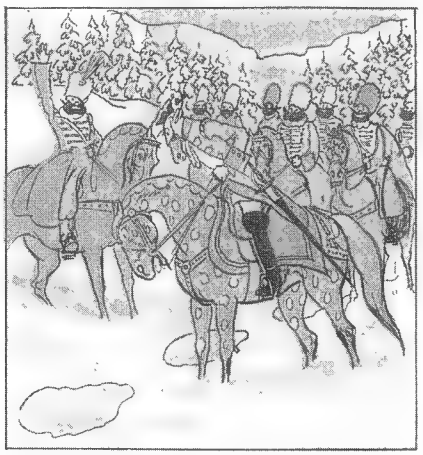

En dag, då jag skrittade genom drivorna, varseblev jag kattspår, så väldiga, att ingen sett maken. Mitt följe upplyste, att de voro efter sibirisk tiger, en jätte mot sin indiske kusin, och att tryggast vore att vända. »Aldrig!» var mitt svar. Denne bjässes skinn borde kunna

stilla även en kejsarinnas vrede. Tyvärr medförde jag den dan intet skjutvapen. Svitens ville jag ej använda. Kölden var oerhörd. Men var gång solen genombröt molnen blev det tö. Vid ett sådant tillfälle passade jag på att krama en stenhård isboll. I fickan låg slungan

Goliatbane. För att ej riskera hästen band jag den vid en björk. Eskorten övergav mig fegt, då jag pulsade i väg. Snart hörde jag jättekatten jama av hunger. Inom en sekund stodo vi s. a. s ansikte mot ansikte. Oförmärkt smusslade jag in bollen i slungan. Då tog

tigern språnget. Med hela min ovanliga styrka svängde jag Goliatbane med korn på nosen, sibiriska tigerns ömtåligaste punkt. Den järnhårda kulan träffade prick, och medvetslös störtade kissen till marken, där han genast frös ihjäl. Glad kastade jag upp mitt

stelfrusna byte på axeln, skyndade till min häst och gjorde upp eld. När skogsmajestätet tinat upp, befriade jag det från manteln. Natten bröt in. Kölden tilltog enormt, och det var ett knallande som från en kanonad mellan trädstammarna. Att nå kvarteret var ogörligt.

Ljugarbaronen slår ihjäl en jättelik sibirisk tiger med en stenhård snöboll i en serie från 1934. Knut Stangenbergs »Münchhausen-bravader« förvaltade på ett utmärkt sätt arvet från den litterära förlagan.

ÅLDRADES

Innan serien gick i graven hann sonen Albin i sin tur även han bilda familj med hustrun Anna-Maj och sonen Lill-Frille, av vilket vi kan förstå att »Fridolf Celinder« var en av dessa sällsynta serier där tiden går och personerna åldras. Det blev till slut rätt många »lindansarverser« till Frilles och Noras äventyr, för serien tecknades varje vecka under inte mindre än 27 år. Stangenberg ansåg dock lagom till pensioneringen vid 68 års ålder att han nog gjort sitt, och inte kunde göra Frille, Nora och Svärmor hur ålderstigna som helst. Serien lades följaktligen ner 1939.

Produktionen omfattar många härliga alster, men eftersom jag endast i sporadisk omfattning haft tillfälle att läsa *Allt för Alla*-exemplar från 20-talet och dessförinnan, är det säkert bara en bråkdel av detta som jag läst, inklusive den sammanställning Sture Hegerfors gjorde i en pocketbok på bokförlaget PAN/Nordstedts år 1970. Hegerfors urval är förresten nutida läsares bästa chans att komma i kontakt med den här serien, och den intresserade rekommenderas varmt att leta på antikvariat, där boken inte är alldeles omöjlig att komma över.

Även under seriens storhetstid utkom förresten en enstaka samling i form av ett album från 1924 (även uppgiften 1921 förekommer i vissa källor, men den är mer osäker), men detta torde å andra sidan vara mycket svårt att få tag på i dag.

STORLJUGARE

Utöver arbetet på »Fridolf Celinder« gjorde den mångsidige Stangenberg under senare delen av trettiotalet (och än en gång för *Vårt Hem*) också serie av baron Münchhausens klassiska skrönor. Och inte nog med detta; »Stangen« lade också egna berättelser till ljugarbaronens ursprungliga, ofta kryddade med ett stort inslag av jakthistorier (vilket knappast var en slump – Stangenberg jagade ju själv på lediga stunder).

Dessutom kom figuren von Münchhausen i den här serieversionen att bära Stangenbergs egna anletsdrag, med örnnäsa och svängda knävelborrar. Det passade utmärkt, inte minst som den duktige tecknaren enligt samtida beskrivningar (och karikatyrer) hade ett rätt särpräglat utseende. Så här beskrivs han av *Söndags-Nisses* redaktör Hasse Z i en artikel många år senare: »Han såg ut som en svartmuskig son till en rövarhövding söder om alperna, hans mörka blick bak örnnäsan spändes i min och med kraftig hand smulade han sönder mina 5 högerfingrar.« Onekligen inte helt fel i rollen som Münchhausen!

Ett urval ur »Münchhausen-bravader« (förresten även den en serie med berättande text under bilderna, om än inte på rim) utgavs som album år 1936, men många bra episoder saknas i den utgåvan, och serien har sedan inte återtryckts, vilket är synd och skam.

MER ÄN SERIER

Om man kastar ett öga utanför seriesidorna kan konstateras att Knut Stangenberg var långt mer än »bara« serietecknare, och ansvarig för en stor produktion både vad gäller bild och dikt.

1921 utkom hans illustrerade skämt- och jaktdikter i bokform, och de togs mycket väl emot. Under hela

Nils Ringström. Bild av Alf Palfjord.

sin karriär tecknade och skrev han också flitigt för dagspressen, och såväl hans teaterkarikatyrer för *Svenska Dagbladet* (de infogades sedermera i Drottningholms Museums samlingar) som hans illustrationer till M. U. Kallings jaktkrönikor i *DN* (dem fortsatte han med långt upp i åttioårsåldern) är klassiska. Hans karikatyrer var suveräna och tål att ses än i dag, men noteras bör kanske att de inte omfattade politiken – den intresserade nämligen inte Stangenberg.

»Farbror Stang« blev med tiden mycket folkkär, kanske framför allt för »Fridolf Celinder«, men sågs tydligen i så pass hög grad även som en symbol för skämtpressen att det i en del böcker noteras att han avled i Stockholm samma år som tidningen *Söndagsnisse-Strix* drog sin sista suck, den 21 april 1955.

LIMPAN OCH RIMPAN

Återstående två serieskapare – Per Lindroth och Nils Ringström – bör kanhända omtalas i ett sammanhang, eftersom de var vänner, uppkallade seriefigurer efter varandra och åtminstone en tid delade ateljé, men låt oss börja med den senare.

Nils Vilhelm Ringström var född den 29 november 1880 (även uppgiften 1878 förekommer) i Stockholm. Han studerade vid Tekniska skolan åren 1893-96, och samtidigt på G Forsells xylografateljé (xylografi, trästick, är en metod att skära in bilder i hårda trästycken, vilka sedan används för att trycka bilden med). Efter sekelskiftet ägnade han sig åt reportage- och skämtteckning i dags- och veckopressen.

I unga år var Ringström kamrat med Oscar Andersson (OA) och Per Lindroth, och det var alltså med den senare han delade en ateljé i Gamla stan. Det lär ha varit OA som började kalla de två andra för »Limpan och Rimpan« (efter mönster från Kolingens brylling Dompan), och Ringström blev så förtjust i sitt smeknamn att han under många år använde det som sin signatur. I andra sammanhang lär han också ha fått smeknamnet »Rimström«, eftersom han liksom många andra samtida serieskapare ofta skrev berättande texter på vers.

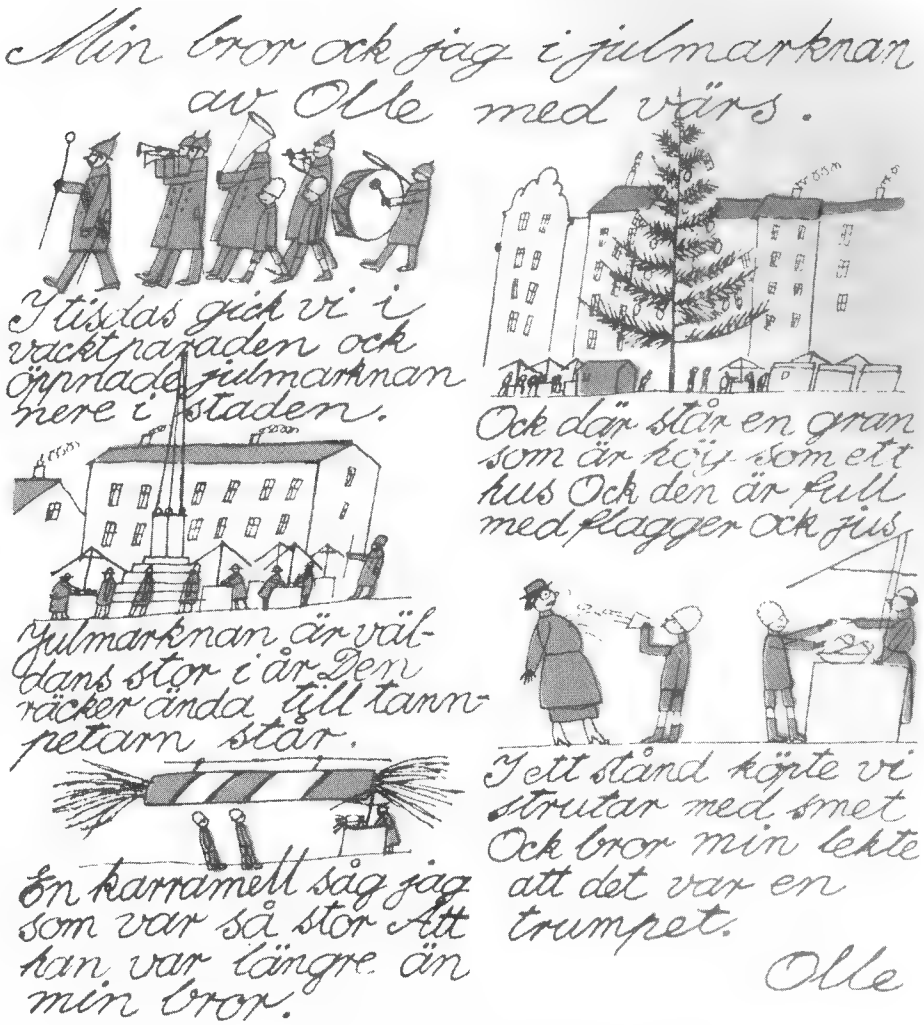

»Olle med värs«, där Nils Ringström efterliknade ett barns sätt att skriva och rita.

Han var medlem i Konstnärernas Riksorganisation och Konstnärsklubben, och han sysslade också med målning. Däremot dröjde det innan han på tjugotalet, fyllda fyrtio, gav sig serierna i kast.

IMITERADE BARNTECKNINGAR

Ringströms första viktigare serie var »Olle med värs«, en originell skapelse där han imiterade ett barns sätt att skriva och rita. Den här serien gick

Det första blosset kändes nog lite starkt, så Pelle fick hosta lite, men han morskade opp sej och rökte som en riktig farbror.

Men om en stund var han inte så morsk längre. Landskapet gick runt för honom och han måste sluta opp att röka.

Då mötte han Kickan. »Är det gott?» frågade Kickan. »Väldigt gott», sa Pelle och gav Kickan pipan. »Dra djupa drag bara», sa Pelle och gick bort.

Pelle vill vara vuxen och lånar pappas pipa, varpå varken han eller systern mår något vidare. Typiskt oskyldigt äventyr ur »Pelle och Kickan«.

DET STOCKHOLMSKA SMÖRGÅSBORDET

. . . och i framtiden.

i *Svenska Dagbladet* (där Ringström var fast medarbetare), och var upplagd så att den sades vara skriven och illustrerad av Stockholmsgrabben Olle, som i barnteckningens stil och med lagom felstavade verser till bilderna berättade om saker han varit med om. »Olle med värs« publicerades åtminstone en tid även i *Allt för Alla* (om det var repriser från dagspressen eller nytecknade sidor vet jag inte), och jag har även sett annonser illustrerade av Ringström (bland annat för Slotts senap), gjorda i samma ritmanér som just »Olle«.

Serien brukar förresten omnämnas i ganska positiva ordalag, inte minst för att den med sina konkreta detaljer innehåller så mycket tidsfärg. I jämförelse var väl egentligen Ringströms andra kända serie kanske lite mer konventionell, även om den samtidigt var mycket rolig att läsa. Titeln var »Pelle och Kickan«, och den gick i *Allt för Alla* åren 1923–1932.

OSKYLDIGT BUS

Den ene huvudpersonen här var pojken Pelle, och precis som Celinders glin och Rulle Rustibus var han iförd sjömanskostym, fastän lite omatchande med sportmössa och ulster i brunt. Nåja, sjömanskostym för små pojkar upp till småskoleåldern var inte så ovanligt in på trettiotalet. Det hade jag till och med själv ett tag – desto större samhörighet med dessa fiktiva gossar kände man ju! Vad Pelles tjocka, svarta, välkommande hår beträffar, såg det ut som Ringströms egen frisyr, medan namnet syftade på vännen och kollegan Per Lindroth.

Den andra titelfiguren var Pelles syster Kickan, som ständigt såg ut att vara klädd i en sorts balettkjol. Den gulkrullige kompisen Karl var oftast också med, och det ligger nära till hands att jämföra den här trion – två pojkar och en flicka – med kollegan Lindroths motsvarande trio Jocke, Nicke och Majken (se nedan). I fallet Lindroth var dock pojkarna rivaler om flickan, medan Ringströms Pelle och

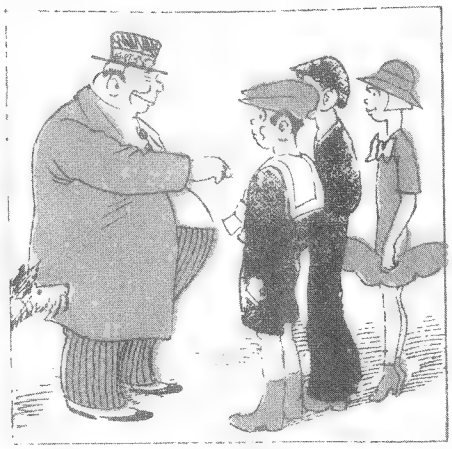

Nu var det ingen bilbrist längre! Dom fick varsin slant, alla tre, och för att ingen skulle bli ledsen, så tog farbrorn alla tre bilarna.

De tre barnen i »Pelle och Kickan« kommer väl överens, till skillnad från kollegorna Jocke, Nicke och Majken.

Kickan var syskon, vilket uteslöt konkurrens och elakheter som inslag i berättelserna. Slutresultatet blev en relativt snäll serie – barnen hade lite oskyldigt, klantigt bus för sig, och var lite påhittiga ibland.

Tyvärr slutade Ringström med »Pelle och Kickan« när *Allt för Alla* lades ner 1932. Själv fortsatte han sin verksamhet inom andra fält tills han gick ur tiden, den 7 juni 1952 i Saltsjöbaden.

MÅNGSIDIG

Till sist är jag så inne på trion Jocke-Nicke-Majken, huvudpersoner i en klassisk serie tecknad av Per Lindroth.

Per Linus Lindroth (i litteraturen hittar man honom förresten lika ofta under smeknamnen Pelle eller Petter) föddes den 26 november 1878 på Söder i Stockholm. Hans mor drev (sedan maken avlidit i en drunkningsolycka strax innan Per föddes) en möbel- och tapetserarfirma. Lindroth blev 1901, efter skolgång på Södra latin och Tekniska skolan, litografelev, men etablerade sig sedan som skämttecknare, serietecknare och konstnär. Det var i de förstnämnda genrerna han blev mest uppmärksammad, medan hans måleri blev uppskattat först efter hans död.

Sin första skämtteckning sålde Lindroth till tidningen *Strix*, men med tiden hämtades han av redaktören Hasse Z (en gång skolkamrat på Södra latin) över till konkurrenten *Söndags-Nisse*, där han 1906 fick efterträda den nyligen bortgångne OA

Per Lindroth. Bild av Alf Palfjord.

Verkligheten var hård för den stackars huvudpersonen i den här serien från 1924.

som fast omslagstecknare. Senare gjorde han också regelbundet omslagen till tidningen Kasper.

Han bodde i Stockholm, där han en tid som sagt delade ateljé med vännen Nils Ringström. Han verkar som konstnär ha varit mycket mångsidig, målade i olja och akvarell (gärna skärgårdslandskap), deltog i olika konstutställningar, var verksam som tecknare och affischkonstnär och gjorde omslag till 25-öresböckerna (en mycket spridd serie billigböcker som utkom på tiotalet). Till detta kom karikatyrer i dagspressen, ett flitigt skämtteckнande samt alltså serierna, av vilka ett tiotal år med »Jocke, Nicke, Majken« i *Allt för Alla* utgör den största posten.

BIT FÖR BIT

Serien (som egentligen hette »Jocke« kort och gott) debuterade inte fix och färdig. I stället växte den under oregelbunden publicering – ibland kunde det gå flera månader mellan avsnitten – fram lite bit för bit under tidigt tjugotal. Lindroth hade debuterat i *Allt för Alla* som novellillustratör, och sommaren 1921 (i nr 32/21) tecknade han till manus av tidningens redaktör Erik Palm (signaturen Dendär) det första avsnittet av det som med tiden skulle bli »Jocke, Nicke, Majken«. Inledningsvis fick läsarna stifta bekantskap med pojkarna Jocke och Adde, som aldrig varit ovänner tidigare, men som nu råkade i luven på varandra över en Stockholmsfröken på besök. Adde återkom inte, men det gjorde däremot både den naive linluggen Jocke och situationen där två pojkar är rivaler om en ofta grym, gäckande flicka.

Tidigt 1923 hade Lindroth och Palm efter ytterligare några förstudier funnit formen. Debutavsnittets Stockholmsfröken hade utvecklats till den åtrådda Majken, snart dök även Jockes evige rival Nicke upp, och ett triangeldrama som skulle gå till den svenska seriehistorien tog sin början.

Det hela gick i korthet ut på att pojkarna i sin tävlan om Majken hela tiden försökte överglänsa varandra. Jocke (iförd den populära sjömanssviden, av fransk modell liksom den som Rulle Rustibus bar) var den naive som ofta blev lurad av den mer beräknande Nicke, och Majken var den nyckfulla som uppmuntrade än den ene, än den andre, och som i slutändan nog mest brydde sig om sig själv. Om jag inte missminner mig så hade de tre barnen också en lite större kamrat med golfbyxor och basker. Han kallades rätt och slätt »den tjusige«, och honom ansåg Majken ibland smartare och tuffare än Jocke och Nicke. Ibland verkade pojkarna nog så naiva, klantiga och lättlurade (men snälla), vilket nog inte skenheliga och lite malliga Majken själv var.

JOCKE OCH JOKKE

Noteras kan att teckarkollegan Nils Ringström (som ju lånat Lindroths förnamn till sin figur Pelle i serien »Pelle och Kickan«) i sin tur fick ge namn – vissa säger även utseende – åt Nicke. Och bara för att visa vilken egendomlig värld vi lever i kan jag väl samtidigt också nämna att Jocke i sin tur fick ge namn åt en av våra mest folkkära artister.

Lille Jocke var ju en rätt snäll pojke, men samtidigt var han ganska naiv och klantade till det för sig ibland. Det var därför en ung norrlänning vid namn Bengt Johansson tog så illa upp när en kompis kallade honom för Jokkmokks-Jocke. Inte ville han då vara någon lättlurad Jockeversion borta i ödemarken. Men långt efter att serien upphört hade denne Bengt blivit en berömd bygdesångare och måste ha ett artistnamn, och då tyckte han själv att Jokkmokks-Jokke nog skulle göra bättre succé än Bengt Johansson. Och det stämmer nog – resten av sitt liv skulle Jokke vara hur populär som helst, ty glömd var Lindroths Jocke.

Serien hann vara med i *Allt för Alla* så länge tidningen existerade (efter hand kom dock Erik Palms medverkan att bli allt mindre, och i den senare produktionen stod Lindroth i praktiken själv för både text och bild), och många menar att serien mer eller mindre kom att bli synonym med tidningen. När *Allt för Alla* gick upp i *Vårt Hem* 1932 följde serien med, och den kunde läsas där hela 1933. Längre skulle det emellertid inte bli. Tecknaren Per Lindroth avled nämligen den 12 november 1933, knappt 55 år gammal, och serien tilläts dö med honom (även om repriser publicerats dels på olika håll i dagspressen, dels i en läsvärd samling som Sture Hegerfors redigerade åt PAN-böckerna 1969).

Själv tycker jag det skulle ha varit roligt

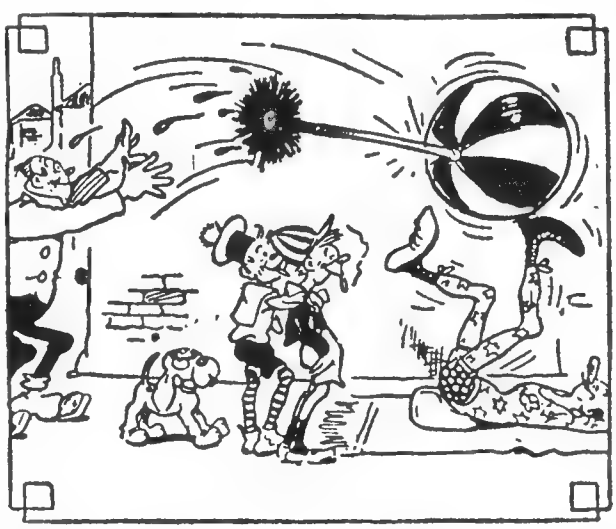

Visst påminner de (åtminstone vad gäller klädseln) lite om Jocke och Nicke, dessa två möjligen brittiska buspojkar ur Allers nr 14/1924. Vem som kopierade vem får vi förmodligen aldrig veta.

Kan DU hjälpa till att rita kartan?

Det finns många fält inom den svenska seriehistorien, och några – främst serietidningarna och albumen – är trots allt är någorlunda väl kartlagda och dokumenterade. Artiklar finns skrivna och utgivningen finns redovisad i Seriekatalogens prisguide.

Samtidigt finns det andra områden –inte minst veckotidningarna och dagspressen – där det finns mindre skrivet, och där det som finns håller på att falla i glömska. *B&B* och Seriefrämjandet håller just på att dra igång ett större projekt med syftet att få hela historien skriven, och en av de inledande grundinsatser som behöver göras är en kartläggning av hur seriepubliceringen i dags- och veckotidningar sett ut genom åren.

Samtidigt är vi övertygande om att bitar av jobbet redan är gjort. Undertecknad har (som en del av uppsatsarbete på universitetet) själv genomfört en noggrann kartläggning av serieinnehållet i de skånska dagstidningarna *Ystads Allehanda*, *Sydsvenska Dagbladet* och *Kvälls-Posten* från starten och fram till mitten av 80-talet, och sitter på material som när det sammanställts kan ge motsvarande uppgifter för barntidningen *Lyckoslanten*. Jag har svårt att tänka mig att jag varit helt ensam om den idén, och efterlyser härmed dels andra sammanställningar som redan finns gjorda, dels personer som har tillgång till kompletta äldre årgångar av någon publikation (i många fall kan man även arbeta med de mikrofilmade årgångar som biblioteken har att erbjuda), och som på ideell basis kan tänka sig att kartlägga en bit av historien.

Det här är ett arbete som kräver stor noggrannhet, men samtidigt kan jag intyga att det är en fullkomligt fascinerande upplevelse att sjunka in i de gamla läggen under några veckor. Är du intresserad får du mycket gärna höra av dig till redaktionen, så försöker vi samla redan befintligt material, samt förse dem som eventuellt är intresserade av att arbeta med det här med lite närmare instruktioner om vilka uppgifter som bör noteras.

PETER NILSON

att ta del av trions vidare öden under åtminstone tio år till eller mer – *Vårt Hem* som tidning lades ner först 1950.

ETT MYSTERIUM

Slutligen skall nämnas en liten kuriositet jag träffade på av en slump i *Allers* nr 14/1924, nämligen en namnlös serie där huvudpersonerna starkt påminner om Jocke och Nicke, men där tecknaren inte alls är Petter Lindroth. Teckningsstilen pekar i stället mot att det här kan vara en brittisk serie, och de två anonyma grabbarna är lite mer benägna till rackarstreck än de »äkta« pojkarna (som nog mest klantade sig och var rivaler om Majken).

Möjligen hade Lindroth sett den här serien innan den gick i *Allers* och lånat fysionomierna till sina egna figurer, möjligen var det tvärtom den brittiske tecknaren som tagit sig friheter med den svenska förlagan. Riktigt vilket sammanhanget är lär vi nog aldrig få veta – med mindre att någon lyckas datera den brittiska (?) serien och reda ut vem som var först.

MYCKET KVAR ATT BERÄTTA

Nu har jag så gott det låter sig göra berättat om min barndoms olika favoriter när det gällde svenskttecknade veckotidningsserier, och jag hoppas detta skall vara till någon liten information för *B&B*:s läsare. Sedan bör jag kanhända också nämna att jag med förtjusning läste *Allers Familjejournal*, med alla dess serier av huvudsakligen amerikanskt ursprung under trettiotalet. Det var hur spännande som helst att följa med i Willys äventyr, och innan jag lärde mig läsa flödade fantasin ännu friare runt huvudpersonerna. Jag glömmer nog heller aldrig »Sven i trollskogen« eller »Jim och piraterna«.

Sen har vi de båda festliga luffarna i »Den tjocke och den magre« (»Tired Tim and Weary Willy«, som jag tror den hette på engelska), »Lund och jag« (också ett par vagabonder eller globetrottrar iförda kläder av fint snitt, men av en svunnen, nött elegans) och de båda sjögastarna Tip och Topp som ofta förargade sina befäl.

Allihop var inblandade i de mest halsbrytande groteska äventyr, och det är inte utan att också dessa sex gycklande parfåglar och deras ursprung står på önskelistan inför en kommande artikel i *B&B* – om tillfälle gives och intresse förefinnes. ◄

► *Alf Palfjord är född 1929 i norra Bohuslän, och lärde sig läsa mycket tack vare de serier som nämns i den här artikeln. De gjorde honom också intresserad av att teckna, och dess personer blev liksom till imaginara kompisar – i småskoleåldern hade han Robin Hood som idol. För övrigt har hans liv inte varit särskilt dramatiskt; folkskola och vanligt arbete inom industrin, men också en strävan att skaffa sig allmänbildning och kunskaper i främmande språk på egen hand. Han tycker att tecknade serier i hog grad tillhor vår kultur, och att de väcker mycken nostalgi.*

► *Huvudsakliga källor till de biografiska avsnitten: Christer Faleij (odaterat tidningsklipp om Axel Bäckman, troligen ur Aftonbladet 1968), Sture Hegerfors (främst förorden till samlingar med serier av Knut Stangenberg och Petter Lindroth) samt Göran Ribe (artikelserie med porträtt av en hel rad äldre svenska serieskapare i tidningen Åsa-Nisse åren 1979–80).*

På bröllopsresan
Hon: – Ska vi inte gå hem och sova middag?
Han: – Är du sömnig älskling?
Hon: – Nää.

Petter Lindroth som skämttecknare.

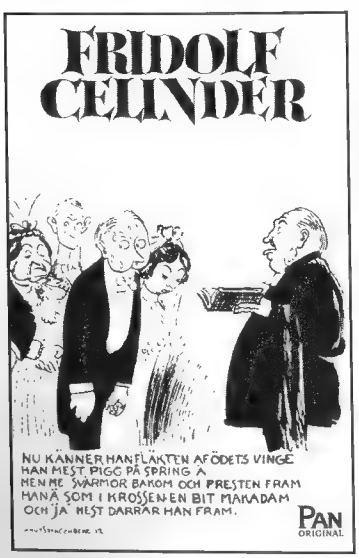

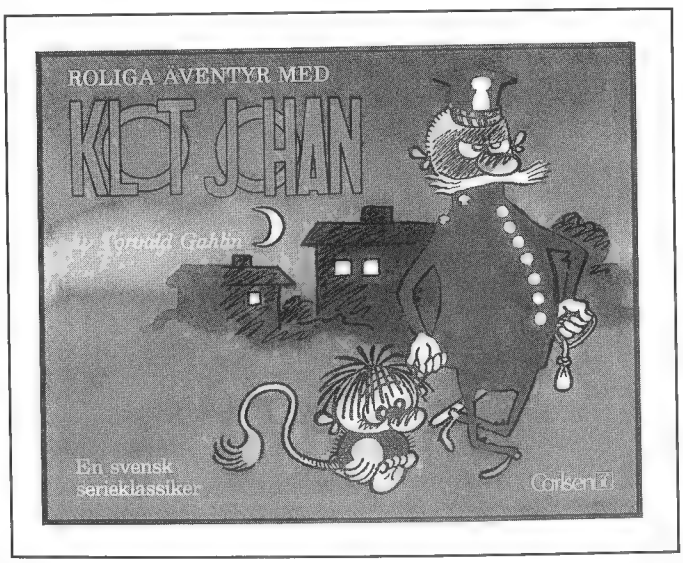

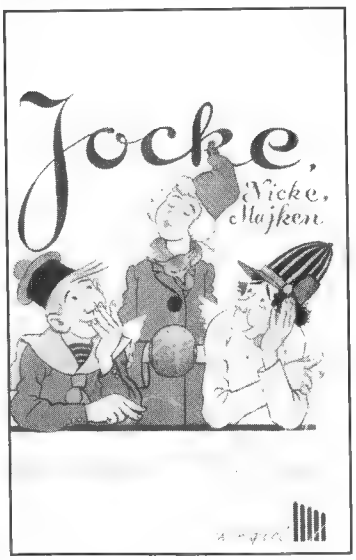

De samlingar Sture Hegerfors för numera ganska många år sedan redigerade med klassiska svenska veckotidningsserier hör till nutida läsares bästa chanser att stifta närmare bekantskap med det här materialet. Gack genast ut och leta på närmaste antikvariat!

KONTACT

Brev och frågor från våra läsare • Skicka brev till – Bild & Bubbla • Box 51 • 232 02 Akarp eller bildobubbla@telia.com

EN GUBBE

MARKUS NILSSON, STOCKHOLM

▶ Hej *Bild & Bubbla*. Jag heter Markus och tycker om att rita gubbar. Den här gubben har jag gjort till er för att ni är en så bra tidning! Snälla ni kan ni inte publicera gubben? Det skulle göra mig extra glad!

EN SKISS

SIGNATUREN MSN

▶ Till *Bild & Bubbla* från en konstnär med signaturen MSN. Hoppas ni gillar skissen.

Peter Nilsson: *Hej Markus och hej MSN! Visst kan vi väl publicera en gubbe eller en skiss då och då (även om ni båda fått vänta några månader, eftersom vi inte fick plats med någon brevspalt i förra numret). Tack för teckningarna och tack för berömmet. Båda sakerna gör oss extraglada!*

ETT HELT SERIEKONCEPT

PAUL T GYLLING

▶ Tjena! Jag heter Paul T Gylling och är en ung tecknare som sysslar med ett ganska speciellt projekt. Projektet i fråga heter »Satin« och är en blandning mellan actionserie och drama, med många olika karaktärer. Jag vet att ni mest skriver om etablerade tecknare, men undrar om ni ändå inte kan nämna mig med några ord – kanske skulle det få dem där uppe på Egmont att vakna. Jag har haft kontakt med dem angående en annan serie, men ett år har förflutit och de har ännu inte hört av sig.

Nåväl, »Satin« utspelar sig i några påhittade småstater på 1700-talet, och var från början tänkt att bli något slags äventyrsversion av filmen »Amadeus« (huvudpersonen är tecknad efter F. Murray Abraham, som spelar Salieri i filmen), men det blev något helt annat! Terrordåd, maktspel, krig och vansinne... men en del humor också; det får ju inte vara för tungt.

Jag skickar med en liten presentation av de viktigaste figurerna. Hoppas ni gillar dem.

Peter Nilsson: *Jepp, jag gillar dina bilder, och just därför känns det frustrerande att det är så lite jag kan göra för att skapa intresse i förlagsvärlden för dem.*

Då och då kommer det brev som ditt till B&B, där oetablerade men ofta duktiga tecknare visar upp vad de kan, allt i förhoppningen att de genom oss skall kunna hitta en väg till publicering. Man behöver med andra ord inte vara särskilt observant för att inse att det finns ett antal talanger ute i landet vars serier inte passar in i Galago eller hos Optimal, och som bara skriker efter ett forum att publicera sig i. Och det är inte utan att vi på B&B känner oss lite maktlösa när vi ser dem leta förgäves.

Att du inte fått svar från Egmonts »vanliga« redaktörer tror jag i och för sig inte du skall uppfatta som totalt ointresse. Deras vardag är såpass full av stress att de faktiskt sällan har tiden och den rent praktiska möjligheten att se mycket längre än den tidning och de etablerade serieskapare de redan jobbar med – hur gärna de än skulle vilja. Däremot är det här något förlagsledningen borde göra något åt.

Som jag ser det är det hög tid att Egmont faktiskt inser att det inte bara är en moralisk förpliktelse som följer med total marknadsdominans att lägga en slant på att odla nya talanger, utan också en mycket sund investering inför framtida serieutgivning. Om en plantskola sedan skulle utformas som en Svenska Serier version III (eller om det finns andra varianter), är jag inte rätt person att avgöra. För hela branschens skull hoppas jag dock att det ligger något i Egmont-chefen Kenneth Andréns lite kryptiska antydan i förra B&B om att något åt det här hållet skulle vara på gång.

Hursomhelst Paul, lycka till med din serie (av vilken jag förresten bara sett dina konceptskisser – ett gott råd är alltid att en tecknare bör presentera så färdiga seriesidor med så bra serieberättande som möjligt när han eller hon vill visa upp sig för en presumtiv utgivare), och hoppas vi kunnat göra någon intresserad genom att trycka några figurpresentationer här. ◀

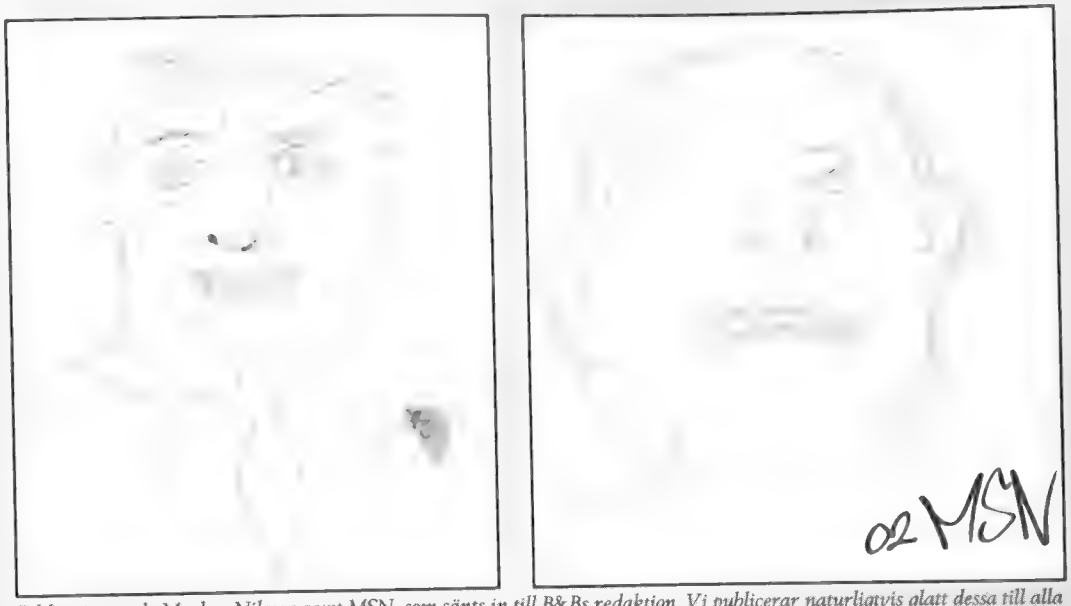

Bilder signerade Markus Nilsson samt MSN, som sänts in till B&Bs redaktion. Vi publicerar naturligtvis glatt dessa till alla läsares glädje.

Figurer från brevskrivaren Paul T Gyllings serieprojekt »Satin«.

FREDRIK I GAMLA VÄRLDEN

Nordisk serieutgivning bevakad av Fredrik Strömberg • fstromberg@telia.com

Jag har tidigare skrivit om det lilla belgiska förlaget Bries (bland annat i *B&B* 1/01), och nu är det dags att återvända till det här förlaget och dess eklektiska utgivning.

Bries hör hemma i Antwerpen, men ger ut alster av serieskapare från många olika länder. Inte nog med det, man gör det genomgående på engelska, vilket är tacknämligt för dem av oss som inte behärskar det dominerande centraleuropeiska seriespråket franska.

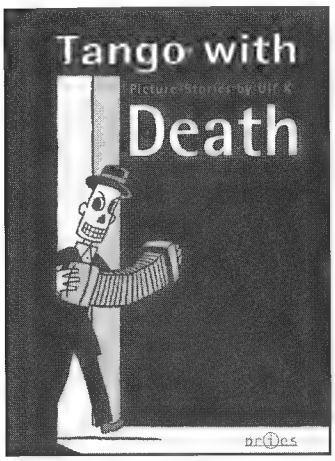

Sedan sist har det kommit ett antal intressanta utgåvor. Min favorit ur Bries katalog, tysken Ulf K, har kommit med samlingsalbumet »Tango with Death: Picture-Stories by Ulf K«. Denna 128-sidiga godbit innehåller ett stort antal korta serier samlade under kapitelrubriker som »Simply Paris«, »Sun, Moon and Stars«, »Horrible Endings« och så vidare.

Att förklara varför jag charmas så av Ulf K:s stil är inte lätt, men jag skall göra ett försök. Han använder sig av enkla, ikoniska bilder som skulle passa i en barnbok om det inte vore för den flitiga användningen av svart, som är genomgående i de flesta av hans teckningar. Berättelserna är på ytan enkla, ofta ordlösa, och lämnar en hel del till läsaren att fylla i med sin fantasi. Att dra paralleller till den numera så omskrivne Jason är, som du säkert förstått vid det här laget, inte svårt. Ulf K. är dock, om möjligt, en ännu bättre grafiker, och var och en av hans bilder är ett litet konstverk i sin perfekta avvägning mellan svarta och vita ytor. Att sedan berättelserna är små poetiska betraktelser, ofta med allegoriska teman, gör ju inte det hela sämre i mina ögon. Det här är helt enkelt serier man kan läsa om, och om, och om... och hela tiden hitta nya saker att förundras över.

Ulf K. börjar bli ett känt namn i alternativseriekretsar, och är bland annat utgiven i Tyskland, Frankrike, USA och Kanada. Räkna med att vi kommer att få höra mer om honom.

Sedan har vi den underliga »Dickie« (eller »Boerke« som den heter i original) av belgaren Pieter de Poortere. I likhet med Ulf K. använder sig Poortere av enkla, barnbokslikknande teckningar. Serierna är oftast en sida långa och färglagda i platta, tydliga färger i stil med till exempel »Tintin«. Ett konsekvent användande av tre gånger fyra rektangulära rutor per sida förstärker intrycket av att detta är något enkelt och lättfattligt.

Men historierna som Poortere berättar passar verkligen inte för unga läsare. Den lille gubben Dickie, som är huvudperson i de flesta serierna, hinner råka ut för de mest hårresande saker innan albumet är slut. Ta till exempel den enkla serien som visar hur Dickie får hjärtproblem samtidigt som en deprimerad person begår självmord genom att hänga sig. Dickie räddas till livet genom en operation som involverar den deprimerade mannens hjärta, men blir efter operationen själv deprimerad och hänger sig (i en bild som är en kopia av bilden där den första personen hängde sig...). Och det var bara första sidan i detta 50-sidiga album. Ni som har läst »Cowboy Henk« i bland annat *Galago* kommer att känna igen er i såväl stilen som den hämningslösa humorn som driver med precis vad som helst.

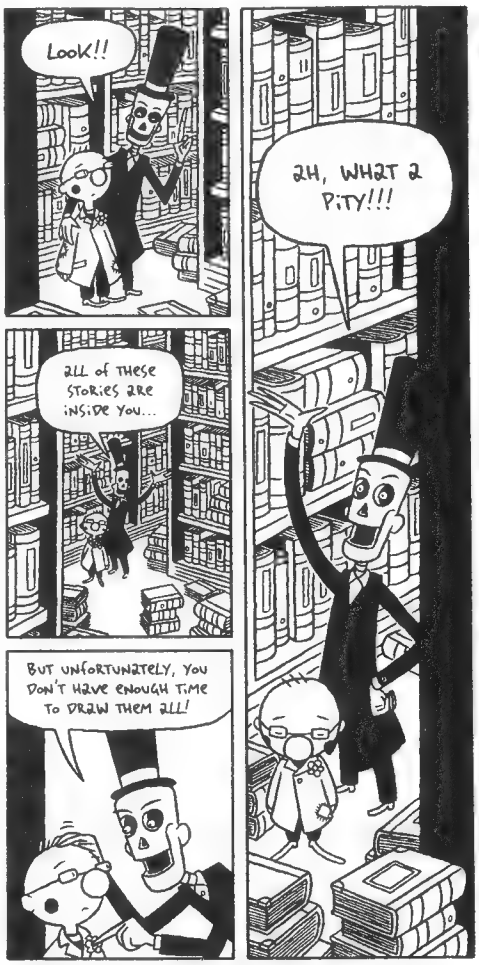

Alla kreativa serieskapares mardröm – av Ulf K.

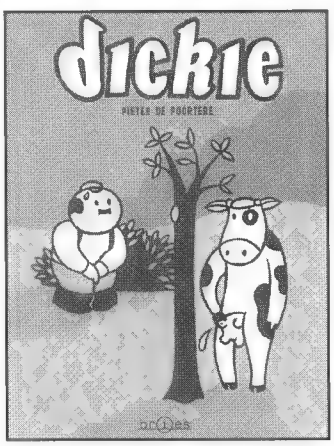

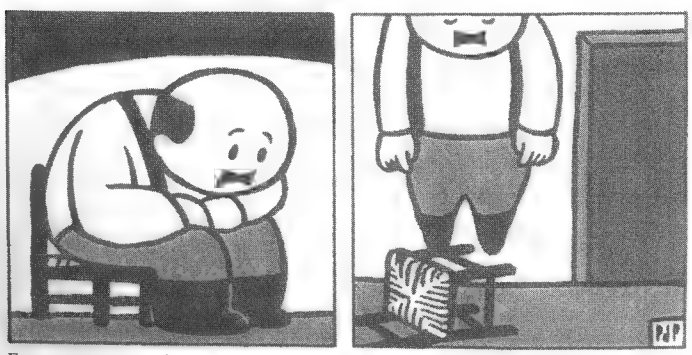

Ett avsnitt av »Dickie« slutar ofta med att huvudpersonen tar livet av sig.

Denna serie har säkerligen (jag vet tyvärr inte så mycket om Poortere) gått som ensidor i någon tidning tidigare, och borde därmed per definition ge en känsla av upprepning när den nu samlas i ett långt album, men faktum är att det fungerar precis tvärtom. Poorteres stil och berättarteknik växer efter hand, och jag blev mer och mer involverad i den rytm som läsandet av dessa symmetriskt uppbyggda seriesidor innebär.

Som om detta inte var nog går vi nu över till den mest konstnärliga av alla de böcker jag skriver om denna gång, nämligen »W the Whore« av Katrin de Vries och Anke Feuchtenberger. De Vries och Feuchtenberger är båda från Tyskland och båda framgångsrika inom sina respektive områden. De Vries är en uppburen poet och Feuchtenberger (ursprungligen »vanlig« bildkonstnär) har sedan debuten 1995 kommit med i snitt en kritikerrosad seriebok per år. Feuchtenberger är faktiskt en av de mest omtalade tyska serieskaparna just nu, en serieskapare som får läsarna att fundera över var gränserna går för vad det rent faktiskt är möjligt att göra i seriemediet.

Hon är för övrigt inte bara uppmärksammad i Tyskland. Hennes serier finns utgivna i Frankrike, Schweiz, Finland, Spanien med flera länder, och hennes album har fått högsta betyg i den amerikanska facktidskriften *The Comics Journal*. Det var därför med viss förväntan som jag började läsa »W the Whore«, och jag blev inte besviken. Boken innehåller tre korta historier som tillsammans bildar en enhet. Rent grafiskt har Feuchtenberger en slående originell, lite skissartad stil och ett bildberättande som bara blir än mer intagande av att det utövas genom två exakt lika stora bilder per sida. Detta skapar, precis som i ovan nämnda »Dickie«, en rytm i läsandet som nästan blir som hjärtslag.

Berättelsen framstår för mig – den kan säkert tolkas på många sätt – som en allegori över en flickas väg till att bli

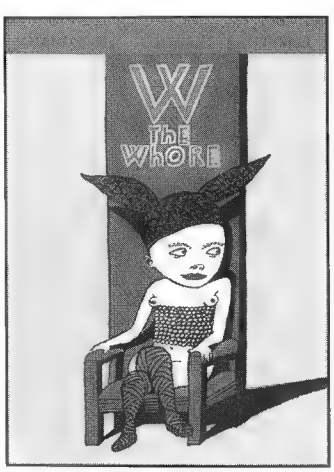

W the Whore får känna på »kärleken«.

kvinna. Genomgående för hela albumet är att det verkligen ångar av kvinnlig mystik, samt att allting i den värld som presenteras för läsaren känns mardrömsaktigt annorlunda men ändå bekant. Också det här är ett album som växer med varje omläsning, och som fungerar som ett bevis för att vi behöver få in fler författare från andra medier, författare som inte är låsta vid ett visst »seriemässigt« sätt att se på berättandet i tecknade serier.

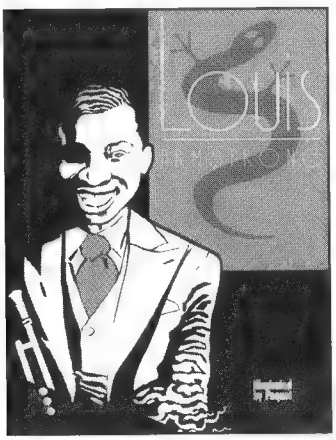

Så över till något mer lättillgängligt, »Louis Armstrong« av Philip Paquet. Paquet kunde man stifta bekantskap med redan i förlaget Bries första utgåva, antologialbumet »Bries«, där han berättade en historia om musik. Paquet älskar jazz – såväl musiken som allting kring denna konstform – så det var helt följdriktigt att hans första soloalbum skulle handla om just det ämnet.

Albumet »Louis Armstrong« är en rak och ganska direkt biografi över den kände jazzmusikerns tidigare år i New Orleans, och bygger också mycket riktigt på Armstrongs självbiografi »Satchmo – My Life in New Orleans«. Här skulle man kunna lägga in en diskussion om vad som är serier, eftersom Paquet i stort sett genomgående presenterar berättelsen med bilder och text separerade, men det tänker jag hoppa över. Faktum är att det sätt på vilket texten ligger i svarta rutor mellan bilderna ger en känsla av stumfilm som inte känns helt fel med tanke på när historien utspelar sig. Och vackert är det, då bilderna är tryckta i en bruntonad nyans som också den ger ett ålderdomligt intryck.

Det skall dock medges att det här bitvis kunde bli lite segt. Man fick läsa albumet i omgångar, då det var mycket att läsa. Jag som är mycket förtjust i Armstrongs musik hade dock stor behållning av boken, och lärde mig en hel del om förhållandena för färgade musiker i USA i början av 1900-talet. Att det sedan var ganska självklart vad man skulle ha för musik på när man läste var även det ett klart plus för helhetsupplevelsen.

En av de tidigare egenutgivna tidningar som förlaget Bries har tagit över ansvaret för är *4Eyes*, en antologi som görs av en serietecknargrupp bestående av ovan nämnde Paquet samt ytterligare tre serieskapare som också de lagt sig till med snärtiga pseudonymer: Ray Man, Gilliom och Kapreles. I nummer tre, som nyligen utkom, saknas visserligen den sistnämnde, men de tre kvarvarande ger prov på så mångskiftande serier att det känns som om det var många fler som bidrar.

En stämningsfylld scen med en ung Armstrong i sitt esse.

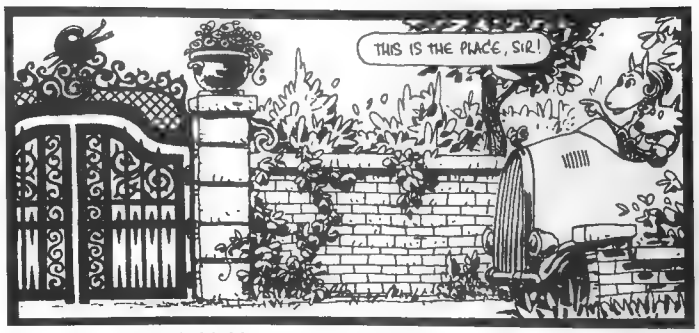

Ray Mans inspirerade fabeldjurspastisch på Sherlock Holmes från 4Eyes nummer tre.

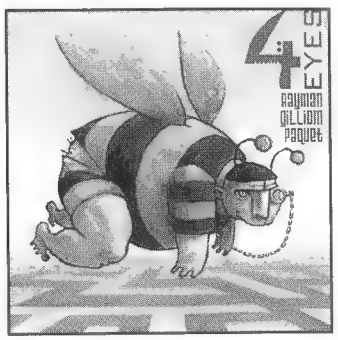

Paquet berättar först självbiografiskt om en resa till Thailand, där hans förhållande till flickvännen tog slut, för att sedan mer journalistiskt redogöra för krigsslutet efter andra världskriget. Ray Man och Gilliom gör tillsammans ett antal korta och mycket underhållande berättelser om »Mister Fox«, som är en lätt misslyckad detektiv i en slags odefinierad sekelskiftesmiljö befolkad med fabeldjur – ganska traditionellt berättat, med underbara teckningar och helt klart glimten i ögat. Gilliom gör sedan själv tre helt olika berättelser som alla på olika sätt leker med seriemediet och utmanar det sätt på vilket vi ser på »hur en serie bör vara«. Detta antologialbum (jo, i och med nummer tre har man gått över till albumformat med limmad rygg med mera) är bara på drygt 80 sidor, men de tre serieskaparna hinner med så mycket att det känns som mycket, mycket mer. Rekommenderas varmt!

Slutligen några ord om nummer fyra av tidningen *Eiland*, som också tagits över från upphovsmännen, och som också prisats i *Comics Journal*. Sist jag skrev om *Eiland* var jag intresserad men aningen avvaktande i mitt omdöme, och någonstans där står jag väl fortfarande efter att ha läst nummer fyra. Tobias Tycho Schalken och Stefan Jh van Dinther heter de två serieskaparna bakom detta experimentella album. Ja, album och album föresten – det hela rör sig om två serier tryckta på var sin sida av ett enda långt papper som vikts i siduppslag och placerats i en slags tjusigt designad pappersmapp.

Och serierna är ungefär lika underliga... Jag får återigen konstatera att jag inte med säkerhet kan fastslå exakt vad som sker, men att jag fascineras av båda dessa serieskapares uppfinningsrikedom och experimentlusta. En del av de saker som de gör får till och med Chris Wares serier att framstå som konventionella, samtidigt som de helt tydligt berättar en historia och inte bara visar upp formexperiment för experimentens skull. Nej, Schalkens historia handlar till exempel helt tydligt om en ung flickas förälskelse i en äldre man. Frågan är om kärleken övergår i fysisk akt, eller om detta enbart sker i hennes tumultartade inre känsloliv. Svårt att säga. Nu utgör båda dessa serier också delar av längre berättelser, varav jag enbart läst del två och tre, så jag sparar nog slutomdömet tills Schalken och Dinther går i mål.

Det fjärde numret av den omtalade tidningen Eiland.

Med tanke på att de engelska och amerikanska förlagen mestadels översätter kommersiella serier – när de över huvud taget får för sig att faktiskt ge ut europeiskt material – är Bries ett vattenhål. Bege dig dit och drick! ◄

► Bries hittar du på följande adress på Internet: http://bugpowder.com/dachshund/bries.html.

Recenserade album:

► »Tango with Death: Picture-Stories by Ulf K«.
► »Dickie« av Pieter de Poortere.
► »W the Whore« av Katrin de Vries och Anke Feuchtenberger.
► »Louis Armstrong« av Philip Paquet.
► 4Eyes nr 3 av Paquet, Ray Man och Gilliom.
► Eiland nr 4 av Tobias T Schalken och Stefan Jh van Dinther.

Girlpower?

– Om Lara och Sara på vita duken

Serier och film del 16

av **DAVID HAGLUND**

»En tuff brud i lyxförpackning« – det är inte bara en gammal slagdänga ur den svenska musikhistorien, det är också i högsta grad receptet för hur en framgångsrik amerikansk serietidning ska utformas i dag. Samma sak gäller förstås på bio. Den här gången tar vi en titt på actionhjältinnorna Lara Croft och Sara Pezzini, bättre kända – från film, serier och dataspel – som Tomb Raider och Witchblade.

I *B&B* 4/01 inledde vi en genomgång av de serier från förlaget Image som blivit föremål för filmatiseringar. Det handlade då främst om de tidiga åren i början av 90-talet, då Image var ett utpräglat superhjälteförlag, men den bilden stämmer inte längre, och med några få undantag (framför allt flaggskeppet *Spawn*) är trikåhjältarna i dag borta ur förlagets utbud.

Ersättarna hör hemma i flera olika genrer, och just när detta skrivs har man stora framgångar med halvnostalgiska äventyrsserier byggda på »actionleksaker« från tiden då dagens pappor själva var barn. Hittills handlar det här framför allt om en serietidning byggd på soldatfigurerna i leksakssortimentet »G. I. Joe«, men mer har annonserats.

Om leksakstrenden håller i sig vet vi ännu inte. Väl känt är däremot att många andra bästsäljare snäppet under *Spawn* på senare år har byggt på ett helt annat recept, nämligen actiontidningar med tuffa, gärna lättklädda tjejer i huvudrollen. Två av de viktigaste kommer från delförlaget Top Cow (Image är indelat i ett antal delförlag, vart och ett med sin egen ägare och sin egen utgivning under det »paraply« Image erbjuder).

Top Cow har goda förbindelser i dataspelsvärlden, och har det senaste året också haft stora framgångar med att överföra sina koncept till rörliga bilder genom TV-serien »Witchblade« (vilken bygger på serietidningen med samma namn).

Witchblade var draghjälp när Lara Croft överfördes till seriemediet. Variantomslag till Tomb Raider/Witchblade nr 1, av Michael Turner.

LEVANDE VAPEN

»Witchblade« är historien om Sara Pezzini, en kvinnlig polis som kommer över en mystisk handske som ger henne oanade förmågor. »Handsken« är i själva verket ett mystiskt vapen kallat just Witchblade, en levande organism som smälter samman med sin bärare, och som vid fara kan förvandlas till såväl vapen som rustning. Genom historien har Witchblade tillhört olika krigarkvinnor, däribland Jeanne d'Arc, och Sara Pezzini är nästa bärare i raden. Endast kvinnor kan bära Witchblade, men den skumme miljonären Kenneth Irons följer ändå Sara med stort intresse för att hitta ett sätt att utnyttja hennes krafter.

»Witchblade« liknar på många sätt en TV-serie, där action och spänning varvas med Saras sökande efter sanningen om Witchblade, hennes vardag som polis och en normal såpaintrig.

Serien innehåller mycket lättklätt, vackra människor, snygga bilar, droger, stora vapen och mycket poserande – givetvis mycket läckert tecknat. Alltihop känns lite herrtidningsaktigt, vilket säkert tilltalar den manliga publik i de övre tonåren som utgör målgruppen. Troligen är det därför *Witchblade* snabbt blev en av Images bättre säljande tidningar, och i dag har den med gott mått passerat femtionummersstrecket på hemmamarknaden.

SPARSAMMA INSATSER

Serien skapades 1995 av Marc Silvestri (en av Images grundare och ägare till Top Cow), manusförfattarna David Wohl och Brian Haberlin samt tecknaren Michael Turner. Silvestri har – bortsett från den snart bortglömda superhjältegruppen Cyberforce – egentligen varit ganska sparsam med sina insatser som aktiv serieskapare sedan han startade Top Cow, och hans roll vad gäller »Witchblade« begränsade sig huvudsakligen till den som en av konceptets uppfinnare.

Huvudtecknare på serien under de tidiga åren var i stället Turner, som jobbat ihop med Silvestri redan på »Cyberforce« i början av 90-talet och som på senare år också gjort undervattensserien »Fathom«. Turner stod för de första 25 numren av *Witchblade* och lämnade sedan över till tecknare som Randy Green och Keu Cha.

Redan tidigt kom även manusförfattarinnan Christina Z in i bilden, och tillsammans med David Wohl arbetade hon med det första fyrtiotalet nummer av *Witchblade*. Därefter tog engelsmannen Paul Jenkins över, känd från »Hellblazer« och »Incredible Hulk«.

THE DARKNESS

Utöver den löpande serietidningen har också – med varierande upphovsmän vid ritbordet – ett antal kortare berättelser om tidigare inkarnationer av Witchblade producerats. Läsarna har efter hand fått träffa ganska många kvinnor som genom historien burit den beryktade handsken, nu senast i en berättelse från feodaltidens Japan.

Witchblade är en handske som ger sin bärare övernaturliga krafter. Här hamnar handsken i Sara Pezzinis ägo.

Den viktigaste avläggaren till *Witchblade* utspelas dock i vår egen tid. Den heter *The Darkness*, och har som huvudperson yrkesmördaren Jackie Estacado i rollen som Witchblades motsats, The Darkness. Serien debuterade sent 1996, och upphovsmän var den här gången Marc Silvestri, Garth Ennis och David Wohl.

Vad man gjorde här var att börja bygga en värld kring en evig strid mellan Witchbladekraften och Darknesskraften – mellan gott och ont om man så vill – enligt ett beprövat amerikanskt seriebranschknep som går ut på att skapa en »familj« av serietidningar kring ett framgångsrikt grundkoncept. (Jämför gärna med hur exempelvis »Superman« eller »Batman« har fått mängder av avläggartidningar med titlar som *Superboy, Supergirl, Steel, Lois Lane, Robin, Nightwing, Azrael, Anarky, Huntress, Birds of Prey* med flera.)

Det senaste året har ytterligare steg på den vägen tagits genom berättelser som syftar till att skapa ett »Top Cow-universum« med »Witchblade« och »The Darkness« som utgångspunkter.

Avsnittet »Legion« handlar om Vatikanens koppling till Nazi-Tyskland. Yancy Butler får sällskap av Roger Daltrey, sångaren från The Who, som fader Del Toro.

I TV-serien »Witchblade« från 2000 gestaltar Yancy Butler den tuffa poliskvinnan Sara Pezzini.

KOHANDEL

När »Witchblade« skulle bli TV-serie var de ansvariga på TV-bolaget TNT av förståeliga skäl lite nervösa. »Witchblade« var deras första egna stora produktion, och ett fiasko hade kunnat bli ödesdigert – men det blev en braksuccé. Pilotavsnittet från 2000 var det mest sedda pilotavsnittet någonsin på amerikansk TV, och även om tittarsiffrorna sjönk något när själva TV-serien körde igång 2001 så var de ansvariga på TNT så nöjda att de beslutade sig för att satsa på en andra säsong, som börjar sändas i USA i juni 2002. Ingen svensk kanal har än så länge nappat på serien.

I huvudrollen som Sara Pezzini ser vi Yancy Butler, som hennes partner Jake återfinns David Chokachi (»Baywatch«), medan Kenneth Irons spelas av David Wohls gamle rumskompis Anthony Cistaro och Irons handgångne man Ian Nottingham av Eric Etebari.

Marc Silvestri berättar i en intervju på webbplatsen *Comics Continuum* i augusti 2001 om hur nöjd han är med TV-versionen. Men visst fick man kompromissa vid överföringen till ett nytt medium och en ny publik. I TV-serien får Sara Pezzini till exempel ha betydligt mera kläder på sig, men ändå:

– Hela Witchblade-konceptet finns kvar. Visst fick vi göra några ändringar, det är till exempel därför vi spelar så mycket på kopplingen till Jeanne d'Arc i TV-serien trots att den inte är så viktig i serien. Men det är något som vanligt folk fattar. Alla vet vem Jeanne d'Arc är, så vi använder deras släktskap som utgångspunkt.

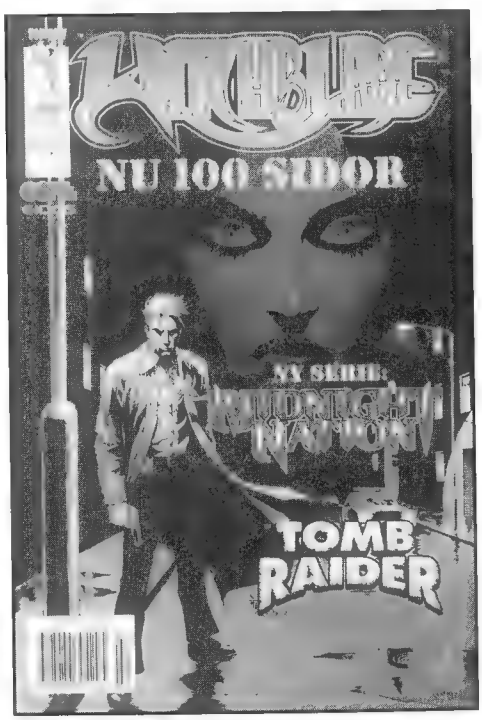

Svenska Witchblade är nu inne på fjärde året, med »Darkness« och »Tomb Raider« som biserier. Senaste tillskottet är Straczynskis »Midnight Nation«.

I KLASS MED »THE CROW«

Sara drabbas då och då av flashbacks från tidigare liv, speciellt då från Jeanne d'Arcs tid. Det vilar överhuvud taget en medeltida stämning över de skepnader som Witchblade tar, oftast blir den till en rustning, ett svärd eller en stridshandske. Men det känns sällan löjligt. Tvärtom är det här en av de bästa filmatiseringar som gjorts av en tecknad serie, helt i klass med första filmen om »The Crow« vad gäller estetik, tuff musik och gotisk stämning.

Manusförfattaren och regissören Ralph Hemecker har på sin meritlista både »Arkiv X« och »Millennium«, och det märks. Faktiskt är det lätt att tycka bättre om TV-serien än om den tecknade serien…

Säkert har filmatiseringen också hjälpt upp försäljningen av den amerikanska *Witchblade*-tidningen, som efter hand har tappat en del i upplaga. Top Cow beslöt våren 2002 att göra serien mer lättillgänglig för nya läsare som kommit in via TV-serien, så i och med nr 55 fick serietidningen en fräsch nystart där David Wohl återkom som författare och Francis Manapul tog hand om teckningarna.

Noteras kan för övrigt att även »The Darkness« och andra Top Cow-serier ögnas av filmvärlden, och att det finns planer finns på att göra Hongkong-action av den förstnämnda.

TOMB RAIDER

I USA pratas det mycket om serier i media just nu, inte minst på grund av de senaste årens framgångrika filmatiseringar av serier som »X-Men«, »Spider-Man«, »From Hell«, »Smallville« och just »Witchblade«. Men som alltid är det här en rörelse fram och tillbaka mellan medierna, och resten av den här arti-

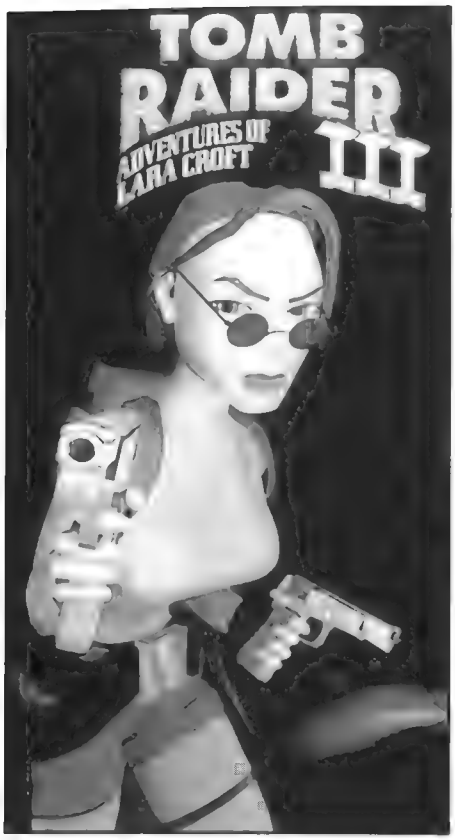

»Tomb Raider« har som ett av världens mest framgångsrika dataspel fått flera uppföljare. Under 2002 kommer del 4, »Tomb Raider: Angel of Darkness«.

Dan Jurgens och Andy Park är männen bakom serieversionen av »Tomb Raider«. I Sverige finns serien som biserie i tidningen Witchblade.

keln ägnar vi åt en tecknad serie och film som ursprungligen var ingetdera. En av senare års mjölkkor för Top Cow är nämligen serieversionen av det oerhört populära datorspelet »Tomb Raider«.

Spelet kom 1996 och skapades av Toby Gard på Core Design. Succén var given med hjältinnan Lara Croft i huvudrollen som en kvinnlig Indiana Jones – en brittisk överklassfröken som lättklädd går på skattjakt i underjordiska labyrinter. Förläggaren Eidos har sedan dess gett ut fyra uppföljarspel med den 3D-renderade nörddrömmen. Och så finns den alltså sedan ett par år som serietidning också, från Top Cow.

Att »Tomb Raider« som serie hamnade just på det förlaget är inte så konstigt med tanke på att det uppenbarligen finns starka ekonomiska band mellan Eidos och Top Cow. Riktigt vem som äger vem ska vi inte gå in på här, men rätt uppenbart är att Top Cow numera är en del i ett större mediesammanhang, och därför är det bara logiskt att korsbefruktningen film-spel-serier äger rum.

»ANGELINA JOLIE ÄR LARA CROFT«

Lara Croft introducerades som seriefigur i miniserien *Witchblade/Tomb Raider*, en framgång som gav henne en egen tidning 1999. »Tomb Raider« skrevs till stora delar av Dan Jurgens, veteran från superhjältebranschen med bland annat »Superman«, »Spider-Man« och »Thor« i bagaget, men serien har nyligen övertagits av John Ney Reiber (»Books of Magic«, »Captain America«). Utöver Top Cows version kom det 1999 också en fransk serietidning vid namn *Tomb Raider: Dark Aeons*, av Alex Alice och Patrick Fréon.

Sommaren 2001 kom så nästa naturliga steg för mediefenomenet Lara Croft, nämligen filmen, regisserad av Simon West (»Con Air«). I huvudrollen ser vi Angelina Jolie, en dam som verkar lika farlig privat som på vita duken. Hon har i intervjuer berättat om hur hon alltid varit fascinerad av vampyrer, och att hon gett sin nye make Billy Bob Thornton en tavla målad med hennes eget blod.

Fantastiska miljöer, gömda skatter och action är viktiga ingredienser i spelet »Tomb Raider«. Men minst lika viktig är Lara Croft, alla datanördars våta dröm.

Hon är en dam med skinn på näsan som insisterade på att få göra alla sina stunts själv i filmen. »Hon *är* Lara Croft«, som Simon West uttryckte det. Någon som nog är smärtsamt medveten om detta är Angelinas före detta make, han som en gång försummade henne till förmån för att spela »Tomb Raider«.

– Först och främst ville vi ge *[Laras]* fans det som de gillar med spelen, både bröst, hästsvans, stövlar och alla de saker som gör henne så populär, sade Angelina Jolie till *Svenska PC Magazine*.

– Men på samma gång ville vi inte göra henne så karikerad som hon är i spelen. Jag har inga problem med att spela på mitt utseende, och det sexiga är ju en av de saker som gör Lara till den hon är. Därför var åtsittande kläder och badscenen också oundvikliga.

Och visst känner man igen Lara från spelen. Hon springer, hoppar, voltar och skjuter så det står härliga till i underjordiska gravkamrar. Det sägs att en grundtanke varit att hålla filmen realistisk ovan jord och effektfylld under jord. Men att den är särskilt realistisk alls vet jag inte om jag håller med om…

LOGISKA LUCKOR

Det finns gigantiska logiska luckor i handlingen, och filmskaparna bryr sig sällan om att förklara hur Lara och hennes konkurrenter listar ut var skatterna ligger begravda. Handlingen kretsar kring *The Clock of Ages*, en klocka som enligt Laras döde far (spelad av Jon Voight, Angelinas riktiga far) visar vägen till en triangel som ger sin ägare kontroll över tiden – och därmed världen. Motståndarna är det mystiska broderskapet Illuminati, som ser sig som rättmätiga ägare till triangeln.

Filmen är mycket påkostad – den kostade enligt uppgift nära en miljard kronor att spela in – med fantastiska miljöer från hela världen, bland annat Island och Laos. Och visst är det en häftig effektfilm! Den har dock välförtjänt sågats jäms med fotknölarna av en enig kritikerkår. Kärnan i kritiken ligger i att filmen

har mycket yta och lite innehåll. Men det som i slutändan betyder något (för filmbolaget) är förstås att »Tomb Raider« spelat in två miljarder kronor, vilket borgar för minst en uppföljare inom en snar framtid.

Nyligen kom också mycket riktigt nyheter om att ett nytt manus (som tydligen ska vara bättre än det till den första filmen) föreligger. Angelina Jolie var först tveksam till en repris, men i en färsk intervju meddelar hon att hon inom kort påbörjar fysträning tillsammans med cirkusgruppen »Cirque de Soleil« i förberedelse för del två.

I filmen »Tomb Raider« från 2001 får Lara Croft (Angelina Jolie) hjälp med att undersöka den mystiska Clock of Ages.

GIRLPOWER?

Sara »Witchblade« Pezzini och Lara »Tomb Raider« Croft som figurer visar på en tydlig trend inom amerikanska serier (och media överhuvudtaget), där tuffa, kvinnliga actionhjältar med välfyllda urringningar säljer bra.

Ytterst är både Lara och Sara praktexempel på *girlpower*, ursprungligen en sorts jämlikhetsprincip som kommersiella intressen tyvärr har använt för att skapa en kvinnobild där det är OK om du som tjej är tuff, självständig och kan slåss, så länge du inte glömmer bort att vara lättklädd, lolitasöt och sexig på vägen.

Man får inte glömma att både Lara och Sara är produkter skapade av män för män, men samtidigt är det av förklarliga skäl svårt för artikelförfattaren att sätta sig in i hur den kvinnliga publiken förhåller sig till figurerna. En uppenbar parallell är ju Modesty Blaise, vilken som figur ju visserligen har avsevärt mer jordnära rötter än den nya generationen glassiga hjältinnor, men som ju faktiskt också uppfyller flera av kriterierna ovan – och som trots det har en stor och trogen kvinnlig publik, åtminstone i Sverige.

SVENSKT HÄXBLAD

I Sverige har vi kunnat läsa både »Tomb Raider« och »Witchblade« i serietidningen *Witchblade*, och det var väl delvis tack vare Top Cows rötter på förlaget Image som den tidningen blev av.

På senare år har nämligen den svenska publiken sökt sig bort från äventyrstidningar, och i dag är det (utöver barntidningarna) humor som dominerar de svenska serietidningsställen. 1996 tog dock dåvarande Semic en chansning med Todd McFarlanes *Spawn*, *Witchblades* stallkamrat från Image, och upptäckte att den faktiskt fungerade riktigt hyfsat. Visserligen var upplagorna inte enorma, men tack vare nordiskt samtryck av albumliknande serietidningar med högklassigt tryck och styva pärmar kunde man motivera ett så pass högt pris att affären ändå lönade sig.

En logisk uppföljare var naturligtvis ännu en Image-tidning, och därför följde på norska Egmonts initiativ *Witchblade* 1999, vilken även den etablerade sig snyggt på marknaden (medan en svensk utgåva av *The Darkness* floppade året därpå).

Spawn lades ner vid årsskiftet 2001-2002 tillsammans med en hel drös andra serietidningar, och därmed finns av Image-titlarna bara *Witchblade* kvar i de svenska serietidningsställen. Den tidningen har å andra sidan lagts ut i bred distribution via Tidsam (i stället för att som tidigare endast finnas på vissa försäljningsställen), och rullar nu på med 6 hundrasidiga nummer per år. Som biserier bjuds »The Darkness«, »Tomb Raider« och J. Michael Straczynskis »Midnight Nation«. ◄

► *David Haglund bor i Uppsala och arbetar som översättare.*
► *Bearbetning: Peter Nilsson.*

»Angelina Jolie ÄR Lara Croft!« menar regissören Simon West. Alla attribut från spelet finns även med i filmen »Tomb Raider«.

Image-källor

► Haglund, David & Peter Nilsson: »Witchblade – tuff brud för vår tid«. *Codex* nr 12, 2001.
► Haglund, David & Peter Nilsson: »Ungturkarnas årtionde – Image och 90-talets superhjältar«. *Bild & Bubbla* nr 4/99.
► Internet Movie Database
www.imdb.com
► Realm of the Witchblade
nettomancomics.com/witchblade/index.html
► Rudin, Henrik: »Lara satte spelvärlden i gungning«. *Aftonbladet Puls*, 2001-06-29.
► Sabine, Mike: »Lara Croft: Tomb Raider – från spel till film«. *Svenska PC Games* nr 8, 2001.
► Senrya's Palace: Witchblade
www.geocities.com/HotSprings/9559/
► Sundholm, Magnus: »Lara Croft«. *Aftonbladet Puls*, 2001-06-29.
► Tombraiders.com
www.tombraiders.com

Image filmindex del 2

«Witchblade« (2000)
TV-pilot, Top Cow Productions/Halsted Pictures/Warner Bros, USA
Manus: J.D. Zeik
Regi: Ralph Hemecker

«Witchblade« (2001–2002)
TV-serie, Top Cow Productions/Halsted Pictures/Blade TV Productions/Warner Bros, USA.
Manus: Ralph Hemecker, Richard Okie & Bruce Taylor
Regi: Neill Fearnley, Vern Gillum, Ralph Hemecker, David Jackson & James Whitmore Jr

Säsong 1 (2001)
1. »Parallax«
2. »Conundrum«
3. »Diplopia«
4. »Sacrifice«
5. »Legion«
6. »Maelstrom«
7. »Periculum«
8. »Thanatopsis«
9. »Apprehension«
10. »Convergence«
11. »Transcendence«

Säsong 2 (2002)
13. »Emergence, Part 1«
14. »Destiny, Part 2«
15. »Agape«
16 »Consectatio«
17 »Static«
18. »Nailed«
19 »Unique«
20 »Lagrimas«
21 »Flash-Frame«
22 »Veritas«
23 »Hierophant«
24. »Bola«
25 »Lucrezia«
26 »Cyberfaust«
27 »Encore«

»Lara Croft: Tomb Raider« (2001)
Film, Core Design Ltd/Lawrence Gordon Productions/Mutual Film Company/Paramount Pictures, Tele-München (TMG), USA.
Manus: Sara B. Cooper, Mike Werb, Michael Colleary, Simon West, Patrick Massett & John Zinman.
Regi: Simon West.

TITTA HAN FLYGER!

Superhjältegenren bevakad av Göran Semb • sembtex@telia.com • De fascistiska superhjältarna

Det finns gott om debattörer som känt olust inför superhjältarna och de övermänniskoideal som de tycks stå för. Ett av de tydligaste exemplen på detta är Lars Peterson, aktiv seriekritiker huvudsakligen på sjuttio- och åttiotalen. Han ska här få komma till tals med några citat ur boken »Seriernas värld« (1976):

»Det är inte långsökt att peka på släktskapet mellan supermansmytologin och fascismens ideal. En av de centrala faktorerna i den fascistiska ideologin, så som den kom till uttryck t ex i nazismen, är föraktet för svaghet.« (Sidan 142)

»Den kraftiga fysiska överdimensioneringen och betoningen av hjältarnas muskler *[...]* uttrycker obändig kraft. Tanken måste vara att den starkaste är den som är bäst rustad; den som har de största hornen, de kraftigaste armarna eller den största militärapparaten.« (Sidan 147)

»Hemlighetsmakeriet kring *[den »civila«, hemliga identiteten]* tyder på att något måste döljas. Gåtans lösning kan ligga i ett förakt för svaghet, ty om styrka, kraft och överlägsenhet är det mest beundransvärda blir egenskaper som tyder på svaghet föraktliga.« (Sidorna 148–149)

Det finns två problem med att, som i de ovan angivna citaten, betrakta superhjälteserierna som om inte direkt fascistiska, så åtminstone fascistoida.

En galen barnamördare, som av Spawn senare mördas så grymt och sadistiskt som möjligt. Berättelsens sensmoral: rättsväsendet fungerar inte, och det är rätt att mörda dem som slinker undan lagen.

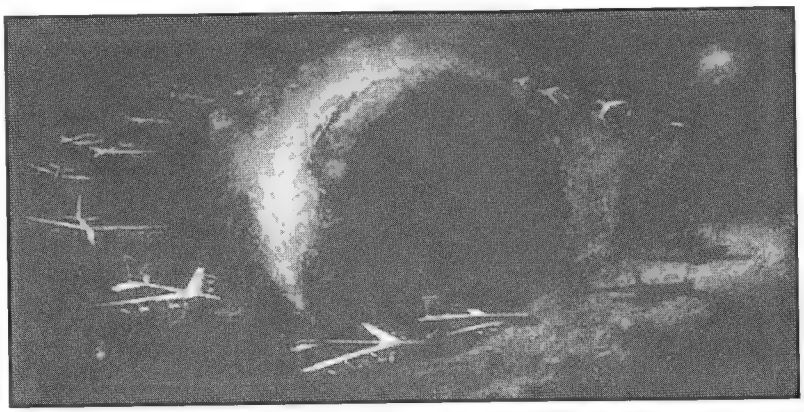

Förenta staternas flygvapen på vakt runt jordklotet. Något självbelåtet, men anknytningen till Stålmannen är inte uppenbar.

Det första är att definitionen av fascism görs så förenklad att den blir nästan meningslös. Föraktet för svaghet är det enda som vi får veta ingår i fascismen. Inget sägs om ledarkult, korporatism, kriget som reningsbad och så vidare. Men vi struntar i det tills vidare (det finns redan tidskrifter om statskunskap och historia som kan reda ut de begreppen). Låt oss i stället prata om problem nummer två, nämligen att man inte ens med den definition Peterson själv använder kan kalla superhjälteserierna fascistiska.

Frågan blir alltså: föraktar man verkligen svaghet i superhjälteserierna?

Det finns två huvudtyper av superhjälteäventyr. Den ena rör sig om att en superskurk av något slag försöker skada superhjälten. Den andra handlar om att skurkar, vare sig de har superkrafter eller inte, hotar oskyldiga (»svaga«) människor, vilka undsätts av superhjälten.

Finns det något förakt för svaghet i att en superhjälte försvarar sig mot en anfallande superskurk?

Nej. Det är inte superskurkens *svaghet* som betonas i sådana serier – tvärtom ligger det i serieskaparnas intresse att utmåla skurken som så stark som möjligt, eftersom han då blir ett större hot mot hjälten. Därmed blir det ju än mer heroiskt av hjälten att stå emot och besegra skurken.

Det som föraktas hos superskurken är därför inte hans svaghet, utan att han *angriper*. Den som tar till våld för att uppnå sina mål utmålas normalt som den onde, och det är svårt att se att det skulle vara särskilt fascistiskt.

Finns det då något förakt för svaghet i att superhjältar använder sin styrka för att beskydda dem som är svaga?

Stålmannen fångar upp en modell av jordklotet. En symbol för hans hjälp till mänskligheten, men knappast en symbol för att han skulle vara amerikan.

Den frågan är faktiskt så dumt ställd att den blir svår att besvara utan att dra på munnen. Men svaret är i alla fall nej. Däremot kan förstås de skurkar som angriper oskyldiga mycket väl tänkas uttrycka förakt för de oskyldigas svaghet, men det blir då bara ytterligare ett exempel på deras ondska.

Men man måste ju medge att styrka är en mycket viktig egenskap hos superhjältarna – är inte det ett tecken på fascism? Det kan man naturligtvis tycka, men då hamnar man i den positionen att man även misstänkliggör folk som gillar att titta på idrott som fascistoida – även där är ju styrka en huvudsak. Då har man uppenbarligen gått en smula för långt, och glömt att se till sammanhanget.

Poängen med styrka är i den fascistiska världsbilden att den ska användas för att gynna en själv och, i än högre grad, den egna nationen, det egna folket, den egna rasen. Superhjältar använder sina krafter för att hjälpa och/eller försvara människor som behöver det, oavsett vilken folkgrupp de tillhör. Skillnaden torde vara uppenbar för de flesta.

Å andra sidan. Föreställningen om Den Starke Ledaren, som utlokar folkviljan utan att gå omvägen över demokrati, är väldigt stark inom fascismen. Vanligt är också en argumentering för »lag och ordning«. Kanske kan man argumentera för att en superhjälte som använder sin styrka, sina krafter, för att förekomma ett alltför vekt rättssamhälle, och själv utmäta straff för olika brott, ändå är att betrakta som fascistisk?

Finns det i så fall några superhjältar som i just det avseendet har skämt ut sig?

Ja.

Tyvärr.

Punisher sekunden innan han mördar en panikslagen brottsling. Från Punisher War Journal nummer 1.

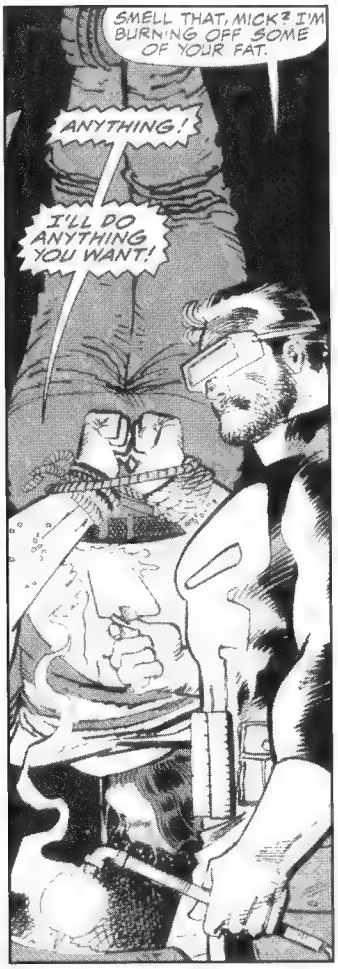

Ren tortyr, men framställd som ett skämt. Glassen mot ryggen känns som om den vore en svetslåga, och läsaren förväntas skratta åt den lurade brottslingen. Punisher War Journal nummer 1.

Ett ganska simpelt exempel är beteendet att slå en redan besegrad fiende – inte i sig fascism, men definitivt förråande. Läderlappen har gjort det, flera gånger. Chuck Dixon skrev ett äventyr på nittiotalet där Läderlappen plöjde genom ett gäng skurkar som kidnappat ett litet barn. Det motbjudande brottet förväntas då ursäkta att den siste skurken får sig en rak höger fast han redan gett sig.

Man kan tolka sekvensen som att brottslingen försöker undgå det straff han rimligen förtjänat genom att fegt ge sig. Läderlappen går dock inte på detta knep, utan ger skurken vad han förtjänar – en riktigt fet smäll. Lämpligt nog glömmer man då från serieskaparnas sida att kidnapparen faktiskt kommer att hamna inför rätta, eller så tycker man helt enkelt att rättsväsendet är för snällt och mjäkigt, och inte ger skurkarna de hårda straff de ska ha. Att Läderlappen tar på sig rollen som domare och jury är dock, oavsett anledningen, helt oförsvarligt.

Hot om våld för att tvinga fram information. Batman 8/90.

En annan osmaklig företeelse är tortyr av en besegrad motståndare i syfte att få information. I ett nummer av *Punisher* kunde man se hur Frank Castle tagit en skurk till fånga och bokstavligen hotade honom med blåslampa. Sedan gick han bakom ryggen på skurken och pressade en isglass mot dennes nakna rygg. Med rätt psykologisk förberedelse tolkas köldförnimmelsen som smärtan från en eldslåga; effekten blir oerhörd. Solklar tortyr, och helt oacceptabelt.

Men detta (och de övriga exempel bilderna på den här sidan visar) är inte typiskt för superhjälteserierna som helhet. Sådana osmakligheter är inte heller bevis för genrens »fascism«. Däremot är de bevis på dåligt, slappt manusförfattande som förtjänar kritik.

Eller, »kritik«, det är i mesigaste laget... Burop, ägg och ruttna tomater då. ◄

Ordförklaring:

► ***Korporatism*** *= Åskådning enligt vilken de så kallat naturligt givna intressegrupperna eller korporationerna (till exempel fackliga eller kommersiella sammanslutningar) ska överta vissa av statens uppgifter. De italienska fascisterna ställde korporationerna under statens kontroll och tillförsäkrade ekonomiskt starkare grupper en särskilt stark representation.*

► ***Facistoid*** *= Som liknar fascism.*

▼ ANNONS

5 SERIER

Serier som har vært inspirerende og viktige for den »kunstneriske utvikling« • Valgt av Odd Henning Skyllingstad

Hadde giraffen sett noe som gjorde at noen ønsket å rydde den av veien? Og hvem hadde trykket på avtrekkeren?

Fra »Hovedstaden i Belgia« av Jason.

Mine første møter med Jason var i den så smått elendige humorpublikasjonen *Humorparaden* tidlig på 1990-talet. »Hovedstaden i Belgia« var den første historia med privatdetektiven Sam Spade, en kriminalparodi som appellerte til meg med sin absurde og noe uhåndgripelige tørrvittige humor, samtidig som den hadde en gjennomgående melankolsk tone. Serien var bygd opp omkring velkjente klisjeer, men de føltes forfriskende nye allikevel. Dette er noe som alltid har appellert til meg ved Jasons seinere serier også, at de på et merkelig vis virker så kjente – omtrent som om man har lest de før – uten at man helt kan sette fingeren på akkurat hvorfor de virker så familiære.

Uansett, det var denne serien som fikk meg til å lage serier mer målretta og seriøst. Symptomatisk nok ga jeg de første seriene jeg laga merkelappen »crazytragedier«. Et gjennomgående trekk ved disse seriene var min egen vaklende sans for humor, samt et lett anstrøk av melankoli og vare stemninger. Nå – 10 år seinere – er jeg ennå ikke for blasert til å se det ironiske ved at jeg nå får utgitt mine egne serier på samme forlag som Jason. Jeg har framdeles følelsa av æresfrykt.

Enid og Rebecca fra »Ghost World«.

»Maus« av art spiegelman var den første serien som virkelig gjorde et uslettelig inntrykk på meg. Det viktigste momentet ved alle fortellinger av betydning (det vil si alle fortellinger som er av betydning for noen), er at de må ha noe å fortelle. Det vesentligste ved ei fortelling må likevel være at den på ei eller anna måte framsettes i forhold til en realitet. Da jeg leste »Maus« for første ganga som 15-åring, kunne jeg ikke la være å tenke at dette mest sannsynlig var den viktigste boka jeg hadde lest til da. At det at på til var ei tegneserie så jeg beskjedent nok på som en stor seier for tegneseriemediet.

Den enkle dyreallegorien med nazikatter og jødemus gjorde det helt klart for meg at et enkelt uttrykk ikke forutsetter ei enkel historie. I all sin kompleksitet var »Maus« den første serien som viste meg til fulle hva ei tegneserie kunne være.

En del år seinere kom bror min hjem på påskeferie, med et utvalg tegneserier han hadde lånt av en venn, i bagen. Blant halvgode Frank Miller-serier og andre mindre interessante serier, fant jeg »Ghost world« av Daniel Clowes. Serien blei umiddelbart en personlig favoritt. Først og fremst blei jeg slått av hvor treffsikkert hovedkarakterene Enid og Rebecca er skildra, de framstår som virkelige personer. Jeg kjente meg igjen i deres usikkerhet for hvordan framtida skulle bli, hvordan de nærmest tok det for gitt at de alltid skulle være sammen og hvordan de forventa at livet skulle bli.

Jeg er litt halvveis melankoliker av natur, og er svak for sentimentalitet. Det siste kapitlet gjør meg framdeles like trist nå som da jeg leste serien for første gang.

Før studentlivet tok overhand, var jeg en ivrig bibliotekgjenger. Opp gjennom oppveksta har biblioteket i Vikersund vært en av mine viktigste leverandører av litteratur, og der i blant tegneserier. Som folkebibliotek flest, har utvalget av tegneserier stort sett begrensa seg til Asterix, Lucky Luke og Sprint – serier som man hadde lest seg lei på omtrent før skolemoden alder. Og dessverre har vel de få oppdateringene som har blitt gjort, stort sett bestått i å kjøpe inn nye opptrykk av disse seriene. Men av og til dukka det opp kjærkomne nyvinninger innimellom de gamle albuma: »Sture Rask« av John Kåre Raake, »Solruns Saga« av Bjørn Ousland og Eirik Ildahl og »Troll« av Arild Midthun og Erik Nordberg var norske album og albumserier som holdt høy kvalitet. Dette var serier som jeg i sammenligning med de seriene jeg hadde lest til da, kunne nikke anerkjennende til og konstatere at var minst

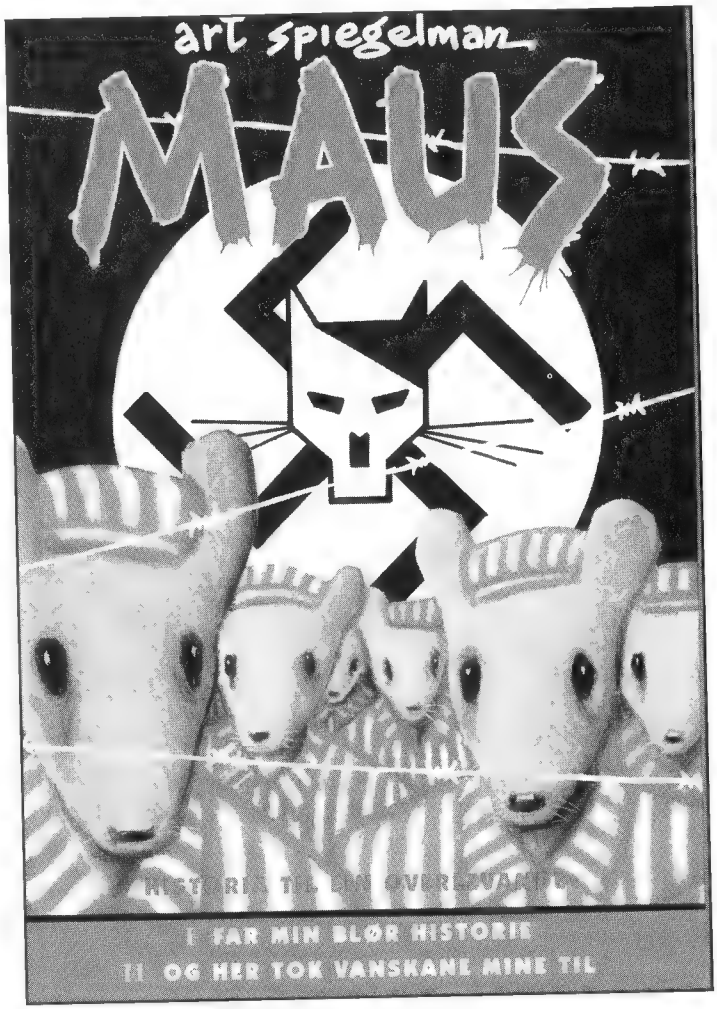

»Maus« av Art Spiegelman

Flott design og melankolske fortellinger fra Cris Ware i »Jimmi Corrigan – the smartest kid on earth«.

like bra som »Sprint«. Men den albumserien som jeg har lest med størst iver er Inkalills »Ridderne av Dor«. Litt merkelig egentlig, tatt i betraktning av at jeg har veldig lite til overs for fantasy-litteratur. »Ridderne av Dor« utmerker seg der imot med sin naive sjarm – den er ikke så oppstylta og sjølhøytidelig som jeg har inntrykk av at fantasyserier pleier å være. Historia i seg sjøl kan vel neppe sies å være voldsomt original, og serien blir kanskje litt vel repeterende etter noen album, men den er fortalt med stort engasjement og har et frodig og elskverdig persongalleri. Synd at serien aldri fikk den oppmerksomheta den fortjener.

Hassel Hvitveis og Hertug Ran blir overrasket av et noe uvanlig bakholdsangrep. Fra »Ridderne av Dor 5 – Keiser Overall« av Inkalill.

Sett bort i fra de tegneseriene som jeg kjøper fast og de serieskaperne som jeg mer eller mindre kjøper ukritisk, må jeg innrømme at jeg leser nokså sporadisk og tilfeldig. For det meste leser jeg bare de tegneseriene som fenger meg hvis jeg tilfeldigvis blar i dem og det viser seg at de har et utseende og/eller et handlingsforløp som jeg syns virker innbydende. (Det er vel det man kaller en intuitiv leser?) »Jimmy Corrigan – the smartest kid on earth« av Chris Ware er en slik serie som tilfredsstiller begge disse kriteriene til fulle, og vel så det. Serien er et overflødighetshorn av lekker typografi og design. Men aller mest falt jeg for den gjennomgående følelsa av motlaushet, dysterhet, resignasjon og melankoli som gjennomsyrer hele boka. Historia om de tre Jimmy Corrigan-generasjonene er gripende i all sin »melankolske determinisme«. Serien står av og til i fare for å bli nesten litt sytete, men reddes av den nødvendige ironiske distansa som kjennetegner de fleste seriene til Ware. Jeg kan med stor sikkerhet slå fast at »Jimmy Corrigan« er den mest helstøpte tegneserien jeg noensinne har lest. ◄

TIDSKRIFTER

Aktuellt i andra serietidskrifter • av Peter Nilsson • petni@spray.se

Storbritannien har förvisso en egen seriehistoria och serieproduktion. Ändå är det lätt att det brittiska hamnar i skuggan av den mycket större amerikanska marknaden. Amerikanska förlag lägger ju gärna beslag på brittiska serieskapare, samtidigt som brittiska utgåvor faktiskt kan nå en avsevärt större marknad genom att välja distribution genom de amerikanska seriebutikerna – vilket dock naturligtvis förutsätter en viss anpassning till amerikansk smak.

På samma sätt kan vi svenskar köpa åtminstone några av de viktigaste brittiska serietidskrifterna genom den amerikanska Previews-katalogen, samtidigt som dessa brittiska serietidskrifter har en lite tråkig tendens att dra in på det uttalat brittiska och i stället hårdbevaka den amerikanska utgivningen.

Jag tänkte den här gången ta upp två av dem.

Månadstidningen *Comics International* är en nästan helt renodlad nyhetstidskrift, och innehåller i stort sett bara notiser, kalendarier och kortare krönikor, plus omfattande listningar av adresser till butiker, förlag med mera. Roligt nog har den också en liten ambition att vara just internationell (vilket ibland dock blir nästan parodiskt – den har exempelvis lösnummerpriset angivet i sjutton valutor, inklusive svenska kronor). Samtidigt kommer man inte ifrån att

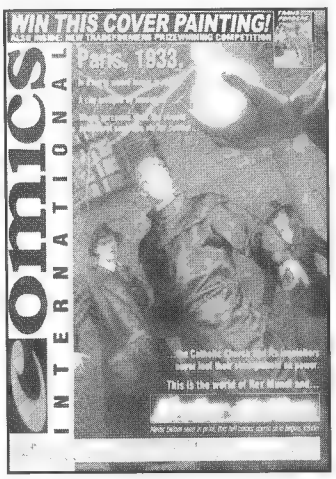

det engelskspråkiga – mest superhjältar – utgör 95 procent av innehållet.

Redaktören Dez Skinn är ett av de klassiska redaktörsnamnen i modern brittisk seriehistoria (för oss mest känd som utgivare av tidningen *Warrior*, och därmed också som initiativtagare till Alan Moore-serier som »Miracleman« och »V för Vendetta«), och jobbet på *CI* passar honom uppenbarligen bra.

Tidningen är stramt hållen, och ändamålsenlig antingen man ser den som allmän nyhetskälla eller man (som många uppenbarligen gör) använder den för att sortera upp den vildvuxna utbudet i Previews-katalogen.

Problemet med *CI* som nyhetskälla är väl egentligen framför allt det smått hopplösa i att som skandinav köpa en nyhetstidning gjord i grannlandet Storbritannien *via* USA. Att frakta eländet fram och tillbaka över Atlanten tar så pass mycket tid att många av nyheterna inte är nyheter längre när den når oss.

Positivt är däremot det lilla, men ändå närvarande, brittiska inslaget, och det känns kul att då och då hitta nyheter man aldrig skulle hitta i en amerikansk serietidskrift – *även* om de inte alltid är så nya som man skulle önska.

Den som vill ha mer än nyheter kan sedan kombinera med den mer kommenterande varannanmånadstidningen *Tripwire*, som för övrigt firar tioårsjubileum i höst.

Att uttala sig självsäkert om här tidningen kan vara farligt, eftersom den har en tendens att då och då byta ansikte. Länge var den ett kombinerat musik- och seriefanzin, men musikinslagen har numera fått stryka på foten till förmån för fler intervju- och artikelinslag på serietema, och till hösten utlovas ytterligare en ommöblering.

Rent allmänt kan väl *Tripwire* sägas lägga lite mindre tonvikt på den bredaste kommersiella USA-serietidningen än *CI* (även om också superhjältarna är representerade). Här får också independentmarknaden – såväl amerikansk som brittisk – sitt, och det känns välgörande.

Samtidigt odlar tidningen också *lite* mer av det kritiska utanförskap som både det brittiska perspektivet och den smått inavlade amerikanska serietidningen inbjuder till, och inslagen av brittiskt material är lite större än i *CI*.

Nåja, kombinerade kan de här båda tidningarna ge åtminstone en viss inblick i brittisk seriemarknad, och båda är också på varsitt sätt läsvärda. Previews-distributionen gör dem relativt lätta att få tag på i Sverige, men den som vill slippa vänta på Atlantfrakten kan förstås också prenumerera direkt från utgivaren. Adresserna är: *Comics International, Quality Communications, 345 Ditchling Rd, Brighton BN 1 6JJ, England* respektive *Tripwire, 15 Tudor Close, Page Street, Mill Hill, London, NW7 2BG, England.* Hemsida: *www.tripwiremag.com.* ◄

Sven Hemmel
– händig med livet

Några svartmuskiga, men helt tydligt politiskt korrekta, skurkar från »Upptäcktsresanden Karlsson«. Lägg märke till »skurkhästarnas« illvilliga leenden.

av **JAN HEMMEL**

Sven Hemmel är antagligen mest känd som illustratör till Åke Holmbergs böcker om privatdetektiven Ture Sventon – men han hade också många andra strängar på sin lyra. Inte minst tecknade han under ett antal år serien om Ture Sventon, vilken gick i Kamratposten. Jan Hemmel, Sven Hemmels son, funderar här över sin far och hans karriär.

Omslag till »Upptäcktsresanden Karlsson«, som Sven Hemmel både skrev och illustrerade.

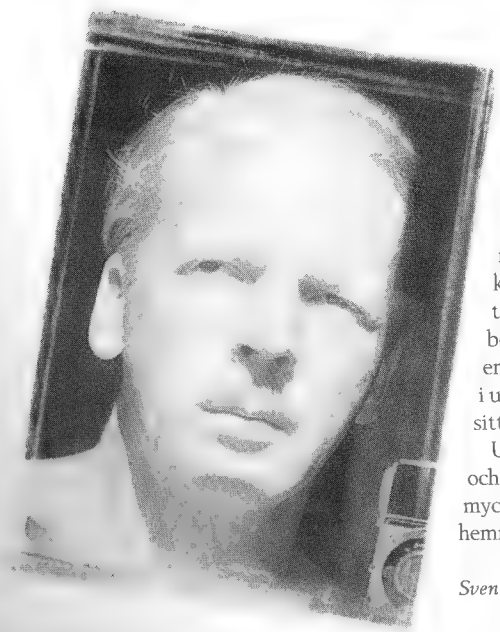

Min far var en man som var händig med livet. Han tyckte om människor och de tyckte om honom.

Fakta: han föddes 1906 i Visby, utbildade sig till teckningslärare i Stockholm, fick sitt första jobb i Askersund (där han mötte min mor), fortsatte till Örebro (jag minns de vita båtarna i Svartån) och 1944 kom han till Katedralskolan i Lund. Jag träffar ofta människor som talar varmt och beundrande om honom som lärare, han fann en personlig balans mellan fasthet och frihet i undervisningen. Och han tyckte mycket om sitt arbete. Han blev glad av det.

Under tiden målade och ritade han, förstås, och sjöng Ferlin till gitarr och fotograferade mycket och snickrade möblerna till det första hemmet. Som sagt: han var en händig man.

Sven Hemmel cirka 1940.

HUMOR OCH IRONI

Detta var före TV:s tid, det vill säga det var ofta högläsning i familjen på kvällarna – »De tre musketörerna«, »Det blåser på månen«, »Paris mysterier«... Ofta godnattberättelser vid sängkanten för mig och mina bröder. »Upptäcktsresanden Karlsson«, som vann barnbokspris, kom till på det viset. Pappas humor och ironi formade huvudpersonen, våra önskemål styrde berättelserna mot sjörövare, kannibaler och cowboys.

Självklart gjorde han illustrationerna till »Upptäcktsresanden Karlssons äventyr«, med särskild omsorg om bovarna, måttlöst lömska eller måttlöst enfaldiga. I bilderna till Sventon-böckerna kan vi se Ville Vessla och Oxen som praktexempel.

Sventon, ja. I författaren Åke Holmberg fann pappa en besläktad själ. Två medelålders gentlemän med sinne för understatements och diskret komik, väl belästa i Wodehouse och engelska deckare och med ett välvilligt ironiskt sätt att betrakta omvärlden, möttes i själarnas gemenskap. De träffades inte så ofta, men höll ständig brevkontakt allteftersom Sventon-böckerna blev fler och fler.

Upptäcktsresanden

KARLSSON

KARLSSON MÄTER SKÄGG

Text och teckningar: SVEN HEMMEL

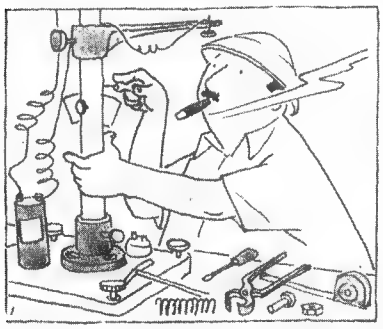

Karlsson skulle på upptäcktsfärd till Australien. Han hade konstruerat en apparat som han hoppades mycket av — en skäggmätningsapparat. Han hade hört talas om en bushmanstam i det innersta av Australien som hade väldiga skägg. Det skulle bli något att prova apparaten på!

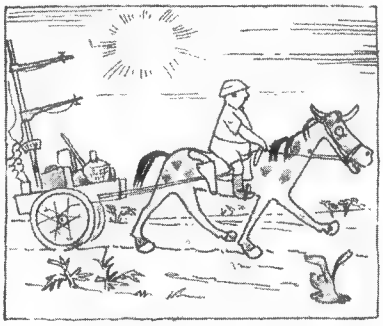

Han packade skäggmätningsapparaten på en cykelkärra, spände hästen framför och gav sig iväg mot det innersta av Australien. Färden gick över enformiga sandöknar och utorkade hedar med glesa eukalyptusdungar. Det var inte mycket att se för en upptäcktsresande.

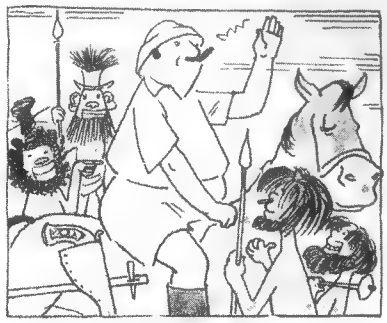

Och Karlsson blev glad när han en dag omringades av ett antal ovanligt långskäggiga infödingar. Han var tydligen på rätt väg. Infödingarna föreföll vänligt sinnade. De pekade framåt, och Karlsson förstod genast att de ville ha besök. Han satte igång hästen efter dem.

En stripp av den idag ganska bortglömda serien »Upptäcktsresanden Karlsson«.

DUSCHADE ISKALLT

Illustratören reste till London och Paris och Venedig och Marocko och fyllde skissböcker och fotalbum med Parisvyer och gondoler. Han var inte bara händig, han var ordentlig också. Mina bröder och jag iakttog till exempel med fasa hur han duschade iskallt varje morgon. Det kanske bidrog till hans lugn och vänlighet, men det var också humorn, det dolda bisarreriet, som gjorde samvaron med honom så underhållande.

Som serietecknare började han med att förvandla »Upptäcktsresanden Karlsson« till serie, men han hade, tror jag, problem med att frigöra sig från texten. Det blev väldigt mycket text till de små rutorna.

När det gäller »Sventon« gjorde Åke Holmberg kortfattade textmanus och pappa gav barn, hjältar och bovar deras distinkta kroppsspråk, medan pipröken ringlade mot taket.

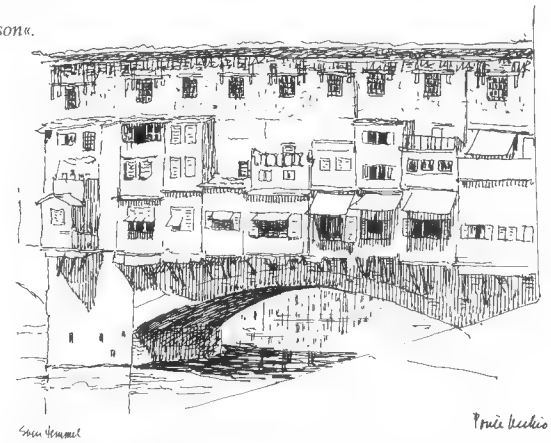

Sven Hemmel teckande var han än for och använde ofta materialet som underlag för sina illustrationer.

MÄNGDER AV TALLAR

Sven Hemmel dog 1982.

Tankarna går vidare, men det är frågan om det är hälsosamt med den våg av nostalgi som slår upp emot en när man börjar bläddra i det gamla fotalbumet med pappas bilder av naturen och familjen och vännerna och romerska pelare och skulpturer och tallar. Mängder av tallar.

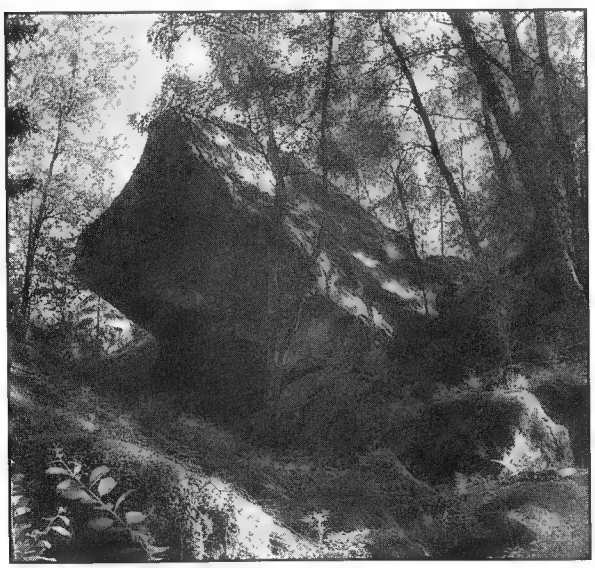

Sven Hemmel var en passionerad fotograf, som även själv framkallade sina bilder.

På somrarna bodde vi nämligen i Tiveden vid Vätterns norra spets, i ett litet torp med idyllnamnet Törnfallet. Och runt omkring fanns vildmark och älgar och Fagertärn med näckrosorna och Vargaklämmans dramatiska klyfta. Och tallar förstås.

Pappa fotograferade med en Ikoflex, med ett schakt som fälldes upp med ett magiskt slammer och som fotografen tittade ner i, med kameran i brösthöjd. Den lätt framåtböjda ställningen med huvudet något nerböjt ger fotografen ett diskret och tankfullt, meditativt uttryck. Jag bifogar ett självporträtt från 1940, då pappa låg inkallad på Gotland – »det enda exi-

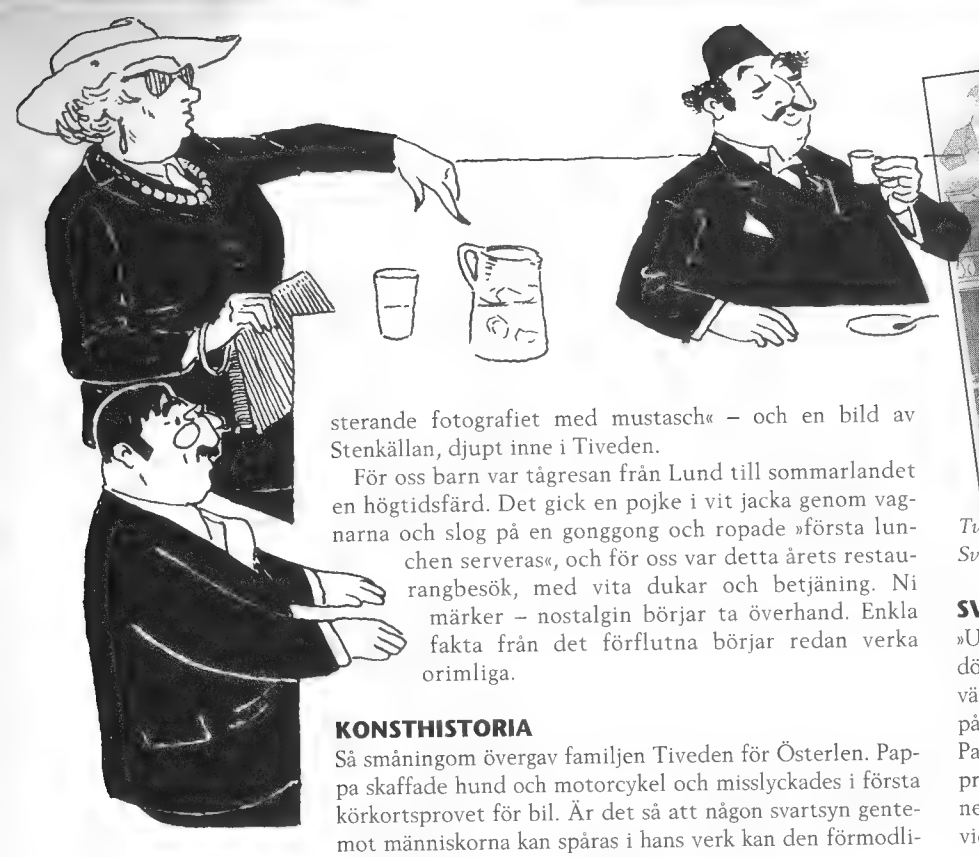

sterande fotografiet med mustasch« – och en bild av Stenkällan, djupt inne i Tiveden.

För oss barn var tågresan från Lund till sommarlandet en högtidsfärd. Det gick en pojke i vit jacka genom vagnarna och slog på en gonggong och ropade »första lunchen serveras«, och för oss var detta årets restaurangbesök, med vita dukar och betjäning. Ni märker – nostalgin börjar ta överhand. Enkla fakta från det förflutna börjar redan verka orimliga.

Två av de samlingsutgåvor som utkommit med serien om Ture Sventon.

KONSTHISTORIA

Så småningom övergav familjen Tiveden för Österlen. Pappa skaffade hund och motorcykel och misslyckades i första körkortsprovet för bil. Är det så att någon svartsyn gentemot människorna kan spåras i hans verk kan den förmodligen härledas till veckan efter beskedet. Pappa var inte van vid motgångar av praktisk art.

Däremot var han naturligtvis som tecknare och författare beredd på märkliga avtal och försvunna löften och skiftande konjunkturer. Han övervägde, så vitt jag vet, aldrig att överge jobbet som teckningslärare. Skolan gav honom stimulans och möten med unga människor som han ofta lyckades intressera för bild och bildkonst. På teckningsinstitutionen byggde han upp ett stort konsthistoriskt arkiv med bilder som han fotograferade och framkallade och kopierade i sitt lilla labb på skolan. Jag minns honom i den vita rocken på väg in i labbskrubben. Sen hade han timslånga bildvisningar för de äldre eleverna.

Den konsthistoriska inriktningen ledde till ett samarbete med konsthistorieprofessorn Sven Sandström: en konsthistoria för skolbruk som pappa rikligt och pregnant illustrerade.

En inte så politiskt korrekt (?) negerhövding, som tillika togs bort när boken återutgavs på 70-talet.

SVENTON TOG ÖVER

»Upptäcktsresanden Karlsson«, den prisbelönta barnboken, dök upp i olika sammanhang – bland annat planerade den väldige skådespelaren Benkt-Åke Benktsson att spela rollen på Malmö stadsteater – men efterhand tog Sventon över. Pappa var en naturlig berättare men Åke Holmberg var en professionell författare, med den farten och den disciplinen. Och illustratören blev alltmer road och alltmer fäst vid figurerna, och gjorde eleganta sidlösningar. Med serierna växte jobbet och pappa ritade och ritade.

Jag tror inte att han upplevde sin hjälte Karlsson som försummad, men naturligtvis blev han förvånad när han förstod att sjörövare var politiskt korrekta och att man kunde skämta även om banditer på Pampas, men inte om negerhövdingar i Afrika. Det antogs förmodligen att barnen skulle få en felaktig samhällssyn av berättelsen om negerhövdingen, Karlsson och häftstiftet. När boken gavs ut i en ny upplaga 1975 fanns inte negerhövdingen med.

Under förutsättning att tidsandan inte är lika gravallvarlig och humorlöst välmenande i dag vore det roligt för nya generationer av läsare att få möta Upptäcktsresanden Karlsson, och ta del av alla äventyr tillsammans med Sambo med bleckflöjten och Spöket och Jelloparden, som blir vildare ju fler fläckar man målar på honom. Jag lovar att fantasiens språng in i jordens exotiska avkrokar är tidlöst roande. ◀

► *Anm: Denna artikel är en utökad version av förordet till »En skissbok av Sven Hemmel«, en Magister Lämpel-bok som annonseras på annan plats i denna tidning.*

En stripp från serieversionen av berättelserna om Sture Sventon.

MATS SERIEKRÖNIKA

Alla dessa serietecknarelever • Av Mats Källblad, www.kallblad.com

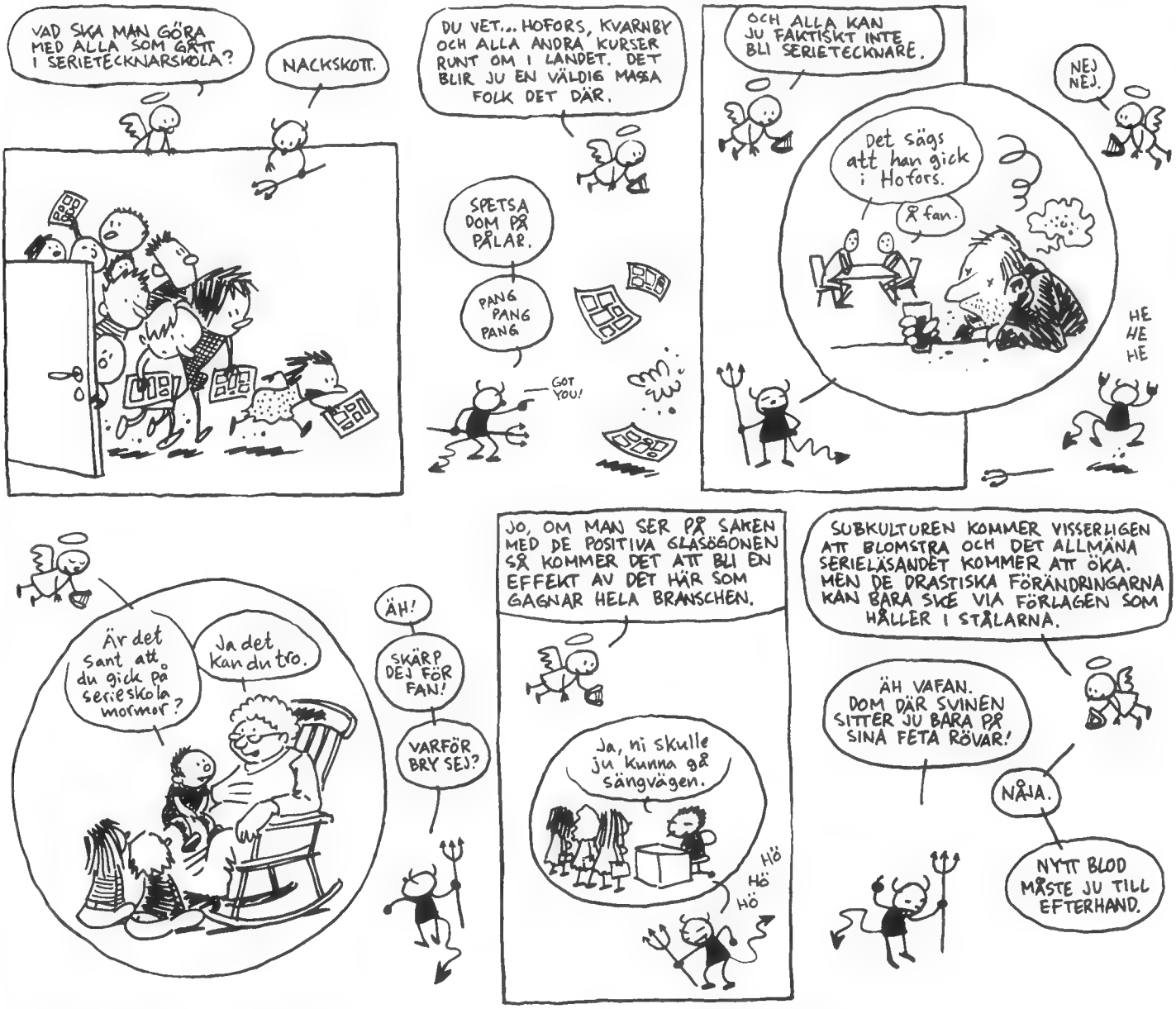

PÅ ANDRA SIDAN

Godbitar från utgivningen i USA enligt Henrik Hallberg • opus_croakus@hotmail.com

Välkomna, välkomna till ännu en utgåva av denna spalt. Efter att ha rotat lite i den amerikanska utgivningen har jag plockat ut de fyra serier jag tänkte avhandla den här gången, och vi börjar med en pärla av Garth Ennis (manus) och John McCrea (teckningar).

Dessa två serieskapare har tidigare samarbetat på »Troubled Souls« och »For A Few Troubles More«, två serier som utgavs på det brittiska förlaget Fleetway/Quality för ett antal år sedan, när irländaren Ennis fortfarande bara var en lovande nykomling i början på sin amerikanska seriekarriär. Efter genombrottet på »Hellblazer« har han sedan haft stora framgångar, dels med en mängd miniserier och kortare inhopp, dels med de två längre serierna »Preacher« och »Hitman«.

»Hitman« av Garth Ennis och John McCrea.

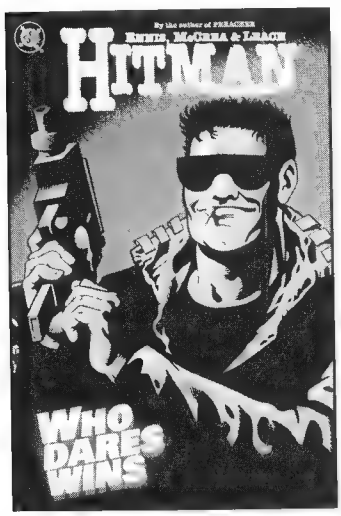

»Preacher« har jag redan nämnt i en tidigare krönika, så därför är det hög tid att ta upp även »Hitman«, denna otroligt underhållande serie. Som vanligt i Ennis skapelser bjuds vi här på en rejäl dos övervåld, blandat med gott om svart humor. Skillnaden mellan »Preacher« och »Hitman« är väl snarast att den senare innehåller en hel del mer våld, åtföljt av en hel del mer humor.

Hela serien kretsar kring en irländsk yrkesmördare vid namn Tommy Monaghan, hans gode vän Natt the Hat, puben Noonan's som de alltid frekventerar, samt de minst sagt bisarra äventyr som Tommy och Natt hamnar i. Serien driver också flitigt med superhjältegenren, vilket kanske inte förvånar – Ennis har alltid ganska tydlig poängterat sitt ogillande av allt vad trikåfigurer heter.

»Hitman« utspelar sig mest i de irländska kvarteren i Gotham City, Batmans hemstad, så det dyker upp superhjältar lite då och då, och naturligtvis finns här dessutom en mängd komplett galna irländare med vapen. Dessutom har Ennis som sig bör med sitt sedvanliga urval knäppgökar till figurer. Bland de senare återfinner vi »superhjältegänget« Division 8, vilket tänjer termen superhjälte till det yttersta, till exempel med sådana odödliga hjältar som Sixpack, Dogwelder och Defenestrator. Oslagbart. Det går inte att beskriva med ord vad den otrolige Dogwelder gör. Namnet ger ju förvisso en liten vink, men man måste se det för att kunna förstå. Och glöm inte alla knarklangares skräck, den fantastiske Nightfist.

Det här har väldigt stort underhållningsvärde. Man skrattar högt mer än en gång, och de än så länge fem samlingsalbum som finns ute rekommenderas varmt.

Som jag har sagt tidigare är superhjälteserier inte något jag tänkt ta upp särskilt ofta i min spalt, men det finns undantag. Ett av dem heter »Astro City«, och är inte som alla andra superhjälteserier.

Det var tidigt 1994 som författaren Kurt Busiek hamnade i rampljuset med sin och seriemålaren Alex Ross »Marvels«, utgiven på just förlaget Marvel. Den serien gick ut på att skildra Marvels superhjältehistoria ur vanliga människors synvinkel, och blev allmänt lovprisad. Den gjorde även Busiek och Ross kända hos de stora massorna, och med ett gott rykte på fickan gav sig Kurt Busiek snart iväg till Image, där han började ge ut tidningen *Astro City* med bilder av Brent Anderson och omslag målade av Ross.

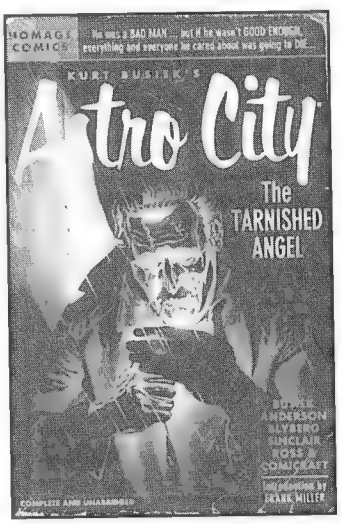

Det här var en serie som lite grann fortsatte i samma spår som påbörjats med »Marvels«, men ändå inte. I »Marvels« var det den vanliga civilbefolkningen som stod i fokus, inte hjältarna, vilket var en frisk fläkt i superhjältevärlden. I »Astro City« (som började utkomma 1995) vände Busiek helt på det konceptet. Här får vi följa superhjältarna och skurkarna, fast vi får se dem som vanliga människor. Även om serier som »Spider-Man« långt tidigare har tagit upp superhjältars privatliv utanför dräkterna, så har det aldrig riktigt engagerat på det vis som det ändå gör i »Astro City«.

Det finns alla sorters superhjältar i den här staden. Det finns genierna som bygger sin utrustning och det finns de som har råd att köpa sin utrustning av genierna, det finns de som har fått sina krafter på klassiskt seriemanér genom experiment, tidsresor, utomjordiskt ursprung eller något annat. Det känns som om Busiek

»Astro City« av Kurt Busiek och Brent Anderson.

har gått tillbaka till de tidiga superhjälteserierna och inspirerats en hel del av det sätt som de skrevs på, vilket han sedan har blandat in i sin egen vision, med väldigt lyckat resultat.

Från början var varje nummer så gott som helt fristående, men efter hand bjöd Busiek på allt längre historier som mer och mer broderade ut hjältarnas och skurkarnas levnadsöden. Persongalleriet i »Astro City« är väldigt varierat, vilket höjer känslan av realism ännu mer. Resultatet blev något slags socialrealism i superhjältetappning.

Serietidningen *Astro City* fick mycket beröm, men utkom (huvudsakligen på grund av Busieks sviktande hälsa) lite oregelbundet. Det är nu ett bra tag sedan vi senast såg ett nytt nummer, men det mesta av det material som producerats finns i alla fall tillgängligt i fyra läsvärda samlingsvolymer.

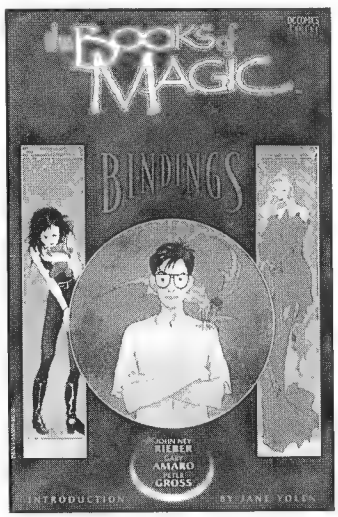

En serie som förvisso har funnits ett bra tag, men som ändå är värd att tas upp är »Books of Magic« (som förresten alldeles nyligen också introducerades på svenska i de första numren av tidningen *Magic Fantasy*).

Serien skapades av Neil Gaiman 1990, och handlar om Tim Hunter, en pojke i de tidiga tonåren som får reda på att han en dag kommer att bli världens mäktigaste magiker. Dock är det inte säkert om han skall bli en ond eller god sådan, så Gaiman låter John Constantine, Hellblazer, och några andra mer eller mindre kända DC-figurer ta med Tim ut på en resa där han presenteras för hela DC-förlagets utbud av ockulta och magiska figurer (den ursprungliga avsikten med serien var just att popularisera dessa), vilket skall hjälpa honom finna rätt väg i livet. För bilderna står fyra olika tecknare och målare, John Bolton, Scott Hampton, Charles Vess och Paul Johnson, vilka fått varsitt kapitel att illustrera och tillför berättelsen mycket stämning med sina individuella stilar.

Detta är väl en bra grund, men man får nog säga att John Ney Rieber, som tog över skrivandet därefter, gjorde ett betydligt mer övertygande jobb. Det var nämligen så att Gaimans insats bestod endast av en fyranummers miniserie (samlad i album under titeln »Books of Magic« kort och gott) som introducerade konceptet, varefter förlaget anställde Ney Rieber för att skriva en löpande månadstidning med Tim i huvudrollen. Även tecknaren Peter Gross, som några år senare tog över även som manusförfattare efter Ney Rieber gjorde ett bättre jobb med skrivandet än Gaiman.

»Books of Magic« av John Ney Reiber och Peter Gross.

Därmed inte sagt att Gaimans album är dåligt. Det är bara det, att det som kommer efter är så ovanligt bra. Det som är styrkan i »Books of Magic« är att detta, trots allt, handlar om en ganska vanlig pojke som försöker få bukt med tanken att han inte är som alla andra. Han är ganska utsatt eftersom han är en tillbakadragen person, och får därför genomlida en del.

Framför allt är det dock sättet som serien är skriven på som imponerar. Otroligt vardagliga saker händer hela tiden, men de scenerna är blandade med de magiska inslagen, och är skrivna på ett sådant sätt att man inte kan låta bli att fascineras. Det blir en ganska absurd blandning som faktiskt fungerar väldigt bra.

Ganska länge kom också materialet från *Books of Magic*-tidningen regelbundet ut i samlad form, hittills totalt sju album. Dock verkar försäljningen ha sjunkit, och den löpande tidningen avslutades med nummer 75, varpå förlaget försökte skapa förnyat intresse genom att flytta över Tim först till miniserien *Names of Magic* (en samlingsvolym har precis utkommit när ni läser detta) och sedan en ny löpande tidning, *Hunter: The Age of Magic*, båda med nytt folk som skriver och tecknar.

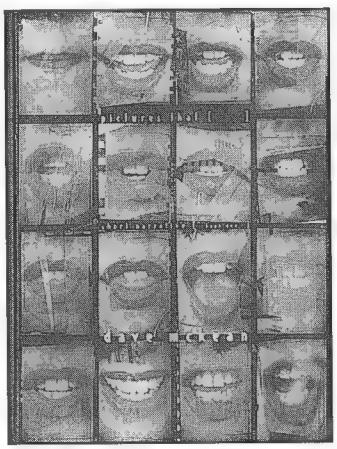

Och när vi nu ändå har nämnt Gaiman så kan vi ju också ta upp hans gode vän Dave McKean, mannen bakom samtliga *Sandman*-omslag. Denne man har en diger utgivning på meritlistan med sådana verk som »Violent Cases«, »Signal to Noise«, barnboken »The Day I Swapped My Dad for Two Goldfish« (samtliga efter manus av Gaiman), och »Cages« (hans egen vision), för att nämna några.

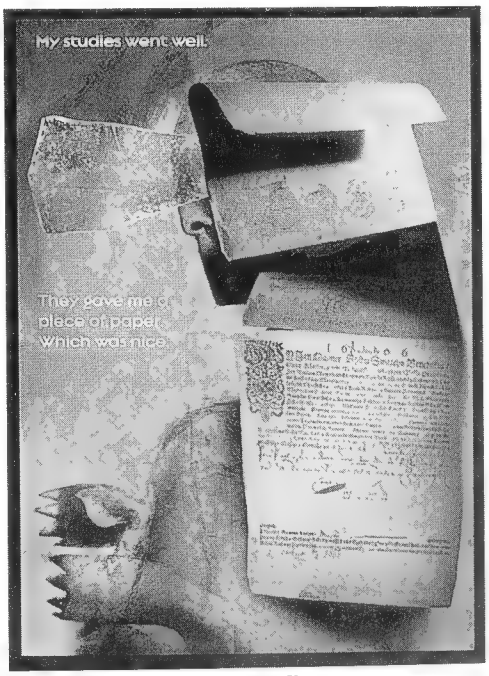

»Pictures that Tick« av Dave McKean.

Nu har det dessutom kommit ut en samling med diverse kortare och lite längre serier i en riktigt snygg inbunden volym med det trevliga namnet »Pictures that Tick«. Detta är en riktigt påkostad volym som tyvärr kostar därefter, men jag kan inte nog rekommendera den, trots prislappen på hela $45. Här finns det både tuschserier och en del målade saker, liksom fotomontage, och allt är gjort med samma finess. De elva historierna i boken är av varierade slag, men en favorit är»His Story«, som är en plågsamt bra berättelse om en berättelse, på sitt vis – och väldigt väl skriven och illustrerad. Den enda nackdelen är att albumet är endast 184 sidor långt och tar slut alldels för fort.

Och på tal om det – vänta inte för länge innan ni köper boken, för upplagan är begränsad till 4 000 exemplar.

Detta var vad jag hade att erbjuda er läsare den här gången, men jag är tillbaka igen i nästa nummer med fler tips från seriemarknaden i USA. Till dess så får ni ha det så bra och läsa många serier. ◄

Recenserade album:

► Garth Ennis, John McCrea med flera: »Hitman«, »Hitman: Ten Thousand Bullets«, »Hitman: Local Heroes«, »Hitman: Ace of Killers«, »Hitman: Who Dares Wins«. Varierande sidantal, färg, pris mellan $9.95 och $17.95, DC Comics.

► Kurt Busiek, Brent Anderson med flera: »Astro City: Life in the Big City«, »Astro City: Confession«, »Astro City: Family Album«, »Astro City: The Tarnished Angel«. 192-224 sidor i färg, $19.95/st, DC/Wildstorm/Homage.

► Neil Gaiman, John Ney Rieber, Peter Gross, Gary Amaro, Peter Snejbjerg med flera: »Books of Magic«, »Books of Magic: Bindings«, »Books of Magic: Summonings«, »Books of Magic: Reckonings«, »Books of Magic: Transformations«, »Books of Magic: Girl in the Box«, »Books of Magic; The Burning Girl« samt »Books of Magic: Death After Death«. Varierande sidantal, färg, pris mellan $12.95 och $19.95, DC/Vertigo.

► Dave McKean: »Pictures that Tick«. 184 sidor i färg och svartvitt, $45, Allen Spiegel Fine Arts.

RECENSIONER

Recensionsansvarig – Mats Nordström • Skicka recensionsex till – Serieframjandet • Box 51 • 232 02 Åkarp

ASTERIX
»Den kompletta samlingen 3«.
TEXT: René Goscinny.
BILD: Albert Uderzo.
ARTIKELTEXT: Horst Berner.
ÖVERSÄTTNING: Ingrid Emond.
TEXTNING: Gertrud Tufvesson.
180 sidor i färg, hårda pärmar.
Egmont Serieförlaget 2001.

Den tredje delen av den samlade utgåvan av »Asterix« omfattar episoderna »Tvekampen«, »Asterix och britterna« samt »Asterix och vikingarna«. Dessa representerar var och en ett tema som herrar Goscinny och Uderzo skulle komma att variera åtskilliga gånger.

I »Tvekampen« är det de ockuperande romarna som står för hotet mot den galliska byn, och tillsammans med en överlöpare till gallerhövding vid namn Brutalix konspirerar de för att de okuvliga gallerna skall bli kuvade. I »Asterix och britterna« ger sig Asterix och Obelix ut i världen på äventyr, denna gång under förevändningen att de skall ge britterna ett handtag i kampen mot romarna. Detta ger rika tillfällen till kommentarer om den »knepiga« brittiska kulturen, samtidigt som det är en väl berättad äventyrshistoria. I »Asterix och vikingarna« dyker det upp inkräktare från världen utifrån i form av en skeppslast vikingar från norr. Dessa stör ordningen i den galliska byn och måste elimineras innan allt kan återgå till det normala. Här bjuds det mest på situationskomik som bygger på missförståndet att Miraculix brorson är den ende som kan lära vikingarna vad fruktan är.

De nya Asterix-samlingarna innehåller mycket unikt material.

Utöver detta finns det lite annat smått och gott i form av originalomslag från *Pilote* och några seriesidor där det informeras om de kommande episoderna. I den bästa av dessa låter man Miraculix parodiera hur Charles de Gaulle brukade agera på presskonferenser. Det serveras även några artiklar som presenterar lite lagom lättsmälta fakta om de ingående serierna, allt enligt det gängse konceptet för den här typen av inbundna samlingsvolymer.

Själva utförandet är i stort sett felfritt, så när som på en detalj: Man har i två av episoderna inte använt originalöversättningen (enligt uppgift av en Björn Ragnarsson) utan i stället använt Ingrid Emonds översättning från nyutgåvan i början av 80-talet. För eder recensent, som brukar plåga sin omgivning med ett ändlöst rabblande av Asterix-citat när andan faller på, är detta riktigt irriterande. Då samlingar av den här typen i första hand vänder sig till vuxna läsare som behöver ersätta sina hårt slitna originalalbum, är det säkert fler än jag som skulle vilja läsa originalöversättningen i maskintextning i stället för det som finns där nu. Att serien nu fått en enhetlig språkdräkt är en annan femma!

Vad gäller själva serien är jag egentligen alldeles för nostalgiskt belastad för att kunna uttala mig objektivt, men »Asterix och britterna« har alltid varit min stora favorit och jag kan konstatera att den i jämförelse med de båda andra är åtminstone två klasser bättre, inte bara beroende på den kärleksfulla driften med allt som är brittiskt, den är också väldigt bra berättad utan döda punkter. »Asterix« är utan tvivel en av seriehistoriens klassiker och en sådan här utgåva är precis vad en sådan förtjänar!

KARL-ERIK LINDKVIST

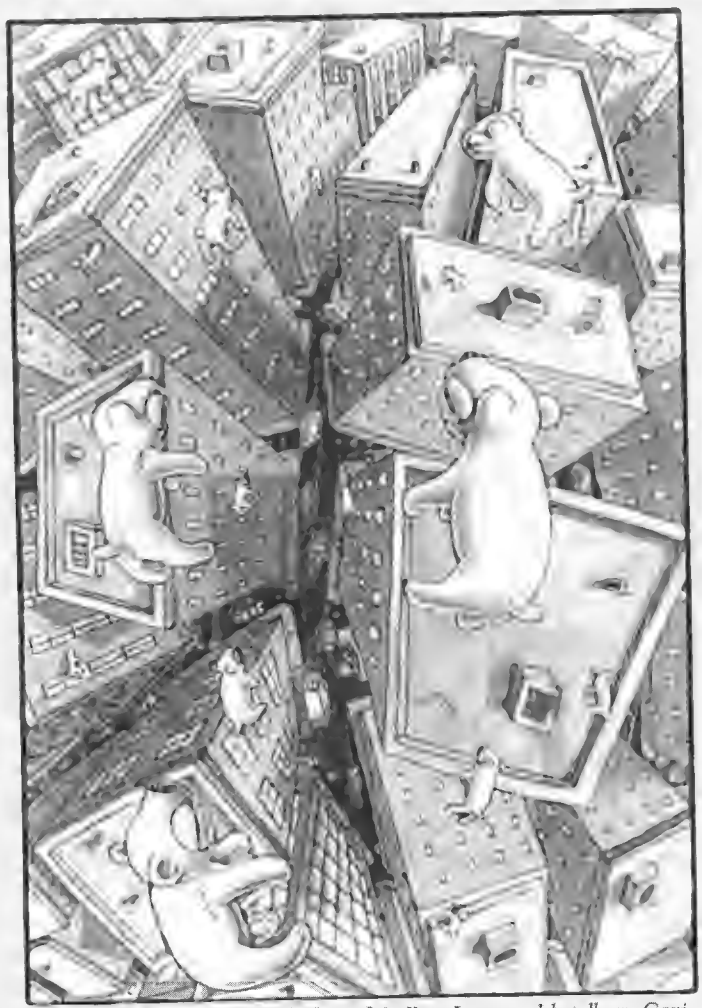

En av de allra mest spännande bilderna från Knut Larssons debutalbum »Canimus«.

CANIMUS
av: Knut Larsson.
136 sidor i svartvitt.
Kartago Förlag 2001.

När Unge Herr Cedermark en morgon vaknar ur sina oroliga drömmar finner han sig vara utsatt för utmätning av en kronofogde på hembesök. Via direktreklam får han raskt tips om att han kan pantsätta sin canimus, det vill säga den lilla hund som bor inne i varje människa och vars funktion aldrig riktigt avslöjas i serien. På detta sätt kan han alltså lösa sin finansiella knipa.

Detta utgör inledningsscenerna till en längre berättelse som vagt påminner om Max Anderssons »Pixy« i så måtto att det rör sig om en skildring av en underlig mardrömsvärld där utsatta huvudpersoner glider runt och försöker få rätsida på sina liv. Men medan »Pixy« i botten var något slags satiriskt tillskruvad vardagsrealism, så ansluter sig Knut Larsson snarare till Kafka och paneuropeisk serie-absurdism av ett närmast finskt snitt.

Temat med den utsatte individen som kämpar sig fram genom ett byråkratiskt system känner vi igen från Kafka och det är lätt att anlägga en nyliberal tolkning på huvudpersonens belägenhet: En utmätning är en utmätning är ett övergrepp, oavsett vilka lagregler som huvudpersonen brutit mot. Cedermarks namn och kostymklädda uppenbarelse antyder att han skulle vara något affärsman av något slag, vilket igen för associationerna till Skattebetalarnas Förening och andra högerspöken.

Men i och med att mycket av berättelsen kretsar kring pantsatta canima, och namnet canimus i sin tur anknyter till animus, det vill säga själ, skulle berättelsen i stället kunna uttydas som en klagosång över den moderna civilisationens själlöshet. Vi

tvingas köpslå med våra själar, allt är varor, varje individ har ett pris.

Men är dessa små hundar verkligen förkroppsliganden av själslivet, eller är de parasiter? Det tycks ju gå bra att leva utan dem. Jag irriteras en smula av att svaren på dessa frågor lämnats öppna. På något plan misstänker jag att Larsson medvetet gått in för att vara lite dunkel, men att detta är lika mycket en brist på engagemang och bärkraftigt tankegods som det är ett konstnärligt ställningstagande.

Knut Larsson är i vilket fall som helst en fruktansvärt skicklig illustratör, men det visste vi redan från hans eleganta serier i *Galago*. Så naturligtvis är hans albumdebut ett mycket vackert album i ett likaledes trevligt bokformat. Teckningsstilen tar spjärn emot något slags kontinental ligne claire-tradition, men placerar sig i en egen liga genom det drivna användandet av laverade gråtoner. I figurteckningen tycker jag mig se vissa likheter med Max Anderssons bredansiktade figurer, men som tecknare är Knut Larsson på det hela taget helt egen.

Däremot tycker jag att hans elegant avskalade teckningar egentligen ligger albumet i fatet. Denna tvetydiga berättelse hade troligen vunnit på att utspela sig i ett frodigt och myllrande stadslandskap snarare än den stramt anonyma stadsmiljö som Larsson laverar fram. Så i slutändan hamnar albumet lite mellan stolarna: intrigmässigt för veligt för att fungera som satirisk pikaresk och för blodfattigt för att ge en fantasymässig känsla av förundran. Men som sagt, det är ett väldigt snyggt album.

FREDRIK JONSSON

LÖKENS BÄSTA 2002
AV: Lennart Elworth.
48 sidor i färg.
Egmont Serieförlaget 2001.

Albumet heter »Lökens bästa 2002«, men vad jag förstår är det material från 70-talet som återtrycks här, utan att detta anges någonstans.

Albumet innehåller avslutade ensides skämtserier av hederlig svensk buskistyp. Serien är en 91:an-pastisch, huvudpersoner är en snäll blond soldat med lång näsa, hans småtaskige kompis och deras elake furir.

Löken var väl en lite »fräckare« serie på sjuttiotalet, men den innehåller inget någon kan bli upprörd över i dag. Jag fnissade några gånger när jag läste boken, figurerna känns aningen mindre enkelspåriga än motsvarigheterna i 91:an, och historierna tar oväntade vändningar ibland. Det här är ett helt okej seriealbum att ta med sej in på dass en stund, men inget man behöver fundera vidare över när man är färdig.

RASMUS GRAN

HÄLGE
»Presentbok nr 6«.
48 sidor i färg, hårda pärmar.
Egmont Serieförlaget 2001

Det här albumet är en samling färglagda ensidor som handlar om älgen Hälge, en figur som ständigt kämpar mot jägare, klimat och ett allmänt oblitt öde, men som när tillfälle ges slår tillbaka, med mer eller mindre grymma practical jokes eller med orden (och älgjaktens sociala struktur och lagstadgade tidsbegränsning) som vapen.

Humorn är en blandning av drastisk slapstick, resonemang över tillvarons allmänna jävlighet och underfundig melankoli. I det sistnämnda fallet tycker jag att serien, i alla fall i de bästa exemplen, påminner om Charles M. Schulz »Snobben«. Detta inträffar dock inte alltför ofta.

Lennart Elworths »47:an Löken«.

Ingen kan ta ifrån Lars Mortimer att han är en habil tecknare, men många av hans poänger är lindrigt uttryckt klena och albumet är därmed mycket ojämnt. Ibland kan undertecknad, som bott arton av sina år i de värmländska utsockensbygderna, le igenkännande åt de poänger som gisslar fördomar (sanna eller ej) om svenska glesbygdsbor och deras situation, och dessutom är en del av Hälges practical jokes rätt underhållande. Men många av poängerna – om de ens existerar – faller platt, och frågan är om de poänger som jag finner smått roande i igenkännandets sken kan roa en person som inte har en bakgrund på den svenska landsbygden.

Man får definitivt en känsla att detta är ett album som gjorts på rutin, inte inspiration (jag misstänker dessutom att materialet tidigare publicerats i andra album). Överlag är det ett hyfsat album, men inte mer.

JAN-OLAV BÖNHING

SYBORGS FÖRBANNELSE
AV: Anna Höglund.
144 sidor i svartvitt, format 16 x 17 cm.
Galago Förlag 2001.
Utökad nyupplaga av en bok som ursprungligen kom 1993.

Syborgs värld är dramatisk i det lilla. Hon ställs inför frågor som: Hur ska hon få sitt självmord att se ut som en olycka? Kommer hon att få den egocentriske konstnären (som varken ser eller hör annat än

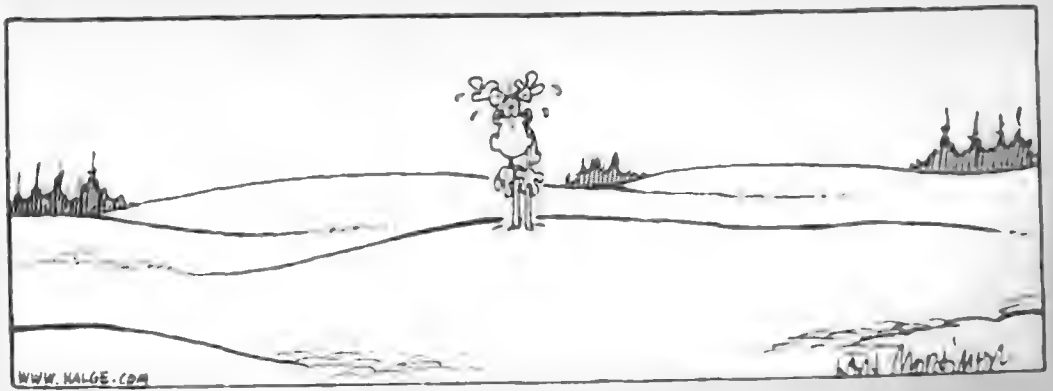

Lasse Mortimers »Hälge«.

sin egen ångest) att se henne? Och vad är det som tynger henne egentligen?

Anna Höglunds teckningar förmedlar gråheten perfekt, och de förvrängda perspektiven tycks snarare accentuera vilsenheten hos Syborg än få läsaren att gå vilse själv. Ordlösheten i »Lilla Syborgs sommarlov« får, åtminstone mig, att tänka på poesi. Att säga mycket med små medel, att visa på det självklara utan mankemang.

Syborg är en vilsen människa i en smutsig värld, men trots alla besvikelser hon stöter på längs vägen ser hon ändå ljusglimtarna. Jag anar en livsglädje bakom allt det svarta. »Syborgs förbannelse« gör mig glad och lämnar mig med en önskan att vilja läsa mer.

Denna nyutgåva av berättelserna om Syborg (första utgåvan kom 1993) är ett välkommet tillskott till det svenska utbudet serieböcker. Den innehåller, förutom de ursprungliga historierna, även några tidigare opublicerade serier. Bland annat »Lilla Syborgs sommarlov«, men även den avslutande »Syborg är trött«. Den senare är ett bra exempel på den lågmälda melankolin som genomsyrar boken.

I kölvattnet av Joanna Rubin Drangers serieromansuccéer kan jag inte annat göra än att hoppas att »Syborg« når ut till en mycket bred publik. Det förtjänar den.

OSKAR ASPMAN

GALAGO NR 67
AV: John Andersson, Dan Clowes, Henrik Lange, Sara Olausson med flera.
80 sidor, mest i svartvitt.
Galago Förlag 2001.

❗❗❗

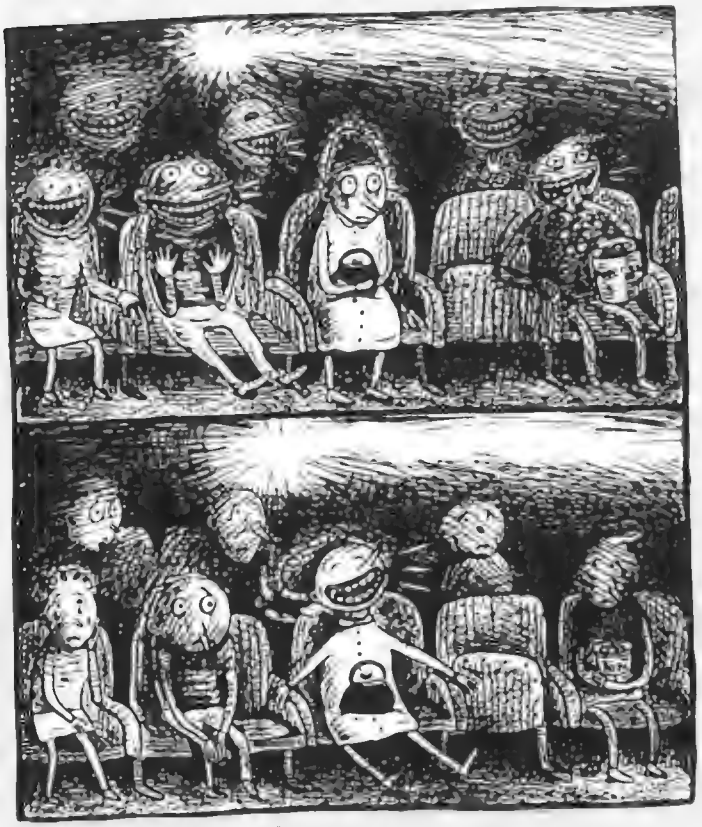

Anna Höglunds Syborg går på bio.

Jag blev väldigt glad när jag fick detta nummer i mina händer. Max Anderssons vackra färgomslag sätter dock en nivå som resten av tidningen tyvärr inte når upp till. Serien »Bosnian flat dog« av Max Andersson och Lars Sjunnesson tycks ganska hastigt ihopkommen, med några surrealistiska detaljer som inte riktigt passar in, utan snarast verkar ditklistrade för att det ska vara så. Samma känsla ger John Anderssons två sidor och Gerd Aurells »Montana is a harsh mistress«, fast dessa saknar dessutom de snygga teckningar som kännetecknar »Bosnian flat dog«. Återstår gör alltså bara en konstlad yta.

Lena Ackebos »Fönster mot litteraturen« är dock lågvattenmärket i detta nummer. Tradigt berättad, utan bett och i sedvanligt stelt manér. Det verkar nästan vara så att hon numera ritar serier bara för att, och utan någon egentlig drivkraft. Inte ens försöket till självironi får mig att dra på smilbanden. Snäppet bättre än Ackebo är Marcus Ivarsson »Storyteller« och Thomas Olssons »Jon«. Den senare en tam drift med IT-branschen och den förra en oengagerande episod ur upphovsmannens liv. Ingen av dem är heller intressant att se på.

Riktigt så här tråkigt är då inte resten av tidningen. Eva Björkstrands serier är lika bra som alltid, jag hoppas vi snart får se ett helt album av henne. Sara Olausson och Nina Hemmingssons serier tillhör höjdpunkterna, jag skrattade till och med högt. En annan höjdpunkt är Mats Jonssons »Driving through Leeds« som skickligt berättar om ett förhållande och dess slut. På detta sätt fungerar den självbiografiska formen perfekt.

Det som slutligen gör detta nummer riktigt värt att inhandla är Daniel Clowes »Ghost World«. Jag har läst den förut, men den förtjänar all omläsning. Snart är filmen här (kanske redan nu när detta trycks?), och är den bara hälften så bra som serien har vi säkerligen en av årets bästa filmer i händerna.

OSKAR ASPMAN

DE ÄVENTYRSLYSTNA KARLAKARLARNA 1
»Dansbandsninjorna«.
AV: Johan Wanloo.
128 sidor i svartvitt, pocket.
Optimal Press 2002.

❗❗❗

Seriehumoristen Johan Wanloo tycks vara väldigt intresserad av populärkultur i allmänhet och 60- och 70-talets kioskdeckare i synnerhet. Den som följer hans högst sporadiska månadsbrev på den egna hemsidan får allt som oftast höra talas om vilda äventyr i böcker man knappt trodde kunde existera. Denna fascination för kiosklitteratur har Wanloo nu låtit inspirera till den humoristiska seriekioskdeckaren »De äventyrslystna karlakarlarna«.

Historien kretsar kring playboyen Felix Gimlet och fribrottaren El Fjongo, vilka av en något luddig anledning (som sig bör i en kioskdeckare) har blivit kompanjoner och nu bekämpar brott på heltid. Naturligtvis har de tillgång till den allra senaste tekniken och är uppkopplade mot all världens kriminalregister. Upptakten i den första boken – med undertiteln »Dansbandninjorna« – är att en ung dansbandsmusiker spårlöst har försvunnit. Felix Gimlet och El Fjongo börjar rota i denna till synes bagatellartade historia, och är snart djupt involverade i en komplott så fasansfull att det knappt kan nämnas. Nåja.

Under historiens gång driver Wanloo friskt med alla tänkbara agentklichéer. Särskilt roligt är Felix Gimlets

Sara Olaussons »Det kollektiva undermedvetna« från Galago.

STRIP! er Danmarks største tidsskrift om serier. Hver tredje måned bydes på artikler, interviews, anmeldelser og nyheder fra hele tegneserieverdenen!

Nr. 18 er på gaden nu!

LOISEL og jagten på Peter Pan

BLAKE & MORTIMER på nye eventyr

En tur i døgnkiosken med KEVIN SMITH

ANTONI BANCELLS og den store blå bjørn

MARJANE SATRAPI og den islamiske revolution

Filosofi i tegneserieform med ARNE NÆSS

WITCH — Disneys italienske hekse

Abonnement (4 numre): Skr. 200:-, enkelte numre Skr. 50:- på Seriefrämjandets postgirokonto 17 36 15-6

Johan Wanloos äventyrslystna karlakarlar.

första möte med dansbandskungen Leif-Nero Spider, ett möte som mynnar ut i ett hårt parti schlagerfrågesport. För att inte tala om den grymma dödsfälla, innehållande en buffel och ett kar fullt med pirayor, som våra hjältar hamnar i.

Wanloos karaktäristiska runda teckningsstil fungerar alldeles utmärkt, och det märks att han verkligen behärskar serieberättandet till fullo. Boken är ofta väldigt rolig, och upphovsmannen har säkert haft rejält skoj när han hittade på den skruvade historien. Jag tycker dock fortfarande att Wanloo är som allra bäst i det kortare formatet. Hans album »Johan Wanloo rules«, som främst innehåller ensidesskämt, är närmast genialt. Men jag ser verkligen fram emot att få följa de äventyrslystna karlakarlarnas vidare äventyr.

MATS NORDSTRÖM

BAMSEBIBLIOTEKET VOLYM 2 OCH 3
Faksimilutgåvor av Bamse nr 7-12 1973 resp. nr 1-6 1974.
AV: Rune Andréasson.
FÖRORD: Jan Magnusson (vol 2) resp. Joakim Gunnarsson (vol 3).
Cirka 190 sidor i färg. Hårda pärmar.
Egmont Serieförlaget 2001.

❗❗❗❗

»Bamse« är verkligen en klassisk serie och bland det svenskaste vi har. Jag var själv aktiv Bamsediggare från sex års ålder och fram till dess att det kändes töntigt inför kompisarna. En gång skrev jag till och med brev till Rune och fick svar. Länge och väl hade jag detta svarsbrev inramat på väggen och nu är det varsamt nerlagt i en låda. De tidningar som nu återtrycks i tjusiga inbundna volymer läste jag av naturliga skäl inte när det begav sig eftersom jag är född 1974. De flesta nummer samlade jag dock på mig i efterhand, och det mesta i dessa volymer är därför bekant för mig.

Just den enormt starka känslan av nostalgi och återseende gör att det verkligen är svårt att riktigt objektivt bedöma serierna. Men efter att jag nu läst igenom tidningarna på nytt, och försökt glömma hur mysigt det var när jag första gången satt i kökssoffan, vill jag ändå hävda att det allra mesta i dessa gamla tidningar håller förvånansvärt bra än i dag. Runes berättelser handlar om universella ting som vikten av vänskap och att den lilles mod väger tyngre än den stores elakhet. Återkommande är förstås också Runes övertygelse om att det är fel att vara elak tillbaka mot den som är stygg. Bamse ger sig aldrig utan fortsätter att vara snäll trots att vargen hittar på det ena hysset efter det andra.

I dessa båda volymer får vi också stifta bekantskap med ett par gästserier. Pellefant tyckte jag aldrig om när jag själv var liten. Han var obehagligt självgod tyckte jag, men när jag nu träffar honom igen tycker jag han är riktigt charmig. »Habibu« som Rune bara gjorde två avsnitt av handlar om en liten färgad pojke som får möta fördomar från sin omgivning. I volym tre finns för övrigt ett trevligt förord där Joakim Gunnarsson tar upp alla de gästserier som förekommit i Bamse-tidningen.

MATS NORDSTRÖM

Mikael Oskarsson tillhör de som avhandlas i »Fanzineindex 2001«.

FANZINEINDEX 2001
AV: Ingemar Bengtsson (red) och Gunnar Krantz.
544 sidor i svartvitt. Mjuka pärmar. Pocketformat.
Optimal Press 2001.

❗❗❗❗❗

»Fanzineindex 2001« är en fantastisk bok. Det är lika bra att konstatera det på en gång. Till grund för den här redogörelsen för den svenska amatörserietidningens – fanzinets – historia ligger »Svenskt seriefanzineindex« som Ingemar Bengtsson satte samman 1989. Med hjälp av Gunnar Krantz har Ingemar nu uppdaterat och byggt ut materialet till den respektingivande volym jag nu håller i handen.

Boken består av ett trettiotal intervjuer med framstående fanzinmakare samt ett oerhört imponerande index över alla eller nästan alla seriefanzin som kommit ut i Sverige. Personligen tycker jag att intervjudelen är roligast. Intervjuerna är ofta gjorda på den tid serieskaparna var aktiva inom fanzinrörelsen, och man får därför en finfin inblick i hur några av våra i dag främsta serieskapare tänkte då de tog sina första stapplande steg i branschen. För alla som är nyfikna på hur till exempel Johan Wanloo, Mats Jonsson eller Mats Källblad resonerade på den tiden är »Fanzineindex 2001« alltså ett måste. Härligt är också att en mängd serieexempel har fått komma med. Det mesta håller hög klass, även om en del serier naturligt nog är en aning pubertala.

Indexdelen är otroligt omfattande och jag vågar knappt tänka på hur många timmars arbete som ligger bakom den. Tidningarna listas med titel, utgivare, medverkande och där det går även hur stor upplagan var. Förutom denna minst sagt omfattande lista finns här även en stor mängd foton på omslag. Det är kul och lättar upp, och gör att man gärna sitter och bläddrar bland sidorna.

Boken avslutas sedan med ett helt enormt personregister. Jag skulle tro att chansen är mycket stor att alla som någon gång satt sin fot i amatörseriebranschen finns listade här.

Jag kunde fortsätta ösa superlativ över »Fanzineindex 2001« men nöjer mig med att konstatera att den är en kulturgärning av allra högsta rang.

MATS NORDSTRÖM

En klassisk scen signerad Rune Andréasson.

NYA OPTIMALA BÖCKER

INBUNDET

BÖGGÄNGET *av Daniel Ahlgren*

80 SIDOR SV/V. INBUNDEN. ISBN 91-88334-51-1. PRIS 99.00.

Böggänget handlar om fyra killar i femman som tror dom är så jävla märkfärdiga. Dom tror dom är nåt, gör dom. ***Aldrig*** kan dom ställa upp för klassen. Det är så ***jävla*** sketet sånt! Dom får ju ***offra*** sej för jävelen! ***Stryk*** skulle dom ha! ***Fan!*** Dom jävla... ***asen!***

Daniel Ahlgren ger i och med »Böggänget« ut sin tionde bok. Handlingen kretsar kring hans mellanstadietid och är betydligt uppsluppnare än i många av hans tidigare böcker.

Ahlgren är född 1971 och framhålls ofta som Sveriges bästa självbiografiska serieskapare.

SJUNDE VÅNINGEN *av Åsa Grennvall*

80 SIDOR SV/V. INBUNDEN. ISBN 91-88334-52-X. PRIS 99.00.

Det kretsar kring ett djävulskt förhållande i uppmärksammade Åsa Grennvalls tredje bok. Precis som tidigare är det en självbiografisk historia, berättad med oerhört stark känsloladdning. En recensent har skrivit att det nästan gör ont att läsa Grennvalls serier och det stämmer definitivt när det gäller »Sjunde våningen«.

Åsa Grennvall är född 1973, bor i Stockholm och studerar på Konstfack.

POCKET

LIVE PÅ LISTER *av Daniel Ahlgren*

160 SIDOR SV/V. POCKET. ISBN 91-88334-58-9. PRIS 40.00.

Äntligen är det dags för en lågprisutgåva av Daniel Ahlgrens första album. »Live på Lister« samlar de tre tidiga albumen »Döda farbrorn«, »Röja spettet« och »Samtalen med Stefan«, som ursprungligen utgavs 1993 - 97. Förutom ett rikt urval av självbiografiska serier innehåller boken också prov på Ahlgrens mer absurda sida. En perfekt startpunkt för nya Ahlgren-fans!

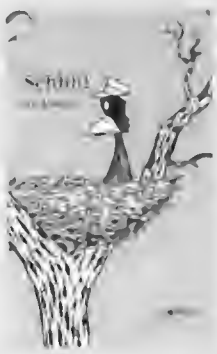

SCHHH! *av Jason*

128 SIDOR SV/V. POCKET. ISBN 91-88334-53-8. PRIS 40.00.

Norrmannen Jason är rejält uppmärksammad internationellt och finns översatt till åtta språk i nio länder. Speciellt har han väckt uppståndelse för sin bok »Vänta lite...« som i Sverige belönades med Urhundenpriset för bästa översatta serialbum 2002. Den amerikanska utgåvan (med titeln »Hey, Wait...«) har fått otroligt positiva reaktioner av bland annat Time.

»Schhh!« samlar tio ordlösa berättelser om en mystisk fågelman. Poetiskt och dubbelbottnat, avskalat och vackert. Jason erbjuder mycket att upptäcka.

DE ÄVENTYRSLYSTNA KARLAKARLARNA 1: DANSBANDSNINJORNA *av Johan Wanloo*

128 SIDOR SV/V. SLÄPPS DIREKT I POCKET! ISBN 91-88334-59-7. PRIS 40.00.

Nu har Sverige fått ett par riktiga hjältefigurer. De äventyrslystna karlakarlarna är två playboys, gentlemän och handlingskraftiga alfahannar som hämtade från 60- och 70-talens kioskthrillers, fast överdrivna och uppskruvade gånger tio. Med stil, finess och elegans räddar de dagen så fort mänskligheten hotas av ondsinta skurkar med siktet inställt på världsherravälde.

Johan Wanloo (född 1972) är en av Sveriges mest populära och anlitade serietecknare just nu. Han medverkar regelbundet i Dagens arbete, GT, Expressen, Ernie och Svenska Mad.

Beställ böckerna genom att sätta in rätt belopp på postgirokonto 1201586-3, Optimal Press. Frakt och emballage ingår i alla priser.

optimal

OPTIMAL PRESS, BOX 2408, 403 16 GÖTEBORG
TELEFAX: 031-42 38 57, MOBIL: 0708-24 46 21
E-POST: info@optimalpress.com
WEBBPLATS: www.optimalpress.com

SMILFINK 1/2001
AV: Johan Petersson, Mats Indseth, Magnus Aldenby, Simon Camilo och Markus Hall.
34 sidor i svartvitt, serietidning.

Gratisserietidningen *Smilfink* kom under 2001 ut med sitt första nummer. Meningen är att tidningen skall bekostas med annonser och distribueras i Stockholmsområdet via kaféer, seriebutiker och så vidare. Den ideellt arbetande redaktionen, bestående av Simon Camilo Leijnse och Markus Hall, uppmanar läsarna att låta tidningen gå vidare till nya läsare när de själva är klara med den, så att den når en större publik – en tanke man kallar »återvinningsserier«.

Innehållet i debutnumret är av varierande art och kvalitet. Mest lyckad känns en humoristisk historia från Gustav III:s Stockholm av Simon Camilo (vilken också bidrar med några mer poetiska sidor), med Bellman och Sergel som medverkande. Den hade dock tjänat på att stramas upp något till innehåll och teckningar. Markus Hall bidrar med några historier som kunnat platsa i *Galago*. Mats Indseth har med en actionparodi (?), medan Johan Petersson och Magnus Aldenby bidrar med några mer eller mindre lyckade skämtserier. Sammanfattningsvis placerar sig tidningen på hyfsad amatörserienivå, men idén är intressant. Dessvärre har nästa nummer låtit vänta på sig, och hur *Smilfinks* framtid ser ut vet vi när det här skrivs inte än.

OLA HAMMARLUND

Mera Rocky åt folket?

ROCKYPOCKET 3
»The big payback«.
AV: Martin Kellerman.
110 sidor i svartvitt. Pocketformat.
Ordfront/Galago 2001.

Dags igen för »Rocky«, sinnebilden för Sveriges stolta ungdom av i dag. Den här pocketboken motsvarar den sista tredjedelen av det första stora Rocky-albumet, och sträcker sig från episoden med kompisen Manges inhopp som klubbarrangör till avslutningen på Rockys andra förhållande med flickvännen Maria. Mellan dessa händelser får vi en rad inblickar i Rockys innehållsrika, för att inte säga kaotiska, tillvaro. I intervjuer har Martin Kellerman sagt att »Rocky« bygger på självupplevda händelser. I så fall har jag bara en sak att säga: stackars Martins vänner (och stackars Martin själv också, för den delen).

Om man betraktar fenomenet »Rocky« utifrån, finns det många likheter med den ofta nämnda referensen »Arne Anka«. Förutom de självklara likheterna: Stockholmsmiljö, nutidsskildring, svensk upphovsman, så är dock serierna ganska olika. Medan »Arne Anka« har en mycket intellektuell humor, där poängerna ofta är verbalt »förfinade« och filosofiska, eller riktade mot samhällsföreteelser och makthavare av olika slag, så är »Rocky« mer en situationskomedi där grunden är gruppdynamiken och typiska (?) beteenden hos nutidens storstadsungdom.

Själv anser jag att »Arne Anka« är överlägsen, men detta fråntar inte »Rocky« äran att vara en roande serie, med en, för att vara en dagsstrippserie, relativt hög lägstanivå. Fast en del poänglösa bottennapp finns naturligtvis. Däremot alstrar serien (igenkännande?) leenden snarare än högljudda skratt, så ett krav för att uppskatta serien till fullo är nog att man har insikt i dagens ungdomars vedermödor.

Dialogen känns autentisk, är ofta snärtig och bär fram poängerna på ett effektivt sätt. Kellermans teckningsstil är inte överdrivet elegant, men är vilsam att titta på, har en klar linje (alltid ett plus i min bok) och är tillräckligt detaljerad för att uppmärksamma läsare ska kunna upptäcka små roliga detaljer, bland annat bakgrunderna. Dessutom är Kellerman mycket duktig på att med sina relativt enkla medel effektivt återspegla känslor och sinnesstämningar i kroppsspråk och (framför allt) ansiktsuttryck, något som ofta hjälper till att förstärka poängen i stripparna och ibland skapar poänger där dialogen misslyckas.

Albumet rekommenderas i första hand till dem som tycker att pocketformatet är viktigt, övriga tycker jag gör bäst i att köpa det större albumet.

JAN-OLAV BÖNNING

UTLÄNDSKA VERK

CHEBA
AV: Christer Lindström.
64 sidor i svartvitt.
Eget förlag 2001.
Beställs från chrisbacca@hotmail.com eller Puutarhakatu 11–13 c118, 20100 Åbo, Finland

En muskulös man i Hawaiiskjorta och hängmustasch befinner sig på en rökig hipphopp-klubb. Han raggar på en brud i mikrofonfrisyr, får nobben och blir våldsam, men en graffitimålare i munkjacka kommer till undsättning och nitar mustaschmannen. Dennes drogade polare försöker ta honom i försvar genom att dra kniv, men mustaschen inser att det är bäst att dra, så han flyr fältet i bil. Graffitimålaren eskorterar damen hem, men får inte följa med upp på en kopp té utan klottrar i stället ner ett tåg. Mustaschen dyrkar upp damens dörr, men åker på fett stryk av henne, för hon är tydligen kung fu-mästare. Sen hamnar han i finkan. Mustaschens drogade polare spanar in graffitimålaren när denne håller på med sitt målande, försöker överfalla honom, men åker på stryk.

Teckningar av Simon Camilo Leijnse från tidningen Smilfink.

Denna relativt enkla historia berättas tre gånger utan ord i detta album, ur de tre manliga huvudpersonernas olika perspektiv. Tecknings- och berättarstil har anpassats efter de olika personernas kynne. Den drogade polarens version är flummig och psykedelisk, medan graffitimålarens version är ritad i en mer graffitiartad stil, med sprayfärgshärmande airbrush-effekter. Oavsett vilken stil som används så är det kompetent berättat och genomfört.

Christer Lindströms »Cheba«.

På det hela taget en underhållande liten bagatell till stilövning, vars största tillgång är att den såväl tematiskt som till teckningsstilen utgör en länk mellan en så pass kritvit konstart som den tecknade serien och en svarthudad hipphopp/blaxploo-kultur. Låt vara att tecknaren är bosatt i Åbo, sannolikt finlandssvensk och bara ännu en whigger i mängden, konceptet som sådant är intressant. Synd bara att han valt att hoppa på det redan överfulla tåget »textlösa serier« just när färden bär av käpprätt in i återvändsgrändernas förlorade land. Men i just detta fall kan det ju tänkas att seriens stumhet är ett offer på internationalismens altare, hur stor är publiken för serier på finska eller svenska liksom, så jag låter det passera med en varning.

FREDRIK JONSSON

SARJAKUVAPÄIVÄT
(serie-dagböcker)
REDAKTÖR: **Pauli Kallio.**
MEDVERKANDE: **Pasi Heikura, Kati Rapla, Tapani Rytöhonka, Maarit Kytöharju, Tomi Rilonheimo, Piipa Toivonen, Christer Nuutinen, Katja Tukiainen, Ilkka U. Pesämaa, Inari Kylänen, Ville Pirinen och Johanna (Roju) Rojola.**
384 sidor i svartvitt. 10,5 x 14,5 cm.
Suuri Kurpitsa, Finland 2001.

Pauli Kallio är inblandad i mycket av det som ges ut av kvalitativt god, njutbar och trevlig serielektyr i Finland. Han har via sitt förlag Suuri Kurpitsa försett marknaden med serieantologier, tidningar, album, pocketar och en massa annat. Nyligen (2000) firade förlaget 20-årsjubileum.

Jukka Tilsa gjorde tidigare en liten mini-dagbok i serieform för Kurpitsa. Under juni månad 1999 berättade han om sin vardag bland annat som bonde, småbarnsförälder, hobbymusiker och tecknare. Resultatet var både mycket roande och intressant läsning, återigen en liten pärla från denne mångsysslare.

Kanske gav den Kallio mersmak, för under jubileumsåret gav han ett antal finska tecknare uppdraget att registrera eller göra noteringar om sin vardag, och dessa »dagboksanteckningar« har nu givits ut i bokform. Här samsas sex kvinnliga och sex manliga serieskapare om utrymmet, med var sin månad från januari till december 2000. Som vanligt i antologier är resultatet varierat både stilistiskt och berättandemässigt, men här är olikheterna snarast till fördel. De ger olika infallsvinklar och varierade perspektiv i reflekterandet över vardagen.

Självbiografiskt tecknande kan ibland lätt resultera i introvert självömkan eller narcissistisk självhävdelse, tycker jag. Här hålls dock genomgående en låg ego-faktor, och den röda tråden och gemensamma nämnaren blir det kronologiska berättandet, dag för dag. Alla har en egen, markant särpräglad stilistik och resultatet blir individuellt skiftande. Gemensamt är ändå att det mestadels är lågmälda, nästan intima berättelser eller betraktelser ur vardagens triviala värld.

En hel del redogör för sina resor, bland annat Tukiainen, som var till Indien och som vanligt har en naiv prägel på sin del. Nuutinen for till landet och till England och har ett filosoferande berättarperspektiv. Rytöhonka likaså, fast här blir det som berättas närmast till aforismer. Pesämaas vedermödor Down Under (i Australien) blir en rörande skröna om skapelsekramper, ett lite udda samhälle och saknaden efter »absent friends«. Roju avslutar med sin charmiga och sedvanligt rörliga, kollageartade stil om en lika rörig och stressigt tärande december.

Som sagt, många varierade och ofta mycket fyndiga sätt att betrakta tillvaron på från dag till annan – ibland kanske mer som utströdda och illustrerade dagboksnotiser än som serier i gängse bemärkelse. Enda invändningen får bli mot det minimala formatet, men det har å andra sidan också tvingat alla att koncentrera berättandet.

Och slutresultatet gillar jag mycket! Konceptet är suveränt. Dags att man initierar och inbjuder till en svensk motsvarighet...? – Någon?

JOCKE LAITALA

◀ ANNONS

Nyutkommet

BAKHÅLL
- ▶ **Daniel Ahlgren:** The girl who never fick nån post

BONNIER CARLSEN
- ▶ **Akira Toriyama:** Dragonball 28–32

EGMONT SERIEFÖRLAGET
- ▶ **Rune Andreasson:** Bamse-biblioteket volym 4
- ▶ **Disney:** Kalle Ankas årgångsbok 1953, del 2
- ▶ **Disney:** Klassiska filmer – Askungen
- ▶ **Disney:** Klassiska filmer – Tarzan
- ▶ **Goscinny & Uderzo:** Asterix – Den kompletta samlingen 5

OPTIMAL
- ▶ **Daniel Ahlgren:** Live på Lister (pocket)
- ▶ **Daniel Ahlgren:** Boggänget
- ▶ **Åsa Grennvall:** Sjunde våningen
- ▶ **Jason:** Schhh! (pocket)

ORDFRONT GALAGO
- ▶ **Mats Jonsson:** Hey princess
- ▶ **Gunnar Lundkvist:** Klas Katt på drift

SKRIVAREFÖRLAGET
- ▶ **Hans Lindström:** Hundar
- ▶ **Hans Lindström:** Kvinnor

AVIGSERIER

Amatörserier granskas och bedöms • Skicka fanzin till – Ainur Elmgren • Kämnärsvägen 4:2009 • 226 45 Lund

Förvårens fanzinskörd är liten men naggande god, om ni ursäktar skånskan. Som recensent föredrar man kvalitet framför kvantitet i brevlådan, och man märker att tecknarna verkligen har kommit igång med nya krafter efter vintern.

Något som jag ofta saknar i den brokiga fanzinfloran är bildberättande. Ofta läggs för mycket vikt vid texten, serieskaparen försöker berätta en alltför komplicerad historia och blir till slut tvungen att proppa rutorna fulla med text för att föra fram sitt budskap. Det vore spännande om fler tecknare skulle försöka se serier som en egen konstform i stället för en litterär genre, och satsa mer på teckningarna. Årets färskaste fanzin bjuder som tur är på många trevliga överraskningar.

FÖRSTA BILDEN: *På väg nerför trappan. Ur "Underläge" av Johanna Willenfelt, Mentally challenged.* ANDRA BILDEN: *Jörgen leker medan mor ser på TV. Ur Mentally challenged.*

Bromander nr 6 (sista från år 2001) var egentligen tänkt att bli en porrspecial, enligt Henrik Bromanders eget förord. Nu blev det inte så, även om ett nytt användningsområde för Kafkaromaner introduceras i den inledande serien »Amerika«. Mycket bisarrare är »Knullpakten«, som handlar om ett minst sagt omständligt vad.

Henriks stil är enkel men genomtänkt, och passar utmärkt till de självbiografiska inslagen. Ibland kan det bli lite för enkelt, texten tar över rutorna och bilderna känns mest som kommentarer. Det är Henrik själv inte blind för, som man ser i förordet, där han påpekar att han märkt att han gillar att uttrycka sig i skriven form.

Tantsnusk på hög nivå. Ur Bromander nr 6.

Har man en bra historia att berätta och tycker om att uttrycka sig med text, så ska man självklart göra det. Det kanske låter motsägelsefullt med tanke på min inledande svada om bildens och textens betydelse, men ibland måste berättelsen bestämma uttrycksmedlet i stället för tvärtom. Vissa saker kan man bara uttrycka med textens språk, andra saker kan man bara säga med en bild.

Lisa Stålspets och Johanna Willenfelt är redan inne på årets andra nummer av ***Mentally challenged***, som för övrigt också finns ute på Internet numera (*http://come.to/mentally_challenged*).

Båda tjejerna visar med sina korta berättelser hur självbiografiska serier kan vara mångsidiga och underhållande. Johannas upplevelse av en intervju på Konstfack är ganska typisk för svenska självbiografiska serier och får mig att tänka på Daniel Ahlgren. Mer spännande är Lisas korta serier utan titel, där texten är sparsam och teckningarna får tala. Att våga uttrycka komplicerade känslor och tankar genom rent bildberättande kan leda till spännande resultat.

En skicklig och originell tecknare som jag tyvärr inte fick plats att skriva om i förra numret är Andreas Högberg. Hans serier om Jörgen, en liten pojke som bor med sin mamma och är rädd för skolan, är bara två sidor långa och fyllda av en speciell sorts barnslig, hjälplös ångest. Bilderna är tecknade i en naiv stil, men skuggorna är tjocka svarta streck och ytor. Det tycks aldrig gå riktigt bra för Jörgen; han blir mobbad, skadar sig, och hans mamma ignorerar honom. Ett lyckligt slut för Jörgen betyder att han slipper gå till skolan.

Som avslutning på detta nummer av *Mentally challenged* finner vi baksidans samlarbilder på nördar. Textiltantsnörden med turban och randig Marimekkotröja är fångad på kornet! Hoppas vi får se fler varianter.

En annan bekant från förra Avigseriespalten bjuder på en trevlig överraskning. Första numret av ***Prakta Magasin*** var lite snålt tilltaget, men nummer två är desto bättre, både i kvalitet och kvantitet.

Huvudtemat är fortfarande utanförskap och ensamhet ur unga tjejers synvinkel, blandat med ett hälsosamt mått ungdomlig trots. Många av bidragen har glimten i ögat. Liv Lingborns »Love. Try. Angle.« är en fotoserie i bästa fumetti-stil om fantasi och verklighet som kolliderar. Ylva Agbecks »Falska fjantiga fega flickor« skildrar de tråkigare sidorna av den kvinnliga gemenskapen med en gnutta humor, något som jag saknade i hennes tidigare serier.

Prakta är en uppgörelse med »tjejighet«. Tecknarna slår ett slag för tjejers rätt att själva bestämma vad det innebär att vara tjej. En hedervärd mission – det behövs även fanzin med visioner utöver det rent konstnärliga.

Några Norrköpingsstudenter bestämde sig för att göra ett fanzin för att »uttrycka allt det som vi ville göra«. Resultatet blev ***Dödsstjärnan***, med ett blandat innehåll av serier, artiklar, satir, skämtteckningar och rent av vissa självbiografiska inslag. Mattias Rolund står för serieinslagen, Jon Mårtensson skriver artiklar.

Serierna är tecknade i olika stilar allt efter ämnesval. När Mattias berättar om sin uppväxt i Tornedalen är hans stil rund och stiliserad, medan han i ett mer samhällskritiskt avsnitt tecknar detaljerade stadsmiljöer med

Vackert stadslandskap, mindre vackra tankar. Ur Dödsstjärnan.

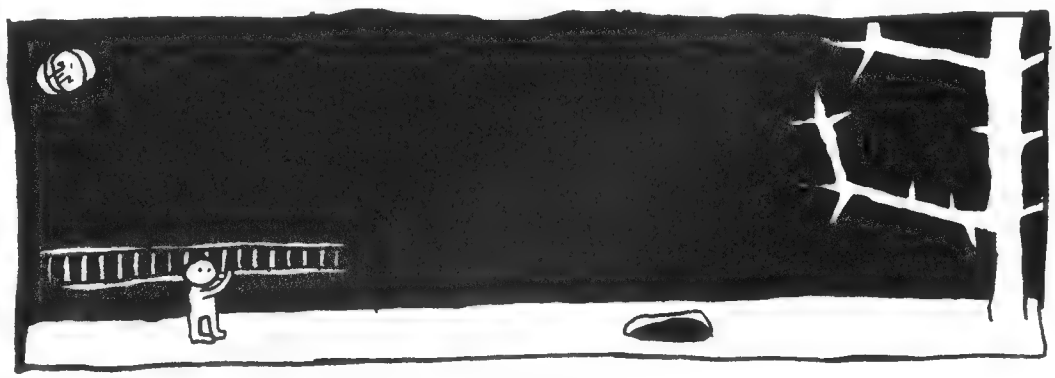

En lösryckt ruta gör inte rättvisa åt »24-timmarsserien«. Ur Fåtskliaben.

Som agnar för vinden, sållade från vetet? "Agnar" av Mats Erland Larsson.

Hur cancern kommer in i ett liv. Ur mAiz.

tunna tuschstreck. »For a Fistfull of Whiskas«, en kattwestern, är till och med gjord med Paintbrush.

Med tanke på att *Dödsstjärnan* även innehåller en rad intressanta artiklar om radikal feminism och Eddie Meduza, rekommenderar jag den hugade läsaren att vända sig till *dodsstjarnan@hotmail.com* med förfrågningar. Känsliga personer varnas dock för ett Percy Barnevik-collage, som fick åtminstone er Avigserie-recensent att sätta kvällsteet i halsen.

Fåtskliaben är ett renodlat seriefanzin, där inte mycket sidutrymme slösas på ledarspalter eller prosa.

Min favorit är den 24 sidor långa »24-timmarsserien« av Matti Steiger Lundmark, som aldrig tar slut – den idealiska serien, ett perpetuum mobile! Under loppet av 24 timmar (eller så lång tid som det tar att läsa serien) brinner ett hus upp och gror fram igen, en snigel kryper förbi och hoppar över en bil, djävulen kikar fram och mycket annat märkligt hinner hända.

Bennie Banan ur mAiz.

Mats Erland Larssons serier är helt annorlunda, fulla av samhällskritik och satir. För att knyta an till temat om text kontra bild, så är Mats serier ett utmärkt exempel på att ett starkt budskap kan förmedlas med text och bild i balans. Varken skinheads eller veganerna slipper undan den vassa pennan.

Om jag ska hitta något att hacka på, så vore det kanske att tidningen är för tunn. Mattis serie tar upp hälften av sidantalet, och de andra tecknarna borde också få breda ut sig mer.

Mats är också en av redaktionsmedlemmarna i det Umeåbaserade fanzinet ***mAiz***, som förutom flera välteckнade serier även innehåller poesi.

Håkan Lindells »Nattvaka« är äntligen en självbiografisk serie som berör. Kanske är det ämnet – en fjortonåring får cancer – kanske är det skämtteckningsstilen. De skeva fingrarna och runda ögonen förflyttar först läsaren till en sorglös högstadieklass, men med sjukdomen kommer svärtan in i rutorna, och läsaren kommer tätt inpå huvudpersonen.

Den mer hårdhudade föredrar kanske stripparna med »Bennie Banan«, som hänger bland molnen och strör cynismer omkring sig. Tyvärr framgår det inte tydligt vem tecknaren är. Här är det väl dags för en ny svada om sidnumrering, tydlig layout, innehållsförteckningar och annan lyx. Det är fullt förståeligt att fanzinutgivarna hellre ägnar tid och möda åt själva serierna, men det är fråga om en billig service som läsaren uppskattar. Sidorna i *mAiz* är exemplariskt numrerade, men det vore trevligt att få veta vem som gjort vad.

Hur som helst, 20 kronor är ett alldeles för lågt pris för 46 A4-sidor med intressanta serier. Till och med pappret är av ovanligt god kvalitet. Passa på och beställ innan redaktionen tar sitt förnuft till fånga!

Sylt är en tunn men trevlig tidning med självbiografiska episoder som görs av Loka Kanarp.

Det självbiografiska berättandet är en svår genre. Ibland misslyckas det bara för att läsaren inte lyckas identifiera sig med berättaren, trots att berättelsen kan vara medryckande. Lokas serier är inte sådana. Trots att berättelserna är vardagliga och handlar om minnen från skoltiden, svart nagellack, sömnlöshet, kärlek och att lämna tillbaka en hyrvideo, blir jag genast intresserad. Igenkänningsfaktorn spelar en stor roll, och det är inte säkert att andra läsare upplever samma sak.

Lokas teckningar är prydliga och behagliga att titta på, och fokuserar på personer och ansiktsuttryck snarare än på miljöerna.

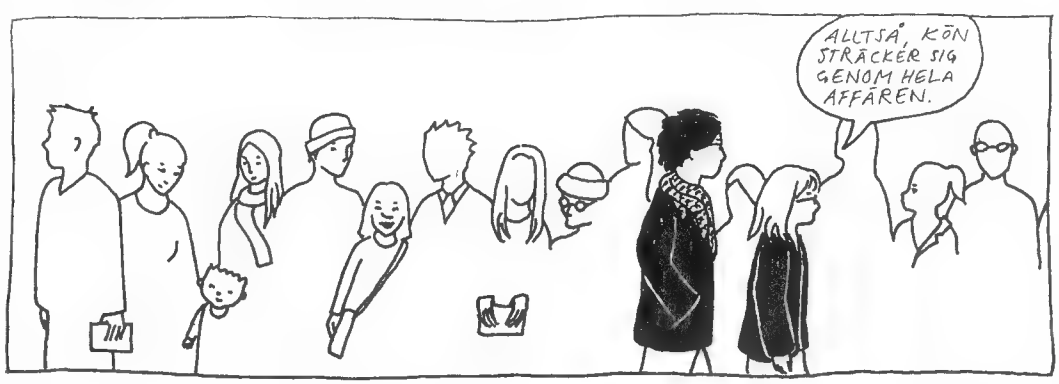

Att lämna tillbaka en hyrvideo. Ur Sylt av Loka Kanarp.

Strax efter deadline kom ett mejl som påminde mig om nätfanzinet *Wonderful Comics*. Det senaste numret kom i januari och finns både i engelsk- och svenskspråkig upplaga. Jag lovar att återkomma med mer närgångna kommentarer, men tills vidare kan jag tipsa läsarna att kasta ett getöga på hemsidan *www.wonderfulcomics.com*.

Fabian Göransons »Vit Noshörning« rekommenderas för den lätt surrealistiska handlingen och de vemodigt svarta bilderna, och Li Österbergs och Patrik Rochlings lovande »Kongsbergshäxan« får en att otåligt vänta på en fortsättning.

Allt som allt har dessa fanzin gjort ett gott och jämnt intryck på mig. Tecknarna verkar engagerade och duktiga, och kommer förhoppningsvis snart att ge ut nya nummer. Jag ser fram emot större kvantiteter av kvalitet! ◄

► Ainur Elmgren ar född 1979, studerar historia och tecknar serier för sitt eget nöje och för studenttidningen Lundagård. Hon kan även nås på svartalf@ainurin.net, och har en hemsida: http://www.ainurin.net/

Recenserade tidningar:

► Bromander nr 6/2001, 36 sidor A5. 20 kr till Henrik Bromander, Fabriksgatan 39b, 412 51 Göteborg. E-post:bromander@yahoo.com.

► Dödsstjärnan nr 1/2002, 28 sidor A5. Pris: ? Kontakt: Jon Mårtensson, Skolgatan 19 läg 3170, 602 25 Norrköping. E-post: dodsstjarnan@hotmail.com. Jon: autobulb@spray.se. Mattias: rollerello@hotmail.com.

► Fåtskliaben nr 1, 40 sidor A5. 20 kr + porto till Matti Steiger Lundmark, Årstavägen 59 3 tr, 120 54 Årsta. E-post: matti@lundmark.as.

► mAiz nr 1, 46 sidor A4, 20 kr till Håkan Lindell, Öbackavägen 38, 903 33 Umeå. E-post: spararne@hotmail.com.

► Mentally Challenged nr 1, 32 sidor A4. 20 kr + porto till Lisa Stålspets, Kolbäcksgränden 28, 128 46 Bagarmossen. Hemsida: http://come.to/mentally_challenged.

► Prakta Magasin nr 2, 40 sidor A5. Pris: ? Ansvarig utgivare: Ylva Agbeck, Trelleborgsgatan 17, 214 35 Malmö. E-post: prakta.magasin@spray.se.

► Sylt nr 1, 16 sidor A4, 10 kr i frimärken till Loka Kanarp, Enevägen 20, 163 45 Spånga. E-post: violetmedusa@hotmail.com.

► Wonderful Comics nr 8, http://www.wonderfulcomics.com. Redaktör: Adam Boman. Postadress: Rudgr. 12, 194 67 Upplands Väsby. E-post: wonderful@wonderfulcomics.com.

ANMELDELSER

Norskspråklige utgivelser dissekeres • Anmeldereksemplar sendes til TEGN A/L, Nico Hambros vei 4, 0969 Oslo

En filosofisk Nemi i »Carpe Noctem«.

AMPUTERTE KLASSIKERE IV
AV: Steffen Kverneland.
104 sider, farger.
No Comprendo Press 2001.

Med bred pensel, grovkornet humor og et ondt flir over kjeften driter Steffen Kverneland ut bøker han misliker, for så å hylle sine helter med de samme virkemidlene. Alt gjort med stadige gløtt mot b-kulturhelter som Carl Barks, Robert Crumb, Hergé og Stein Riverton.

Og igjen har Kverneland forarget: Cappelen-redaktør Anders Heger ønsket å fjerne et lite flatterende portrett av Erik Fosnes Hansen, noe som førte til at Kverneland tok med seg samlingen til No Comprendo Press.

Det er ikke det minste rart forfattere fornærmes av Kverneland, for han kan treffe langt hardere enn den skarpeste litteraturkritiker. Han benytter fullt ut tegneseriemediet ved å vise kontraster mellom tekst og bilde, eller ved å vise hvor idiotiske forfatternes prosa kan være.

Ta Kvernelands amputasjon av Jan Kjærstads »Oppdageren«. Kjærstad skriver om sex i en bil, og presterer å levere slike linjer: »Hun kom – hun kom ledsaget av et spjærende lyn og med et høyt skrik som gikk over til å bli en strøm av ubegripelige ord, hvoretter hun begynte å strigråte, alt mens vi holdt på å bli begravd av vannmasser og rystet i filler av tordenbrak«. Kverneland makter å illustrere alt dette på én rute, og resultatet er ubetalelig. Ketil Bjørnstad, Vigdis Hjorth, Tore Renberg og *Fredags-Dagbladet* er andre som står avkledd igjen.

Andre ganger bruker Kverneland tekster til å angripe andre mål enn selve forfatteren. Røkke og Gjelsten spiller overbevisende roller i Bret Easton Ellis' »American Psycho«, mens Carl I. Hagen, Vidar Kleppe og Øystein Hedstrøm har rollen som dumme negre i en amputasjon av Edgar Rice Burroughs' »Tarzan og den gylne løven«. Like treffende er det når Kverneland tar for seg kunstmiljøet; hans tegneseriereportasje fra Høstutstillingen og nådeløse versjon av Oslos kunstmiljø fra en artikkel i *Billedkunst* er fantastisk morsomme og treffende. Dette er en form for nyansert, presis, kortfattet og infam utdriting som er vanskelig å få til i noe annet medium.

Kvernelands serier om helter som Edvard Munch og Herman Wildenvey er også underholdende, men er langt fra like giftige og treffende. De ender mer som artige anekdoter, og tilfører ikke originalverket noe særlig nytt. Og Kverneland bruker ofte samme triks som punchline; en person sier noe dumt/rart mens tilhøreren »svimer av« på typisk tegneserievis med et »plopp« eller »plupp« som lydeffekt.

Fra Kvernelands »Amputerte klassikere IV«.

For tiden er »Amputerte Klassikere« hjemløs, og dette kan fort bli den siste samlingen. Dette er sørgelig, for Kverneland har vist seg som en skarp litteratur- og samfunnskritiker, mens reportasjen fra Høstutstillingen 1999 viser at han har en tegneseriejournalist i magen. Ære være den avis som tør å slippe til Kverneland igjen.

ØYVIND HOLEN

NEMI: CARPE NOCTEM
AV: Lise Myhre.
36 sider, farger. Hf.
Bladkompaniet 2002.

Bare tre måneder etter forrige album er Nemi tilbake. Og med et rekordopplag på 50.000 eksemplarer er det måneklart at goth-jenten nå bare har Pondus foran seg i popularitet.

»Dagen tilhører folk med støvsugere, dressjakker, mobiltelefoner, filofakser, Internett og høyt blodtrykk. Men natten er faen meg min«, sier Nemi i den ni sider lange hovedhistorien »Carpe Noctem« (grip natten). Lise Myhre pløyer kanskje ikke de store dybder med sine humoristiske og lett opprørske serier, men sitatet understreker hvilken symbolsk kraft Nemi er i ferd med å få. Hun har etablert seg som et ikon for alle opprørere, slabbedasker, kunstnersjeler, alternativere og individualister som liker å se seg selv i opposisjon til »ni til fire«-samfunnet.

Visuelt er ikke Nemi mer enn en kritthvit kropp med stort hode, enda større øyne og mørkt langt hår, men med hjelp av enkle virkemidler klarer Myhre å gi Nemi et stort spenn følelser, uttrykk og holdninger. Det er Nemis sterke personlighet som gjør at vi overser at flere av bifigurene er anonyme, flere av poengene er velbrukte og stripen ikke har samme gapskrattnivå som »Pondus«. Men gjenkjennelseseffekten er stor, og det er derfor Nemi føles som en god venninne det alltid er stas å få besøk av.

ØYVIND HOLEN

Imponerende tegninger i Michel Plessix' bearbeidelse av den klassiske barneboken »Det suser i sivet«.

JAKTEN PÅ ONKEL WALT
SKREVET AV: Anders Glæver.
173 sider, sort/hvitt.
Cappelen 2001.

I forbindelse med Walt Disneys hundreårsdag i fjor, utga Cappelen biografien »Jakten på Onkel Walt«. Her beskriver journalist Anders Glæver mannen han kaller »århundrets største amerikaner« ut i fra fire personlige »nær-disney opplevelser«: visningen av Disneys filmatiske testament, møtene med nevøen (!) Roy Disney og serieskaperen Carl Barks, og på familiebesøk i Disneyland Paris. Glæver skriver godt med fine formuleringer og anekdoter. Det personlige utgangspunktet for hvert kapittel gir boken et engasjert men samtidig kritisk fortellerståsted, som gjør at innholdet oppleves mer relevant. Journalistisk er dette utvilsomt bra gjort, men som leser føler man seg likevel litt snytt når det viser seg at de personlige opplevelsene bare er innganger på kapitlene og fordufter i generell essayistikk etter et par avsnitt.

Boken er presis og konkret, og dermed lettlest. Man merker av teksten at Glæver har gjort grundig research. Han overlesser ikke med alskens detaljer, men forteller inngående om sentrale hendelser og forhold som beskriver både personen og selskapet Walt Disney. Jeg har ikke lest noen bedre norsk fremstilling – både i fakta og analyse – av oppbyggingen og utviklingen av imperiet, Disneys personlighet og forvaltningen av visjonene hans etterpå. For tegneserieinteresserte er det tredje kapitlet særlig interessant. Deler av kapitlet er et intervju med Carl Barks, som bl.a. forteller om de figurene han skapte under Disney-signaturen.

En svakhet med bokens oppbygging – i motsetning til en mer tematisk struktur – er flere gjentagelser. Disneys første forsøk i tegnefilmbransjen omtales for eksempel på omtrent samme måte både i andre og tredje kapittel. Selv om boken har personlige utgangspunkt, finner man de aller fleste opplysningene i andre biografier og oversiktsverk om tegnefilm. Det er dessuten merkelig å utgi en bok om en filmskaper nesten uten illustrasjoner. Glæver skriver lite om selve filmene. Denne mangelen på interesse for Disney kunstneriske produksjon er bokens største svakhet.

MORTEN HARPER

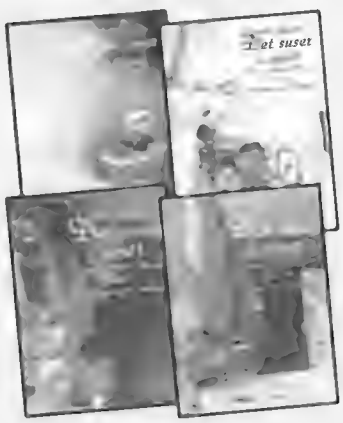

DET SUSER I SIVET ALBUM 1–4
SKREVET AV: Kenneth Grahame.
TEGNET AV: Michel Plessix.
4 x 32 sider, farger.
Thule Forlag 1999–2001.
Kagge Forlag 2001.

»Det suser i sivet« er en flott bearbeidelse av Kenneth Grahames klassiske roman, med livaktige figurer og utsøkt miljøtegning. Som i de gamle fablene er dyrene bilder på mennesker, og lever i karikerte menneskesamfunn. Plessix får frem hele Grahames historie på en fin måte. Figurene er akkurat så sjarmerende og eksentriske som vi husker dem fra romanen.

Serien har tjent på at Plessix sprer historien over flere bind, til sammen 126 sider. I første album drar muldvarp Mold ut på oppdagelsesferd. Det andre albumet handler om Mold og kompisen Rottes møte med herr Grevling, og deres tur tilbake til jordhulens trygge mugg. I resten av serien er Padda den egentlige hovedpersonen. Bind to slutter med at den notorisk råkjørende Padda blir arrestert og fengslet. I det tredje bindet rømmer han fra fengslet, forkledd som en gammel dame. Serien avsluttes med at Padda kommer tilbake, og mobiliserer vennene til kamp for å ta tilbake Paddeborg fra tyvaktige ildere, røyskatter og vesler.

Dette er en koselig fortelling med sjarmerende dyr i et eksotisk miljø, og det er en moralsk historie om betydningen av vennskap. For voksne lesere er kanskje skildringen av Padda det mest spennende i serien. Særlig i det tredje bindet ser vi hvor manisk oppmerksomhetssøkende og selvrettferdiggjørende han er – på grensen til å være psykopatisk. Samtidig er han stakkarslig, og lett å synes synd på. Han er en melodramatiker som gjør alt for å være hovedperson der han ferdes, men evnene når sjelden opp til ambisjonene.

Plessix' tegninger er utsøkt. Han har tidligere tegnet spennings- og dramaserien »Edward Green«. Typisk for Plessix' stil er karikerte persontegninger, mens miljøskildringen er realistisk og detaljert. Figurene er dyr, men de er tegnet med sjarm og uttrykksfullhet som folk. Ansiktsform, øyne og kroppsholdning beskriver presist figurenes personlighet. Miljøskildringen i serien – om det er gamle bygater, skogholt eller åpne landskap – er imponerende detaljrik, men likevel overskuelig. Detaljene forvirrer ikke, de skaper stofflighet – ja, de får oss til å tro på det fantastiske universet Plessix skildrer. Fargeleggingen er dessuten ytterst delikat.

Hva tilfører så serien det opprinnelige verket? Plessix' tegninger skaper en innlevelse og dynamikk som går utover romanen. Som når Padda i det tredje bindet løftes opp og kastes ut i ei elv. I noen billedruter er vi plutselig Padda, og ser landskapet opp-ned og vannet som slår mot oss. Et annet eksempel er angrepet på Paddeborg i det siste bindet. Plessix har iscenesatt jakten på borgens skjøte som en fornøyelig stafett hvor dokumentet rives vekk gang på gang. Det er sprek layout på sidene, og Plessix veksler effektivt mellom små og store billedruter. Han har god sans for timing, og holder innimellom billedutsnittene fast for å fremheve tidsfølelsen og figurenes forflytninger. Den allvitende fortellerstemmen knytter bildene sammen, og har en munter tone som gir serien sjarm og varme.

MORTEN HARPER

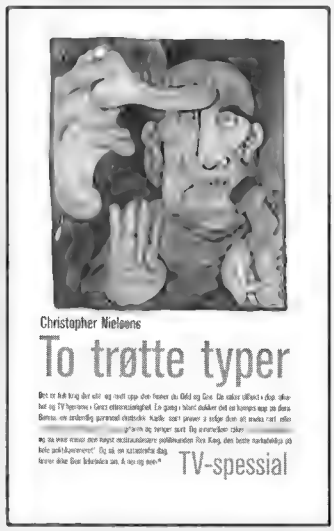

TO TRØTTE TYPER TV-SPESIAL
AV: Christopher Nielsen.
Tekst.
No Comprendo Press 2001.

Odd og Geir, de to småkriminelle blandingsmisbrukerne fra Oslos drabantbyer, startet sin karriere med å fyre en tjall på en benk i *Gateavisa* i 1981. 20 år senere står duoen igjen som serieskaper Christopher Nielsens viktigste figurer, og for tiden arbeider han med den animerte langfilmen »Slipp Jimmy fri« – med planlagt premiere i 2003.

Dette er en boksamling av Nielsens manus til tv-serien »To trøtte typer TV-spessial«, og i første omgang skrek det opportunisme lang vei. For hva i alle dager skal en med et manus av en serie du også kan kjøpe komplett på DVD? Men boken er overraskende god underholdning og setter Nielsens dialogkunst i fokus – uforstyrret av den stillestående animasjonen og overdrevne østkantslangen jeg synes preget tv-serien. Når det er sagt, er det nok best å satse på DVD'en. Denne blir mest for de aller hardeste fansene.

ØYVIND HOLEN

Slik ser d

– Tre norske forl

av **MORTEN HARPER**

Mye av nyskapningen innenfor norske tegneserier skjer på små, idealistiske forlag. Jippi Forlag, Kick Ass Comics og Dongery utgir vidt forskjellige tegneserier, men strever alle for at tegneserier tas på alvor.

JIPPI FORLAG

Intervju med forlagssjef Erik Falk.

Hva slags profil har forlaget – hvilken utgivelse er den mest typiske?

– Da vi startet hadde vi en ganske klart definert profil: Serier med fokus på historiefortelling og gjerne med en slags forankring i en virkelighet. Det skulle ikke være stripeserier. Dessuten styrte vi unna typiske sjangerserier som science fiction og fantasy. I tillegg var det et poeng at utgivelsene skulle være lavtprisede hefter som var lett selgelige både fra gata og i Narvesenkiosken. Et tiltak for å nå nye lesergrupper var koblingene mellom tegneserier og rock / popmiljøet med sleppefester og utgivelsen av samle-CDen »Doggie Pound«. De senere åra har nok profilen blitt videre, med for eksempel barneserien »Grimsborken«. Når det gjelder mest typiske utgivelse, er det lett å trekke fram »Mjau Mjau« siden Jason er den som har fått mest oppmerksomhet de senere åra. Ellers har jo alltid antologien *Forresten* vært et flaggskip og samlingspunkt. Her utvikles nye ideer og nye talenter. Ideologisk sett er kanskje *Finnfinnfinn*-heftene det nærmeste vi kom den ideelle og perfekte Jippiserie.

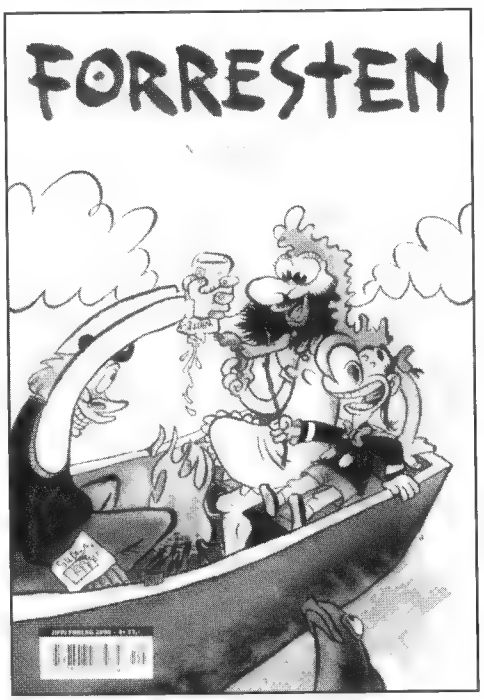

Antologien Forresten har alltid vært et flaggskip og samlingspunkt for Jippi Forlag. Forside av Ronny Haugeland.

Finnfinnfinn-heftene er kanskje det nærmeste vi kom den ideelle og perfekte Jippiserie, illustrasjon fra Jens K. Styves tredje hefte.

Hvorfor ble forlaget startet?

– Da vi startet opp Jippi hadde vi hatt over ti års erfaring med fanziner som *Krafig Kost* og *Smittsomt Gjesp*. En utløsende faktor var det helt klart når Jens K. Styve flytta til Oslo, og vi gira oss opp over en del øl til å starte noe med høyere ambisjonsnivå. I første omgang ble det to nummer *Forresten* utgitt som spesialutgave av *Gateavisa*. Det ble raskt sving på miljøet og responsen var også god. Vi så derfor raskt at det kunne bli flere serier enn det *Gateavisa* hadde mulighet til å utgi. Spesielt gjaldt dette soloheftene som flere av tegnerne hadde ambisjoner om.

Hvilke fremtidsplaner har dere?

– Det er ingen umiddelbare planer om stor kursendring, selv om vi nok har en litt lavere utgivelsestakt. Det er mulig at vi går litt i retning av flere album og bøker enn det vi hadde tidligere. Heftemarkedet glir ikke så lett som tidligere, og det har blitt enklere å selge ting til bokhandlere og biblioteker. Men fortsatt vil hovedsatsningsområdet vårt være nye norskproduserte tegneserier i heteform. Av konkrete utgivelser som kommer er blant annet nytt »Fia Mia« og »Evig Ung«, og dessuten Roy Søbstads debutsolohefte »Negativ«. *Forresten* er fortsatt planlagt til to ganger i året.

Nevn ett offentlig tiltak som vil bedre situasjonen for norske tegneserier.

– Støtteordningen fungerer bra og har vært utrolig viktig for framveksten av norske serier de senere åra, men man kunne jo alltid ha ønsket seg at støttebeløpene var større. Fortsatt står ikke betaling helt i forhold til innsats når det gjelder soloheftetegnerne. Man kunne sikkert sett for seg annen type støtte i tillegg til den nåværende også, f.eks. stipender eller innkjøpsordning. Selv om det ikke direkte påvirker de norske tegneseriene hadde det jo også vært bra med støtte til oversatte kvalitetsserier. Et marked for oversatte kvalitetsserier vil kunne skape økt interesse også for norske kvalitetsserier og virke inspirerende på yngre serieskapere.

Fakta

- ***Startet:*** *18. april 1997.*
- ***Første utgivelser:*** *Finnfinnfinn 1 og Forresten 3.*
- ***Antall utgivelser:*** *58.*
- ***Gjennomsnittlig opplag:*** *2 500.*
- ***Distribusjon:*** *Narvesen, abonnement, spesialbutikker, bokhandlere, postordre og gatesalg.*
- ***Nettside:*** *www.jippicomics.com.*

KICK ASS COMICS

Intervju med redaktør Espen Jørgensen.

Hva slags profil har forlaget – hvilken utgivelse er den mest typiske?

– »Ghasp« dominerer og vil alltid være en del av Kick

e det selv

ag presenterer seg

»Søppel« vil på mange måter sette standarden for KAC, med nøkkelordene variasjon og lengre serier. Forside av Geir Moen.

Ass Comics, men antologien »Søppel« vil på mange måter sette standarden for KAC, da med nøkkelordene variasjon og lengre serier. Vi ønsker ikke å begrense oss til sjangre, selv om vi er tungt representert innenfor action og science fiction. Å være på søken etter noe som virkelig sparker er KAC, uansett om det er sosialrealisme, boleaction eller eventyr.

Hvorfor ble forlaget startet?
– Originalt så var det for å få ut Geir Moens »Ghasp«. KAC har utviklet seg til å bli et hjem for andre uekte barn, som har lyst til å fortelle historier litt utenom det vanlige. Det er noe Geir selv kjemper for, og med det vært snill og delt KAC med oss andre.

Hvilke fremtidsplaner har dere?
– Først og fremst å tilby publikum sjangre og uttrykk som ikke blir dekt av de andre norske forlagene, som betyr action, science fiction, eventyr, og serier som kanskje ikke er for de aller minste. Går det bra med »Søppel« så kommer vi til å følge opp antologikonseptet. Selv har Geir og jeg snakket om å gi ut et nytt »Ghasp«-album, ettersom Geir har undertrykt flere historier fra mannsminne. Men vi tar et steg av gangen, og ser hva vi kan få finansiert.

Nevn ett offentlig tiltak som vil bedre situasjonen for norske tegneserier.
– Fond og midler til utvikling og trykking av tegneserier av forskjellige arter. Da tenker jeg tegneserier som kan være med på å opplyse det offentlige, som en form for belærende tegneserie, og andre serier som bare er til pur underholdning. Dette kan forhåpentlig skje hvis tegneserieutvalget i Kulturrådet får mer penger.

Fakta
- ***Startet:*** *Av Øystein Thorsen, Tarje Gaustad og Geir Moen på en brun pub i beruset tilstand i 1999.*
- ***Første utgivelse:*** *»Ghasp« (mai 2000).*
- ***Antall utgivelser:*** *3.*
- ***Gjennomsnittlig opplag på et blad:*** *3 000.*
- ***Distribusjon:*** *Narvesen, via Tronsmo, Outland og Avalon, og gatesalg.*
- ***Nettside:*** *www.umbriel-knights.com.*

DONGERY

Intervju med Kristoffer Dongery, »styremedlem i Dongery Kommune«.

Hva slags profil har forlaget – hvilken utgivelse er den mest typiske?
– Vi har ingen programbestemt profil, Dongery er mer en stil enn et forlag, og denne stilen er ikke noe uttalt, men er heller »tuftet på magefølelse«. Den typiske utgivelsen er *Dongery Magasin*, som kommer nå og da, og inneholder korte historier som settes sammen til en slags helhet. Vi legger også mye arbeid i å variere innholdet: artikler, rebuser, spill og oppskrifter kan også være i Dongery-stil. I utgangspunktet er vi en fast gruppe – for tiden 5 personer – som lager materiale, velger ut, og produserer/distribuerer. Men vi er alltid åpne for å se på andres materiale.

Hvorfor ble forlaget startet?
– Forlaget ble startet av meg selv og Bendik von Kalteborn for å gi materialet vårt en felles fane. Tidligere ble det publisert her og der uten noen sammenheng. Vi ville at de som likte det vi laget, skulle ha et sted å henvende seg, vel vitende om at de fleste synes det vi driver med hører hjemme på likhuset. Siden har vi fått med oss, og nå er vi en tett sammensveiset gjeng som griner over den minste detalj.

Hvilke fremtidsplaner har dere?
– Vi fortsetter som før, bare i større målestokk. Etter en liten stabsøkning for litt over et år siden, har produktiviteten og arbeidsgleden innad i gruppen økt. I løpet av sommeren kommer minst tre nye blader, og ting vil skje også på vår internettside *dongery.no*. Bladene vi gir ut selger stadig bedre, og dette er veldig inspirerende og ikke minst rørende. Vårt største ønske er å starte vår egen butikk, hvor vi kan selge alt av Dongery-varer, merchandise, blader og sånn.

Nevn ett offentlig tiltak som vil bedre situasjonen for norske tegneserier.
– Sånn generelt synes jeg at det er utgiverne som bør skjerpe seg. Se på »Smult« – en »satsning på norske tegneserier« fra et stort norsk forlag; bladet ser jo ut som om det har målgruppe 7–12 år, mens seriene inne i bladet helt klart henvender seg til mye eldre lesere. Det er visst en generell oppfatning her i landet av at tegneserier er for barn, og gjør det vanskelig for oss som lager tegneserier å bli tatt på alvor. Så kanskje Det Offentlige kunne økt innkjøpssummen for gode tegneserier på bibliotekene, støttet Tronsmo og henrettet Lise Myhre med giftige druer? Vi i Dongery trenger uansett ikke noen økonomisk støtte, vi er som kakkerlakker og klarer oss på frø og gryn.

Fakta
- ***Startet:*** *Som animasjonsprosjekt i 1997.*
- ***Første utgivelse:*** *Dongary Magasin i 1999.*
- ***Antall utgivelser:*** *13, 3 til kommer i løpet av sommeren.*
- ***Gjennomsnittlig opplag:*** *Ca. 75 på Dongery Magasin.*
- ***Distribusjon:*** *Til fots rundt omkring i Oslo, pr. post til Bergen og par avion til Birmingham.*
- ***Nettside:*** *www.dongery.no.*

Vi har ingen programbestemt profil, Dongery er mer en stil enn et forlag. Forsiden til heftet »Kjære, jeg forstuet barna«.

Ett vaka
– nytt ljus över T

av **HÅKAN BOSTRÖM**

Sedan det ledande amerikanska serietidningsförlaget Marvel Comics förra året beslöt sluta låta censurinstansen CCA granska förlagets produkter, har seriecensuren i USA förlorat en stor del av sin betydelse. Under nästan femtio år styrde dock »The Comics Codes« regelverk innehållet i nästan alla amerikanska serietidningar. Nu finns det en bok om censurinstansens historia.

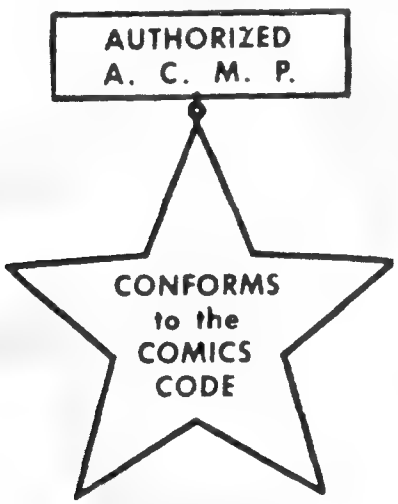

Redan 1948 försökte serieförlagen skapa en självcensur genom att instifta en »kodex«. Denna fick dock inget brett genomslag och förlorade sin betydelse inom några år.

De flesta som läst någon amerikansk serietidning har också sett det lilla märket på framsidan: Approved by the Comics Code Authority. Och de flesta av *B&B*:s läsare vet också att det en gång hamnade där som ett resultat av en amerikansk seriedebatt under femtiotalet, centrerad kring psykiatern Fredric Wertham och dennes bok »Seduction of the Innocent«.

Werthams, och andras, häftiga kritik av serierna fick till följd att de stora förlagen 1954 bildade en gemensam organisation för förhandsgranskning och självcensur av det material som producerades, och instiftade en »kodex« med ett antal bestämmelser för vad som fick förekomma i en serietidning.

HISTORISKA RÖTTER

I seriehistorien har Werthams eftermäle förstås inte varit så vackert – vare sig man principiellt har retat sig på censur och reglering av kulturella alster, eller mer specifikt klagat över att »codens« tillkomst också innebar att förlaget EC:s högklassiga skräckserier försvann från marknaden. Wertham har kallats bigott, serieanalfabet och karriärist; hans bok »Seduction of the Innocent« har karakteriserats som »seriernas 'Mein Kampf'«, och pejorativa uttryck som »moralisk panik« brukar sällan saknas i skildringarna av femtiotalets seriedebatter.

En mer nyanserad bild både av Fredric Wertham och av de processer som ledde till instiftandet av seriekodexen, ges dock av Amy Kiste Nyberg, professor i kommunikationsvetenskap, i boken »Seal of Approval. The History of the Comics Code« (1998). Nyberg skildrar hur motståndet mot de tecknade serierna växte fram och organiserades i USA under flera decennier före kodexen. Seriemediet hade ju redan från början låg kulturell status, och i och med seriemagasinets uppkomst på trettiotalet och superhjältegenrens enorma genomslag efter 1938 framstod det än mer specifikt som ett medium för barn.

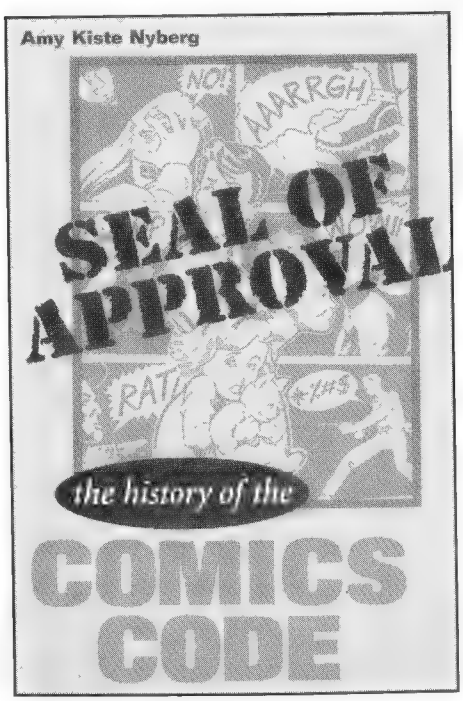

Kommunikationsforskaren Amy Kiste Nyberg har gjort den första akademiskt förankrade studien i seriecensurens historia.

Det klassiska, frimärksliknande Comics Code-märket infördes 1954. Även för en svensk läsare är det känt från otaliga amerikanska serietidningar.

Därmed blev serien föremål för kritisk uppmärksamhet från föräldrar, lärare och bibliotekarier, som befarade att dess »enkla« berättarteknik skulle försämra barns läsförmåga. Det var också denna infallsvinkel som präglade det första akademiska intresset för serierna: forskare gjorde redan på tjugotalet studier för att utröna eventuella samband mellan seriekonsumtion och dålig läskunnighet.

ETT AMERIKANSKT PROBLEM

Mycket betydelsefull i den process som mer definitivt gjorde serieläsandet till ett amerikanskt problem var en ledare i *Chicago Daily News* 1940, »A National Disgrace«, skriven av tidningens litteraturkritiker Sterling North. Dess anatema över serieutbudets undermålighet varierades åter och åter i den fortsatta debatten, och enligt en smått otrolig

nde öga
he Comics Code

Strange Tales från 1967: Marie Severin tecknade ockulta äventyr med trollkarlen Dr Strange, och Jim Steranko förnyade serieformen med Nick Furys upplevelser i agentbranschen. Men det fanns mycket fasta gränser för vad de två kunde tillåta sig att skildra i bild, och allt styrdes av »tsaren«på censurinstansen The Comics Code Authority.

uppgift fick tidningen in över 25 miljoner förfrågningar om att få återtrycka ledaren i olika sammanhang.

Men det var först efter kriget som kritiken på allvar blev en samhällsfråga. Orsaken till detta, menar Nyberg, var delvis att vuxenvärlden nu alltmer började reagera på en särskild »barn- och ungdomskultur«, som lätt nog kunde upplevas som främmande och hotfull. Men ett skäl låg också i ett nytt akademiskt och vetenskapligt intresse för masskulturen och dess effekter.

I Europa hade den marxistiskt och freudianskt inspirerade Frankfurtskolan fått ett starkt genomslag inom socialvetenskaperna, med sitt kritiska intresse för »modernitet« och »masskultur« som forskningsobjekt. En mycket intressant uppgift hos Nyberg, som hon tyvärr inte utvecklar närmare, är att Wertham (som var född i Tyskland och ursprungligen hette Frederic Wertheimer – det namn han gick till seriehistorien under tog han först sedan han emigrerat till USA) hade kopplingar just till Frankfurtskolan och var vän med en av dess mest namnkunniga företrädare, Theodor Adorno.

Det finns ett antal otäcka serierutor som blivit näst intill odödliga tack vare Werthams kritik. Den här pastischen på en av dem är hämtad från omslaget till boken »Ghastly Terror! The Horrible Story of Horror Comics« (1999).

SYMBOLISKT ARVODE

Werthams strävan var att förnya psykiatrin i radikal och samhällskritisk riktning, genom att betona de

sociala faktorernas betydelse för individens utveckling. Syftet skulle inte bara vara att bota en »dålig karaktär«, utan också att försöka förebygga problem. Med denna målsättning grundade han Lafargueekliniken i Harlem, där han gratis eller mot ett symboliskt arvode tog emot barn och ungdomar med sociala problem.

Det var i detta arbete som Wertham tyckte sig upptäcka ett samband mellan social missanpassning och serieläsning. Övertygad som han var om att det var negativ yttre påverkan som var huvudorsaken till våldsbrott och andra mänskliga tragedier, är det förstås helt konsekvent att Wertham intresserade sig för hur denna påverkan gick till och hur den skulle kunna åtgärdas.

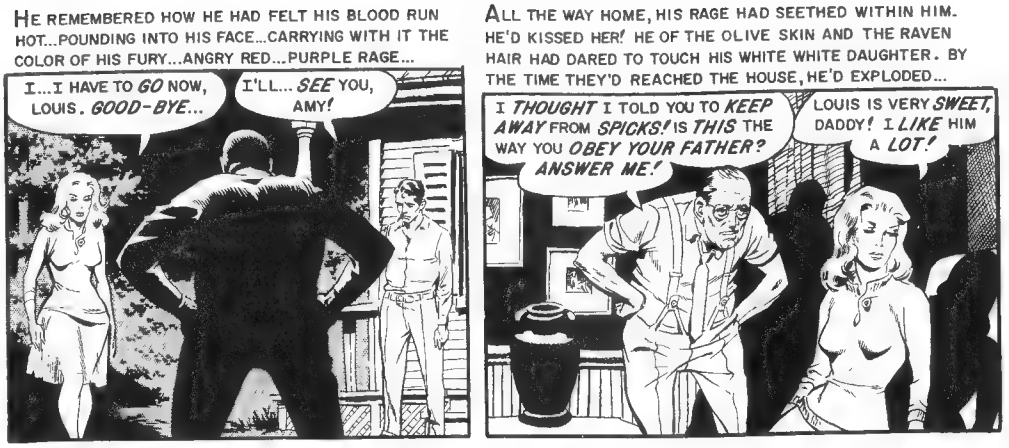

EC-serien »The Whipping« är en tragisk Romeo och Julia-berättelse om en rasistisk far vars dotter förälskat sig i en mexikan. Mannen försöker döda fästmannen, men offret blir i stället av misstag hans egen dotter. Wertham menade vid senatsförhören att berättelsen var rasistisk, vilket förstås är orimligt och gjorde utgivaren Gaines rasande. Frågan om huruvida Wertham medvetet bluffade, eller om han helt enkelt inte förmådde »läsa« serier är intressant; dialogen och berättartexten berättar samma historia ur två olika perspektiv, vilket Wertham kanske inte insåg.

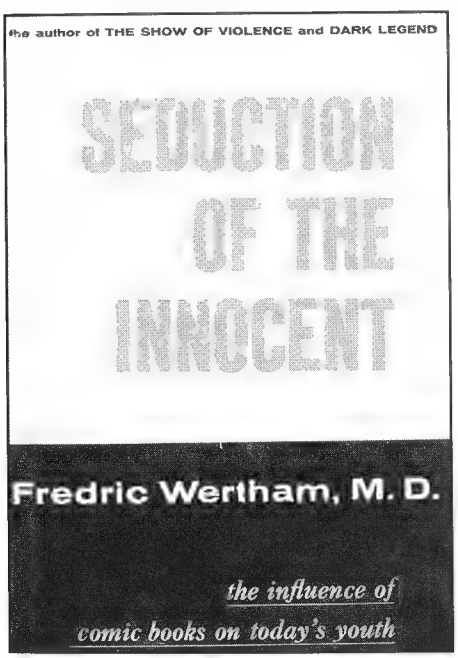

Utan tvekan historiens mest inflytelserika bok om tecknade serier. Fredric Werthams »Seduction of the Innocent« blev startskottet för femtiotalets seriekritiska våg.

POLEMIKER

Bakom den usla serieutgivningen, menade Wertham, stod mäktiga kommersiella intressen som bara kunde tyglas genom lagstiftning. Liksom lagen föreskriver hur barnmat måste vara beskaffad för att inte vara skadlig, så borde den också kunna reglera en fördärvlig barnkultur. Någon självsanering i branschen trodde han inte på, eftersom serieindustrin enligt hans förmenande uteslutande såg läsarna som konsumenter, och därför ständigt drevs i riktning mot det alltmer sensationella och säljande. Nyberg nyanserar den kritik som riktats mot Wertham genom att flera gånger poängtera att han trots allt inte hade någon ensidig syn på »mediepåverkan«: Serierna utgjorde bara en av flera faktorer bakom ungdomsbrottsligheten, men det var den som han ägnade sig åt att bekämpa.

Förmodligen var det detta patos som drev Wertham att i seriefrågan bli en polemiker och opinionsbildare snarare än en forskare. Att exempelvis låta seriens försvarare på allvar komma till tals i debatten, vore, menade han, liktydigt med att bjuda in sprittillverkare till aktioner mot alkoholism. Hans seriekritiska texter samlades till boken »All Our Innocents«, vars titel av förläggaren ändrades till det mer slagkraftiga »Seduction of the Innocent«. Det var en av de första böckern som var helt ägnad den tecknade serien, och den har – ofta med bitterhet – kallats den mest inflytelserika boken någonsin på området.

Något försök till »objektiv« studie var verket förstås inte – det var ett spjut »slungat i krigarens lovliga avsikt att såra och döda«, för att nu låna en liknelse av Viktor Rydberg. Wertham var medvetet tendentiös i sin framställning, som växlade mellan uppriktig indignation och ironiskt hån: många av hans särskilt tillspetsade formuleringar – som »Hitler var en nybörjare jämfört med serieindustrin« – syftade förmodligen inte minst till att väcka uppmärksamhet för saken.

OFFENTLIGA UTFRÅGNINGAR

Målet för Wertham var en lagstiftning som förbjöd serieförsäljning till barn under 16 år, och man kan fascinerat fundera över på vilket sätt seriemediet skulle ha utvecklats om detta förslag gått igenom. Någon statlig censur lyckades han dock aldrig få till stånd, hur stark den seriefientliga opinionen än var vid denna tid. Det fanns ett prejudicerande rättsfall från 1948, då USA:s högsta domstol frikänt tidningen *Headquarters Detective* som sju år tidigare beslagtagits i New York, och anklagats för olagliga framställningar av brott och våld.

Wertham hade dessutom svårt att få stöd från pressen i sina krav på en formell censur. Kopplingen media/kriminalitet var dock nu så laddad, att den amerikanska senaten 1954 inledde en serie offentliga utfrågningar på temat medieeffekter och ungdomsbrottslighet, och först ut i strålkastarljuset var naturligt nog serieindustrin. Under ledning av senator Estes Kefauver utfrågades 22 personer under tre dagar i april. Flera meningsutbyten under dessa förhör har gått till seriehistorien, och då särskilt replikväxlingen mellan Kefauver och EC:s förläggare William Gaines, där den senare både i allmänhetens och i sina egna ögon led ett stort nederlag.

Gaines tycks ha varit mycket förtröstansfull inför förhören, men hävdade senare att hans vittnesmål medvetet sköts upp av motståndarna och att den dietmedicin han åt gjort honom alltmer trött och avtrubbad. Hur som helst, menar Nyberg, organiserades dessa utfrågningar knappast som någon oberoende utredning i frågan. I senatens ögon var saken redan klar, och de offentliga förhören var närmast en pedagogisk markering mot serieförlagen att få till stånd en reglering av utbudet på marknaden så att en egentlig censur kunde undvikas.

LURAD AV DE RÖDA?

Det är inte lätt att säga om Gaines var hjältemodig eller dåraktig som tog denna strid på motståndarnas planhalva. Hans försvar tycks ha varit ganska försiktigt och mest gått ut på att serierna bara var »harmlös underhållning«; ett argument som knappast bet särskilt bra på en opinion som var inspirerad av nya idéer om medieeffekter och social prägling. Och det var inte bara genom sin utgivning som Gaines retat upp seriemotståndarna: hans förlag EC hade låtit publicera en annons med titeln »Are You A Red Dupe?«, vars föga subtila poäng var att seriekritiken hade nära band till kommunistiska rörelser. »Nästa gång någon pajas reser sig upp i föräldraföreningen, eller börjar tjattra om 'otäcka serietidningar' i kvartersbutiken, ta en titt på honom. Vi säger inte att han är kommunist! Han kanske är oskuldsfull! Han kanske är lurad! Han kanske inte ens läser Daily Worker! Men det är bara det

Senator Estes Kefauver ledde utfrågningarna kring serier och ungdomsbrottslighet i april 1954. Kefauver ville bli det demokratiska partiets presidentkandidat, och Nyberg menar att han försökte använda kampen mot ungdomsbrottsligheten som politisk språngbräda.

Uppförstorade serierutor som den här användes både i Werthams bok och som illustrationer under senatsförhören.

att han har svalt det röda betet...med hull och hår!«

Senaten uppskattade knappast att anklagas för kommunistisk verksamhet, och Wertham hade ju därtill gjort gemensam sak med en konservativ opinion i sin strid mot de kommersiella förlagen.

FÖRLAGENS ANSVAR

Senatens kommitté mot ungdomsbrottslighet lade fram sitt första betänkande i mars 1955. En lustig detalj är att man hade svårt att hantera de misstänkliggjorda serierutor som skulle illustrera resonemangen, eftersom dessa ansågs opassande i en offentlig handling. Senator Kefauver fick därför lägga ned mycket stilistisk möda på att i ord återge bildinnehållet så att det framstod så makabert och motbjudande som möjligt. Detta till trots blev rapportens officiella slutsats att serieläsning inte var »orsaken till känslomässiga störningar [emotional maladjustment] hos barn«. Åtgärder måste dock till, underströk man, och det var hos förläggarna som ansvaret låg. Följden blev som bekant instiftandet av Comics Magazine Association of America (CMAA) och dess »comics code« 1954.

Wertham själv var missnöjd med kodexen, vilken han såg som en skenlösning som gjorde det möjligt för förläggarna att kunna fortsätta producera dåliga serier under skydd av kodexmärket. »Tsaren« som för CMAA:s räkning granskade serietidningarna och gav sitt »seal of approval« föraktades alltså snart både av serieskaparna och av seriekritikerna, och de många kompromisserna och det nödvändiga godtycket i verksamheten brukar ofta förlöjligas – utan att man för den skull så lätt kan hitta bättre lösningar (i den mån man nu erkänner problemet).

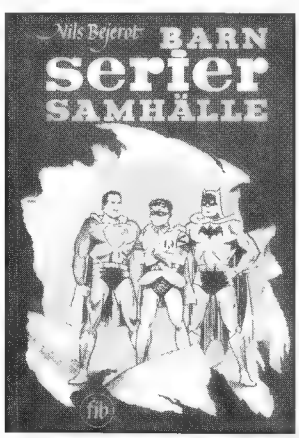

Två av Werthams svenska efterföljare var Lorentz Larson och Nils Bejerot, vars seriekritiska böcker båda utkom 1954.

De som främst gav kodexen sitt gillande var distributörerna; de som fick ta den närmaste stöten i opinionsbildningen mot dåliga serier. I flera avseenden har »tiden« ändå givit Wertham rätt: till exempel i fråga om den uppenbara rasism och sexism som han kritiserade i serierna. Men, som Nyberg konstaterar, hans idé om att »serieproblemet« borde åtgärdas genom statlig lagstiftning har varken då eller senare fått gehör – vilket kan vara viktigt att hålla i minne när man lite slarvigt talar om »seriecensuren« på femtiotalet. CMAA är förlagens egen organisation, och det är de som har makten att formulera kodexen och bestämma hur granskningen skall gå till.

VAD KODIFIERADE KODEXEN?

Nyberg ägnar i sin bok även utrymme åt CMAA:s formella organisation och åt hur kodexen tolkats och ett par gånger skrivits om genom åren; också detta intressanta kapitel, som dock får utelämnas i detta lilla referat. Hennes egen ståndpunkt är att kodexen inte hade så fatala följder för den tecknade seriens utveckling som mer fan-artade historieskrivningar ibland gör gällande. Mer betydelsefulla var i så fall serietidningarnas egna distributionsproblem och konkurrensen från TV:n.

Har kodexen verkligen »kodifierat« någonting, så är det föreställningen att serier framför allt är någonting för barn, och för den skull måste begränsas av särskilda villkor. Men kanske har de begränsningar som kodexen inneburit också varit till fromma för seriernas utveckling, enligt principen »i begränsningen visar sig mästerskapet«. Hur som helst, Nybergs bok är ett imponerande och fascinerande arbete som både ger en detaljerad inblick i idéklimatet i femtiotalets USA, och samtidigt berör många komplicerade frågeställningar av mer allmängiltig karaktär.

Amy Kiste Nybergs »Seal of Approval. The History of the Comics Code« är utgiven av University Press of Mississippi, USA, 1998. ◄

► *Anm: Det dominerande amerikanska serietidningsförlaget Marvel beslöt i fjol att inte längre låta kodex-granska sina tidningar. I stället har man sedan några månader nu infört en egen, intern, åldersmärkning, liknande den som används på biograferna, där en tidning kan vara barntillåten, tillåten för ungdomar eller avsedd för vuxna läsare. Om butikerna i någon mån bryr sig om att genomdriva detta är osäkert, men klart står att censurmyndighetens betydelse i och med denna manöver minskat avsevärt.*

En av Marvels nya åldersmärkta serietidningar. Vilken tidning som anses lämplig för vem avgör förlaget självt.

NYHETER

Nyhetsredaktörer – Peter Nilsson & Fredrik Strömberg • fstromberg@tella.se

SVERIGE

Pocketserien »Dragonball« slår just nu både Harry Potter och Astrid Lindgren i fråga om försäljning.

▸ **»DRAGONBALL«** från Bonnier Carlsen säljer allt bättre. I maj låg »Dragonball« nummer 25 överst på *Svensk Bokhandels* lista över mest sålda barn- och ungdomsböcker (före både Astrid Lindgrens nylanserade böcker och böckerna om Harry Potter). Nytrycken av de äldre numren går också bra. Tittar man på de femton mest sålda barnböckerna just nu, så är fyra av dem Dragonball-böcker.

▸ **UPPLAGEÖKNINGEN** för *Kalle Anka & C:o* tycks fortsätta. Påsknumret sålde i över 166 000 exemplar, vilket är den högsta siffran på tio år. Normalupplagan för just det här numret har de senaste åren legat på ungefär 140 000 exemplar. I fjol låg genomsnittsförsäljningen för *Kalle Anka & Co* på 131 700 exemplar. Därmed ökade upplagan för fjärde året i rad enligt Tidningsstatistik. Det 96-sidiga påsknumret var ett inplastat dubbelnummer, dock utan någon medföljande pryl, och såldes för 24 kronor. Normalutgåvan av *Kalle Anka* är på 68 sidor och kostar 21 kronor efter den momsrelaterade prissänkningen vid årsskiftet.

▸ ***DAGENS NYHETERS*** ambitiösa gästserieprogram fortsätter. Under mars-april har man publicerat den flerfaldigt prisbelönte norske serieskaparen Jasons dagstrippsserie »Mjau Beibi«. Figurerna känns igen från förra årets samlingsalbum »Den hemlighetsfulla mumien«, och det är också samma typ av torr-crazy-skämt. Mot slutet av april togs stafettpinnen över av den före detta Konstfackseleven Lena Sjöberg med serien »Sonja, Li och jag«, en fortsättningsberättelse om tre väninnor som delar bostad. Och inte nog med det – på söndagarna publicerar *DN* en episk fortsättningsberättelse, »Den andra staden«, av Jonas Jansson. Det rör sig om en humoristisk och påhittig spökhistoria med handlingen förlagd till Stockholms Klarakvarter år 1953 – när de omdebatterade rivningarna i området just hade börjat. Ämnet känns högst aktuellt i år när Stockholm firar 750-årsjubileum. En albumutgåva av den vältecknade och spännande serien är redan planerad på Bonnier Carlsen, till fromma för alla dem som inte läser *DN* regelbundet.

Norske Jason gästade under april månad DN:s seriesida med sin dagsstrippserie »Mjau Beibi«.

Rolf Classon intervjuar Mats Jonsson vid releasepartyt för albumet »Hey Princess«. Foto: Ola Hammarlund.

▸ **MATS JONSSONS** nya serialbum »Hey Princess« var föremål för ett releaseparty den 18 mars i den klassiska Stockholmskrogen Prinsens trånga källare. Det nya albumet består enligt upphovsmannen av 70 sidor från *Galago*, 70 sidor från *Mega-Pyton* och 70 sidor helt nytt material, och fortsätter det självbiografiska projekt Jonsson påbörjade med albumet »Unga norrlänningar«. I en intervju som Rolf Classon gjorde med Jonsson jämfördes projektet med Marcel Prousts verk. Mats Jonsson, som menar att hans serier fyller en terapeutisk funktion för honom själv, planerar härnäst ett album om 1970-talet. Därefter tänker han göra ett uppehåll med de självbiografiska serierna. Flera personer som figurerar i boken var närvarande på releasepartyt, däribland Jonssons flickvän Viktoria. Den något udda titeln valdes ut bland ett 40-tal alternativ, och är lånad från en låt av Popsicle som omnämns då och då i albumet. För underhållningen på releasepartyt stod bland annat *Ernie*-redaktören Simon Gärdenfors humoristiska rapband »Las Palmas«.

▸ **BULLS LANSERAR** nu serien »Tina's Groove« av kanadensiskan Rina Piccolo. Serien, som handlar om en servitris som jobbar på haket Pepper's, har döpts till »Tinas hak« på svenska. Man tänker också försöka återlansera dagsstrippsversionen av »Spindelmannen« i kölvattnet på Spiderman-filmens svenska premiär i juni.

▸ **LASSE ÅBERG**, underhållare, konstnär och ledamot av Svenska Serieakademien, öppnade ett eget museum i Bålsta en bit utanför Stockholm den 1 juni. Det utlovas bland annat serieoriginal, serieinfluerad konst, en Trazankoja och ett Stig Helmerrum (till åminnelse av Åbergs figurer Trazan Apansson och Stig Helmer).

▸ **STOCKHOLM** håller på att få ett riktigt »serieghetto« på Södermalm. Sedan seriebutiken Bordertown flyttat från S:t Eriksplan till Hökens gata, och den nya butiken Mynt & musik öppnat vid Slussen, ligger nu inte mindre än sex seriebutiker och -anti-

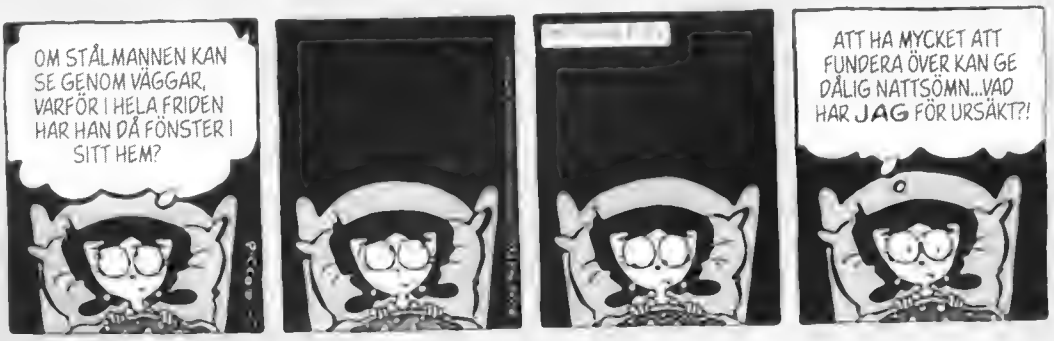

»Tinas hak« av kanadensaren Rina Piccolo, en ny serie från Bulls.

Vår på Serieteket

Under perioden februari-mars visade Serieteket utställningen »Svenskarna i *MAD*«. Ursprungstanken var att utställningen skulle koncentrera sig på de svenska tecknare som medverkat i tidningen den senaste femårsperioden, under Johan Andreassons redaktörskap. När beskedet om tidningens nedläggning kom, beslöt man dock att vidga perspektivet till *MAD*:s hela svenska historia, från 1960 och framåt. Fortfarande låg dock tonvikten kvar på den nyare generationen tecknare.

Många av Sveriges unga serieskapare har medverkat i tidningen: Joakim Lindengren, David Liljemark, Henrik Lange, Daniel Ahlgren, Adam Boman med flera. Bland tidigare medarbetare kan nämnas Torvald Sundbaum. Före detta *MAD*-redaktören Kell Ståhl hade bidragit med *MAD*-relaterade prylar till en speciell prylmonter, och i ett hörn fanns en galen installation: masker och annat, så att den som så ville kunde klä ut sig och sedan låta fotografera sig

Ett av föredragen på årets SPX på Serieteket, förevigat av Henrik Nilström.

Omslaget till det fanzin som tillverkades på årets SPX. Omslagsillustration av Oskar Aspman.

med en polaroidkamera. På vernissagekvällen hölls gravöl, ackompanjerat i bästa *MAD*-stil av en turistfilm i super 8 från firandet av de dödas dag i Mexiko 1999.

Lördagen den 6 april var det dags för den fjärde årliga fanzinfestivalen på Serieteket. Nytt för i år var att festivalen bytt namn från Fanzine Heaven till SPX, Small Press Expo, detta för att anknyta till den amerikanska alternativseriefestivalen i Washington, som heter just SPX. Dessutom speglar det nya namnet bättre festivalens karaktär, eftersom även mer etablerade alternativförlag som Optimal Press brukar höra till de stående inslagen. Årets upplaga var hur som helst den mest lyckade hittills, med fler besökare än någonsin tidigare, och flera intressanta deltagare. Serieskolorna i Malmö och Hofors, som utvecklats till något av centra för ung kreativitet inom serieområdet, var som vanligt på plats och sålde elevernas alster. Här fanns också klassikern *Nasses Nekrozin*, liksom den svenska mottagaren av utmärkelsen för bästa fanzin i Angoulême. Även alternativ- och fanzinproducenter utan direkt serieanknytning fanns på plats, såsom lilla Alir förlag, som specialiserat sig på skräck, science fiction, fantasy och thriller, och *DAST magazine* (deckare, action, science fiction och thriller).

Årets tema var Danmark, och hedersgäster var bland andra Paw Mathiasen, redaktör för alternativserietidningen *Fahrenheit*, och den danske tecknaren Teddy Kristiansen, känd från USA, där han bland annat arbetat för förlaget Vertigo. Föreläsningarna och diskussionerna, som i år var förlagda till Kulturhusets Läsesalong, avhandlade bland annat det danska serieklimatet och *Fahrenheits* roll för den nyare seriekulturen i Danmark. Teddy Kristiansen berättade att han även efter att han slagit igenom på den amerikanska marknaden fortsatt publicera sig i *Fahrenheit*, »för att leka«.

OLA HAMMARLUND

Några MAD-hjältar fångade i vernissagevimlet vid utställningen »Svenskarna i MAD«. Identifierade av redaktionen är Klas Danielsson, Kell Ståhl och Torvald Sundbaum. Foto: Ola Hammarlund.

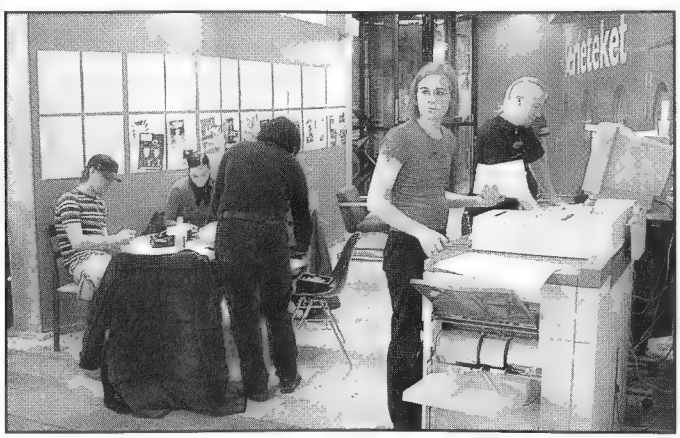

Oskar Aspman var ansvarig för fanzintillverkningen under SPX 2002. Foto: Fredrik Strömberg.

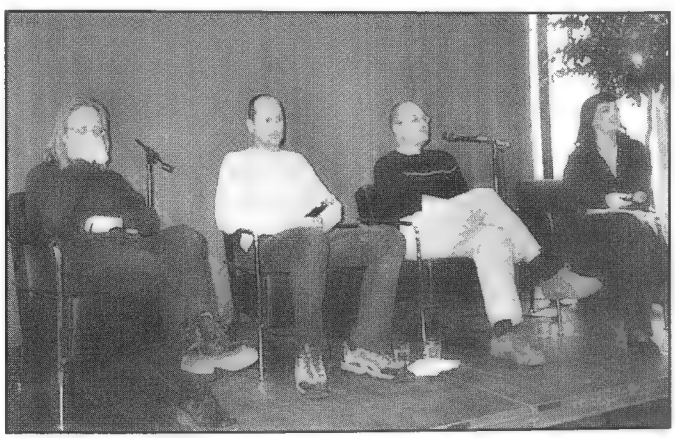

En panel bestående av danska serieskapare utfrågades av Jenny Holmlund. Foto: Ola Hammarlund.

För övrigt an

På förra årets bokmässa kunde man helt plötsligt finna serieböcker utgivna av det fullständigt okända förlaget Kartago. Viss efterforskning gav vid handen att det var den gamle Galagoräven Rolf Classon som låg bakom denna nysatsning. B&B passade därför på att intervjua honom om *Galago*, Kartago, Canimus och andra korta, snärtiga ord.

Rolf Classon – nybliven pappa till ett nytt förlag. Foto: Jakob Hallin

Du har alltså startat ett nytt förlag, Kartago. Varför det?

– Även om Galago Förlag under Ordfronts paraply går allt bättre ekonomiskt, har inte Galago möjligheten eller ambitionen att ge ut mer än cirka tio böcker om året. Galago har dessutom en viss profil på sin utgivning. Det finns en enorm mängd bra tecknade serier som inte riktigt passar in där. Jag startade Kartago för att ge ut det jag själv vill och tror på – som ett slags komplement till Galago; en experimentverkstad för nya riktningar. Jag är intresserad av att driva upp nya förmågor. För att kunna göra det måste man ha en del böcker som drar in pengar.

Var kom namnet ifrån?

– Kartago är ett snyggt namn. Ord är som melodier, en del låter helt enkelt ballare än andra. Kartago kan dessutom bli grafiskt tjusigt. Nästan alla som hör namnet är tvungna att yttra något i stil med: »Jag tycker att Kartago måste förstöras!«, vilket ju beror på det märkliga faktum att av all historieundervisning som tutades i oss i skolan tycks detta vara den enda mening som folk minns: »För övrigt anser jag att Kartago borde förstöras!«

Det var hur som helst den romerska kejsaren Cato den andre som förde en hopplös kamp mot Kartago, en stad i norra Tunisien byggd av trä. Romarna raserade staden ett flertal gånger men kartagienerna byggde upp den lika snabbt igen. Den romerska armén gav till slut upp och lät Kartago vara. Cato kunde under hela sin regenttid aldrig smälta detta, och avslutade samtliga sina tal i senaten med orden: »För övrigt anser jag att Kartago borde förstöras.« Kartago var även känt för att hysa dåtidens största horhus, som kännetecknades av att ha en jättepenis, stor som ett fyrtorn, utanför entrén. Men nu kom jag kanske lite långt ifrån ämnet. *[Skratt.]*

Innebär det här att du slutat på Galago?

– Både ja och nej. Jag är frilansande förläggare och redaktör för böckerna och tidningen sedan januari i år. Ordfront är en fantastisk förening och idé, som står på ideologiska grunder som jag delar och som behövs mer än nånsin i dessa tider. Men – om man är med i Ordfront och jobbar där, blir det mycket möten, stormöten, avdelningsmöten, framtidsgrupper och årsstämmor med mera. Jag tror att jag bättre kan bidra till rörelsen genom att producera bra tidningar och böcker. Eftersom jag har alldeles för många projekt på gång, hinner jag inte delta i Ordfronts organisation. Dessutom tycker jag inte om att vara anställd och bär sedan totalvägrartiden på en grundmurad skepsis mot institutioner över huvud taget. I början av arrangemanget var Ordfronts ledning tveksam till att tillåta mig att bedriva vad som i praktiken är en konkurrerande verksamhet. Men med tiden, och vi känner varandra ganska bra nu, beslöt de sig för att låta mig hållas. De ser ju att jag håller Galagos fana mycket högt.

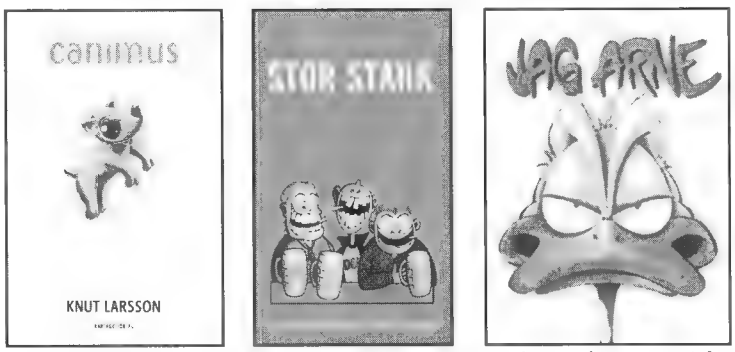

Den första given från Kartago: »Canimus« av Knut Larsson, »Stor stark« av Lena Ackebo, samt en nyutgåva med mjuka pärmar av Charlie Christensens »Jag Arne Anka«.

Fox Kids är en ny serietidning som vänder sig till yngre läsare.

kvariat på lagom gångavstånd från varandra. Till det kommer seriegalleriet Seriegalleriet, som öppnade lördagen 8 juni med en utställning med original av Martin »Rocky« Kellerman. Innehavare av det sistnämnda är Markku Haapala, som tidigare sålt serieoriginal främst per postorder, men som nu tagit steget fullt ut och skaffat en lokal för sin rörelse. Adressen är S:t Paulsgatan 14, strategiskt belägen i kvarteret bredvid Staffars och Serieslussen.

► **FOX-KIDS** heter en ny svensk serietidning från Egmont som innehåller serier med anknytning till TV-kanalen med samma namn. Tidningen skall dock byta namn och arrangerar för närvarande en läsaromröstning i syfte att bestämma vad det nya namnet skall bli.

► **ABF MALMÖ** arrangerar flera aktiviteter med serieanknytning i sommar. För det första arrangerar man en studiecirkel i serieteckning två dagar i veckan med Mattias Elftorp som lärare. Kursen pågår veckorna 24-26 och avgiften är blygsamma 100 kronor. För det andra håller seriekollektivet »C'est Bon Kultur« en ny utställning på Litterära Loftet på Hedmanska gården vid Lilla Torg i Malmö 27 juli till 11 augusti. Utställningen är öppen dagligen mellan klockan 12 och 16, och beskrivs av arrangörerna som »en fantastisk serieut-

En illustration av Jacob Kindstedt (en av medlemmarna i »C'est Bon Kultur«), som pryder omslaget till ABF Malmös sommarkatalog.

ser jag att...

Hur går det då för Galago nu för tiden?

– Galago kan för senaste budgetåret visa på en vinst, och det är inte dåligt med tanke på hur svårt det är att få ekonomi i serieutgivning. Bokklubben har blivit en framgång både för tidningen och böckerna. Även om vi, när vi drog igång, frågade alltför slarvigt om prenumeranterna ville bli medlemmar i en bokklubb i stället för att vara prenumeranter. Jag ber härmed om ursäkt för den brysk a metod som vi utsatte många gamla prenumeranter för. Det var folk som hade prenumererat sedan 1979 som hoppade av i vredesmod. Det gjorde ont och jag funderade på att själv hoppa av redaktörskapet. Jag tycker dessutom att jag har hållit på för länge med *Galago* egentligen – det är 24 år nu! Man borde väl lämna över till någon annan. Men för närvarande är det verkligen kul att göra tidningen, det är nog det roligaste som finns – att plocka ihop ett nytt nummer av *Galago*.

Om man vill stödja serietecknarutvecklingen i Sverige så tycker jag att man ska gå med i »Klubb Galago«, både för tidningen och för böckernas skull. Vi säljer ju ganska bra även av andra förlags böcker. I år ska vi också börja med lite riktig klubbverksamhet på baren Söders Hjärta på Bellmansgatan här i stan, smygläsa lite i senaste numret, digga lite »corny« plattor och sippa lite »bärsabira«....

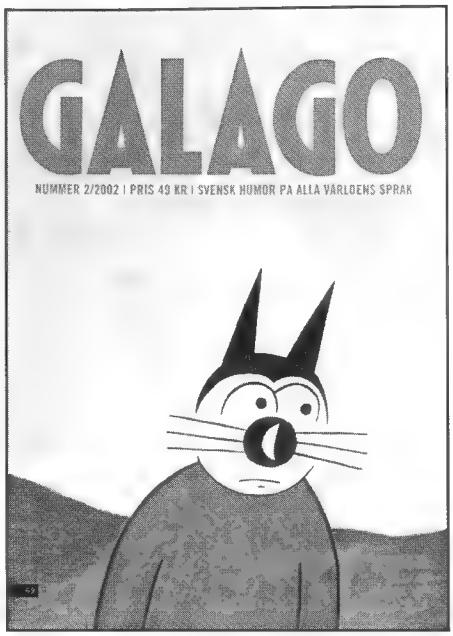

Tidningen Galago utkommer nu sex gånger om året.

Åter till Kartago. I förlagets första giv, som kom till bokmässan, fanns några återgivningar samt originalalbumet »Canimus« av Knut Larsson. Varför blev det just Knut Larsson som fick inviga förlaget?

– Jag har jobbat med Knut i fem–sex år, och när det till sist var dags att trycka hans bok kom det olägligt för Ordfront Galago. Allt gick back, Wallander lämnade förlaget och gud vet allt. Mina tolv titlar skar man bryskt ned till sex. Det här var år 2000 och där rök Knuts bok. Då gjorde jag slag i saken och startade Kartago och gav ut den där.

Vad har ni fått för reaktioner på »Canimus«?

– Svenskan hade en jätteartikel, *DN*, *Aftonbladet* och en hel del landsortstidningar skrev bra artiklar, och flera har hört av sig och sagt att det här var något nytt och intressant. Och det är det verkligen! Det är ett försök att lyfta in serien i ett nytt rum; en ny sfär som både är vardagsrealistisk och drömlikt fantastisk i berättandet.

Vad kan vi vänta oss från Kartago och Ordfront/Galago i framtiden?

– På Kartago kommer vi med en Pondusbok, en cocktailbok – och en del annat, som jag skulle vilja återkomma till. På Galago kommer en ny bok av Lena Ackebo, en ny Jan Berglin, »Röde Orm« del 3, och en alldeles ny »Rocky« (del 3).

FREDRIK STRÖMBERG

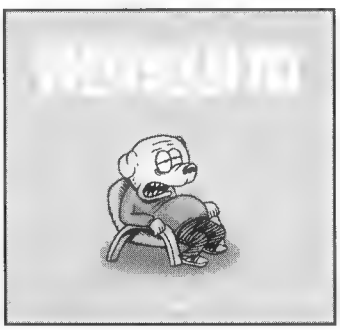

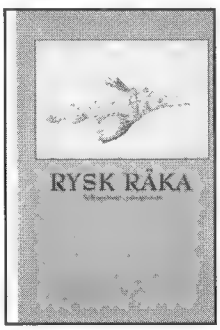

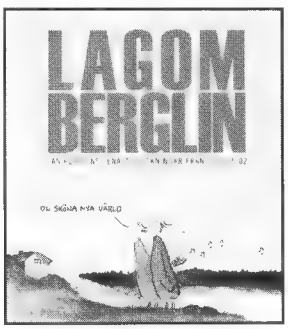

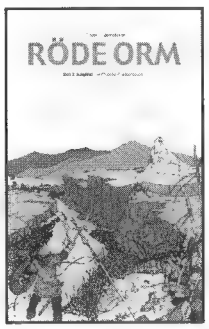

Ett antal av de kommande titlarna från galago/Ordfront.

ställning med gulliga specialeffekter. Dock inga brandbilar«. För mer information se *www.cestbonkultur.com*. För det tredje kommer någon form av serieanknutna aktiviteter (då i samarbete med SeF) även att finnas med i utbudet i Litterära tältet (tidigare Ordfronts tält) på Malmöfestivalen 16-23 augusti.

► ***GUDRUN & C:O*** heter en serietidning som ryktas komma ut lagom till valet – och innehålla serier med anknytning till, just det, Vänsterpartiet.

► **MARTIN KELLERMANS** populära serie »Rocky« gör en storstilad återkomst i år. För det första får figuren sin alldeles egna serietidning, vars första nummer utkommer ungefär samtidigt som denna tidning. För det andra utkommer ett tredje och till stora delar nytecknat tredje album till hösten.

► **ÅSA GRENNVALL** har en ny serie, betitlad »Terapi«, i *Aftonbladet*. Förhoppningsvis går den att läsa på tidningens webbplats: *http://www.aftonbladet.se/vvs/debatt/story/0,2789,151381,00.html*. Fredagen den 17 maj kunde morgonpigga TV-tittare se Åsa Grennvall prata om sin nya bok »Sjunde våningen« på SVT Morgon i kanal 1.

En bild från Åsa Grennvalls serie »Terapi«, som återfinns i Aftonbladet.

WHAAM! – Seriens språk

Utställningsarrangörerna Lasse Åberg och Sture Hegerfors. Foto Egil Hansen.

På Göteborgs Stadsmuseum visades mellan den 15 december 2001 och den 28 april 2002 en av de största serieutställningarna någonsin, »WHAAM!«. Det var en utställning om seriens språk, fylld av serieoriginal och serierelaterade konstverk, och det är inte utan att man som besökare förundras över vilket gediget arbete som ligger bakom utställningen, och över hur många år det har tagit att samla på sig alla dessa original från världens alla hörn.

För cirka tolv år sedan beslöt sig de båda herrarna Sture Hegerfors och Lasse Åberg för att slå ihop sina samlingar och ställa ut dem. Den första utställningen fick namnet »Seriekopplingar« och blev snabbt populär. Den har sedan starten visats på över 40 länsmuseer, och även utomlands. Den nya utställningen »WHAAM!« är även den frukten av detta samarbete. Underrubriken »Seriens språk« syftar på den kompletterade utställningen av Sven Lidman om »det tredje språket«.

I stadsmuseets utställningshallar har ett flertal guidade turer ägt rum både för äldre och yngre. Man har även haft hel del specialvisningar för skolklasser och förskolebarn, samt konstföreningar från Göteborg med omnejd. Ett arbete som är nog så viktigt för att ge serierna den kulturella uppmärksamhet de faktiskt förtjänar.

I samband med utställningen anordnades flera besläktade arrangemang, som till exempel en serieverkstad där cirka 700 skolelever från Göteborgsområdet fick prova på att rita egna serier och seriefigurer. Syftet med serieverkstaden var både att stimulera eleverna att använda sin egen kreativitet, och att få dem att förstå i hur många andra sammanhang den tecknade serien och dess uttrycksmedel används. I utställningsprogrammet ingick även föreläsningar om serier. Sven Lidman berättade om »det tredje språket«, det vill säga om hur man använder ord, bild och form i samspel, medan förre Bamse-redaktören Jan Magnusson föreläste om Bamse som pedagog. Magnusson redogjorde för hur det går till att arbeta fram ett korrekt, undervisande och pedagogiskt Bamsematerial med utgångspunkt från Rune Andréassons intentioner, och gjorde det på ett sätt som i alla fall väckte mitt intresse. Det är alltför sällan man som serieläsare får veta vilket arbete som faktiskt ligger bakom en färdig serie.

Utställningen »WHAAM!« bjöd både på välbekanta serier med Disneyfigurer och serieklassiker som »The Yellow Kid«, »Adamsson«, »Knoll och Tott« och vår egen folkkäre soffliggare Kronblom. En hel del omstridda serier och serieskapare visades också upp. Bland annat kunde man i de vackert prydda utställningshallarna finna serier av Charlie Christensen, som tecknat »Arne Anka«, och av Dan O´Neill, som tecknade Disneys figurer i drog- och sexrelaterade situationer. Dessa båda herrar har det gemensamt att de blivit stämda av Disney eftersom deras figurer uppvisat allt för stora likheter med Kalle Anka och Musse Pigg.

En målning av Ulrica Hydman-Vallien, med den självklara titeln »Fantomen«.

Omslaget till utställningskatalogen som producerades till utställningen.

För de konstintresserade var det som att vandra omkring i en skattkista, fylld av serierelaterad konst av konstnärer som Pablo Picasso, Roy Lichtenstein, Andy Warhol, Keith Haring, Lars Hillersberg, Dan Wolgers och många fler. För den som dessutom älskar att läsa om serier erbjöd den välfyllda katalogen »WHAAM!«, vilken Sture Hegerfors och Lasse Åberg tagit fram speciellt till utställningen, intressant läsning. Katalogen är fylld med seriehistoria och bilder i färg, samt artiklar av bland andra Claes Reimerthi och Fredrik Strömberg. Den är väl värd att kasta ett nyfiket öga på.

När ni nu läser detta, är alltså utställningen »WHAAM!« på Göteborgs Stadsmuseum över. Men redan nästa sommar kommer utställningen att sättas upp på Strömstads Museum. Har ni ännu inte sett utställningen, kan jag därför varmt rekommendera ett besök i Strömstad nästa sommar, för att upptäcka mer av seriernas språk.

MAGNUS »MOJO« OLSSON

»Plutokyrka« av Dan Wolgers är ett av verken som kunde ses på utställningen.

alla behöver

HJÄLP!

Hjälp till självhjälp. Hjälp den tecknade serien att växa och vinna terräng i Sverige.
Hjälp Galago överleva som den enda tidningen i Sverige med riktigt bra svenska serier.
Ett väldigt bra sätt att hjälpa: Välj en bok gratis! Välj bland de du hittar på baksidan av denna folder!
(Ange det fyrsiffriga beställningsnumret på kupongen nedan)

GÅ MED I KLUB GALAGO!

För 249 kronor blir jag medlem i Klub Galago! och får allt detta

- en årsprenumeration på 6 nr, av tidskriften Galago.
- inbjudan till smygläsning av det nya numret.
- du får välja en ny bok gratis, eller ett galagopaket med de fyra senaste numrena.
- du får köpa böcker innan de släpps i bokhandeln till kraftigt reducerade priser.

www.ordfront.se

Välj en av dessa godsaker:

Charlie Christensen
RÖDE ORM del1
Artkelnummer 2296

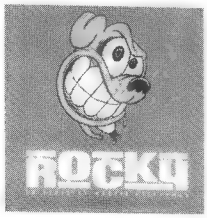

Martin Kellerman
ROCKY
Artkelnummer: 2232

Gellert Tamas
LASERMANNEN
Artkelnummer: 3703

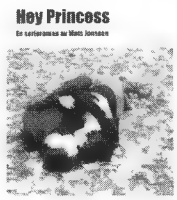

Mats Jonsson
HEY PRINCESS
Artkelnummer 3821

Jan Berglin
MAGNUM BERGLIN
Artkelnummer 3371

Lars Sjunnesson
TJOCKE-BO
Artkelnummer: 1962

En bukett med fyra maffiga nummer av
GALAGO
Artkelnummer 3593

Joakim Pirinen
DEN SVENSKA APAN
Artkelnummer 2748

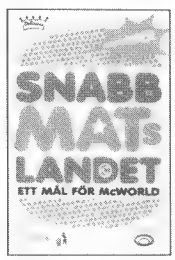

Eric Schlosser
SNABBMATS-LANDET
Artkelnummer: 3701

Klub Galago!
I Klub Galago! presenterar vi större delen av svensk serieutgivning för vuxna. Som prenumerant på Galago är du medlem och köper böckerna med minst 20% rabatt. Ditt medlemskap och dina bokinköp är ett omistligt stöd för Galago som därigenom kan fortsätta att ge ut kvalitetsserier för vuxna och andra böcker med bilder i. Som medlem bidrar du också till tidskriften Galagos fortlevnad och därigenom återvaxten inom svensk seriekonst.

Medlemsbok
Som medlem i Klub Galago! erbjuds du i varje nummer av Galago att köpa en speciellt utvald bok eller ett bokpaket. Medlemsboken skickas hem till dig om du inte avbeställer den.

Leveranser
Med leveransen av dina böcker följer en faktura som du betalar inom trettio dagar. Utöver medlemspris tillkommer en porto- och packavgift på 39 kr (mer om du bor utanför Sverige), oavsett hur många böcker du beställer. Vid försenad betalning tillkommer en förseningsavgift på 45 kr.

Medlemsservice
Har du frågor kring beställningar, kontakta Galagos medlemsservice,
tel 08-737 86 63.

Yes! Jag vill vara med i Klub Galago!

Namn:.....

Adress:.....

Postadress:.....

Skicka premie nr: ..... !

Frankeras inte!
KG betalar portot

KLUB GALAGO!

Klub Galago!
c/o Förlagssystem

svarspost
Kundnummer 121327900
s-110 30 Stockholm
Sverige

Urhunden 2002

Den 31 maj delade Seriefrämjandet för sextonde året ut sina prestigefyllda Urhunden-plaketter. Ceremonin hölls på Serieteket, Kulturhuset i Stockholm, i ett arrangemang som var en del av Kulturhusets firande av Stockholms 750-årsjubileum.

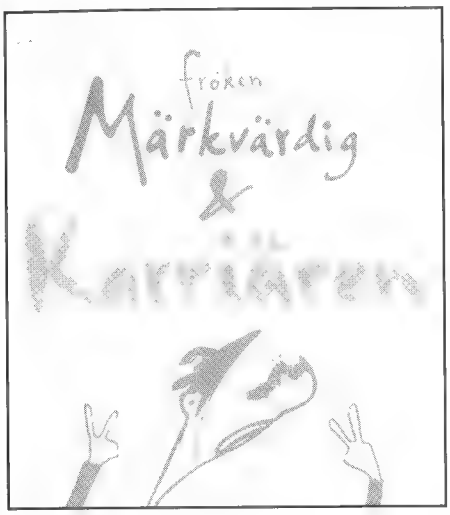

Årets bästa svenska originalalbum.

Priset för 2001 års bästa originalsvenska seriealbum gick till »Fröken Märkvärdig och karriären« av Joanna Rubin Dranger (Albert Bonniers förlag). Juryns motivering: »Johanna Rubin Drangers serieroman har ett mycket uttrycksfullt bildspråk, som utnyttjar personliga metaforer för att beskriva en inre verklighet. Handlingen skildrar med humor en ung kvinnas mödosamma väg mot att frigöra sig från samtidens orimliga krav. En samtidskommentar som träffar mitt i prick i vårt självförbrännande samhälle.«

Joanna Rubin Dranger är verksam som illustratör. Hennes bilder har publicerats i *DN*, *Svenska Dagbladet*, *Judisk krönika*, *Aftonbladet* med flera tidningar och böcker. Hon har också tecknat frimärken (såväl 1999 års Nobelfrimärken som de nyligen utgivna märkena med hennes egna figurer) och bokomslag. Tillsammans med

O.A:s klassiska Urhunden, seriefiguren som fått ge namn åt Seriefrämjandets albumpris.

Anna-Karin Cullberg har hon dessutom författat barnböckerna »Arg!: nittiotalets argaste bok« (som vann första pris i Libers barnbokstävling 1989) och »Ledsen: en helt vanlig historia«.

»Fröken Märkvärdig och karriären« är hennes andra serieroman. Som serieskapare slog hon igenom med ett brak med serieromanen »Fröken Livrädd och kärleken« (1999), som hittills översatts till norska, franska och tyska. »Fröken Märkvärdig och karriären« har hittills hunnit översättas till norska. För den som vill veta mer om Joanna Rubin Dranger rekommenderas intervjun i *B&B* 4/01.

Övriga nominerade i klassen var: »Favoriter från förr 1: Stor Stark« av Lena Ackebo (Kartago), »Magnum Berglin« av Jan Berglin (Ordfront Galago), »Dubbelmunnen« av Jenny Maria Brändström (Optimal Press), »Canimus« av Knut Larsson (Kartago), »Namnet är Vajlet – men kalla mig Gud« av Maja Lindén (Optimal Press), »Bacon & Egg: I själva verket« av Patrik Norrman (Egmont), »Allt är farligt« av Sara Olausson (Demon box), samt »Från kollektiv till husbil« av Karna Rusek (Optimal Press).

Fröken Märkvärdig känner sig inte så märkvärdig. Från Joanna Rubin Drangers album.

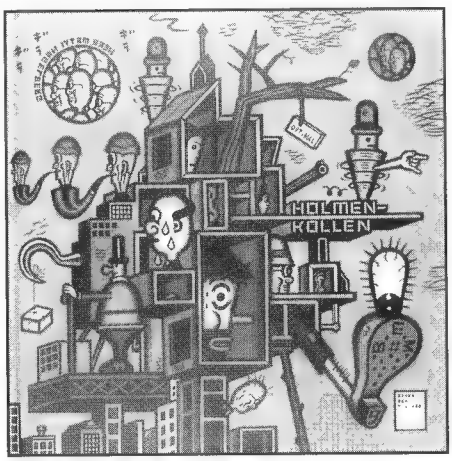

Årets bästa till svenska översatta album.

Priset för 2001 års bästa till svenska översatta seriealbum gick till »Holmenkollen« av Matti Hagelberg (Optimal Press). Juryns motivering: »Finländaren Matti Hagelbergs serier i skrapkartong präglas av ett stilla vansinne, och ger läsaren en inblick i hans undermedvetna. På ett humoristiskt sätt dissekerar han vår kulturs myter, från Jesus Kristus via Jacques Cousteau till de tre små grisarna.«

En lärares önskedröm? Från Matti Hagelbergs album »Holmenkollen«.

En sekvens från den tredje delen av »Vimmelgrind«, som hittills enbart gått som följetong i serietidningen 91:an.

Matti Hagelberg är en särling bland de nyare finska serieskaparna, och hans bisarra skapelser (ofta gjorda i skrapkartong) har i hemlandet samlats i diverse olika trycksaker under samlingstiteln »B.E.M.«. »Holmenkollen«, som utgör B.E.M. 9, är den första samlade publiceringen av hans verk på svenska. Tidigare har enstaka serier publicerats bland annat i serietidningen Galago. Bland personerna i Hagelbergs serier återfinns Gud, Alvar Aalto, Snurre Sprätt och Matti Hagelberg själv. Handlingen i de olika historierna är mångbottnad och absurd: en berättelse är en parafras på sagan om de tre små grisarna, med de två första grisarna utbytta mot Walt Disney och Albert Speer, och med Alvar Aalto i Vargens roll. Historierna kan också handla om hur Gud och Djävulen går ut tillsammans och festar på stan, eller om hur Matti Hagelberg städar sin lägenhet i gestalt av Den Vite Jägaren på upptäcktsfärd i djungeln. Hagelberg har bland annat också skrivit en opera, »Marsin mestarilaulajat« (»Mästersångarna på Mars«), som hade urpremiär i samband med 2000 års seriefestival i Helsingfors. För mer information rekommenderas artikeln i *B&B* 4/00.

Utmärkelsen för insatser för barn och ungdomars serieläsande gick till serieskaparen Mats Källblad.

Övriga nominerade i klassen var: »Carl Barks' bästa« av Carl Barks (amerikansk, Egmont), »Jack uppskäraren« av Rick Geary (amerikansk, Epix), »Den hemlighetsfulla mumien« av Jason (norsk, Optimal Press), »Baby Blues: Oj, vad har vi gjort?« av Rick Kirkman och Jerry Scott (amerikansk, Bonnier Carlsen), »Samurai 1: Krigarens väg« av Kazuo Koike och Goseki Kojima (japansk, Epix), »Valhall 12: Elddopet« av Peter Madsen och Henning Kure (dansk, Bonnier Carlsen).

Årets Unghundenplakett för främjande av barn- och ungdomsserier i Sverige gick till Mats Källblad. Juryns motivering: »Mats Källblad får Unghunden för sin serie ›Vimmelgrind‹, som är något så ovanligt som en modern svensk allåldersserie. Denna serie, som bland annat kan läsas som album och i serietidningen *91:an*, bygger på en svensk berättartradition i Evert Taubes, Piratens och Astrid Lindgrens anda. Med sitt originella men trovärdiga persongalleri, placerat i en svensk glesbygd, samt en genomtänkt och effektiv berättarteknik, har han skapat en serie som förtjänar större uppmärksamhet.«

Mats Källblads »Vimmelgrind« är ett ambitiöst försök att skapa en modern allåldersserie. Hittills har tre episoder av serien publicerats, samtliga har gått som följetong i serietidningen *91:an*, och de två första, »Dillfälten« och »Mutterloppet« har även kommit ut som album (hos Jemi förlag respektive Bonnier Carlsen). Den tredje, »Det stora snöovädret«, har än så länge bara gått i *91:an*. Handlingen utspelar sig i en fiktiv avfolkningsbygd, befolkad av mer eller mindre udda personer.

Källblad (som tidigare stavade namnet Kjellblad) har tidigare fått Urhundenplaketten 1996 för det vardagsrealistiska serieal-bumet »Garagedrömmar«, vilket utgör första delen av en planerad trilogi med handlingen förlagd till skånska Osby (del 2 heter »Vakna laglös«, del 3 är ännu under arbete). Han har också publicerat äventyrsserien »Allan Röde« (samlad i Seriefrämjandets skriftserie Magister Lämpels bibliotek), »Sture Stelben«, känd från tidningen *MC-folket*, och en handfull andra serier. För mer information om Mats Källblad rekommenderas en intervju i *B&B* 5-6/1997.

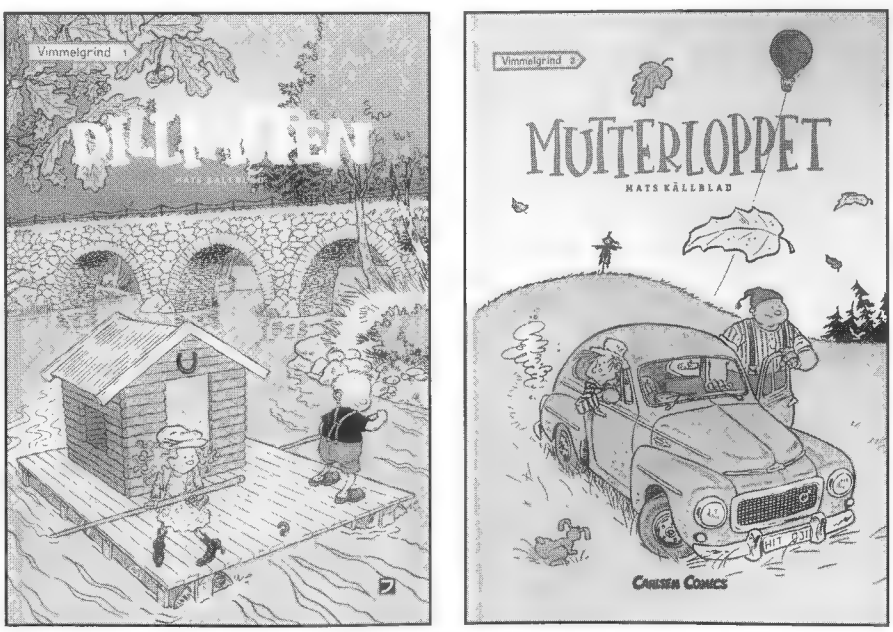

De två album som hittintills utkommit i albumserien »Vimmelgrind«.

Seriefrämjandets pris Urhunden delas sedan 1987 ut årligen till föregående års bästa svenska respektive översatta seriealbum. Priset är uppkallat efter OA:s klassiska seriefigur från förra sekelskiftet (en korsning mellan hund och dinosaurie). Sedan 1994 delas också ett speciellt pris, Unghunden, ut till någon eller några som gjort insatser för barn- och ungdomsserier i Sverige. Pristagarna utses av en speciellt utnämnd jury, i år bestående av Adam Boman, Erling Frick, Ola Hammarlund (sekreterare), Fredrik Jonsson, Peter Nilsson, Fredrik Strömberg, Cecilia Torudd, Peter Wallström samt Sangrid von Zedtwitz-Liebenstein.

OLA HAMMARLUND

Maja Lindéns inlägg i dagisplatsdebatten, som orsakade en mindre läsarstorm då det publicerades i DN.

▸ **MAJA LINDÉNS** inlägg i dagisplatsdebatten, som publicerades i *Dagens Nyheter* den 13 maj, skapade upprörda känslor hos en del av *DN*:s läsare, som fann den »totalt osmaklig«. Vi ger er förstås chansen att bilda er en egen uppfattning genom att återtrycka bilden här intill.

▸ **COMICS-AVDELINGEN** på Bok- och biblioteksmässan i Göteborg den 19–22 september börjar nu ta form. I skrivande stund är bland annat amerikanerna Rick Kirkman och Jerry Scott (»Baby Blues«), de norska serieskaparna Jason (»Vänta lite...«), Lise Myhre (»Nemi«) och Frode Øverli (»Pondus«) bokade, liksom ett stort antal finska serieskapare. Och i vanlig ordning kommer naturligtvis även lejonparten av den svenska serieskaparkåren att närvara.

▸ **VECKOTIDNINGSHISTORIA**, och då även historien om de svenska veckotidningarnas klassiska serier, är temat för en ambitiös utställning på nyöppnade Dunkerska Kulturhuset i skånska Helsingborg. Utställningen, som sammanställts

Rätt skall vara rätt

Ibland sover denna tidnings textredigerare, ibland sover han för lite, och i bägge fallen kan resultatet bli pinsamma missar. I de senaste numren har han i efterhand uppmärksammat några sådana, och sent omsider kommer här korrekta uppgifter:

I samband med van Hamme-artikeln i nr 4/01 glömde vi berätta att såväl P-G Lidström som Mattias Hallin varit högst behjälpliga med bakgrundsmaterial. Ett tack är på sin plats.

I samband med spalten Titta han flyger i nr 1/02 anges omväxlande David Haglund och Göran Semb som författare (beroende på om man tittar i innehållsförteckningen eller i spalthuvudet). I själva verket skrev dessa båda herrar spalten tillsammans.

I samband med Linda Medley-inslaget i nr 1/02 glömde vi berätta att det var Christer Nilsson som översatt intervjupartierna från engelska.

Beklagar, mina herrar. Skall försöka att inte göra om det.

PETER NILSSON

Svensk pionjär på festival i Zagreb

Den kroatiska staden Zagrebs festival för animerad film firar i år 30-årsjubileum, och gör det med stil. Årets festival är den 15 i ordningen och äger rum den 18–23 juni. Festivalledningen (där göteborgaren Midhat »Ajan« Ajanovic ingår) har redan annonserat ett mycket ambitiöst program.

Victor Bergdahl – den svenska pionjären inom animerad film. Ett självporträtt hämtat från hans egen artikel om animation i Göteborgs Aftonblad 1916.

När det gäller återblickar kommer Paul Driessen att presenteras extra ingående eftersom han tilldelats festivalens pris för livsverk. Även Piotr Dumala, en internationellt högt ansedd animatör som även undervisar på Animationens hus i Eksjö (Konstfacks animationsutbildning på högskolenivå, *www.animationenshus.eksjo.se*), och den svenske pionjären Victor Bergdahl (1878–1939) får egna filmserier. Bergdahl är mest känd för sina filmer om Kapten Grogg, vilken också fick sin egen serie (publicerad bland annat i *Musse Pigg-tidningen*, Sveriges första serietidning, och samlad i ett album på 1920-talet).

Länder som får extra mycket uppmärksamhet är Bosnien och Herzegovina, Norge (programmet är utvalt av Gunnar Ström) och Kanada. Dessutom läggs stor tonvikt på animationens japanska historia med två dokumentärfilmer, »Manga Tanjo« och »Anime Shingacho«, som bägge gjorts av Taiji Yabushita. Utöver detta är följande gäster bekräftade från Zagrebs festivalledning: Caroline Leaf (Kanada), Jurij Norstein (Ryssland, känd för »Igelkotten i dimman« med flera mästerverk), Peter Lords (»Wallace & Gromit«, »Flykten från hönsgården«, han har med sig de senaste kortfilmerna från Aardman animation), Priit Pärn (Estland), Bob Godfrey samt inte minst Katsuhiro Otomo, som har med sig sin nya långfilm »Metropolis«. Den bygger på Fritz Langs klassiska stumfilm. Otomo står för manus och storyboards, medan regin har skötts av Taro Rin (»Doomed Megalopolis«).

Som vanligt ingår en massiv tävlingsdel. Av 978 insända filmer valdes 85 ut för den officiella tävlingen, 53 till studentfilmstävlingen och 48 till den del som kallas »panorama« och som står utom tävlan. I juryn ingick Rada Sesic från Kroatien, David Ehrlich från USA och Witold Nowak från Sverige. Nowak är prefekt på Animationens hus i Eksjö. I den officiella tävlingen finns ett svenskt bidrag, »The War of Love« av Annika Giannini, och bland studentfilmerna finns två, »Bestia« av Jakob Bastviken och »The Dark Side of the Morning« av Erik Rosenlund. De båda sistnämnda är producerade vid skolan i Eksjö.

Det är ett stort och ambitiöst program med filmer från större delen av världen, och *B&B* finns på plats för att bevaka evenemanget. Vi återkommer med ett större reportage i nästa nummer. Tills dess kan ni läsa mer om Zagrebs Animafest på *www.animafest.hr* och skicka e-post till *animafest@kdz.hr* om ni har frågor.

Den andra stora animationsfestivalen i Europa hölls den 3–8 juni i franska Annecy. Mer information kan hittas på *www.annecy.org*.

INGEMAR BENGTSSON

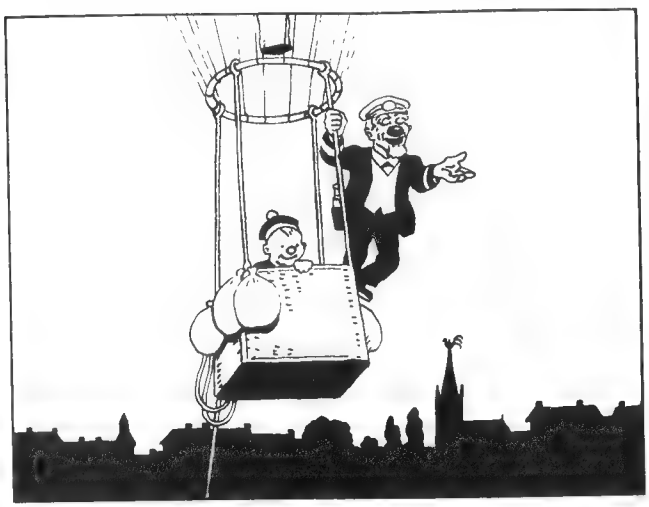

En bild från Bergdahls film »Kapten Grogg i ballong« från 1916.

TOM CRUISE
EN STEVEN SPIELBERG FILM
MINORITY REPORT
TWENTIETH CENTURY FOX AND DREAMWORKS PICTURES PRESENT A CRUISE
BLUE TULIP/RONALD SHUSETT/GARY GOLDMAN PRODUCTION A STEVEN SPIELBERG
TOM CRUISE "MINORITY REPORT" COLIN FARRELL SAMANTHA MORTON
AND MAX VON SYDOW JOHN WILLIAMS INDUSTRIAL LIGHT & MAGIC
DEBORAH L. SCOTT MICHAEL KAHN, A.C.E. ALEX McDOWELL
JANUSZ KAMINSKI, ASC GARY GOLDMAN RONALD SHUSETT
GERALD R. MOLEN BONNIE CURTIS WALTER F. PARKES JAN DE BONT
PHILIP K. DICK SCOTT FRANK AND JON COHEN STEVEN SPIELBERG
DREAMWORKS PICTURES
www.minorityreport
I SOMMAR BÖRJAR JAKTEN
Biopremiär 3 juli

En del av höstens stora utbud från Optimal Press.

av Stellan Olsson och Christina Lundström, är imponerande bred, och öppnade för besökare 27 april. Vi rekommenderar definitivt ett besök om du råkar ha vägarna förbi i sommar, men även senare går bra – det hela finns tillgängligt ända fram till 2 februari nästa år.

▸ **OPTIMAL ÅNGAR PÅ** och kommer med ett antal intressanta titlar i höst. I antologin »Allt för konsten 3« medverkar Daniel Ahlgren, Åsa Grennvall, Matti Hagelberg, Bjarni Hinriksson, Jason, Marcus Ivarsson, Gunnar Krantz, Mats Källblad, Christopher Nielsen, Pentti Otsamo, Patrik Rochling, Karna Rusek, Jan Solheim, Jens K Styve, Katja Tukiainen, Li Österberg, Petteri Tikkanen med flera. Tikkanen svarar även för omslaget. Bland övriga höstalbum hittar vi »Coco platina titan 5000« av Coco Moodysson, »Järnvagnen« av Jason, »Kartongbarnet« av Kati Kovács, »Labyrinterna« av Anneli Furmark, »Nilsson« av Claes Jurander, »Susanna & Bo« av David Liljemark (pocket) samt »Välkommen tillbaka« av Henrik Lange.

▸ **COMICAZE**, den svenska annonstidningen för seriesamlare, stötte i samband med sitt nummer 85 nyligen på tekniska problem. Det aktuella prenumerantregistret gick förlorat i en datorkrasch, och tidningen fick börja om med ett lite äldre register. Skulle du ha tillkommit som prenumerant sedan nummer 79 bör du förmodligen kontakta utgivaren Henrik Winskog och kolla om du finns med inför kommande utskick.

Ett urval av bidragen till tecknartävlingen »Jaga miljöbovar« har tryckts upp i en publikation med samma titel.

Ett av de vinnande bidragen i tecknartävlingen »Jaga miljöbovar«, gjort av Robin, 11 år.

▸ **MAX ANDERSSONS** serier ägnades en utställning på Uppsala konstmuseum mellan den 13 april och 20 maj. Museichefen Isabella Nilsson presenterade kort men kunnigt Anderssons konstnärskap vid vernissagen den 13 april, och har i urvalet tagit fasta på både serieskaparens oreserverade solidaritet med de mest utsatta och hans förkärlek för det svarta och burleskt humoristiska. Utställningen var inhyst i ett av museets mindre rum, passande nog med helt svartmålade väggar (om man undantog hörnen, i vilka man kunde beskåda anderssonska figurer, ditmålade av konstnären själv). Max Andersson var själv närvarande vid den tämligen välbesökta vernissagen. Till hösten utkommer en samling med hans nyare alster på bokförlaget Alfabeta.

▸ **»JAGA MILJÖBOVAR«** heter en teckningstävling som anordnats av Stockholms läns landsting för ungdomar i åldrarna 10–15 år. Tävlingen gick ut på att teckna en kort serie på temat »Jaga miljöbovar«, och avsikten var att ge en bild av hur ungdomar idag ser på miljöfrågor. Hela 1 560 bidrag inkom från mer än 80 skolklasser runt om i landet. De bästa bidragen belönades med en seglats för tecknarens klass i Stockholms skärgård. Det anordnades också en utställning på Serieteket med ett 40-tal av de bästa teckningarna, vilka även samlades i en tryck-sak med den adekvata titeln »Jaga miljöbovar«.

▸ **BARN- OCH UNGDOMSSERIER** var ämnet för det första längre inslaget om tecknade serier i SvT:s program »Kulturnytt«. Seriefrämjandets ordförande Fredrik Strömberg intervjuades om tillståndet i branschen, och serieskaparen Mats Källblad om hur det är att skapa serier för barn och ungdomar.

Fredrik Strömberg i SvT:s Kulturnytt.

▸ **TV-VERSIONER** av kända dagsstrippsserier har man kunnat följa i svensk TV på sistone. Det rör sig närmare bestämt Lynn Johnstons »I nöd och lust« (»For Better or For Worse«) på SvT och Scott & Kirkmans »Baby Blues« på TV 4.

▸ **DAVID LILJEMARK** har illustrerat figuren »Klitty« till Vertigo Förlags kommande »Klitty-deckare« av författarinnan Anastasia Wahl. Första boken heter »Den Vidrige«, och ni som uppskattar Liljemarks sanslösa retuscheringar av Laban- och Blondiestrippar borde vara intresserade. Läs mer på adress: *www.klitty.com.*

▸ **KULTURRÅDET** har hitintills i år beviljat efterhandsstöd till Sara Olaussons »Allt är farligt« (Demon Box) med 35 243 kr, till Max Anderssons och Lars Sjunnessons »Bosnian flat dog 2« (Galago Förlag) med 8 800 kr, till Jan Stenmarks »Stockholm runt 1« (Galago Förlag) med 5 600 kr, till Ingemar Bengtssons och Gunnar Krantz »Fanzineindex 2001« (Optimal Press) med 53 765 kr, till Anna Höglunds »Syborgs förbannelse« (Ordfront Galago) med 45 418 kr, samt till Joakim Lindengrens »Kapten Stofil – Stofilen som kom in från kylen« (Skadeglatt Leende) med 8 000 kr.

KALLE ANKAS EXKLUSIVA

ÅRGÅNGSSAMLING!

1953 del 2 ute nu!

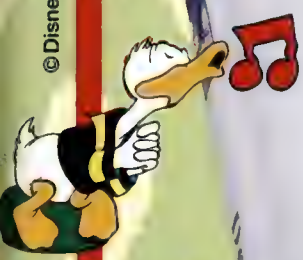

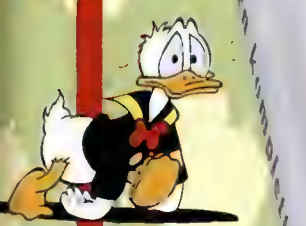

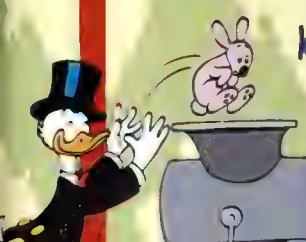

©Disney

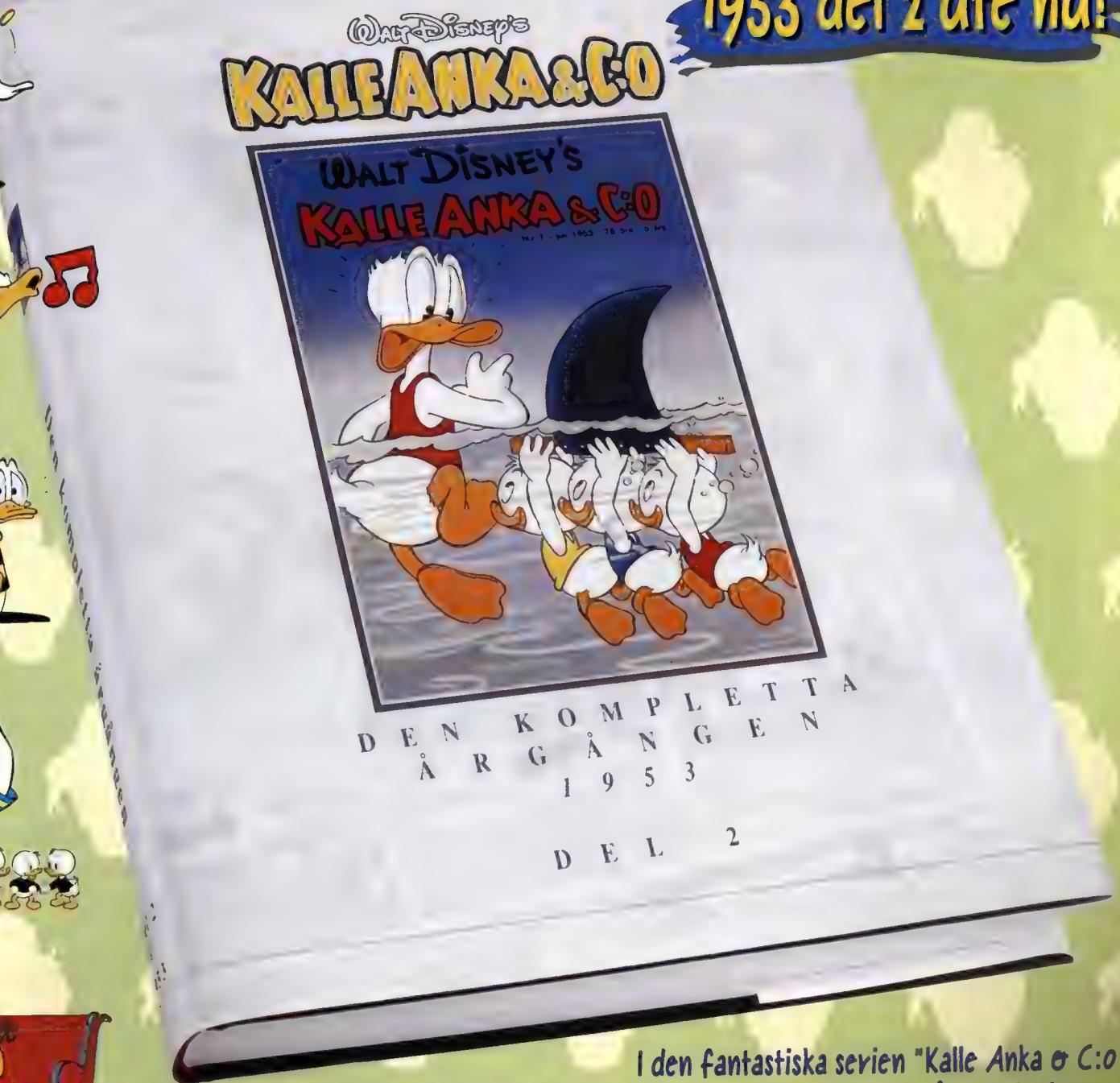

I den fantastiska serien "Kalle Anka & C:o - Den kompletta årgången" så är det nu dags för 1953 års utgivningar. Nu finns "Den kompletta årgången 1953 del 2" ute, med de sista numren av Kalle Anka & C:o som kom ut 1953. Tidningarna är snyggt inbundna, komplett med de unika omslagen och alla de otroliga historierna. Finns där böcker finns.

Du kan också gå med i vår Årgångsbokklubb och få böckerna direkt hem till dig.
Kontakta gärna vår Kundservice för mer information 040 - 693 94 50.

SERIEGALLERIET

Sveriges enda galleri som är specialiserat på tecknade serier har öppnat på södermalm i Stockholm. Galleriet är uppdelat i en butiksdel med massor av serieoriginal i lager, och en utställningsdel där kända serieskapare med jämna mellanrum ställer ut sina originalalster till försäljning.

Besök gärna våran hemsida för information om kommande utställningar eller för att beställa serieoriginal ur sortimentet.

Seriegalleriet, S:t Paulsgatan 14, 118 46 Stockholm
Tel: 08-702 24 25, Mobil: 070-745 50 68
E-post: info@seriegalleriet.se, Webbplats: www.seriegalleriet.se

Öppettider: Mån–Fre 11.00–19.00 • Lör 11.00–17.00 • Sön 12.00–17.00

▸ **TIDSPUNKTET FOR** årets Raptusfestival er endret fra det tidligere oppgitte. Ny dato er 13.–15. september. Foreløpig er følgende gjester klar: Don Rosa, Enrique Romero, Daniel Clowes, Chris Ware, Rafael Garres, Martin Kellermann, Charlie Christensen, Mike Collins, Art Wetherell, Dave Windett og Spesiell profil på Jason, Tore Knutsen og InkaLill. I tillegg dukker nok som vanlig store deler av det norske seriemiljøet opp.

▸ **BJØRN OUSLANDS** tredje og avsluttende bind i serien med eventyrbearbeidelser er kommet ut på Jippi Forlag. Denne gang griper han Asbjørnsen og Moes »Grimsborken« etter at han tidligere har laget serieversjoner av »Mumle Gåsegg« og »Soria Moria Slott«. »Grimsborken« er historien om den fantastiske hesten som til slutt gjør at helten vinner prinsessa og halve kongeriket. Samlet utgjør bøkene en imponerende trilogi, og tegningene i »Grimsborken« er ytterligere en videreutvikling av stilretningene han har utforsket i de to første albumene. Fargene og tegningene er med sitt rufsete, men likevel gjennomarbeidede preg om mulig friskere og bedre enn noen gang.

Den samme Bjørn Ousland fikk tidligere i år Kultur- og kirkedepartementets illustrasjonspremie for barne- og ungdomslitteratur for å ha illustrert Halvor Rolls »Frøken Bisk Glefs og femten andre« fra Aschehoug.

▸ **FRODE ØVERLI** har bestemt seg for å slutte å selge originaler. Grunnen er den overveldende responsen etter en salgsutstilling på Grünerløkka bibliotek i Oslo i fjor høst. »Pondus«-originalene ble solgt til en pris for 1500 kroner stripen. – Han syntes det ble for mye, sier Øverlis agent Håkon Strand.

Samtidig planlegger Bladkompaniet å gi ut den andre samleboken med Frode Øverlis »Pondus« i september. Fjorårets »Første omgang« ble en stor suksess med et opplag på 30.000 eksemplarer og salg som nærmer seg 28.000. Den andre boken døpes så klart »Andre omgang«.

Harveyprisen til Jason

Johnn Arne »Jason« Sæterøy er blitt den første norske serieskaper som har vunnet en stor internasjonal tegneseriepris! Tidligere i år ble nemlig Jason tildelt Harveyprisen for »best new talent«. Jason var nominert i to klasser. I hans andre nominerte klasse (»best presentation of foreign material«) ble han slått av »Lone Wolf and Cub«. Av andre vinnere må nevnes »100 Bullets« som stakk av med prisene for »best writer« (Brian Azzarello), «best artist» (Ed Risso) og »best continuing series«. Dan Clowes vant prisene for »best cartoonist« og »best single issue or story« (*Eightball* 22). Prisen er oppkalt etter *MAD*-legenden Harvey Kurtzman, og er ved siden av The Eisner Award den mest prestisjetunge tegneserieprisen i USA. Priskåringen foretas gjennom en avstemning blant mer enn to tusen forfattere, tegnere, redaktører og andre profesjonelle i seriebransjen. Nettopp det at bransjen selv både nominerer og kårer vinnerne gjør at prisen har særlig høy status.

Men Jason er nominert til enda en pris, nemlig Eisner-prisen som deles ut i USA. For »Hey, wait...« er han nominert i to klasser: Best Graphic Album—New og Best U.S. Edition of Foreign Material.

Prisen er oppkalt etter Will Eisner, og blant de nominerte finner vi selvsagt mye av kremen av (amerikanske) serieskapere. I klassen for Best graphic album konkurrerer han blant annet med Dave McKean, Mark Kalesniko, James Sturm og Will Eisner selv. I klassen for Best U.S. Edition of Foreign Material konkurrerer han blant annet med Katsuhiro Otomo (»Akira«) og Luc og Francois Schuiten.

Og ikke før har Jason fått satt fra seg Harvey-prisen på peishylla, så bestemmer Fantagraphics seg for å følge opp med en ny amerikansk albumsamling. Denne gang er turen kommet til »Sshhhh!« – en 120 siders utgave av Jippi Forlags samling av Jasons stumme serier. I pressemeldingen fra forlaget sammenlignes Jason med ingen ringere enn Chris Ware og Art Spiegelman, og samlingen slippes med myke permer i juni.

Fuglemannen og de andre figurene til Jason får stor anerkjennelse i utlandet.

På Serieteket på Grünerløkka bibliotek i Oslo er det for tiden en utstilling av Jasons tegninger og serieoriginaler.

NJÅL GULBRANDSEN

▸ **VOLD I TEGNESERIENE** »Sandman« og »Preacher« har ført til reaksjoner fra Barnevakten og foreldre i Rygge, melder NRK Østfold. Det lokale biblioteket har tilbudt kvalitetsseriene i sin nye ungdomsavdeling, men blir nå nødt til å flytte vekk seriene. – På biblioteket har de registrert reaksjonene fra foreldrene i Rygge, og kommet fram til at de skal ut av avdelingen rettet mot ungdom, sier biblioteksjef Svein Bendik Hansen til NRK.

▸ **DEN SVENSKE** billedkunstneren Anna Fiske er ute med sitt andre tegneseriehefte på No Comprendo Press. »Snakke med dyr« er en oppfølger til »Forvandlingen« fra 1999, og handler kort sagt om den vanskelige jobben med å finne den rette her i livet. Fiske er gift med den norske serieskaperen Lars Fiske, som selv har gitt ut to tegneserier om poeten Matje på samme forlag. For tiden planlegger han et tredje Matje-album.

▸ **REDAKTØR SIGBJØRN** Stabursvik går fra Bladkompaniet til Cappelen og tar med seg Lise Myhre og hennes »Nemi«. – Stabursvik er ansatt for å drive med tegneserier og det blir spennende å se hvilke planer han har framover, sier Karin Mundal, redaksjonssjef i Cappelen Underholdning. Hun forteller at Cappelen i første omgang vil satse på billigere al-

Ett lykkelig øyeblikk fra Anna Fiskes »Snakker med dyr«

bum og hefter, og distribuere dette både via vanlige bladkanaler og bokhandlere. 1. juni begynner Stabursvik som redaktør i Cappelen, og første tegneserieutgivelse blir det sjette »Nemi«-albumet.

– Det er den eneste konkrete planen, men vi vil nok også arbeide med å sette sammen et slags »Nemi«-blad. Vi har ikke helt fasongen klart, men det kan bli et vanlig hefte eller i albumformat – bare med hyppigere utgivelse. Samtidig ligger jo fortsatt en »Nemi«-bok som en mulighet, sier Stabursvik.

»Grimsborken« er siste bind i Bjørn Ouslands tegneserieutgaver av folkeeventyr.

▸ TEGNESERIEBIOGRAFIEN »Jeg, Arne Næss« av Ola Hegdal og Tore Strand Olsen er tildelt premien for beste tegneserie i Kultur- og kirkedepartementets premiering av barne- og ungdomslitteratur og tegneserier.

I begrunnelsen heter det som følger: »Tegneserien hedrer en ukonvensjonell person med en ukonvensjonell biografi, med sprelsk utnyttelse av sjangerens muligheter. Serien tar uredd tak i de forskjelligste tema og gjør liv og verk til spennende lesning. Humor og filosofi kombineres til et genuint uttrykk for hovedpersonen selv. Tegneserieformen er godt utnyttet for å profilere mange sider ved en allsidig person. Allusjoner til tegneseriemediet og til filosofihistorien gjør at historien fungerer på flere plan. Selvironi og selvbiografi balanseres opp mot hverandre og tilfører ytterligere en dimensjon«. *TEGN* gratulerer.

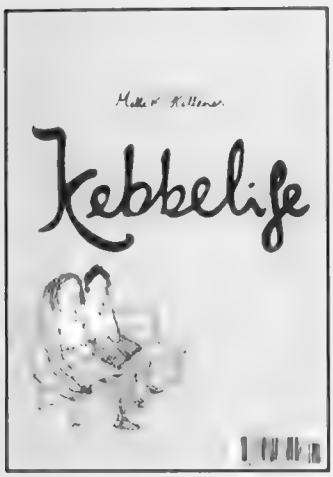

▸ METTE K. HELLENES, kvinnen bak tegneserien »Kebbevenner«, har kommet med en oppfølger »Kebbelife«. Serien er en røff humoristisk blanding av selvbiografi, diktning og ønsketenkning — der de to venninnene Vanessa og Mette utfolder seg i Oslos kunst- og utelivsmiljø — samtidig som de også sliter med mer allmenne og dagligdagse problemer. I tillegg til tegneserien arbeider Hellenes som billedkunstner, gir ut diktsamlinger, lager film med mer. »Kebbelife« er hennes tredje samling med »Kebbevenner«, og er gitt ut av No Comprendo Press.

▸ NO COMPRENDO PRESS' barnebok »Boka om Tombo« boikottes av Nedre Eiker bibliotek.

– Dette er ikke en bok vi har ønsket å sette ut i hyllene på grunn av innholdet. Det er ikke noen barnevennlig bok, sier Arnbjørn Torgersen til *Drammens Tidende*.

No Comprendo Press har publisert følgende kommentar til Nedre Eiker Biblioteks boikott:

– Det var med overraskelse og vantro vi leste i *Drammens tidende* og *Buskeruds Blad* at Nedre Eiker Bibliotek hadde gått til det skritt å boikotte vår første utgivelse for barn, Mats Jørgen Sivertsens »Boka om Tombo«.

Barneboka »Boka om Tombo« fra No Comprendo press boikottes av Øver Eiker bibliotek.

Man skal ikke undervurdere barn som lesere. De fleste som leser »Boka om Tombo«, små eller store, får vel med seg moralen: Vold og hevn er en vond spiral – det lønner seg ikke – det er bedre å bli enig og slutte fred.

▸ EGMONT SERIEFORLAGET har nettopp sluppet en norsk oversettelse av Frank Millers oppfølger av den banebrytende »The Dark Knight Returns« fra 1986. »Batman: Nattens ridder slår til igjen« gis ut i tre numre à 80 sider, og er langt mer fargesprakende og superheltfokusert enn originalen. Neste nummer er i salg 1. juli.

▸ BLADKOMPANIETS antologi *Magnum* legges ned etter bare åtte numre. Antologien, som blant annet oppnådde hele to Sproing- nominasjoner for beste utenlandske tegneserie i fjor for »Sandman: Et spill om deg« av Neil Gaiman og Shawn McManus og »Forbundet av usedvanlige herremenn« av Alan Moore og Kevin O'Neill, var etterfølgeren til *Inferno*, og presenterte i tillegg serier som »Preacher«, »Hellblazer«, »Batman«, »Whiteout« og »Black Widow«. Sigbjørn Stabursvik var redaktør for *Magnum*, men samtidig med at han går til ny redaktørstilling i Cappelen går altså *Magnum* i graven. Bladkompaniet vil muligens følge opp med enkeltstående album av enkelte av seriene som ble trykket i *Magnum*.

– Vi har vel i hvert fall én spesial på trappene, men dette var bestemt før vi la ned *Magnum* som sådan. Derfor kan jeg ikke love noen enkeltstående utgivelser framover. Det er vanskelig å selge *Magnum*-ting i Kongeriket for tiden. Vi sitter og klør oss i hodet så det dukker opp bare flekker både her og der. »Hva skjer?« er derfor mitt spørsmål like mye som ditt, sier Tormod Løkling i Bladkompaniet til *TEGN*.

Bladkompaniets antologi Magnum legges ned etter bare åtte nummer.

▸ TEGNESERIESKAPER Lise Myhre, best kjent for sin stripeserie »Nemi«, ble nr. 16 i en kåring utført av Nettavisen/Spray om Norges mest sexy kvinner. Trolig er det bare i Japan noe lignende har hendt før. Man kan vel undres på om årsaken er at tegneseriene har en høy profil i Norge, eller at Norge har et smalt utvalg kvinnelige kjendiser, men det er liten tvil om at frøken Myhre tar seg bra ut. Hun hevder seg i hvert fall godt blant reality-kjendiser, programledere og tidligere kronprinskjærester.

▸ CHRISTOPHER NIELSEN jakter på engelske stemmer til antiheltene Odd og Geir. Animasjonsfilmen »Slipp Jimmy fri« skal lanseres på verdensbasis etter Norgespremieren i 2003.

– Det er klart vi må lage en engelsk versjon. Slår filmen an i Norge, er det ingen grunn til at den ikke skal slå an i utlandet også, sier Nielsen til *Aftenposten Aften*.

Nettstedet *Freejimmy.com* er allerede oppe og står, mens filmen er lagt inn i Internet Movie Database, *imdb.com*. Rollelisten til den norske utgaven er allerede ferdigspikret. Som i TV-serien, er det Egil Birkeland og Anders T. Andersen som spiller Geir og Odd. Foruten disse bidrar også Kristopher Schau, Jan Sælid, Astrid Versto, Janne Rønningen, Kristin Skogheim, Mikkel Gaup, Paul-Ottar Haga og Are »Bare Are« Sende Osen.

Nielsen forteller også at han planlegger å vende tilbake til tegnebordet etter filmarbeidet. – Jeg skal gå tilbake til å lage noen nye tegneserier, og så får vi se hvordan det går med filmen før jeg tar noen avgjørelse der.

▸ DEN ÅTTENDE »Norsk Tegneserie Index« (NTI) ble nylig utgitt, som vanlig redigert av Knut Eide og Stig Kjelling. Hver ny utgave har blitt obligatorisk for tegneseriesamlere, og fått status som veiledende prisliste for omsetning av brukte tegneserier. Indeksen gir oversikt over alle norske tegneserieutgivelser, fra Abba-tegneserien til Åsa Nisse, og antyder priser. De reelle salgsprisene har flere ganger vært langt høyere, og det er vanskelig å etablere veiledende priser i et såpass begrenset marked. NTI er likevel det beste anslaget vi har på hva de norske serieutgivelsene er verdt. Info / bestilling: *stig.kjelling@c2i.net*.

Bokhandelsdistribution av serier i USA är hotad

I USA har bokhandeln på senare år setts som en räddande ängel av många serieförlag när de krisdrabbade seriebutikerna sviktat. Framför allt manga och serier som bygger på filmer, men även mer »litterära« serier, har sålt bra via bokhandeln, och den viktigaste distributören till den här marknaden har varit företaget LPC Group. I stort sett alla förlag utom DC, Fantagraphics, Marvel och Viz anlitar LPC, och därtill beställer många andra bokdistributörer och nätbokhandlare – till exempel Amazon.com – sina seriealbum därifrån.

Den 2 april skakades därför den »nya« amerikanska seriebranschen i sina grundvalar, när just LPC ansökte om skydd mot konkurs enligt den amerikanska konkurslagens Chapter 11. I korthet innebär Chapter 11 att gamla skulder inte skall tillåtas ta kål på ett företag som går med vinst, något som åstadkoms genom att leverantörer (i det här fallet förlag som levererat album till distributören) inte får betalt för sina varor. LPC:s största problem är för närvarande brist på rörelsekapital, sedan företagets bank beslagtagit närmare 1 000 000 dollar. Orsaken är okänd, men det har spekulerats i att en stor bokhandelskedja självsvåldigt kan ha valt att förlänga sin kredit gentemot LPC.

Det bör dock nämnas att LPC även haft andra stora problem på sistone, och att man gjorde en stor omorganisation så sent som i slutet av förra året. Många seriebokhandlare som anlitar LPC har, nu när problemen blivit kända, berättat att servicen blivit allt sämre och att de fått betydligt färre exemplar än önskat av titlar de beställt. Även förlag har upplevt försämringen, och Graphic Interface, ett samarbetsorgan för en grupp serieskapare med eget förlag, har redan tidigare valt att avbryta samarbetet med LPC.

Top Shelf är ett av de förlag som riskerade konkurs till följd av distributören LPCs ekonomiska problem.

I det långa loppet kommer den nuvarande krisen förmodligen inte att betyda så mycket, men för ett litet serieförlag med små marginaler ligger problemet i det korta perspektivet. Uteblivna betalningar från distributören innebär att man inte har pengar till hands att betala räkningar från tryckerier, mässor, reklam och serieskapare med.

Även det kanadensiska förlaget Drawn & Quarterly drabbades av problem.

Förlaget Top Shelf (ett ambitiöst alternativförlag, ungefär motsvarande svenska Optimal) kan lyftas fram som ett dramatiskt exempel på vilka allvarliga konsekvenser det inträffade kan få. När en check på 20 000 dollar från LPC (en del av sammanlagt ungefär 80 000 dollar i skulder) inte gick att lösa in, råkade hela förlaget i gungning. I ett desperat meddelande till serievänner på Internet bad förlagets ägare folk att snabbt hjälpa dem att få in 400 beställningar, och precis som i en Hollywoodfilm lyckades man på knappt 12 timmar få in tillräckligt många beställningar för att säkra förlagets överlevnad. Gensvaret var så massivt, att man dagen efter bad de människor som beställde direkt från förlaget att i stället vända sig till bokhandlare och seriebutiker, för att visa dessa att det fanns ett sug efter Top Shelfs produkter.

Knappt hann seriepubliken pusta ut efter den här incidenten förrän nästa förlag anmälde problem. Den här gången var det minst lika meriterade alternativförlaget Drawn & Quarterly som lät meddela, att man även här drabbats av finansiella problem på grund av inställda betalningar från LPC. Huruvida även D&Q lyckats rida ut krisen är när detta skrivs ännu ovisst.

STAFFAN DAHLBERG

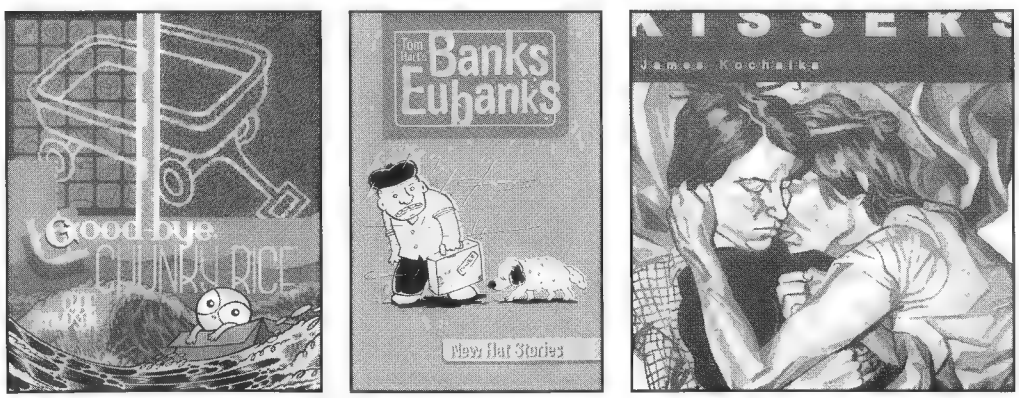

Några av de prisbelönta böcker som Top Shelf utgivit.

DANMARK

► **DANSKE TEGNESERIESKABERE,** fackföreningen för danska serieskapare (med 71 medlemmar), har under våren överräckt sin protest mot de nedskärningar av biblioteksersättningen som planeras i Danmark, till kulturministern Brian Mikkelsen. Brevet överlämnades av serieskaparen Sussi Bech (»Nofret«), och över hela landet har föreningen uppmanat sina medlemmar att sluta upp bakom protestaktionen. Danmark har ju länge varit ett utpräglat albumland, biblioteken köpte åtminstone tidigare in därefter, och biblioteksersättningen utgör därför en mycket viktig del av de danska serieskaparnas levebröd.

► **DISKUSSIONSGRUPPEN** »tegnebordet.dk« planerar ett serieteckningsmaraton i Köpenhamn den första helgen i augusti. Det hela kommer att gå av stapeln i Tvillingehellarne i Den Brune Kødby (DGI-byen, 3 minuters promenad från Köpenhamns Centralstation). Deltagarna skall på tolv timmar (20:00–08:00) göra en tolvsidig serie. Den professionelle serieteckenaren Lars Horneman (i Sverige

▼ ANNONS

Välkomna till

COMICLAND *med*

SVERIGES STÖRSTA SERIEHUS 350 M²

SERIEKNALLEN: 100 m²
SERIEMUSEET: 250 m²
SERIEPARK/SERIECAMPING

Köinge – Halland

SERIEKNALLEN

- Välsorterad butik
- Postorderservice
- Bra öppettider: 10.00–18.00
- Grossistförsäljning

SERIEMUSEETS utställningar 2002

Seriernas historia • Original-galleri • Walt Disney • Modesty Blaise • Bamse • Faktalitteratur om serier • Pornografiska serier • Signeringsrum • Fantomen • Persongalleri + många, många fler

SERIEPARKEN

• Utomhuspark med serieutställningar. Se dina favoriter i sin naturliga miljö. Serieåkattraktioner för barnen.

SERIECAMPING

• Nu kan du även campa med dina seriefavoriter såsom Knasen, Kalle Anka med flera.

VÄGBESKRIVNING

• COMICLAND ligger i Köinge (Halland), utmed länsväg 154 mellan Falkenberg och Ullared. 11 km från Ullared, 10 mil söder om Göteborg och 18 mil norr om Malmö. Välskyltat och lätt att hitta.

Skriv till:
COMICLAND
pl 5436
31060 Ullared
0346-23170

Första delen av Bourgeons »Berättelsen om Cyann« utkom på svenska. Tredje delen (eller snarare dess frånvaro) har nu renderat tecknaren dagsböter i Frankrike

publicerad med albumet »Starke Hans« från Bokfabriken härom året) kommer att finnas på plats för att hjälpa dem som fastnar i sitt skapande. Deltagaravgiften är satt till 45 dkr.

▸ **DANMARKS FÖRSTA GALLERI** för tecknade serier öppnade den 1 maj på Ålbækvej 1 i Jystrup på Midtsjælland. Niels Bøgede Andersen heter mannen bakom projektet. Galleriet ska i huvudsak ägna sig åt utställning och försäljning av originalteckningar av danska och utländska serietecknare, samt naturligtvis försäljning av serier. Till vernissagen kom såväl lokala intresserade som inbjudna gäster och representanter för den danska seriebranschen. Serieskaparen Frank Madsen höll det officiella invigningstalet, i vilket han å tecknarateljén Gimles vägnar tackade för att Gimlegäriget fick äran av att vara galleriets första utställare.

FRANKRIKE

▸ **FRANÇOIS BOURGEON**, tecknaren bakom bland annat albumserien »Resande med vinden«, har dömts till dagsböter à 1 000 euro eftersom han inte levererat den tredje och avslutande delen av sin science fiction/fantasy-serie »Berättelsen om Cyann« (av vilken enbart den första delen kom ut på svenska). Bourgeons avtal med förlaget Casterman stipulerat att han skulle levereta den tredje delen för publicering i den nedlagda månadstidningen *A Suivre*, och därefter albumutgivning. Bourgeon klargjorde på ett tidigt stadium att han endast gick med på detta under förutsättning att han fick samarbeta med tidningens redaktion. När *A Suivre* lades ned och Casterman köptes upp, beslöt Bourgeon att inte slutföra albumet, vilket i sin tur föranledde förlagets nya ägare att stämma honom för kontraktsbrott. I början av mars i år föll så domen: Bourgeon skulle leverera sidorna eller betala dagsböter på 1 000 euro. Detta är första gången en serieskapare dömts att betala dagsböter för att inte ha levererat sin serie till ett förlag, och understryker vilken stor ekonomisk potential de mest framgångsrika seriealbumen har i Frankrike. Bourgeon kommenterade det hela med att säga: »Serieskaparens moraliska rättigheter tillerkänns ingen vikt på den nya marknaden! Och det värsta i hela denna process är, att sedan konflikten uppstod har ingen ens drömt om att fråga mig hur det egentligen går med det där albumet.«

Nummer 3 325 av tidningen Spirou firade införandet av euron med serier på nio europeiska språk

▸ **INFÖRANDET AV EURON** vid årskiftet firades bland annat i nummer 3 325 av den klassiska belgiska serietidningen *Spirou*. Detta nummer utkom den 2 januari, och innehållet återgavs på de nio språk som talas i de länder i vilka euron samma dag blev gångbar. Tidningen utkommer i vanliga fall dels på franska, dels på flamländska (de två officiella språken i Belgien), men detta nummer hade pratbubbletexter som växlade mellan något av de övriga språken, men med franska respektive flamländska »undertexter«.

▸ **»HOLMENKOLLEN«** av Matti Hagelberg, som nyligen tilldelades årets Urhundenpris för bästa översatta album, finns nu ute i en franskspråkig upplaga från förlaget L'Association. Utgåvan är häftad, och försedd med nytt omslag i förlagets sedvanliga sobra tvåfärgstryck.

▸ **»CITÉS OBSCURES«**, François Schuitens och Benoit Peeters albumserie, är en stor framgång i Frankrike, något som bland annat framgår av det faktum att Schuiten fick staden Angoulêmes stora pris vid serielestivalen där tidigare i år. Det fiende albumet, »La frontière invisible«, har nyligen utkommit och väckt stor uppmärksamhet. De-

ENDAST FÖR DIG SOM GILLAR FANTOMEN

Haddar Joe's

FANTOMEN SHOP

FANTOMENKRÖNIKA – BAND 1

Fantastiska berättelser från den 1:e & 2:e Fantomens tid 1536-1588.

456 SIDOR!

Ordinarie pris 249:-
Prenumerant- och medlemspris 220:-

FANTOMENKRÖNIKA – BAND 2

Fantastiska berättelser från den 2:e-5:e Fantomens tid 1591-1662.

448 SIDOR!

Ordinarie pris 259:-
Prenumerant- och medlemspris 230:-

FANTOMENKRÖNIKA – BAND 3

Fantastiska berättelser från den 6:e-9:e Fantomens tid 1662-1735.

464 SIDOR!

Ordinarie pris 279:-
Prenumerant- och medlemspris 249:-

FÖLJANDE FINNS I LAGER

Artiklar:	Medlems-pris*	Icke medlem
Fantomenfigur *(ca 10 cm hög)*	30:-	40:-
Fantomenklockan	199:-	299:-
Fantomenkortlek	39:-	49:-
Fantomens Jubileumspin, 60 år	20:-	28:-
Dödskallering	30:-	40:-
Ring med goda märket	30:-	40:-
Halskedja med goda märket *(guldfärgad)*	59:-	69:-
Walker solglasögon	59:-	69:-
Tidningssamlare:		
2 Fantomenmappar *(1 årgång= 26 nr)*	40:-	50:-
(Vid beställning av fler är priset	*20:-/st*	*25:/st)*
Fantomenpärmen *(1/2 årgång=13 nr)*	90:-	100:-
Krönikeboxen	150:-	170:-
(OBS! Porto tillkommer med 65:- för upp till 5 boxar!)		
Andra böcker:		
Fantomens Jubileumsbok, 60 år	220:-	249:-
(OBS! Specialpris för stormästare: 200:-)		
Lee Falk, minnesalbum	99:-	129:-
Wilson McCoy, album	249:-	279:-
Bacon & Egg – I själva verket	249:-**	279:-
Herman Hedning, album 4	45:-	45:-
(Porto tillkommer med 15:-)		

**Gäller medlemmar i Fantomenklubben och prenumeranter på tidningen Fantomen.*

***Gäller även prenumeranter på tidningen Herman Hedning.*

SY BARRY – SÖNDAGSÄVENTYR 1962-1964

Sy Barrys fyra första söndagsäventyr plus fakta om tecknaren som skapade den moderne Fantomen.

116 SIDOR!

Ordinarie pris.... 199:-
Prenumerant- och medlemspris 179:-

Samtliga priser (förutom Krönikeboxen och Herman Hedning-albumet) inkluderar porto och exp. kostnader. Använd postens inbetalningskort. Sätt in rätt belopp på PG 55 27 88-2. Skriv vad du vill beställa och glöm inte ditt namn, adress och ev. medlemsnummer eller kundnummer på talongen. Leveranstid: ca 3 veckor.

SÅ HÄR ENKELT BESTÄLLER DU!

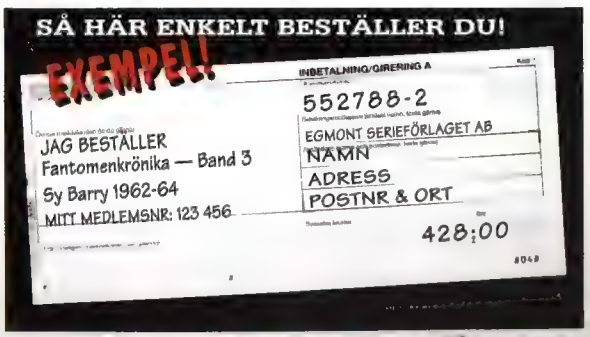

FANTOMBÖCKER FRÅN EGMONT SERIEFÖRLAGET

Magister Lämpels bibliotek

Bland de saker som Seriefrämjandet gör för att främja seriernas sak i Sverige är utgivning av böcker med och om serier en viktig del. Det kan vara rena serieutgåvor, faktaböcker om serier, konstböcker med mera som har med serier att göra. Vi vill helt enkelt ge tillskott till den oerhört eftersatta sekundärlitteraturen om tecknade serier, och belysa detta ämne från olika vinklar. »Magister Lämpels bibliotek« är samlingsnamnet för denna Seriefrämjandets egna bokutgivningen. Delvis handlar det om böcker som vi ger ut helt och hållet själva, men det rör sig även om böcker som vi ger ut i samarbete med andra förlag.

Vi har många framtida utgivningsprojekt för »Magister Lämpels bibliotek«. På gång är bland annat en bok om seriernas historia, fler skissböcker, en bok om Modesty Blaise med mer, med mera. Information om dessa böcker kommer efter hand här i Bild & Bubbla och böckerna erbjuds alltid till lägre priser för medlemmar i Seriefrämjandet.

Den märkliga historien om Allan Röde

En komplett utgåva av den prisbelönte Mats Källblads (känd för bland annat »Garagedrömmar«, »Vakna laglös« och »Vimmelgrind«) serier om den rebelliske Allan Röde. Figuren Allan Röde var ett av de mest populära inslagen i tidningen Svenska serier, men trots det fanns det ett helt, outgivet 70-sidigt äventyr med denna figur. Detta samt alla andra historier med Allan Röde, inklusive den allra första opublicerade historien, har vi nu samlat i en komplett utgåva.

130 sidor i svartvitt (1998)
Pris: 179:– (229:– för icke medlemmar)
Best.nr: 001

En skissbok av Patrik Norrman

En skissbok, det vill säga en samling med opublicerat material från olika serietecknare, med material från en av Sveriges säkraste tecknare: Patrik Norman. Norman har till denna bok valt ut ett stort antal skisser, teckningar och färdigtuschade bilder från sitt stora arkiv och vi har sammanställt dem till en bok med introduktion och personliga kommentarer av Norman själv. En direkt inblick i skapandeprocessen.

52 sidor i svartvitt (1999)
Pris: 99:– (139:– för icke medlemmar)
Best.nr: 002

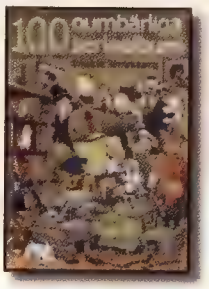

100 oumbärliga serialbum (Btj)

Boken innehåller en presentation av 100 av de bästa serialbumen på svenska. Boken är avsedd att sprida kunskap om serier och visa på den bredd som seriemediet spänner över idag. Varje serialbum presenteras utförligt med bakgrundsinformation om författare, tecknare, vidareläsning med mera, vilket gör denna bok till såväl ett uppslagsverk som en inspirationskälla. Författare är Seriefrämjandets ordförande Fredrik Strömberg.

164 sidor i svartvitt (Btj 1999)
Pris: 260:– (325:– för icke medlemmar)
Best.nr: 003

Bild & Bubblas andra seriebok

Detta är en omfattande genomgång av den anglosaxiskt ledda revolution som skedde inom de tecknade serierna under 80- och 90-talet. I denna tjocka (över 350 sidor) bok finner du intervjuer med och artiklar om de främsta engelskspråkiga serieskaparna från denna period med allt från Kalle & Hobbes Bill Watterson och Opus Berke Breathed till bröderna Hernandez, Mary Fleener och Chester Brown. Till varje artikel följer ett urval serier av varje avhandlad serieskapare.

356 sidor i svartvitt (1992)
Pris: 165:– (215:– för icke medlemmar)
Best.nr: 004

En skissbok av Joakim Lindengren

Denna skissbok innehåller material från den mångsidige Joakim Lindengren. Här samsas ett stort antal skisser, teckningar och färdigtuschade bilder från Joakims hela karriär som inkluderar serier som Krystmarodören, Bjarne och Bempa blir bikers och Kapten Stofil. Här finns allt från riktigt tidiga serier till material från Joakims senaste barnboksprojekt. Introduktion och personliga kommentarer av tecknaren själv.

52 sidor i svartvitt (2000)
Pris: 99:– (139:– för icke medlemmar)
Best.nr: 005

Fanzine-index 2001 (Optimal)

Detta är en bok som grundligt går igenom de svenska undergroundserietidningarnas historia. På över 500 sidor i pocketformat kan man läsa 26 intervjuer, 120 sidor serier samt ett index över innehållet i 630 olika titlar. Ambition har varit att täcka in allt som har givits ut i Sverige från cirka 1970 och fram till idag. Boken är skriven och sammanställd av Ingemar Bengtsson (redaktör) och Gunnar Krantz.

544 sidor i svartvitt (Optimal, 2001)
Pris: 60:– (80:– för icke medlemmar)
Best.nr: 006

En skissbok av Max Andersson

Denna skissbok är fylld av underliga skapelser signerade tecknaren Max Andersson. Andersson tecknar svarta, dystopiska framtidsvisioner där döda ting ofta blir levande och det galna snarare är norm än undantag. Detta genomsyrar hela boken i vilken presenteras allt från skisser av omslaget till hans mest kända album »Pixy«, alternativa versioner av Bilpojken och Pistolen Johnny till mindre kända alster som skivomslag etc.

52 sidor i svartvitt (2001)
Pris: 99:– (139:– för icke medlemmar)
Best.nr: 007

Walt Kelly – en seriemonografi

I »Walt Kelly – en seriemonografi« presenteras den amerikanske serieskaparen Walt Kelly och hans berömda fabeldjursserie »Pogo« av serieexperten Claes Reimerthi. »Pogo« var en av de klassiska dagspresserierna, och bidrog starkt till att utveckla seriernas formspråk och ämnessfär. I boken skildras Walt Kellys liv och karriär, serien, figurerna presenteras och det redogörs för seriens nyskapande politiska satir under McCarthy-eran i början på 50-talet.

130 sidor i svartvitt (2001)
Pris: 129:– (169:– för icke medlemmar)
Best.nr: 008

Serienegern – en bildberättelse om fördomar

Serieneger, får man uttrycka sig så? Ja, om man som författaren till den här boken, vill genomlysa ett så infekterat ämne som rasism får man inte väja för att använda laddade begrepp. Det här är en bok om hur färgade personer har framställts i tecknade serier. Skildringen sträcker sig över drygt hundra år och vi får följa en utveckling från uttalat rasistiska bilder till de mer nyanserade bilderna av i dag. Boken är skriven av Fredrik Strömberg.

160 sidor i svartvitt (2001)
Pris: 149:– (189:– för icke medlemmar)
Best.nr: 009

I seriernas värld

– en temavecka om barn- och ungdomsserier

»I seriernas värld« var Sveriges första temavecka om barn- och ungdomsserier. Detta är en bok som samlar diskussioner, tankar, serier med mera från denna vecka. Ett antal av föredragshållarna, som Gunnar Krantz, Mats Källblad, Helena Magnusson, Mats Nordström och Fredrik Strömberg, har skrivit om olika aspekter av relationen mellan barn och serier. I boken finns också kapitel med många av bidragen från »Seriefrämjandets stora serietävling«, som samlade ett stort antal svenska serieskapare kring uppgiften att skapa 2000-talets barnserie. Här finns även ett antal av bidragen till »Seriefrämjandets lilla serietävling«, som var en tävling där barn själva skulle skapa sina egna seriefigurer.

84 sidor i svartvitt
Pris: 99:– (139:– för icke medlemmar)
Best.nr: 010

En skissbok av Sven Hemmel

»En skissbok av Sven Hemmel« är på samma gång en inblick i en serietecknares skapelseprocess och svensk kulturhistoria. Till denna vår fjärde skissbok har vi nämligen fått tillgång till skisser och annat kvarlämnat tecknarmaterial efter Sven Hemmel. Hemmel är mest känd för att ha tecknat såväl bilderna i böckerna om Ture Sventon som serieversionen om samma figur. Han hade dock många fler strängar på sin lyra – vilket framgår i det breda urvalet till denna vackra samling bilder, teckningar, skisser med mera. Boken innehåller dessutom ett förord samt löpande kommentarer av Sven Hemmels son Jan.

52 sidor i svartvitt
Pris: 99:– (139:– för icke medlemmar)
Best.nr: 011

Två nya böcker om serier!!!

Norge och Danmark

Om du bor i Norge eller Danmark kan du undvika bankernas extrakostnader genom att sätta in pengarna på följande konton: *Norge: Postgiro 0814 43 72108 (TEGN). Danmark: 85782444 (Rackham).* Priserna gäller i respektive lands valuta, det vill säga att man i Norge betalar ovan angivna priser i norska kronor och i Danmark i danska kronor. Medlemspriset gäller även abonnenter på TEGN.

Gör så här:

- Betalningen sätter du enklast in på postgiro 17 36 15-6. Betalningsmottagare är Seriefrämjandet.
- Ange beställningsnummer, titel samt pris för de böcker du vill beställa.
- Frakt ingår i priset.
- Skriv ditt medlemsnummer (du hittar medlemsnumret på adressetiketten på B&B:s baksida).
- Fyll i ditt namn och din adress.
- Om du mot förmodan inte skulle vara medlem, så går det bra att samtidigt betala 245:– (175:– om du är under 18 år) för ett års medlemskap i Seriefrämjandet.
- Glöm för all del inte att det går alldeles utmärkt att samtidigt skänka lite pengar till »Ankan Boltes fond för serielösa barn«.

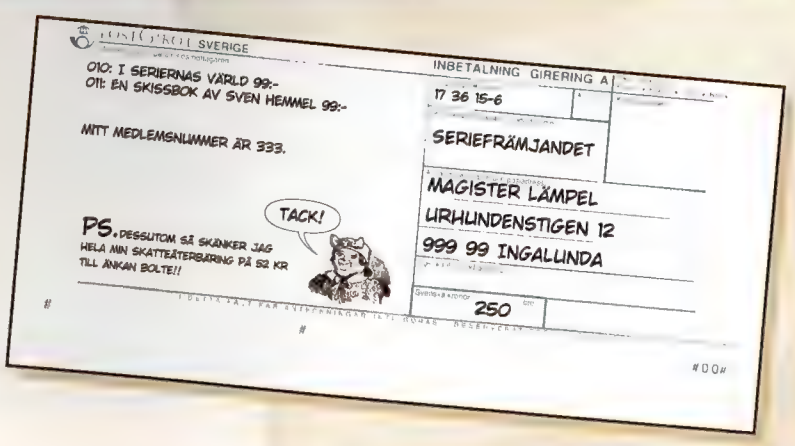

MAD:s David Berg tar en flukt på himlen

David Berg, en av serietidningen *MAD*:s mest omtyckta och kända tecknare, gick bort den 16 maj i år, 81 år gammal, i sitt hem i Marina del Rey i Kalifornien.

Berg, en bokbindarson från Brooklyn, föddes 1920 och är mest känd för en serie som genom åren haft ett antal olika namn i stil med »Dave Berg tar en flukt på…«, »Dave Berg tar en titt på…« och så vidare. Serien debuterade i amerikanska *MAD*:s oktobernummer 1961, och fanns därefter med i hela 365 nummer av tidningen. Bergs första serie för *MAD* var annars »Modern furniture«, som publicerades redan i augusti 1957. Bergs produktion har även samlats i sjutton böcker, varav femton innehåller hans välkända serier från *MAD* och två är teologiska prosaböcker.

En bild från en av de tusentals serier Berg gjort för MAD.

Dave Berg medverkade ofta själv i sina serier, gärna framställd i en mindre smickrande dager.

»Att överdriva Daves betydelse för *MAD* skulle vara fullständigt omöjligt«, kommenterar den amerikanske *MAD*-redaktören John Ficarra dödsfallet. » För många läsare var Daves serie en slags introduktion till hela tidningen. Hans unika seriebetraktelser över människans natur träffade verkligen rätt. ›Dave Berg tar en flukt på…‹ är fortfarande ett av de mest populära inslagen i tidningen«, tillägger medredaktören Nick Meglin. »En sann kulturell milstolpe. Dave kommer att bli djupt saknad.«

Ett självporträtt av Dave Berg.

När Berg var tio år gammal uppmärksammades hans tecknartalanger av en av hans lärare, som föreslog att pojken skulle söka in på konstskola. Vid tolv års ålder fick Berg ett stipendium från välrenommerade Pratt Institute, som gav honom tillfälle att gå på konstlektioner på lördagarna. Efter high school studerade han vid den lika anrika konstskolan The Cooper Union, varefter han började arbeta i Will Eisners studio, inledningsvis med att teckna bakgrunder i »Spirit«. Han gick sedan vidare med att skriva och teckna serierna »Death Patrol« och »Uncle Sam«. Det var i Eisners studio som Berg mötte kollegorna Al Jaffee och Jules Feiffer. Via Jaffee kom Berg i kontakt med ett stort antal proffs i seriebranchen, inklusive Harvey Kurtzman och Will Elder. Berg delade de senare studio med Kurtzman, och det var den senare som föreslog att han skulle arbeta för *MAD*.

Efter att i två omgångar ha arbetat under Stan Lee på Timely Comics och dessutom på Archie Comics, lyckades Berg få ett manus godkänt av *MAD*:s dåvarande redaktör Al Feldstein. Bob Clarke engagerades som tecknare. Berg skickade in ytterligare ett manus, »Modern Furniture«, och Feldstein föreslog då att Berg själv skulle teckna det, och att han skulle inkludera sig själv i teckningarna. Berg tecknade sig själv som en figur vid namn Roger Kaputnik, vilket var hans mors smeknamn på honom när han var liten. Kaputnik, och en stor mängd andra personer från Bergs vänkrets och familj, har därefter oförtröttligt befolkat alla avsnitt av »Dave Berg tar en flukt på…«.

Berg tjänstgjorde i andra världskriget som soldat i det amerikanska flygvapnet. Han har tilldelats priset »Chair for the Great Cartoonist« av University of California. Närmast sörjande är hustrun Vivian, en son och en dotter.

MARK EVANIER

Översättning: Fredrik Strömberg

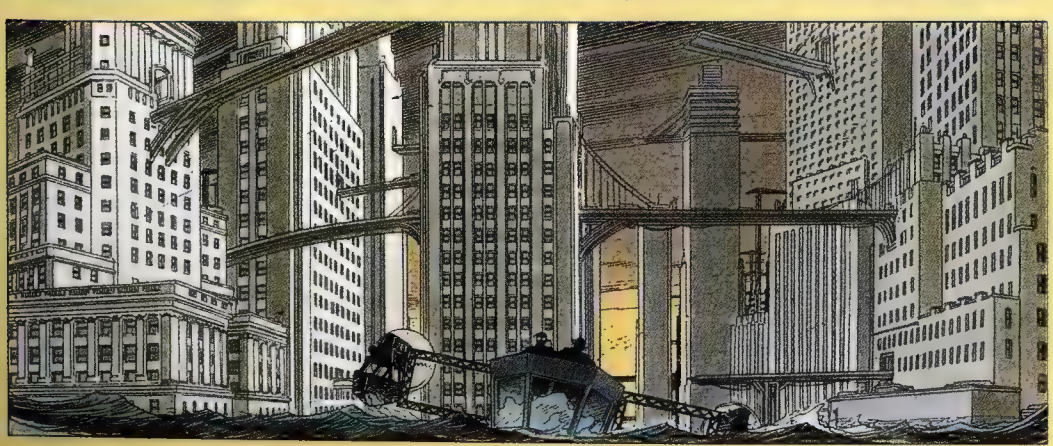

lar av denna annorlunda serie har, för dem av oss som inte läser franska, publicerats i svenska vuxenserietidningar (med början i *Comet* 1985), och på engelska hos amerikanska förlaget NBM. Ända tills helt nyligen fanns den också komplett i dansk albumutgåva. Det danska förlaget har dock meddelat att man för sin del nu lägger ner serien, varför detta tionde album endast blir tillgängligt på originalspråket. Mer information står att finna på adress *www.labd.com*.

François Schuitens och Benoit Peeters »Cités Obscures«.

Fantastiskt, utökat sommarnummer!!

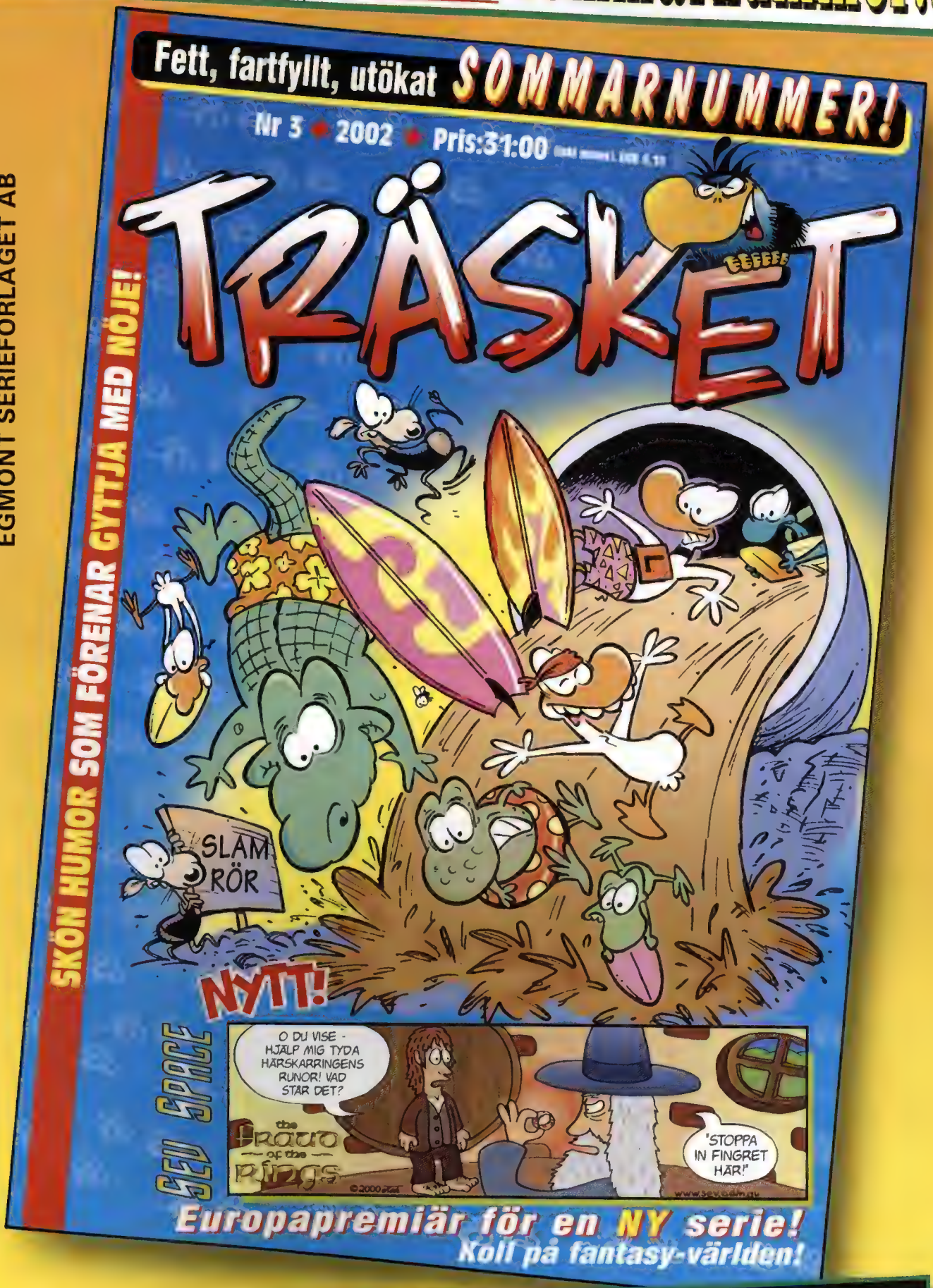

EGMONT SERIEFÖRLAGET AB

Upptäck en NY sagovärld – NU!

En laddad scen från Bryan Talbots prisbelönta och snart filmatiserade »Sagan om den stygga råttan«.

STORBRITANNIEN

► **BRYAN TALBOTS** prisbelönta serie »Sagan om den stygga råttan« skall filmatiseras. Produktionsgruppen »Fat Dragon Production«, som leds av det serieskapande paret Tom Lyle och Susan Paris Lyle, har köpt filmrättigheterna och beräknar att filmen kommer att ha premiär under 2003. »Sagan om den stygga råttan« har getts ut på nio språk och har förutom Seriefrämjandets Urhundenpris tilldelats de amerikanska priserna Eisner Award och Comic Creator´s Guild, samt American Parent´s Choice. 1998 återfanns boken även på *New York Times* lista över rekommenderad litteratur.

USA

► **FANTAGRAPHICS HAR FÅTT** ett antal utmärkelser den senaste tiden. På den stora bokmässan Book Expo America i New York fick förlaget två Firecracker Book Awards och en American Book Award. För andra året i rad fick Fantagraphics också det prestigefyllda Best Independent Press-priset, i hård konkurrens med bland annat McSweeney´s Books och andra kända alternativförlag. Utöver detta vann Joe Sacco priset »Best Graphic Novel« för sin samlade utgåva av »Palestine«, och Donald Phelps fick ett pris för sin faktabok »Reading the Funnies«, båda utgivna på Fantagraphics.

► **JIM DAVIS** dagstrippsserie »Gustaf« är nu störst, bäst och vackrast. I ett antal år låg serien sida vid sida med Charles M. Schulz »Snobben« i fråga om antalet abonnenttidningar. Men efter Schulz död, då nyproduktionen av Snobbenstrippar upphörde, har »Gustaf« sakta men säkert dragit ifrån. Den senaste rapporten gav vid handen att serien nu passerat 2 750 tidningar, vilket är världsrekord. Guinness rekordbok är informerad.

► **»SNOBBENS« SKAPARE** Charles M. Schulz kommer att få ett eget museum i närheten av platsen där hans tecknarstudio var belägen i staden Santa Rosa i Kalifornien. Bakom planerna på museet står tecknarens änka, seriehistorikern Mark Cohen samt advokaten och vännen Edwin Anderson. Museet kommer förutom en fast utställning med original och minnen från Schulz långa karriär att innehålla forskningsbibliotek, arkiv, en återskapad version av Schulz tecknarstudio, en »Snobben-labyrint« samt en hörsal med plats för 100 personer.

► **TRANSFORMERS**, en ny serietidning byggd på gamla leksaker, har blivit en jättesuccé ännu större än *G. I. Joe* som vi rapporterade om i förra nyhetsspalten. Nummer ett sålde slut (175 000 exemplar), och förlaget Dreamwave tryckte därför upp en andra upplaga om 50 000 exemplar. Det hela resulterade i en anmärkningsvärd förstaplats på april månads försäljningslista över amerikanska serietidningar (före både *X-Men* och *Spider-Man*), och försäljningsframgångarna har fått förlaget Dreamwave (vilket vuxit fram ur Image, men samtidigt med lanseringen av *Transformers* vid årsskiftet 2001–2002 började ge ut i eget namn) att dra igång en storsatsning. Och siffrorna är onekligen imponerande, särskilt med tanke på dagens ansträngda klimat på seriemarknaden.

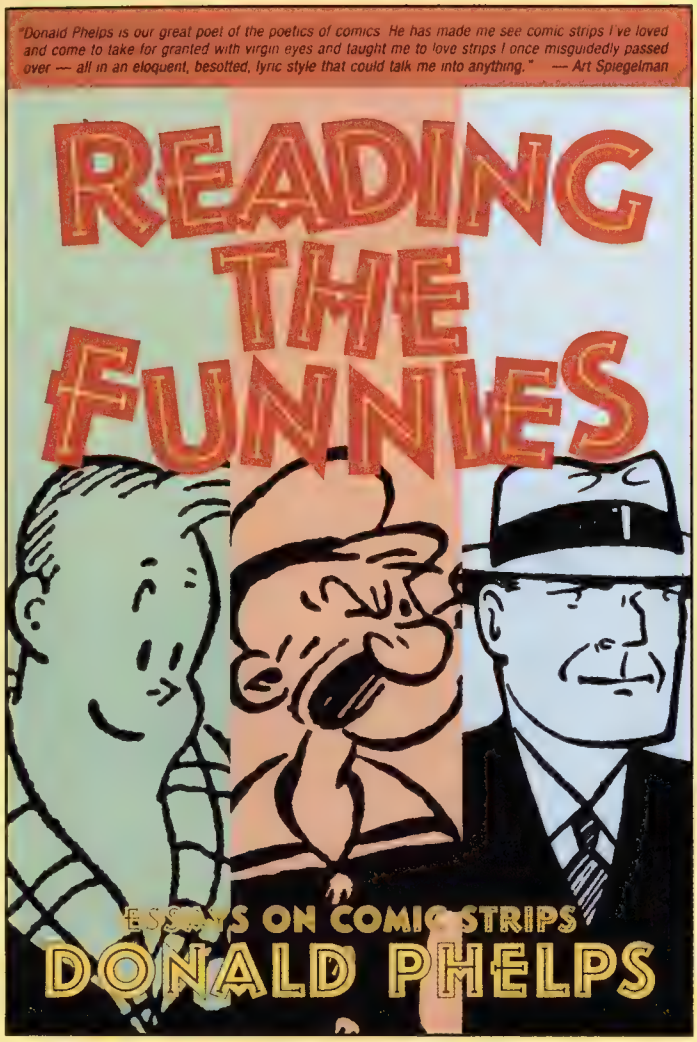

Donald Phelps prisbelönta faktabok »Reading the Funnies«.

► **DC HAR BÖRJAT** satsa friska reklampengar på sin Vertigo-etikett, vilken uppenbarligen haft svårt att hitta nya storsäljare sedan serier som »Sandman« och »Preacher« avslutats. En »ny generation« Vertigo-serier (flera av dem med de traditionella britterna – av vilka många följt tidigare redaktörerna Stuart Moore och Axel Alonso till Marvel – ersatta av amerikanska serieskapare) har på sistone lanserats, och nu återstår väl att se hur nylanseringen går.

Vårens storsäljare i de amerikanska seriebutikerna blev lite oväntat Transformers.

► **DET »NYA« MARVELS** smekmånad med publiken har så smått börjat övergå i vardag, en del turbulens har kunnat märkas av, och i åtminstone ett fall har det hela lett till offentlig pajkastning – bokstavligen. I mars meddelade Marvels chefredaktör Joe Quesada att man tänkte höja priset på vissa sämre säljande titlar i stället för att lägga ner dem. Bland dessa återfinns kritikerrosade *Spider-Girl*, *Black Panther* och *Captain Marvel*. Författaren till den sistnämda tidningen, Peter David, attackerade offentligt detta »nedläggningsstigma«, och menade att det inte skulle främja försäljningen. Han erbjöd sig dessutom att avstå från sitt arvode en månad om det skulle kunna bidra till en sänkning av priset. Följden blev ett offentligt gräl på Internet mellan Peter David, Joe Quesada och Marvels VD Bill Jemas. Slutligen beslöt Quesada, trots Jemas invändningar, att avstå från prishöjningen och ge tidningarna ytterligare en chans. Jemas svarade med en utmaning om vem som kunde göra den bäst säljande tidningen. Jemas kommer att skriva en ny titel vid namn *The Marvel*, Peter David får en ny chans med

TV-serien »Smallville« skildrar Stålmannen som ung

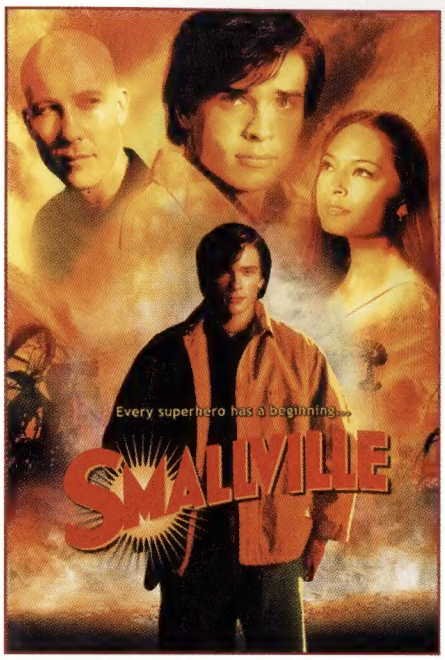

Reklamplansch för TV-serien.

På sistone har svenska tittare kunnat följa den relativt nyproducerade TV-serien »Smallville«, som handlar om Stålmannens äventyr som tonåring, under en period då Clark Kent (spelad av Tom Welling) hela tiden upptäcker att han har nya, fantastiska krafter. Förvirrande för många är att seriens handling är förlagd till nutid, vilket innebär att det faktiskt inte finns någon stålman – ja, ni fattar nog paradoxen. Eftersom Lois Lane ännu inte gjort entré, är det Lana Lang (Kristin Kreuk) som är föremålet för den unge Clarks ömma låga. Visst kan man tycka att det är Dawson's Creek-varning på vissa delar av intrigen, men så är det ju också riktat till en bred tonårspublik och inte till ett fåtal renläriga serieläsare.

Även Lex Luthor finns med i serien, i skepnad av en ganska sympatisk, men målmedveten affärsman som skickats till hålan Smallville för att mogna. I Smallville möter han den något yngre Clark Kent och en märklig vänskap tar form. Det hela färgas av vår vetskap om deras framtida fiendskap, vilket sätter deras vänskapsbetygelser i ett ironiskt ljus. Vid ett tillfälle alluderas till och med på att Lex Luthor en gång kommer bli USA:s president – något som för närvarande är aktuellt i de amerikanska Superman-serietidningarna. TV-seriens konflikter härrör dock inte från Luthor, utan från de kryptonitmeteorer som slog ner i staden i samband med att Clark anlände till jorden. Kryptoniten har påverkat både människor och miljö på olika sätt, något som förutom tvåhövdade kalvar också ger vissa människor övermänskliga krafter. Många av underligheterna undersöks av skoltidningen *Smallville Torch*, där Clark jobbar tillsammans med barndomsvännerna Chloe Sullivan och Pete Ross.

Som kuriosa kan nämnas, att Annette O'Toole, som spelar Clarks mamma Martha Kent, 1983 spelade Lana Lang i filmen »Superman III«. Det är också värt att notera, att Dark Horses Mark Verheiden har skrivit flera av TV-avsnitten, och att Alex Ross målat flera omslagsvarianter för TV-serien till amerikanska programtidningen *TV Guide*. DC har ännu inte dragit igång någon serieversion av »Smallville«, men en sådan sägs vara på väg inom kort.

I USA har TV-seriens första säsong i skrivande stund just avslutats, men den väntas få en fortsättning inom kort. I Sverige räcker avsnitten fram till sommaren.

Större delen av ensemblen.

Kristin Kreuk.

► *Fakta: »Smallville« (2001-2002) – TV-serie, Smallville Films/Tollin/Robbins Productions/Warner Bros., USA. Säsong 1 (2001-2002): 1. Pilot, 2. Metamorphosis, 3. Hothead, 4. X-Ray, 5. Cool, 6. Hourglass, 7. Craving, 8. Jitters, 9. Rogue, 10. Shimmer, 11. Hug, 12. Leech, 13. Kinetic, 14. Zero, 15. Nicodemas, 16. Stray, 17. Reaper, 18. Drone, 19. Crush, 20. Obscura, 21. Finale.*

DAVID HAGLUND

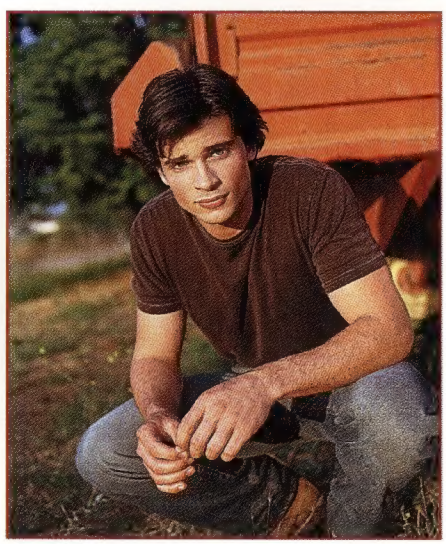

Tom Welling.

Captain Marvel, medan Quesada ska redigera ett ännu inte namngivet projekt. Förloraren får bli måltavla vid en pajkastningstävling på mässan Wizards Chicago Con 2003... Ack ja!

► **ANDRA KONTROVERSER** på Marvel: Alan Moore har accepterat att förlaget förser samlingsvolymen »Captain Britain« med klisterlappar som anger de korrekta upphovsrättsliga förhållandena (vilket man ursprungligen missade – se nyhetssektionen i förra *B&B*). Marvels forne (men sedan många år sparkade) chefredaktör Jim Shooter kommer dock inte att ta sig an »Avengers«, vilket var meningen. Manus var klart, men Shooter vägrar nu samarbeta med sina efterträdare på redaktionen.

► **SAM KIETH** har beslutat att donera originalteckningarna från den aktuella miniserien »Wolverine/Hulk« till två välgörenhetsorganisationer för behövande serieskapare, ACTOR (A Commitment To Our Roots) och CBLDF (Comic Book Legal Defense Fund). ACTOR hjälper åldrade serieskapare medan CBLDF bistår serieskapare med behov av rättshjälp.

► **VEM MINNS INTE** Keith Giffens humoristiska »Justice League International« från åttiotalet? Senare i år kommer en miniserie på sex nummer vid namn »Formerly Known as the Justice League«, av Keith Giffen, J.M. DeMatteis, Kevin Maguire och Joe Rubinstein. Här får vi veta vad som hänt med B-laget Booster Gold, Blue Beetle, Fire, Captain Atom och Elongated Man.

► **RAND HOLMES,** legendarisk undergroundserieskapare, avled i cancer den 15 mars i år, 60 år gammal. Holmes mest kända serie, »The Misadventures of Harold Hedd« gick i tidningen *The Georgia Straight* och jämförs ofta med andra mera namnkunniga motsvarigheter från samma tid, som Gilbert Sheltons »Fabulous Furry Freak Brothers« och Robert Crumbs »Mr. Natural«. Drogreferenser, långhåriga hippies och fri kärlek är genomgående teman, och serien hade många fans när det begav sig – inte minst medlemmarna i rockgruppen Grateful Dead, som bad Holmes att göra en serie om bandet så sent som 1995. Holmes serier finner man i tre samlingsutgåvor med »Harold Hedd«, som utgavs i början av sjuttiotalet, liksom i ett antal antologititlar från denna tid: *All Canadian Beaver Comix, White Lunch Comix, Fog City Comix* med flera. Holmes fortsatte att teckna serier även efter undergroundseriernas tillbakagång vid mitten av sjuttiotalet, och på åttiotalet blev bland annat serien »Hitler's Cocaine« en mindre succé i Europa. Holmes var ett äkta barn av sin tid och lämnade 1982 civilisationen för att flytta ut i vildmarken på ön Lasqueti, där han blev kvar till sin död. Han och hustrun byggde med egna händer ett hus på ön och levde sedan av vad marken kunde ge. En kort artikel och ett urval seriesidor återfinns i *B&B* 2/84.

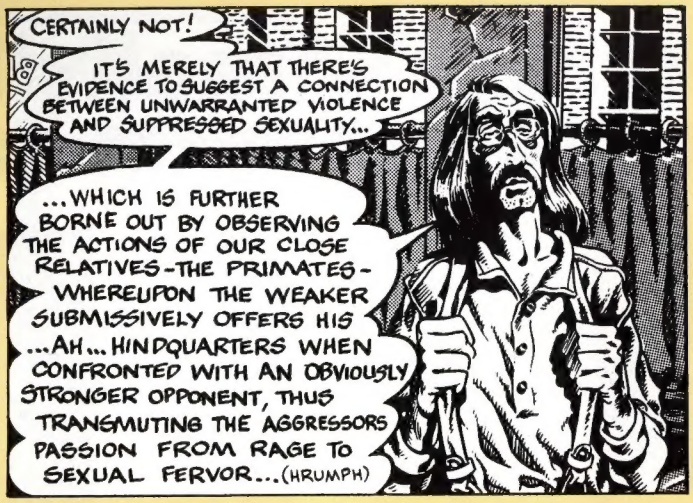

»Harold Hedds« skapare Rand Holmes har nyligen gått bort.

Justice League of America.

► **JOHN ROMITA JR** samlar även han in pengar, i hans fall till stöd för tvååriga systerdottern Jordan, som kämpar mot en hjärntumör. 10–11 maj försökte sig Romita Jr på ett världsrekordförsök i att teckna och sälja teckningar av »Spiderman« för 25 dollar styck, 12 timmar per dag.

► **»LONE WOLF AND CUB 2100«** är en lite udda spinoff på den gamla mangaserien, som för närvarande ges ut i komplett amerikansk utgåva av Dark Horse. 2100-varianten är en helt fristående miniserie i SF-miljö, gjord av Mike Kennedy och Francisco Ruiz Velasco och utgiven av Dark Horse, alltsammans med ursprungliga Lone Wolf-författaren Kazuo Koikes goda minne. ◄

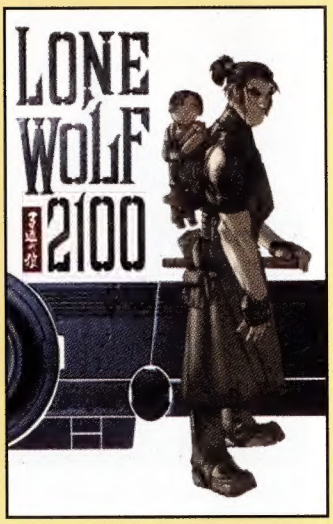

»Lone Wolf and Cub 2100« – ny amerikansk serie som knyter an till japansk klassiker.

NÄSTA NUMMER *utkommer i september 2002*

◄ RONNY HAUGELAND

Han har laget bølger i festival-Norge med sine tegneserier for Quartfestivalen, han synes det er morsomt med Downs syndrom og valgte en barnslig romfarer som hovedperson i sitt første solohefte. Møt Sørlandets stolthet Ronny Haugeland i neste nummer.

▼ 91:AN 70 ÅR

En rejäl översikt över 91:an-seriens historia. Därtill separata porträtt av seriens två klassiska tecknare Rudolf Petersson och Nils Egerbrandt.

OPTIMAL PRESS ▲

Historien om förlaget som kommit att bli en av vår tids viktigaste svenska serieutgivare.

◄ MAJA LINDÉN

Möt en av senare års fränaste nya seriehumorister, kvinnan bakom »Vajlet«.

DESSUTOM ► **Recensioner, nyheter, krönikor med mera i en blandning som spänner över hela seriemediet.**

Prenumerera Vill du ha detta nummer (och de följande tre, d.v.s. en årgång) hem i brevlådan sätter du in 245 kr (175 kr för dig under 18 år) på pg 17 36 15-6, Seriefrämjandet. • Abonnement koster 260 kr for fire nummer og betales til 7877 08 89366 (TEGN A/L, Nico Hambros vei 4, 0969 Oslo)

MISSA INTE NEMI SOMMARSPECIAL!

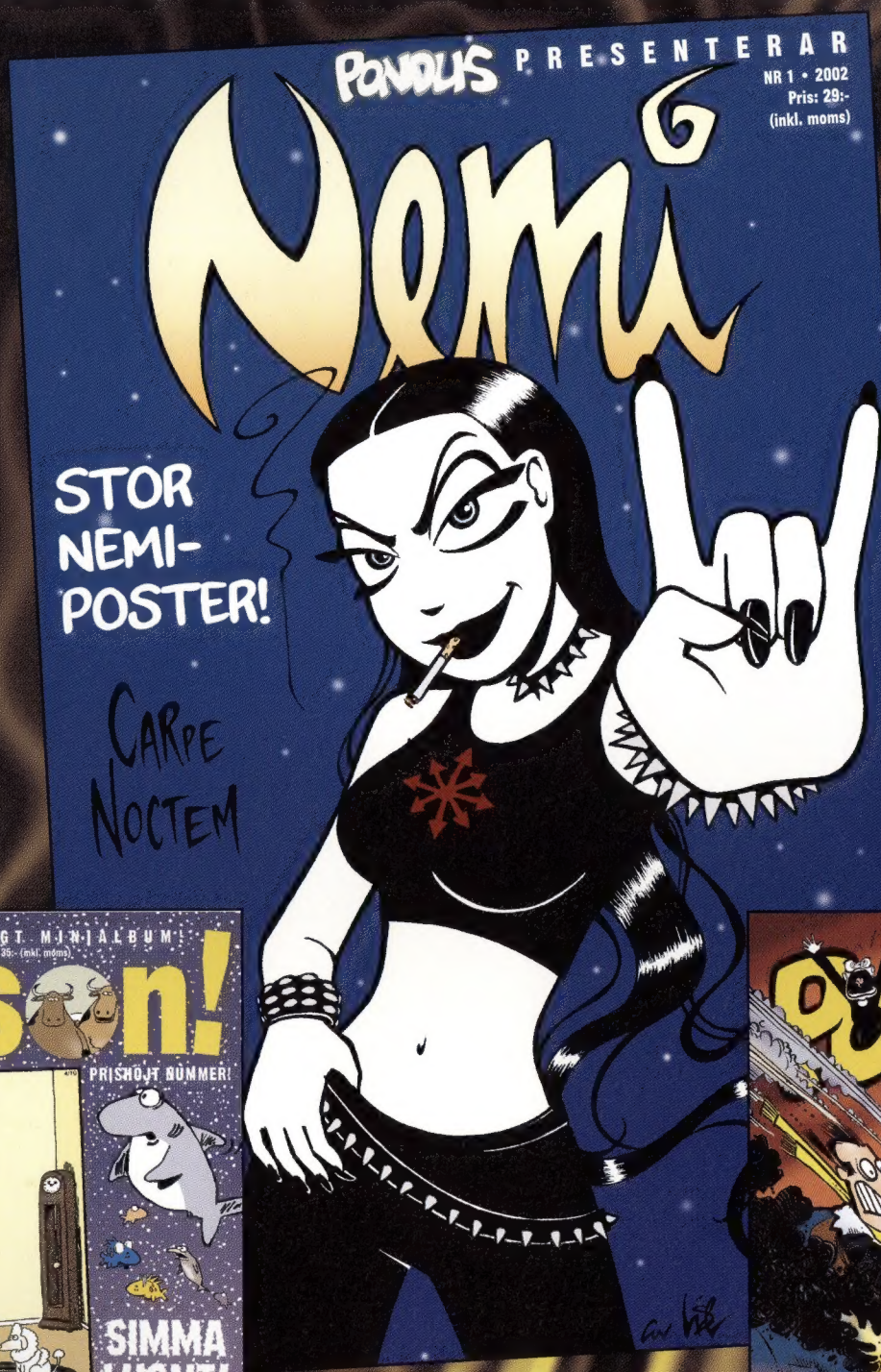

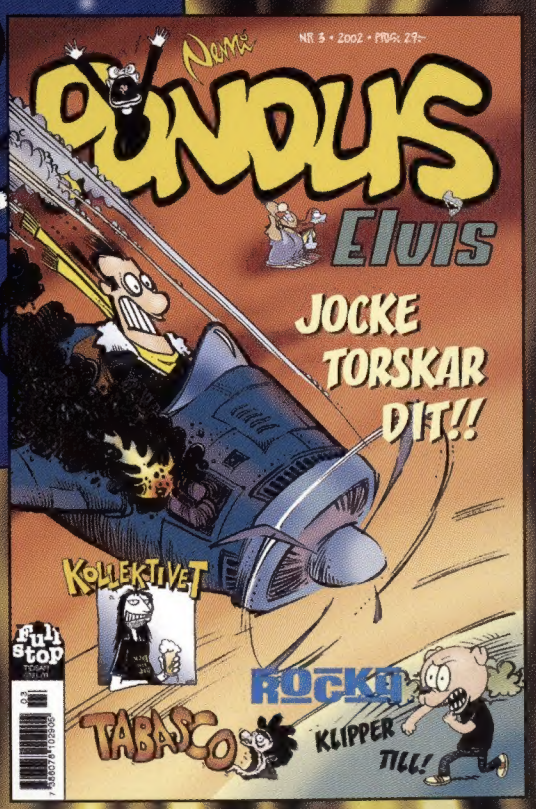

Ute den 4 juni!

Mera Nemi hittar du i varje nummer av både Larson! & Pondus

B-BLAD
Retur sendes til:
TEGN A/L
Nico Hambros vei 4
N-0969 Oslo
NORWAY

TEGN 2/02

91:an

91:an JUBILEUMS-KAVALKAD

100 sidor med det bästa ur 91:an-tidningen 1956 - 2002.

UTE NU!

Alla tiders 91:an 1932 -2002

Praktfull jubileumsutgåva på 144 sidor som innehåller ett urval serier av upp-hovsmannen Rudolf Petersson och hans efterföljare Nils Egerbrandt, Gunnar Persson, Krister Petersson, Jan Roswall, Jonas Darnell, Gert Lozell, Jan Gissberg, Claes Reimerthi, Leif Bergendorff och Jonny Nordlund, plus intressanta artiklar om kreatörerna.

NR 157